عبدالله توقای مجموعهٔ

آثاری

جمال‌الدین ولیدی طرفندن یازلغان توقای‌نڭ ترجمهٔ حالی
هـم اشعاری حقنده بر ملاحظه.

ناشری:
«معارف» کتبخانه‌سی
قزانده.

قزانده «معارف» مطبعه‌سی.

КАЗАНЬ.
Электро-Типографія „Мааріфъ"
1918 г.

عبدالله محمدعارف اوغلی توقایف.

برنچی قسم: ترجمهٔ حالی. I - توقایفنڭ صبیلق وقتی II - توقایف اورالسکی‌ده. III توقایف قزانده.

صبیلق وقتی

عبدالله افندی توقایف ۱۸۸۶ نچی یلده قزان اویه‌زی قوشلاوچ آولنده دنیاغه کیلدی. آنڭ آتاسی محمدعارف اسمنده بولوب شول آولده امام، آناسی ممدوده اسمنده بولوب، اوچیلی اسملی آولنڭ زینت‌الله اسملی امامنڭ قزی ایدی.

عبدالله افندی طووب بیش آی قدر وقت اوتکاچده آتاسی وفات بولوب، آناسی عبدالله‌نی قالدروب اوزی «صاصنا» آولینڭ ملاسینه ایرگه کیتکان. صوڭره اوغلینده اوز یانینه صاصناغه آلدرغان. لکن اوزاقلامی آناسی‌ده ئولوب اول اوچیلی آولنده‌غی باباسینه (آناسینڭ آتاسینه) قایتارلغان. آنڭ باباسی زینت‌الله ملا بیك فقیر هم بالا چاغاسی‌ده کوب بولوب، آنڭ اول وقتده‌غی خاتونی‌ده عبدالله افندیگه اوگی، گه‌بی بولغانلقدن، توقایف بونده‌ده آرتق، کیلمشه‌ك بر بالا صانالغان. آنی باباسی بر وقت قازانغه باروچی بره‌وگه اوطورتوب، آنده آصرارغه بیررگه بیبه‌رگان یه‌مشیك قازانغه آلوب کیلوب، پچان بازارنده: «آصرارغه بالا بیروم، کم آلا؟» دیوب اعلان قیلغان. هم یاڭا بیسته‌ده طوروچی محمدولی اسملی بره‌و آنی اوزینه قبول ایتوب آلوب قالغان.

عبدالله افندیگه بونده طورمش راحتکده، قزققنه بولوب اوته. اول بونده آچاق، اوگیلك، اوکسزلك بلاسن کورمی، لیکن نهایت بونده‌ده یاوز تقدیر اوزینك اشله‌یمکن اتدی.

آبزی بله‌ن آبزنای آوری باشلیار هم «بز اولسه‌ك بوبالا کمگه قالا، ایچماسه‌م آولینه قایتاربق. . .» دیب عبدالله‌نی یاکادن اوچیلی‌گه اوگی گه‌بیی یانینه قایتاروب بیبه‌رولر. عبدالله‌نك بونده تیوك قارشی آلغانلغن سوبله‌رگه‌ده حاجت یوق. البته آنی ناغن تیزره‌ك آداشدرو چاپن‌هته قاریلر. آنگا ناغن ایبه تابلا، قرلای اسملی آولدن سعدی اسملی‌بر ایر بالاسز کدی آنی اوزینه اوغللققه آلوب کیته. شولای ایلوب اول قرلای آولنده سعدی آبزی مالایی بولوب کون کوره باشلی.

عبدالله افندی «قرلای»نی ایك تلك کوزم آچلغان یر دیب آتی. چونکه اول آنده اوز اوزین آنگلی، هم سبق اوقورغه باشلاوی‌ده شول آولده بولا. آنی ایك تلك اوقورغه شول آولنك استابیکه‌مینه بیره‌لر، ایکنچی قشنی اول مدرسه‌گه کره. آنده هفتیك ایمگن، کیسك باش، بدولم گبیلرنی بیك تیز یاوب. باشقه اوزندن تاداتراق بالالر نیده تویرونه بادلی. ایکنچی یاقدن اول اوی خدمتینه‌ده یاری باشلی. ایرته بله‌ن . موزجا منوب آچا، یابا، کولته به‌یلی، کتوهن صبیر آلوب قایتا، کتو قووا. . .

شول روشچه عبدالله بونده ایکی یل قدر وقت اوزدرا، صونگره تایا سعدی آبزینك بر ایر بالاسی دنیاغه کیلوب عبداللهغه رقیب بولا، آنلك حاضر اعتباری کیمی، بیگره‌کده آناسی آنگا یات کوز بله‌ن قاری بادلی.

بر وقت سعدی آبزیلرنك اویینه آت بلەن بر کیشی کیلوب طوقتی. عبدالله یوپیات کعبینی برده تانومی، آنالرن اندردن چاقروب قایتا، مسافرگه چەی قویالر. اول چەی یاننده اوزینك «قوشلاوچ» آولسن بدرالدین اسملی کشی ایکانین، بو بالا (عبدالله) آوللرینك ملا بالاسی بولوب آنلر آتی کوبدن بیرلی ازلەب، نهایت بوقده ایکانین بلگاچ آلورغه کیلورن، آنك جایق قالاسنده آتاسی بلەن بر طوغان آپاسی بولوب، جیزنەسی آتی اوز یانینه آلدررغه تل گانلگین، سویلەب بیره. سعدی آبزی هم خانونی باشده قارشی طورسەلرده، بدرالدین بیك قاتی طورغاچ، اورەدئیك قلان بلەن قورققاچ احتیارسز کونەلر.

مونه کونلرده بر کون عبدالله نی بدرالدین اسملی آبزا تیبشلی بر کعبسی کیلوب قولایدن آلوب کیته. عەنیسی، عەنیسی باسو قایقاسینه قدر آوزاتا باروب: «بزنی اونوتما! بزنی اونوتسەلك تەوغ کیسەوی بولورسك» دیوب قالالر.

عبدالله ایرتەگەسن یوقیدن طورغاچ اوزینی طوغان آولی قوشلاوچده، بدرالدین آبزاسینك یورطنده تابا. اول شونده طورا باشلی.

صوگره بدری آبزاسی عبدالله نی قازانغه الوب کیته. عبداللهغه آلتی دانه ایکیشەر تینلك آقچه بیروب آنی آلتی بیش صاپی دیگەن جایقدن کیلگان کعبیگه قالدروب کیته. بر نیچه کوندن صوك جایق شهرینه یونەلەلر. هم یولده ایله اون سیگز کون بارغاندن صوك جایقغه باروب کرەلر.

II

توقایف اورالسکیده.

عبدالله توقایف ایک تلک اورالسکی‌گه کیلگاچده جیزنه‌سی علی اصغر بای عثمانف یورطینه توشه. (۱۸۹۵ یل) عثمانف عبدالله‌نی ایک اول مدرسه حضورنده‌غی روسسکی کلاصقه بیره. توقایف شونده احمدشاه سراج‌الدینف نام قارت اوچیتلدن ۳ سنه اوقوب کلاصنی تمام ایته. شولای روسچه اوقودیغی آرادوق مطیع‌الله حضرت مدرسه‌سنده مسلمانچه‌اوقورغه‌ده‌گرشه اوّلده‌ره جیزنه‌سی اوینده قونوب یاتسه‌ده بره‌ر یلدن صوڭ بتونله‌ی مدرسه‌ده طورا باشلی. ۲ ــ ۳ یلدن صوڭ جیزنه‌سی عثمانف وفات بولوب، بولدن صوڭ توقایفنڭ مدرسه‌ده‌گی طورمشی شاقتی‌آغرلاشا. شولاین اول اوزینڭ اجتهادینه کیمچیلك گیترمی. مدرسه‌نڭ رسمی درسلرن طرشوبه اوقوب، شول وقت معروف بولغان فنلردن باشقی معلومات ایبه‌سی بولا. صوڭغی‌راق یللرده آنده شعر وادبیاتقه هوسی اویانوب، اول قولینه توشکان عثمانلیچه کتابلر هم غزیته وژورنالارنی الفت بلهن اوقورغه کرشه هم آلاردن ترجمه‌لرده ایتکه‌لی. ۹۰۲ ــ ۹۰۳ نچی یللرده آلارنڭ مدرسه‌سینه عبدالولی اسملی بر تورك کیلوب طورا. بو شاکرد شعر وادبیاتقه هوسلی واستعدادلی بولوب، توقایف آندن بیك گوب استفاده ایته.

شول وقتلرده مطیع‌الله حضرتنك اوغلی کامل مخدوم (کامل مطیعی) ده مصردن قایتوب، عبدالله افندی آندن قرائت، مصر مقامی عرب و تورك جرلری او گره‌نه.

۱۹۰۵ نچی یلده انقلابدن صوك کامل مطیعی مطبعه آچوب «العصرالجدید»، «اوقلر» اسمنده ژورناللرهم «فکر» و «اورالسکی دنیؤنیك» اسمنده غزته‌لر چغاررغه باشلی. توقای باشده مطبعه‌گه حرف جیبوچی بولوب کره، صوگره مصححلککه کوته‌رلوب؛ شول وقتده اوزندن شعرلر یازوب هم روسچه‌دن بعض بر مقاله‌لر ترجمه ایته‌رگه باشلی. توقاینك بو وقتده آلغان آیلق وظیفه‌سی اون‌صوم بولوب، شونك بله‌ن اول مدرسه‌ده ایرگنله‌ب طورا ایدی.

توقایف ۱۹۰٦ نچی یلنك قشنده مدرسهٔ مطیعیه‌دن چغوب نومیرده طورا باشلی، اول ماهان «فکر» غزیته‌سنه خدمت ایته. «محررگه» نام شعرن یازغاچ کامل مطیعی آنك وظیفه‌سن یکرمی صومغه منگره.

بر وقت کامل افندینك غزیته‌لری طوقتالا، اول مطبعه‌سینی مرتضی‌عبیداللین اسملی‌بایغه صاتا. عبیداللینلر غزیته چغارامز، دیب یوریسه‌لرده توقایفنی آلدابقنه‌ناشرالر، شوندن صوك توقایف «مطبعه بله‌ن اوینامان بر بایغه»نام شعرینی یازا.

شول آراده قازانده‌ن،شهرفلردن توقایف‌قه برمکتوب کیله آلار توقایفنك غزیته‌لرده باصلغان شعرلارن جیبوب مجموعه ره‌وشنده باصارغه اوصلاویه‌لرن یازوب بیبه‌رگانلر. شرفلر ۳۰ صومغه توقایفنك «فکر»، «العصرالجدید»ده باصلغان شعرلرن، نشر ایتو پراؤاسن عمر بوینه اوزلرنده قالدررغه باصاب، صاتوب آلالر.

شول وقتلرده «وقت» ادارمسندن توقایغه دعوت قیلوب بر مکتوب کیله. توقاینڭ آڭا نی دیوب جواب قایتاروی معلوم توگل. توقای شول قشقی صول پارتیه‌لرغه اخلاص قویوب یوری وشـونڭ تأثیری ایـله یازغان، صولراق روحده بولغان بر نیچه‌شعری «طاوش» قزیته‌سنه باصلا.

۱۹۰۷نچی یلنڭ کوزنده توقای صالداتقه قارالور اوچون اوزینڭ قازان آرتنده‌غی آولینه قایتا.

قازانغه کره. آنده اوراله‌کیده وقتده‌اوق مسلکلرینه یاکه اثرلرینه محبت ایتوب یوردیگی یه‌شلر ایله‌یلشه‌کچی بولوب، باشلاب «طاڭ» و«طاوش» محررلرندن سعید رمییف، یانینه بارا. سعید رمییف، توقاینڭ اول وقتده‌غی کورنشن اوشبو ره‌وشچه تصور ایته:

— یالان باش، قارا کوزلـکلی، اوستینه کازاکیمی، جبه‌می، ایسکیگنه بر نرسه کیگان. آیاغنده طوزغان قارا بورقالی شقسزغنه بر مالای...

توقاینڭ اوراله‌کیده وقته اوق عیاض افندی اسحاقینه مخلص بولغانلغی «عصر الجدید»ده‌گی بعض شعرلرندن بیك آچق کورینه. قازانغه کیلگاچ آنی کورو البته آننڭ برنچی تلاکلرندن بولغاندر. لـکن تصادف آڭا آرتق توشه. توقاینڭ قازانغه آولغه اوزشنده عیاض افندی زنداننده بولوب، اول، آولدن ئه‌یلەنوب کیلگان کونلرده‌گنه‌سوو کونگه اوزاتلغان بولا.

بو وقتلرده قازانده «قازان مخبری»، «آزاد» و«آزاد خلق» هم «طاڭ»، «طاوش» قزیته‌لری طونغانلر، فقط «یولدز» بلن «بیان الحق»نڭ دوام ایته ایدی. توقای قازانغه

چیقوب بر آز طورغاچ یڭه ایکی غزیته باش قالقدی. بونلرنڭ برسی شاکردلر غزیته‌سی بولغان «الاصلاح»، ایکنچیسی تولگان «قازان مخبری» اورنینه طوغان «اخبار» غزیته‌سی ایدی. «الاصلاح» اوزنده بوتون کیمچیلگی هم بوتون یخشیلگی ایله شاکردلکنی، یه‌شلکنی تمثیل ایته، آنڭ هر صحیفه‌سنده یه‌شلك هواسی وشاکردلك ایسی آڭقی ایدی.

اوزنده «الاصلاح»نه قاراغانده یڭلیه‌ره‌ك وساده‌دل‌ره‌ك شاکردلکنی، یه‌شلکنی تمثیل ایتکان «فکر» غزیته‌سنده هم «اوقلر» ژورنالنده تاپسه نی اشلرگه، اوستالی ایله تاپسه نرسه سویلرب، تاپسه کمنی صیبارغه، تاپسه کمنی چاقارغه، اوبیره‌نگان توقای اوچون، البته، «اصلاح» کبك بر میدان ایدی. اما «اخبار» جدی وملی غزیته بولورغه هم شول زماندغی تعبیر بلن ئه‌یتسه‌ك «بورژوازی اورغانی» بولورغه طورشا ایدی.

توقای «اخبار»غه چاقرلسه‌ده، میدانده «الاصلاح» بولوب طورغانده البته اول آنده‌ی جدی بر داڭره‌گه، چین خدمت آراسینه باروب کررگه تله‌مه‌دی. «اصلاح»ده یازوب‌قنه معیشتنی تأمین ممکن توگل ایدی، شونڭ اوچون اول اشنڭ بو یاغن ایکنچی تورلی جایلادی. شول وقتلرده عبدالرحمن دولتشین‌نڭ «کتاب» اسملی نشریات اشنده ایکسپیدیتور بولوب یالالندی. «کتاب» نشریاتینڭ کانتوری بولغان نومیرده طورا، شونڭ اوستینه آیغه یگرمی بیش صوم قدر وظیفه آلا ایدی. خدمتی کاروبکنورا قارلو، چاصیلکالر تنکو پوچتاغه کتابلر ایلتو، مطبعه‌دن چققان کتابلرنی قازان کتابچیلرینه تاراتو ایدی.

«الاصلاح» توقای اوچون کبك بر میدان بولدی

دیمك. لكن اول بو ایر كنلكدن فایده‌لانوب آرتق طوزمغلانمادی. آنده اوزینی بایتاق وقارلی طوتدی. باشده تنقید كیره‌ك. اصلی جدی بر مقاله یازوب اشكه باشلاغان ایدی، آندن صوڭ كوبره‌ك شعرلر هم جدی شعرلر یازدی.

۱۹۰۸ نچی یل آوغوست باشنده عـلی اصغر كمال افندینڭ „یه‌شن“ اسملی كولكی ژورنالی چغا باشلادی. توقای بونده اهل‌لرگه صزغانوب كرشدی وشونده اول اوزینڭ هجوی قوتن چنلاب میدانغه قویدی. موندن صوڭ باغچی آڭلاشلدیكه عبدالله افندینڭ شعری قوتی، شعرنڭ تورلی میداننده اش كوررگه مستعد، لكن آنڭ طبیعت ومشربینه ایڭ موافق یول هجو وكولودر.

۱۹۰۸ نچی یلده سینته‌بر آیلرنده قازانده‌غی نیكیتین سیرگینه قارا احمد دیگان بر مسلمان كوره‌شچی گیله، اول سیرگده‌غی باشقه باطرلرنی جیگوب، قازان تاتارلری آراسنده زور شهرت آلا. هر وقت آغای انی بله‌ن ماقتانورغه یاراتا طورغان بزنڭ خلق قارا احمد بـله‌ن بوتـونله‌ی (Восхищаться) ایته. توقای‌نڭ خلق تلنده داستان بولغان بو پهلوانی كورگاچ‌ده، بورنغی كیسك باش ایسینه توشه. اول كیتابلردن „كیسك باش“نی تابوب آلوب كره‌ده‌موكا اوخشاتوب، قارا احمد وآنكا پوچه‌ن بازارینڭ مناسبتن تصویرغه باشلی. اول باشده آنی „یه‌شن“ ژورنالی اوچون دیب، قصقارتقنه ایتوب یازارغه تله‌سه‌ده، یازا طورغاچ حاضرگی „پوچه‌ن بازاری“ میدانغه كیله. „پوچه‌ن بازاری“ تمام بولغاچ توقای آنی باصلماس بورون یه‌شلر جیبلغان بر مجلسكه آلوب باروب اوقی. „پوچه‌ن بازاری“ مجلس ایه‌لرینڭ خوشینه كیله: آنلر توقاینی اوغوب بتر گاننی كونمیچه سوز آراسنده

بولوب-بولوب آلقشلیلار هم بونی «بهشی» دهپاصلریچه، آیرم رساله ایتوب چغاررغه کیگهش بیرهلر، صوڭره عمومی ادبیات کبچهسی‌یاصالوب‌توقای آنده «پچه‌ن بازاری» ن اوزی اوقی. پچه‌ن بازاری کتاب بولوب چققاچ توقاینڭ باشقه اثرلرینه قیاس ایتمه‌سلك رهوشده کوچ (بر آی اچنده دورت مڭ نسخه) تارالا.

توقاینڭ ایڭ کوب اشلهگان وشهرتی‌ده بوغاری درجه‌گه ایرشکان وقتی اوشبو «الاصلاح» هم «بهشی» دورلری بولدی. درست، اول آندن صوڭده اوزینڭ موقعین صاقلادی، لکن شوندن‌ده آرتق کوتهرله آلمادی. «الاصلاح» بلهن «بهشی» طوقتاو توقای‌اوچون اورالسکیده «العصر الجدید» «اوتلر» طوقتاودن کیم بولمادی. اول ینه قوربلقن قالدی.
آرا تیره «یولدز» هم «وقت» «شورا»ده شعرلری کورینه ایدی. اول بوندن صوڭ مکتب وبالالر عالمینه یاقنلاشا باشلادی، شول آراده «بالالر کوڭلی»، «آلتون تهنکه»، «صو آناسی» اصلی اثرلرن هم ترجمه‌لرن یازدی.

۱۹۱۰ نچی یلده احمد اورمانچییف طرفندن «یالط-یولط» اسمیلی کولکی ومجوری ژورنال نشر ایتله باشلادی. بو وقتلرده قازانده «بیان الحق» بلهن «یولدز»دن باشقه غزیته بولماغاناقدن بر قسم یه‌شلر «یالط-یولط» تیره‌سینه جیلدیلر. احوالگه کوبرهك کر یتیپچسکی قاراوچی‌بر صنف اوچون «یالط-یولط» صحیفه‌لری کیڭ بر میدان مبارزه بولدی. توقایف البته مبارزه‌لرنڭ بر نچی صفنده ایدی. اول شول رهوشچه «اوتلر» ایله باشلانغان «بهشی» ایله درجهٔ کمالگه ایرشکان مجبور وکولو توتبنی «یالط-یولط»ده یا گادن اشکه جیکدی. هم اولگانچه بو ژورنالنڭ هر بر

نومیرنده دیبورلک یازوب کیلدی وبعض بر نومیرلری
بلمسدن آیاق آنک قلمی بلن یازلغان بولا ایدی.

توقایف قازانغه کیلگنده،عموما طورمشینی بر ترتیبگه، نظامغه صالمادی. اشن تصادفغه، واق نوبه‌ک تأثیرلرگه ایبه‌روب اشله‌دی. کبارلرک عائله‌لرنک، معتبره‌ک ذاتلرنک مجلسینه کرمه‌دی. جماعت اشلرینه وعمومی خدمتلرگه قاتناشمادی. عموما جدی مسئله‌لردن، جدیره‌ک کشیلردن براق قاچدی. شولای ایتوب اول کیلک قازاننک گچکنه‌گنه بر پوچماقینه پوصوب، بر نیچه ایپدشلری ایله اوزینه بر عالم بولوب یشه‌دی. طورا طورغان یری کوبره‌ک «بلغار» نومیری ایدی. آنک بولمه‌سینی کورگان کشیلر همه‌سی تقریبا اوشبو رموشده تصویر ایته‌لر:

— بر کاراوات، بر اوسته‌ل... اوسته‌ل اوستنده ترتیبسز تاشلانغان کاغذلر هم بر قرآن؛ تاقن بولسه بره‌ر کتاب... وشاعرنی‌ده آنده‌کوبره‌ک کاراواتده، اوستینه پالته‌سن یاپنوب یاتقان حالده یا که چه‌چلرن طوزدروب، موینینه شارف کیك‌ئه‌یبر بووب، سزضروب، روسچه،یا که تاتارچه جرلاب یورگان حالده تابالر.

اول کشینی بولمه‌سینه بیك ساده وتکلفسز قبول ایته، کشینك درجه‌سینه‌طبیعتینه قاراب اوزینك‌طورورو، معامله‌سن اوزگه‌رتمی. جدی مسئله‌لردن بحث آچمی، یا تیك طورا، یا که، واق نوبه‌ک کولکی سوزلر سویلی ایدی.

۱۹۱۰ نجی یلنی‌چاپن‌ایپدشلری فاتح‌امیرخان،هم «اصلاح» محرری وفا بختیارف بنه یعقوب بایبوربن اسملی بره‌وایله قابان کولی باشینه داچاغه چقوب طوردیلر. ایکنچی یلنی یاز بلن آستراخانغه کیتدی. بو وقتلرده ایندی آنک خسته‌لگی‌ده آغرلاپ‌باشلاغان‌ایدی. توقایفنه ایدل اوزینك

دیڭگز کبی یازغی طاشووی، یه‌شل وبه‌ملی ماطلری ایله‌ده الهام کیترە آلمادی. بعض بر بوله خاطره‌لری «یالط یولط» نڭ بر نیچه نومیرینه بولنوب باصلغان ایدی.

توقایغه آورونڭ اوزن چنلاب سیزدرووی شول آسترخانده قاینقان کوزده بولسه کیره‌ك، اول قشقه تابا بوتونله‌ی کیفسزله‌نگاچ بعض بره‌ولرنڭ کیڭه‌شی بلن قازان آرتینه بیره‌زه آولینه اوزینڭ یاقنلرینه طوررغه قایتا.

توقایغه بوکچکنه گنه آول سیاحتی بایتاق نرسه‌لر طودرتدی. اول «جان آزقلری» اسملی مجموعه‌سنده‌گی کوبره‌ك شعرلرن آولده یازدی. بوندەغی «بولدزدن قورقام»، «کوزمه‌گانده»، «بوران» اسملی شعرلری قازان آرتینه بارغانده‌غی قشقی یول تأثیرانیدر.

اول یازغه تابا ینه قازانغه قایتوب «سوبت» نومرلرنده طورا باشلادی. آولده اوزینه بر ثوبه‌تله‌سه نیچك یاندروب، راحتله‌نوب یاتقان توقای بونده‌یا ثادن طوثارغه طوتوندی. آڭا بعض دوست ایشلری قازاندن قایده بولسه ده بره‌ر ییرگه کیتوب هوا آلورغه، دوالانورغه کیڭاش بیردیلر.

شول وقتلرده موصی بیگیفدن توقایغه ییتربورغغه چاقروب خط کیله. بعضیلر قریم وقافقاز طرفینه بارورغه دیمله‌سه‌لرده بوڭا نیچکدر موفق بولا آلمیلر. نهایت اول، طرویسکی طرفینه قمزغه کیله‌رگه قرار بیره.

بارشده موصی افندینڭ چاقرووی بوینچه پیتربورغغه باروب آندن صوڭ طرویسکیدن یراق توگل بر اورنده قمز اچه‌رگه کیله، هم طرویسکی‌شه‌رلرنده بولوب جه‌ینی اوتکه‌ره وکوزگه تابا قازانغه قایتا.

اول، جه‌ی آخرنده ینه قازانغه قایتوب طورا باشلی.

۱۹۱۲ نچی یلنینگ آخرنده «توباش» غزته‌سی چقا باشلاب توقایغه آیغه ترتی صوم ژالونیه ایله، یازشو جیلیننه کره‌دشول آراده «آلغه» ژورنالی‌ده چقا باشلاب، آننک هر نومیرینک باشنده توقاینینک بر، یا ایکی شعری بولا. آننک آورروی اچدن ممان آشی، بتره؛ اول شولای‌ده یغلوب یاتمی، آننق حالی بله‌ن یوری، اشلی.

نهایت ۲۶نچی فیوراله یاقنلار یننک کیکه‌شی ایله آیغه ۱۵۰ صوم حق ایله کل‌چکیبی ندفا خانه‌سینه یاتورغه کره. توقاینینک بالنیته‌ساغه کروروی حقنده فاتح امیرخان اوشبو سوزلرنی یازا: «ایرته‌گه ایرته بله‌ن بالنیته‌گه ایتله‌چك دیگان توننی اول مینم بله‌ن کورشورگه کرگان ایدی. صبیلار چه‌راقی شاد یوز بله‌ن اول ـ مین ایرته‌گه کله‌چکمین‌گه کرمم، مین کیتکانده مین طورماغان بولورسك . . . موندن صونك کورشمه‌سه‌ك . . . خوش ایندی» دیدی. دوقتورلر آرقلی میکا ایندی آننك بر آی، بیك کوب بولسه آی‌یارم عمری قالغانلغی معلوم ایدی. بو «خوش!»نکده آخرغی خوش‌ایکانچیلگی بیلگلی ایدی. آلایده مین آکار: ـ تیز ترلوب چق، تیز کورشیك! ـ دیدم. اول بولمه‌دن چقا باشلاب: ـ یوق، تیز کورشمیك ئه‌لی. مین اوزاغراق یه‌شه!ـ دیدی، هم چغوب کیتدی.

بالنیته‌گه کرگه‌چ، میکا یازغان بر خطنده اول بولای دی: «بالنیته خادملری میکا ـ نیك آلدآنراق بالنیته‌گه کرمه‌دگز؟ ـ دیلر. مین آلوغه ـ بز بالنیته‌نی ئولملك اولگی استانسه‌سی دیب بله‌مز. آز بولسه‌ده دنیاده طوروب قالیم دیب که‌یتدم ـ دیدم» دی.

بو خطدن صونك ایندی اول اوزاق طورمادی».

توقایف ١٩١٣ سنه ٣نچی آپریل کیچ ٨ ١/٤ ده دنیادن اوتدی.

٣نچی آپریل کوننی شاعرنڭ دفن مراسمی حقنده حاضرلق کورلوب ٤نچی آپریلده دفن ایتلورگه بولدی. ٤نچی آپریل کونی قازاننڭ ضیالی، آڭلی واوقوچی قسمی اوچون بر ماتم کونی بولدی. بو کون کله‌چکین شفاخانه‌سینڭ اطرافی شاعر ایله آنتق مرتبه ایسه‌نله‌شوب قالورغه جیلغان خلق بله‌ن طولی ایدی. ساعت ١ ١/٢ ده تسبیح وتهلیل اوقولغاندن صوڭ تابوتنی بردن کوتره‌رلدی. کتبخانه‌لر، گازیته وژورنال اداره‌لری، دوست ایپدلری، استودینت واورتا مکتب شاکردلری، سیار طروپپا آرتیستلری، عسکری قاوی وباشقالر طرفندن قویلغان چه‌چه‌کلر ایله بیزه‌لگان تابوت مڭلرچه کشیلر ایله اوزاتلغان حالده بونسقلر میدانینه کیتررلوب بیوك بر جماعت ایله ظریف حضرت امیرخانی طرفندن جنازه‌سی اوقولدی. صوڭره ینه مڭلرچه خلق ایه‌رگان حالده قبرستانغه اوزاتلدی. کومو وتبارك سوره‌سی اوقوب دعا قیلو تمام بولغاچ، قاسم حضرت صالحی مرحومنڭ قبرینه قاراب:

قایت ای نفس مطمئنه‌م، بار بوتنه‌ل کیت تڭریگه
بیردڭ آرقاڭنی موڭارچه ایندی بیر بیت امرینه.

شعرینی اوقودی. صوڭره بر نیچه کشی طرفندن نطقلر سویله‌نوب شاعرگه مه‌ڭگیلك وداع ایتلدی.

توقاینڭ شعرلری حقنده ملاحظه‌لر

ایکنچی قسم: I - شاگردلك هم ایسکی ادبیاتقه تقلید. II - آزادلق واستقلال III - امیدسزلك وآپتراوه IV - توقایغه عمومی بر نظر. V - توقای حقنده مطبوعات.

I

توقاینڭ ایك ئلککی شعرلری „نور“ غزته‌سنده کورلگان ایدی. „نور“نڭ بو نسخه‌سینی صوڭندن کوروب بولمادی. بو نورده‌غی شعرلرنی توقای شعر مجموعه‌لرینه‌ده کرته‌دی. شونڭ اوچون آنی بونده کیتروب بولمی. تیك شونسیغنه خاطرده قالغان: اول آنده „نور“ حقنده مدحیه یازا وچایلغنده شوندی بر اسلام غزته‌سی چقوغه شادلانوب غزل سویلی ایدی. بو شعرنڭ تلی، یالغشماسم، توقاینڭ عموما اولگی شعرلری کبی عثمانلیچه‌راق ایدی. شعرنڭ معنی وآهنکی‌ده بیك ساده دلانه بولوب چن چن یاقرغانلرچه بر غزل ایدی ۱) بوندن کورینه‌که توقاینڭ قوهٔ شعریه‌سی

---

۱) توقاینڭ ۱۹۰۵ نچی ۱۱ فیفرالده یازدیغی بر منظومه‌سینی توبه‌نده کیترومز. بونی توقای یاندوققه قریه‌سنده معلم احمد صفا افندی بایتیوا کوف که‌یازغان. بو منظومه‌توقاینڭ شاعرلگی نیقدر توبه‌ن بر نقطه‌دن باشلانغانلغنی آچق کورسه‌تسه کیره‌ك.

احمد صفا افندی — فاضل ادیبلر کبی‌دی
علمی معین مسلمت — مرآت حقدر بلدی
فامیلیه‌سی بایتیوراك — مثلی دنیاده سیوراك
بوندی انسانلر ورده‌دی — بزنڭ ملتکه کیره‌ك
چوق یاشاسون صفامز — شولدر بزنڭ غنامز
ایشله‌لرغه عیمرتلمه‌دی — بزنڭ قالسون تقامز
مویدی ادیبلر کوبه‌یسه — صنار ایشان تشلری
تدی صنغاج اونوتلور — پلاو هم بله‌لکلری
ایقانده ملتدی باشلار — اوطقه یاغوب تسبیحن
انصافینه کیلوب طاشلار — مرید جیناو تدویشن
جنسا بو ذلت میشه‌ردر — دیماك خیرالمید بردر
بوذاتنی مکرو کورنلو — بارچه شرالجشودر.

بك ساده وابتدائی بر طویغو ایله برلکده آچلا. آنڭ بر آز صوڭره «هم، ابتدائیه»ده کورینه باشلاغان شعرلریده شول ابتدائی ویا ڭا ودهری. آچلمان، بر تاتار شاکردینڭ آنڭ وطریقه‌سی ایله آڭنی:

هر طرف مساملری بربر ایدرلر آه واه
نه سبیل کلدی بزگه بویله بر بخت سیاه
ایله باردم برگه هردم ای قلم قیل مرحمت
رفع اولنسون جمله حسرت، فقر وفقر مسکنت.

بوندەغی فکرلر همه‌سی شول وقتده تاتار مدرسه‌لری پوچماقلریندن چقمقده بولغان آه وزارلر ایدی. بو بیك مادی سوزلر، بیك بسیط حقیقتلر اول زمانده کوره آتالر، بابالر طرفندن ایلمه‌گان، عصرلر بوینچه آڭلانمی کیلگان یاڭا بر کشف ایدی. بوتون دائره فکریه وعلمیه‌لری چارشاو اچندن باشقه، چقماغان زوالی تاتار شاکردلرینڭ چارشاونی آچوب دنیاغه بر قاراش صالغاچ کوزگه کورینه طورغان نرسه البته شول «هر طرف مساملری»نڭ «بخت سیاهی» بولدی. آنڭ آرباغنده کوررگه نامی ایکنچی کوز کیرمك، آندن آرتغن سویلەرگه، تاغی باشقه تل کیرمك ایدی. ایشته بزنڭ توقاییده شول اوقی شاکردلرنڭ برسی بولوب، آنڭ بو آوازیده شول اوق مدرسه‌لرنڭ برسی پوچماغندن ایشتله ایدی. بو وقتده یاڭا چقا باشلاغان غزیته‌لرده تورلی امضا آستنده کوب نظملر کوریله، اوقوب چقسه‌ڭ، همه‌سنده شول تقریبا بر تورلی درد، بر تورلی آه زار تکرار ایتله ایدی. بونلر تله‌لی اوزارنڭ شعرگه بر استعداد کوروب، شاعرلکنی اوزلرینه بر صنعت ایتدروبه قارامیلر، نیچك‌ده شول زماننڭ

(ه 2)

موداسنچه مطبوعاتده بر آواز ایشتدروب قالدیرغه، بر
فکر وفلسفه، صنعتدن غنی تیلیلر ایدی. ظن ایتامنکه
توقاینده‌ده باشده باری شوندن بر درد بولغان. لکن
شولسی معلومکه، اول بوش چاغنده‌اوق روسی بلن چرغه،
کوبگه بیرلگان، آنده شعرگه میل ومحبت بولغان. اول
جرلاودن، محمدیه‌لر اوقودن آیرم بر لذت آلغان اوشبو
طبیعت آنی مناسب فرصتی چقغاچ شول یولده سوق ایتکان.

اول شعر وادبیات طوغروسنده‌گی صوکغی فکرلردن،
حکمت بدایع دیب آتالا طورغان قانون ونظریه‌لردن
شبهه‌سز چیت طورغان اول روس وتورك شاعرلرندن‌ده
ایشتوب، کوب بولسه، آندن بولدن کیسه‌ك قوصاقلر
آرزلی‌غنه کوروب لگان. وقیفنك ایلك تلکی شعرلرینه
قاراسه‌ك، اول، شعر نظریه‌لرندن ایلك آز بولغانده، ایسکی
عروضنی بلورگه تیوش کبی کورینه. لکن زمونك روایتینه
کوره، توقایف عروضنی‌ده رتبه‌ب بلمه‌گان بو حالی آنگا
شاعرلکده فایده‌لانوربه ممکن بولغان سرمایه‌لر اوزه‌نده
معروف محمدیه‌لر، باقرغانلردن هم بر زده ایسکی تورك
دیوانلرندن قطعه‌لرندن عبارت بولغان. شعر بوعاریده بر
نیچه مصراعی ذکر ایتلگان «ای قوم» اسمی نظم ایده آندن
صوك چقغان: «فراق صوکنده»، «شاعر وطائف» «عشق
دویاسه «مریدلر قبرستاننده» «بر آواز» کبی شعرلرن
اوقوسه‌گز، توقایفنك اورنه‌کبی قیبیی آلغانلغن چق سیزه‌رسز.

توقایفنك، باقرغانی، محمدیه کبی کلاسیك ادبیاتمزنك
اسلوب وآهنگی تاثیرنده یازدیغی بو نوع شعرلری تورلی
درجه قیمت ادبیه‌گه مالك. لکن عموماً قاراغانده بیره
تورغان فکر وحسلر بنك تگیلرنکینه باشقه تیب‌ده ولووی

اوستینه، شعرلر یازا قویی، عنره ونظم توزوگانلگی اعتباری
بلەن‌ده تکیلردن قات قات اوستون طورالر. تکیلرده‌گی
صوفیزمگه قارشی توقایده اینده‌ی بو توناه‌ی بر آنتیصوفیزم
بار. اول تکیلرنگ:

تولە طار رغان رندەلر سلطان ایکاندر بامەدم

لرینه قارشی

و ایشانلر ملنه دشمان ایکاندر بامەدم

نظیره‌لر ین کیتره «یاپو نیابی مسلمان ایمه‌جك علما نره‌ده؟» سنلده
ده‌لیگی «بخت سیاه» نی، وحایلرده یکی، وب، آثارغه هجوم اینه:

سن ای چالمالیلر بزنی بو گادك ایتدکز اغفال
وتحصیلده تعلیمی سراسر ایتدکز اهمال

توقایفنك بو اسلوب و بو روحده یازلغان آه وشکوالری، مناجات وعرض حاللری، آراسنده اونك اطرافلی وطولیسی وعموما بو دورده یازدیغی شعرلری اچنده افاده قوتی، علویت وشعریت ایله ممتاز ولغانی «مدینه‌دن» دیگان شعریدر. بونده شاعر مرصوعنی بلك کیك آلا. اسلامیت فلان توجوز گنه ذیه‌رمی، ایشانلر، ملالرذنغنه شکایت ایتمی، بلکه الله‌نك نوی شن کورسه‌تهی باقتی دنیا‌نی قابلاب طورغان بوتون بار عیلقه، حقوق حریت، حقیقت کبیلرنی یووب طورغان بوزون زنجیرلرغه قرشی اوزینك رنجو ونفرتینی بیان ایته‌وب. عیبدن شول طوغروده امداد ومرحمت اوسنی.

مساوات شمعینی یاندر، عدالت نورینه قارشو
بزی نورنك نورلاندرده قورتار ایل ظلماتدن.
سن اول‌ال حضرت خطاب، نتر هب پوتلری تابتاب
که قالسون کعبهٔ پاك، پاك منزلدن لات وعزی‌دن
قیامتدر بو گون، شمس حقیقت منخسف اولدی
قمرلر انشقاق ایتدی، عقلر شاشدی غاوغادن

غربتدر: اهل عصیانه سؤالسز ازلفت حضرت
ویرلدی اهل عدنه بر، سقردن، نار کبری دن
آچل گلزار احرار نغمه ساز اولسون بلابیلا؛
که استقبال ملت روشن اولسون میل قمرادن

لکن بوندهده جبنك ازچن شول چالمالیلرغه حیترو- بهبلی. هماندهشونی‌ك کوره آلماغانی کورسهته. مناجاتنی:

آزاد ایت صاقمزنی باعلایان اغلال چالمادن

دیوب تمام ایته. شولای اوق «شاعر وهاتف» دیگان شعرندهده شول اوق دردلر شول اوق اسلوب ور وحده یان ایتله. بو شعرلر آقرنلاب توقاینك اصل هدفلرن تعیین ایتهلر. توقایف صوکمه تابا، اچندهه، طشندهده کوب برده اوزگهردی. لکن آنده اوشبو روح واساس قدرکه کرکادینه قدر سلامت صاقلانوب، تیك اول اوزن تورلی قوت وشکلده میدانغه قویا. آنك بونی صوکغی شعرلری اچنده بو درجه خلوص وجدیت، ایمن واطمئنان ایله طولغان شکایت وتفرعاری هیچ کورنمی لکن اول عمرینه شوندی شکایتچی، کوره آلماوچی، پرانیستچی بولا.

شولایده توقاینك بوتوب عارا کتری آدر بوتونلهی یاصوب بترمی. آنك ولمی بیك کوب توری، حسر که اورن بولا. اول بالالر کبی تملی اویناب، کواوب تملی هلاب. موکلانوب، حسیات متضاده اچنده قاینابقنه طورا. اول شول آرادهه هربهرگهده اونوتمی. «عشق ویا» «افتراق صوکنده»، «دردمند دگلمیم» ابی شعرلری بوکا امثلانا. توقاینك بو سویو شعرلری باشقهلردن کیم والماغان بر اوستالق بلن یازلا.

نوایینینك عشق بلان ابتلاسی حقنده هیچ بر خبر یوق. لکن هر بر سویو شعری سویلەوچینی «بر قزغه عاشق بولغان» دیوب بولور. شاعرلرده درد دیگان بر نرسه بولا. درد کونکلنك آشقنووی، تنه‌دن آیراوب کیتوب، ئه‌وان نیمه ایدیکنی بیلمی گزکه‌ملکلر: معبدلار، نار وابوکه‌لکلر، ته‌مسی تعمیر قانغیلر. معصومانه جلاولر ارلەویدر. شاعرنینك تانی تار کوره‌کده قصلوب طوراسی کیلاسی، آشقنا، چیلکنه، هوککه منده کوچی بولا. لکن نیقدر آشقنسه، چیلکنسه‌ده، اول باسقه قانیلر آراسیدن کیته آلمی، ایندی هیچ بولماغاچ شولارنینك ایکی لطیف ایلك مصدرم وگوره‌لرندن بر صورت یاصاب، شونگا اوزینینك درد وعشقین سویلی. بسو عشق، محبت بیك قایلرچه بیلگولی‌ده بولادی. لکن همان اول آنی آنگلاتر اوچون شول بیلگولی بولغان قای سوزلردین باشقه تعبیر تاپا آلمی. تیك شونلرنینك ممکن قدر ماتوررافین، عالیبیره‌گین سویلرگه طرشا.

دنیاده سویولورگه، مافتالورغه تیوش بیك کوب فضائل، کوب محاسن بار. لکن آنلر سوزگه شعر توسی بیررلك جمال ورونقدن محروم معنویاتدن بولوب شاعرلرنی جذب وتسخیر ایته آلمیلر. آنلرنینك معنی‌دن بیگره‌ك صورتکه کوزلری توشه، فضیلتدن بیگره‌ك حسن آنلرغه ذکر بولا.

آندن صونك شاعرلکنینك‌ده اوزینه کوره طرادیتسیه‌سی، ایسکیدن صاقلانوب کیلگان جرلاری بولا. شونینك اوچون شاعرلر هر وقت مستقل حس ایته وحس ایتکاننگنه یازا دیب ئه‌یتوده آنلرغه آرغراق اوشانو بولمور. مادامکه ایسکیدن بیرلی شونلی سویو شعرلری سویلەب کیلوعادتی

بار، مادامکه آزاد بولون' حقلرنده یازارغه قلملر تیری،
سویلرگه تللر قالنری طورغان بولوبولر: آنطور بتیلرده
ماتاشقانلر، مادامکه خلق آدبلرنی بیك سویوب بارتوب
اوقی، شاعرلرنی آنك اوچون قدرلی قایا کوتهره، اگر طوغری
کیلسه اول آنلرغه ثه‌للهنی تولی معنرلر برورگه، هیچ اویغه
کیلمه‌گان تأویللر ایله تورلی یافه تارتوب سوزارغه حاضر
طورا شولای بولغاچ، نی سویلیم دیسه شونی کالی حاضر بولغان
شاعرنی اوچون آنلك طرفدن وسندن بر نحو بر یاصب قارالماسون.
«یوره‌کدن چقفان سوزگنه یوره‌ککه یتارگه ممکن»، «حس
ایتمه‌گاننی احساس ایتوب بولمی» دیگان سوزلر بوگون قارشی
کیلمی، چونکه حس بعضا طوغری یدن طوغری بولغان
دیکالی، بعضا خیال وتصور آرقلی بولو ممکن

توقاینك سویو شعرلری باشقه نوع شعرلردن بر
جهتدن قالش توگل. عالمجان فندی ئه‌یتکانچه محبت
شعرلری آراسنده بعض بر اویون سوزلری بولوبرده آنك
صمیمیلیگینه ضرر بیر دیسه کیردك. چونکه بوندی سوزلر
عاشقنك معشوقه‌سینه بولغان مناسبتی توراییلندیره گنه. عشق
شعرلری ارسندن نی اوچون هر وقت اوط - توتون گنه
چغوب طوررغه تیوش عشق بله ویون آراسنده اولقدر
نیندی ضدیت بار؟ دنیاده شوندی شایان کشیلر بولادکه،
آنلر مونك وقایعلری نده اویون کولکی بدن قاتناشه، الالر
بونی بز عادی طورمش اندرنده اوز تجربه مز ایله بیلامز.
توقاینك هر طرفده شوندی حسیات متضاده کشیسی بولوب
آنك کوگینك بر باغنده قوباش نورلرن چه‌چوب کولوب
طورسه، ایکنچی باغنده بولوطلر آراسندن یاشنلر یاشی
دکوکلر کوکریلر.

توقاینفنك بو دورنده (۱۹۰۵ - ۱۹۰۷) شکایت ومناجاتلردن
هم سویو شعرلرندن صوڭ «هوشکینه» هم «ملت» «ملت» ونهم ترسه‌ده؟، کبی شاعرلك وملتکه خدمت حقنده کوڭلك امید واوشانچ ایله آکقین طورغان شعرلری کوزگه بەرلە.

بختیارم منڭ گر ایتسەلر نسبت سیڭا
عاجزانه شاعرڭ اولمقغه واردر نیتم
هر خیالدن تاتلیدر ملت خیالی لامحال
بو خیالاتدن کیلور گر کیلسه مجنونیتم.

صوڭره:

تلیم بولورسه مین انسان عالی
تلی حککوکلم تعالی بالتوالی

هم

تیك فقط ملتکه خدمتکه محبت منده بار
بنچه بونده بەخت بار، لذتده بار هم تەملەبار.

بونده شاعرنڭ حیات شعر بەسنڭ تا گنك غی امیدلر.
توقاینفنك بوندی امیدلی شعرلرنده آه وشکایتلر آراسنده غنه بولغانلقدن ز، شاعرمزنڭ تا گیرده بواوطلر آراسندن آتدی دیمز.

II

۱۹۰۷ نچی یل باشنده توقایف مدرسهٔ مطیعیەلی تاشلاب مستقل بر شاعر طورمشی بله طورا باشلی. ایندی آنڭ قوت وقابلیتینه بها قویلغان، اول اوزی بر نچی شاعر صفتی بلەن تانتقان ایدی. اوشبو مدتده تاشلاب گیلك دنیاغه چقو وقتلرنده آنڭ شعرلرنده ده تارلقدن قوتولو سیزلە. اول

حاضر مسئله‌لرنڭ حس ایته آلونك تلنده، اسلوبنده ده عثمانلیلقدن قاتلولغنه قاپا بر صافلانو واستقلال کورینه.

شول آراده کامل افندینڭ غزیته‌وژورناللاری طوقتالوب عبدالله افندی اورالسکیده، صووی کیبوب کیبنگان کولنگی بالق کبی آپتراب قالا. شول حالت آڭا «مطبعه بلن اوپناغان بر بابغه» نی الهام ایته. ایندی عبدالله افندیگه «چایق» ده آرتق بر ترسه قالمی. اول حاضر یوزنی قازانغه بورا، مونه حاضر آنڭ خیالنده نیندی رسملر یاصالا:

قه‌یده ایرته‌نگی تمازغه بیك ماتور موکلی آذان
طور شاکرد چیندك قازانغه آلده‌مزده بیت قازان.
بو تاوش بیك آچدی کرگنم شادلغمدن جان یانا
«قه‌یده چاب، کوچر! قزانغه آلمرك قو! تا! تادا!»

مونه اول حاضر قازانده. اول صووی کیبکان کولدن تیبندی بر زور دریاغه کیلوب توشدی. تل‌سه‌ڭ تیولك‌یوز، تله‌مه‌سه‌ڭ تیبلك چوم!

بونده حکمت، معرفت هم بونده عرفان بونده نور
بونده مینم تیوسکه بیلم، جنتم هم بونده حور.

ایندی زتوقایفنڭ اورالسکیده‌غی صوڭغی یلی ایل قازانده‌غی تلمکه‌کی بر هر بلینی برکه قوشوب، بونی آنڭ حیات ادبیه‌سنده ایکنچی بر دور ایتوب بوره‌مز. بر آنڭ شاکردلکدن چغو، مدرسه پوچماغندن آیرلو، یعنی آزادلق دوری مدرسه‌دن چغو، شاکردلك قیودن صالوب تاشلاو، بو بیك کوچکنه اش توگل، تاماز مدرسه‌لرینڭ تارلغی، طورمشدن یراقلغی اعتبارغه آلغانده، بونڭ اهمیتی تاغن بر تات آرتا

آزادلق! بونی هر وقت بر شادلق وامید قارشی آلا.
بونی توقایف اوزینك بر ترجمه‌سنده بیك ماتور اینوب ته‌بینه:

شاباررمن تلسه‌م نیشلیه‌رم اوینار کوله‌رمن دیم
بوتون مکتبده طوتقونلرم بورچن توله‌رمن دیم.

توقاینك بو دورنده ایك آچق کوزگه بەرله طورغان ترسه‌ـ بر عزم وامید، ته‌لیگه قدر بولغان «طوتقونلر بننك بورچن توله‌وه» امیدی.

توقاینك ابرنچی (اشاکردلك) دورنده، عثمانلیچه‌راق یازغان شعرلری اچنده ترجمه‌لر بوتن دیبورلك درجه‌ده آز ایدی. حاضر اول ته‌لیگی «نظیرسز شاعر» دیدیکی پوشکیننك «گللرندن نذول ابتدیکی اثارنی» شولا بورق لیرمونتف اثرلرنی آز آزلاب تاتارچه‌غه ترجمه، واقتباس ایته‌رگه باشلی. اوزینك شعرلرنده ایسه، اورگه‌رش بگروك تل واسلوب یاغندن بولوب، معنی ور وحده اساسی بر آلماشنو کورنمی. اول هنوز شول سویو شعرلری ته‌بتکه‌لی. هم «بر تاتار شاعرینك سوزلری»، «مشاعره‌گه»، «اورلانغان معنی»، «شاعره . . . گه» کبی شعر وشاعریتکه دائر ترجمه‌لر یارا

توقاینك بو دورده‌گی شعرلرنی تیکشرگانده ایك علك آنك ترجمه‌لرینه طوقتارغه طوغری کیله. شاعر بو وقتده مشهور روس شاعرلرینك اوزینك روحینه موافق ایسك گورگان قطعه‌لرنی ترجمه واقتباس اینوب بو بابده میدان قالورلق بر اوستالق کورسه‌ته. آنده شوندی بر قوت بارکه. اول معنینی روس شکل واسلوبدن تامچیسن تالدیرموچه قصوب آلوب آلا وانی غایت نفیس وطبیعی بر شکلده تاتارچه،

توقابجه ایندروب، بزنك كوز آلدمزغه اوطورتوب قویا.

حضرت پوشكین وابر مونتف اگر بواسه قویاش
آی كبی نورنی آلردی اقتباس ایتكان و باش
بو تشبیه‌ده مین آیرم تروجه شبه تابام. شونی كه، بز

تون اورتاسنده بیوك بر عل یت وغرور ایله بوتون عالمنی آلتون توسلی نورغه بویاب، كوك یوزنك بوزوب بوروچی طوفان آیغه قاراداق آنك نورنی قویاشدن آلاریجبنه هیچ بر اینانامیمز كیلمه‌س شونا كبی تویایك‌ده. قاراگفی تاتار ادبیاتی‌اچنده‌ئور ر چه‌چوب عالم ادبیاتمزنی‌یاقطرتوب طوروچی شعرلرینی اوقوغانده آنلرنك ایكنچی‌بر باشدن اقتباس ولوو بنه‌ر ده‌كوكل اوشانمی.مثلا آلـگر «تأثیر»ی:

اوچادادن بوتون شك، شبهه‌لر هم مین جلی باشلیم
یا كافرنی مقدس كوز یه‌شمله انجلی باشلیم
بوتونلی صافلانا كوكلم، اوقیم ایمان، بولام مؤمن
كبل راحت، جبكللـكلر خلاص بولام آور جه‌گدین

بو مصراعلرده تاب اوزبنك شعر قللربنی ایك تیره‌ن بر رقت اوزره اهتزار ایندره. آندن «عبدیت وعبادتدا الهی سرلری» ایمنل، بوتلرنی طـكلاغان كوكل دریا كبی دولقنلانوب‌اوزبنك توبنده‌گی‌تأثرات‌انجیلربنی‌كوربه‌شی حالنده چیلكه تاشلی. ایمنه بوندی بر اقتباس یاصی آلو اوچون چن شاعر بولورغه هم فوری ترجه‌، چیگنه توگل، ایجاد ایه‌سی بولورغه كیره‌ك. بوقسه بزده نیقدر شاعر آتالغان كشیلر، توقایغدن كورمكچی، بو موضوعغه‌طوتونوب قارادیلر: قرآن اوقوغان بولدیلر، آنده بیك معنی‌لی آیتكه اوچراب جلاغان بولدیلر، لكن «تأثر» قاشنده بـر

«الفيل ما الفيل وما ادريك ماالفيل» ده ياصى آلماديلر. نيطعلمك كيره‌ك، شاعر، شعريت چاتقيسندن محروم قلبكه چراغ بيره آلمى. شاعرلكنك معجزه‌سى شول.

توقاينك بو دورده‌گى ترجمه واقعه‌لرى كوبسى بر روحده بولوب آنلرنك همه‌سنده بولك وزار ايتمك «تاثر»، «ئه داغ وحسرت». «آلدانديم». «كيمدن ياردم اوله‌رگه؟» كبيلرنك سرلوحه‌سى اوك بوتى ئه‌يتوب طورا. بولاردن صوك شعر «شاعر»ينكه ذاتى يازلغان ترسه‌لر دقتنى جلب ايته. بولار ده ايندى برنچى دورده‌گى كبى تلك تلوگنه، اللّه‌دن ياردم استه‌وگنه توگل، بلكه چلاب، اوزينك درمه‌سن تقدير ايتوب، اوزينه چن كوكلدن اوشانوب، بوطاريده طوروب سويلى. «بر تاتار شاعرينك سوزلرى»نده:

اوگنه، صولغه آوميم، همان آلغه بارام
يولده مانع كورسه‌م، تيبه‌مده آودارام.
شيكلنميبز دشمانلرنك كوچندن بز
بو كونگى كون على، رسته‌لرگه‌تيك بز
آوازلرن قرلانا.

«. . . گه» سرلوحه‌لى شعرنده:

ياش ايمه زور سين، بو ادنى جانليلر دنياسيده
پادشاه سين، بيك كيره‌كسه، باش ايسوه دنيا سيگا

سوزلرى بله‌ن اوزن كوكلرگه آشرا «شاعر» اسملى شعرنده:

كوكلمده كون، همان آياز، همانده ياز
شاعر كوكلنده قش بولمي‌ده قار ياومى

ديوب ئوله‌سكه يه‌شه‌رگه تلگاندگن بلگرته.

بو دور توقاينك حيات ادبيه‌سنده ايك پارلاق بر-

دېر حسابلانورغه تیوش. بو آراده اول بر ـ ایکی مجموعه
تشکیل ایتکان واق ـه لار، یاعنی «شوره‌لی»، «کیسك
باش». «اصول دینچی» ا ـ ه‌لی روزرواق اثر ارن اوردی.
«شوره‌لی» شبهه‌سز نوقای‌نك اڭ مهم بر اثری‌د ـ ر. اول
آنڭ شعر کوگیده میلنگ ... سابیسر کوب واق یرلمزاوری
اچیده طولغان آی کبی ... یب یافترویب طورا. آنده
بزنڭ کوز آلدمرده ... لی طبیعی بر صحنه آچلا بز آنده
تاتار خلقینڭ غایت آرگیناتی وجانلی بر خیالینی تماشا
ایته‌مز. مونه سزگه زور اورمان:

چوکه، قاینلر تو بنده قوزغالافار گومبه‌لر
برله برگه اوسه آللی، گوالی، گللر، ... لر
بیلگ حضور ... ره ـ ، ره‌ت طورا عسکر کبی‌چرشی‌ نارات
تولر ... یاتقانم بار ... حال جیبوب، کوکـکه قاراب.

هم عادی اورمان توگل، چن، چین ملی اورمان. تاتارلیگی
اوزه‌زنڭ ... بیلر نك ... نیلر نك کچج یاتقاچ‌سوبلی طورغاللری
شوره‌ایلی اورمان:

بیلك قوبی بولغانغه آنده جن‌، پره‌ریلر باردیلر
تورلی آلباسنی اوبورلر، شوره‌لیلر بار دیلر.

مونه سزنڭ حکت آبزا کز قارشوسنده شوره‌لی ظاهر بولا:

بوری، که‌بکه‌ری بوگول‌گاندر، تمام قارماق کبی
تور توگل فرللر، آیاقلرده، بوناق، تارماق کبی
یالتری، بالت ـ بولت کیل‌در اچکه باتقان کوزلری
قوما اوچـار ... کورسه‌لڭ‌ا گر تـنله توگل کوندزلری
جکت آبزاکر، تهابعه شوره‌لینی قارماقغه توشره!

چقرا قصدی، حراب ایلدی یاوز بلطر مینی
آه، خدایم، بو بلادن کم کیلوب بولقور مینی؟
ایرته کیسن بو فقیرنی شوره‌لار تیرگیلار:
«سینی عوله‌رنك، سین قوطورغان سین تیلارگانـنك» دیلار.
ئدیده‌لار: چه ما تبز سین یاخشیلق برله‌ن طبیل!
ای عوله‌ـ نصقانغه بلطر چقرالرمی بوبل،»

«شوره‌لی» بزنك خلقنی عصرلاردن بیرلی قورقتوب کیلگان بر دیو پری. و کچکنه قصه‌ده خلقنك ایجادی بولغان بر دیو. ایشته شول کچکنه‌گنه قیسسه توقایغه نیقدر تعه‌لی آزق بولا. آننك ایاغ نفیس بر اثرینی وجودکه کیترو. شرقنی اوچونك: «اگرده بزده «طروبا» موهشاری بولسه ایدی، توقایه هم بر «ایلیاده» میدانغه کیترر ایدی» دیه‌سی کیله.

توقایفدا، خلقغه، صاف عوامغه بولغان میل ومحبتی چیکسز ایدی. اول بربرده خلقنی «شاعر» دیب آتی‌مم:

والله جانلای کوروم مین ایسکیلرنك جرلرن
کوکره‌کمده صاقلیم، ئدینو رسالی رسوالنك طرزافن

دی. آننك توشی خلققه، خلق ادبیاتینه بولغان محبت هم توشی شعری قوت اوستینه بر جدیت، علم واجتهاد سویوده بولسه، اول خلقنك یده بیك کوب بشرن خزینه‌لرن تابار، حلقدن بیاك کوب قیسسه‌لار اقتباس ایته‌ر ایدی. لکن نیچه یللر بر شوره‌لی قوت آنی بوتونلای ایکنچی بولغه‌تارتدی. اول ینه بر شوره‌لی میدانغه کیتره آمادی بودو. بیگره‌کده توقایفنك اوینی، کابله ـ شاهارا طورغان وقتی بولدی. اینك مهم کوالکی وهجوی اثرلرندن صان‌ـالورغه تیوش «پچن

بازاری» هم «اصول قدیمچی» اوشبو دورنڭ بهشارندندر. شایدر، بر برده «توقایف اوز بیك ماهرتیغنی ایجادده توگل، تقلیدده کورسه‌تدی، مرحوم تقلید ایتلمی طورغان بر «قالد ایدی» دیگان ایدم. بو سوزنی بونده یاڭادن ایسکه توشرورگه طوغری کیل. اگرده توقایفنڭ ابریکالرندن ایلك نفیس ومعنیلی بولغانلاری پوشکین ولیرمونتفدن اقتباس ایکانی ایسکه بیره‌ك شعرلری ایسه محمدیه، باقرغان کیبلر کوینه یارلغانلغن هم خلق جرلارینه اوخشاتوب ثه‌لله نیقدر ترسه‌لر چغارغانلغن، نهایت شوره‌لی کبی‌لرنڭ‌ده خلق قصه‌سندن آلنوون اعتبارغه آلغانده بو حال بیك آچق کورنسه کیره‌ك

اگرده توقایف پچه‌ن بازارنده طور روبده، بو بر زمانده، تاتار حیاتینڭ بو جانلی وتیپیچنی بر نقطه‌سندن بزگه بر کورنش بیرمه‌سه، بو آنڭ مجموعهٔ آثارنده‌غی بر آقلق، آچقلق بولوب طورر ایدی. ایشته «پچه‌ن بازاری» یاخود «یاڭی کیسه‌ك باش» بو آچقلقنی آرتقی بلوب طوملالادی.

قازانده قارا احمد کبله و آغای انیلڭ انڭ حقنده‌غی قیل وقالی توقاینڭ پچه‌ن بازاری حقنده‌غی انطباعاتینه کیلك بر صاحهٔ تصور بر آچدی. قامی جدی موضوعلرده جلبندن چیتکه تایا طورغان توقایفقه پچه‌ن بازاری هجو وکولو اوچون غایت مساعد بر میدان ایدی. اول بونده‌غی آدنچه مجوبنی تقلید قالبینه صالوب اشله‌دی.

کیسه‌ك باش، «پچه‌ن بازاری» اوچون بیك هیبت وکیلعلی بر اورنه‌ك بولدی. بو تقلید آنڭ کولکیلگینی تاغی بر قات آرتدردی. شونڭ ایله برابر ایسکی کیسه‌ك

باشنی بلدرگان، بناءً علیه توقاینڭ تقلیدن آڭلامافانلار نظرنده بو تقلیدنڭ بعض یرلری غیر ابتلر طودرودن‌ده‌غالی قالمامه کیره‌ك.

مین اویلایمن که، اگر بوندن بر اورنه‌ك بولامه، توقاینڭ «پیچن بازاری» کبی بر اثر طودرا آلماس ایدی. درست، بر نیچه آنڭ اوزینکی‌ده بیك کوب. لکن آنی خودقه صالوچی، قزدروچی «کیسك باش» ایدی. ایجادی هر وقت تقلید نیگزینه بنا قیلغان بو شاعر بونده‌ده تقلید ایته ایته، ایجاد قیلدی. بونده کوب نرسه کوچررگه اورن مساعد توگل:

بر وقت یاردم پیچن بازاریده، — آنده مین تابدم آزیق بازاریمده، ای ته‌بلهن قاینامقده بو بازار — قاینه یاقسه‌ك آنده طولغان سوداگر، قایسیسی صاتمقده‌در، قایسی آلا - بری آلدی شونده بر سی آلدانا.

ایشته بونڭ کبیلر «پیچن بازاری»نه «ایسکی کیسك باش» نیگزینده سیزلدگان چن معناسیله یاڭا وارگینالنی بر «کیسك باش» توسن بیره‌لر. قایسان کوان تصویر کبی بعض یرلری ایسه ایسکی بنانڭ آرخیتیکتوراسنده بولماغان توقاینڭ بوتونله‌ی اوزی یاساغان قاصونلاردر.

بز بونده توقاینڭ ۱۹۰۷دن ۱۹۱۰غه قدر بولغان اعمرینی آیرم بر دور ایتوب بوه‌ك کورسه‌تدك. توقاینڭ حیات دیه‌سینی بیك اوك معین دورلرگه آیرو ممکن توگل. شولایده ولسه، آنڭ عمری بر توملیگینه آلمی. باشده اول — ڭلی یاڭا بوسلوب چققان وآهمینه ازومجراصالماغان

بر چیشمه گبی بولغانو براق، کوبکلەنوبرەك، قایا قابا بارآسن
بلمەگان شیکاللیرەك بر رەوشدە آقا. سوڭرە رەسمین ار آرادب
شوڭنك وبنچە اوبناب كرلوب، شاطرب آققان چیشمەدەی،
آقا لیکن بودە اوزاققە بارمی، آندە عمرینك صوڭیەدا !
منصبینە یاقنلاشقان چیشمەنك آغووی کبی، بر طرمرابوب،
موڭلانوب، تیرەنەیوب آقوباشلاتا. ایشتە بو ۱۹۰۷-۱۹۱۰
دوری آنك شول شاطراب آققان وقتیدر. آنك بو دوردەگی
شعرلرن بارچەسن برگە جیەوب بریکون چقارسەق، بونلردە
امید واوشانچ باغی کوبرەك چاچق. درست بوندەدە زار-
بوڭلر آز توگل، لیکن شودنی مهملەركە وموڭ و میوسزلیکلر
ئەلی هوم ییراق ودنیادن زارلانو رەوشندەرەك بولوب آنك
اوز شخصینە قاراب، اوزینە ئەیرەك سویلەگان شعرلری
اچندە بیگرەك امید، اوشانچ وحتی غرور سیزلە. ئەلی اول
اوزیحقندە «مین صباحنك، مین سوڭەمن» هم «تلدو بندی
حاضر مینده تلەلە صوڭرە تلەكلر نی» ئەیتەردەی بایتاق براق.

III

۱۹۱۰ نچی یللردە توقایفنك روحندە شافتی آلماشلو
سیزلە. بو آلماشنو آنك ئەلل تیوك سوڭغە تابا بولغانلغن
آڭلاتا. آنك ولدەگی امیدسزلیکلری، یوغاریدە ئەیتلگانچە
اوز شخصیلە هائد توگل، بلکە اطرافدن، محیطدن آلغان
بر کوڭلسز تأثردن عبارت بولا ایدی. حاضر ایسە اول
اوزینە امید واوشانچنی گیموگان توسلی قاری، کوکوب
اورندە اوزینك عجزینی سویلی شونی‌دە ئەیتوب کیتەرگە

کیره‌کیکه: بوتوقایفنك اوزینه قاراشی، اوزینك اوزینه ایمان درجه‌سی ایدی، اما بز آنك اوز قاراشلرن، اوز اعترافلرن بر یاققه تاشلاب، آنك شعر نامرینه طوغری اوز غرادسه‌زنی قویوب قاراسه‌ق، آنك اثرلرنده شعری صورونو سیرمیمز. آنك اوزی حقنده شبهه و امیدسزلك ایله یازدیغی «کوکل» هم «تردد وشبهه» اصلی شعرلرنك شعر بیالقنی جه‌چرب طورا. شولای اوق «...ی موکلر»، «کورسه‌ته»، «پیغمبر» کبی توقایفنك شعر تزمه‌سنده برنجی رده‌ده بولورغه تیوشلی شعرلریده اوشبو وقت میدانغه کیلدی. اول حالده بو امیدسزلك نیدن ایدی؟ البته بونی شاعرنك سجیهٔ اصلیه و خصوصیت روحیه‌سی ازله‌رگه کیره‌ك. بز یوغاریده کوردك: توقایفنك اصل خاراکتری «محمدیه‌دن»، «شاعر وهاتف» کبی لرلن ...ك بیلگرله‌نگان ایدی. ...وصیلانو، ز...رلانو آنده هیچ ...ر وقت ...ب طورمادی تیك. اول ...وقت شاکردلك عالمندن آیرلیب و صونگره قازانغه کیلوب یانگا دائره (...روژولك) گه کرگاچ، اورنده بر آلماشنو سیزدی بو آلماشنو حقیقتده مهم ایدی. قازان ...لری آنی بیك خوبلاب قارشی آلدیلر. آنگا شاعرلك تاجی تقدیم ایتدیلر. ملت آنی بر آوزدن تبریك ایته‌رگه باشلادی. البته آنی بو «تقدیم» و «تبریك»لر خوشلاندرا و دردلندره ایدی، البته بولرغه قار...ی بر ...سه ...رگه کیره‌ك ایدی. ذاتا قازانغه قایتو اوزی شونداغی امیدلرن نه‌ن، ...که ... درد ...ایدی. شولای. یانگا ایبلدانلر باصلو، یانگا پلانلار قورلو. یانگا مرته چغارو، الحاصل یانگا طورمش قیزغین ...

بل اوتونده کیندی. اینده‌ی تر قایققه آرتقه ئه‌یله‌نوب قارارغه وقت‌یقه اول‌ی‌اشل‌گان‌،حقیقتا بر «منه!» دیوب کورسه‌تورلك برقی بارمی؟ خلق آ ـ کوته‌ره‌،آنی اوزینه پوشکینی‌ تاقی ئه‌لی‌کمی‌ اینوب دای. تول‌آنی‌کوندر رلکمی؟ موننه‌،وسوّ آللر نی چقلاب بو چی. اول اوزیده:

«فرسه کز، دم بو‌دهاننده، بی نتردم».

سوّ الی بیره‌م:

«هر میر ط میندن نی دنیا کوکل به‌ذلارن

ترسه پیشـ‌ون برلسه‌ی‌الفتسی‌_کوکل سوننگی‌ نی‌کل،

نی ئه‌یتو_گه معتبر برلا ... دائره فکر به‌سی بیلك‌کب

دنیه، قارش ... نوبنی ... شول نسبتده معلومات

آز، «آ، ... نیه‌، ماليو تـکـیده بیوق آنلك طـ تقی ... به‌سن

قه بتا رلق‌ حوبی، بوی آنلك ویلاه‌ی وسـ ز نان به‌سن

دایـ ... سوی‌رلك نی بیوق آنك بارعای نرسه‌سن

... علی ... ك کوزی» ۱)

بو وقتنر:

«... آوزملیم اوط چه‌جره‌ر مینم!»

دیبوچی تل، حاضر:

«قایتیسم موضوع بازارغه آبطریم

دیم: بوناك مین قای جیرندن لکنر‌یم»

دیوب اوزینك عجزن سویلـه‌رگه باشلی.

توقایف اوزینك ... وحد ... بلـنکنه به‌شه‌وحی، «اوز جو افکا ... غنه طیران ایتـ چی» بر شاعر توکل ایدی. اول وحا، قایا بیك نی رجعیت اعصاسی بولوب یه‌شی. آنلك

۱) توقایف‌نلك اوزی حقنده قه‌یتکان سوزی. «خلق ادبیاتی» اسملی اثرندن

غرادەسی بیك آرتق حساس بولوب، ئەینەسندە بولغان حال
وحرکتلارنی بیك تیز سیزنە، آنلاردن بیك نق متأثر بولا ایدی.

تاتار عالمندە ۹۱۰ - ۱۹۱۱نچی یللار دە ۵نچی یل تیلی
ایله قاینغان اوطلار سونە، ونتمد بیك نق سیکرنگان یەشلردە،
ضیالیلار دە بر سرنو سوزلق حس ایتدی. آلك اوستینە بر یل
بوتون روسیە مسلمانلرینە قارا تاب سرلوب طورغان بر
بدبخت قارنی طنچسزلقی فتنەسی آرتاسندە حکومت یاغن
بر نی آراسەئەللەنیندی بر آگلاشالمادیرشوب، تقی حرکتەرزگە
... والەگان یردن بر ضربە اوروولا ... آز ... دناه
متأثر بولوچی توقاینقە بو حال بیك آغر تأثیر ایتە. اول
... کوڭلسزلكلردن زارلانوب بازار ... حاللر
یوز طوغروسندەدە امید ... کمکە ... اول سعید رمییفکە
یازغان برخطندە (۱۹۱۱ سنە ۴ مارت) اوشبو سوزلرنی یازا:
«... طشم ایشەی واعوانینە Злоба بلەن طولدی... وتو
...بیەنەلر، مطبعەلرنی وگازیتەلرنی ... ترەلر ...
... باشقە کیرملرمنی ... اشلاب ... یاتی
... کوچکەن، کوز آلدم قارانغیلاندی. ملی طو... مش،
ملی عیات ... اوزمنك خیاللرمدن تمام امید کیسدم. مین
بیت سینك شبکالی صاق، قوبوب قوبان پاییقنە توگل. مین
دیپلومات، پالیتیك. ... دیل ده بیت مینم ...ور
کوزنی کوره، قولاق کوزنی ایشتە..»

توقاینڭ ۱۹۱۰نچی یلغی شعرلری ینك ... اولارق
«کوڭل یمشلری» اسملی مجموعەسی چیدا. بونك باشندە اوق
بیك غارا کتر ... زامان ... اسملی شعر قویلغان:

«کوز قاراشمدە حاضر اوزگەرنی اشبالر توسی

سیزله: اوتدی یەش عمرلر، بتدی عمرم یارطیسی،
نیندی درد یازسون قلم صز سەمدە کاغذ اوستینە
اوچمی اوْلگی مولەر، صاف، یەش محبت چاتقیسی
ای مقدس، موڭلی سازم اویناڭ سین نیك بیك آز؟
سین صنامك؛ مین سونەمی آیرلابز آخرمی!»

شونك آرتندن اوق «دل‌ی بندی» اسملی شعر کیلە. آنده شاعر:

«امیدسزمن فقط آنتق هنیفەمنی کونەم ایندی،
کونەم قاچان تاوش، طنسزلقنه برگون یتەم ایندی».

دیوب اکفرانا. آندن صونك «اورکنج»، «عذابدن صونك» هم «آچی تجربه آوازی» کبیلر رەندن تزلوب کیتە. بو آراده توقایی آرتق نو کەروب، حدیلنوب کیتە، آنده حاضر اویناو کولولر یوق، اول:

«حویل‌و تیوش البت آچی حسرت کوبن
کیرەك توگل معنی‌سی یوق کولکی اوین»

دیوب حدینگە دعوت ایتە. هم «نصیحت»، «قانل نمسکە»، «عمر بولینه کرو چیرگه»، «اشکە اونلەو» کبی یسامەن آیاغ نه قدر وعظ ونصیحت، اعاین نرسەلر یازا

عموما قاراغانده شول توقایفاده شعری فوتنلك کیموری سیزامی. اول، درست آرتق یاکا بر درسەایجاد ایتمی. آڭا امیدیك یوق نیاك «یتەم ایندی!» کیەدی. لکن آنلڭ شول «یتەم ایندی» سنده یوزنده بر یاڭا شعری قوة یالدری.

سونك كو آلدڭزده كوزگی صالقن جیلایی یافراقلری قوبلوب شەبشەره قالغان موڭلی وحسرتلی آغاچلر نزمی. آنلڭ بو وقت یەش ویەشل یافراقلری آستنده صفلر و،

ایرکەلەب آصرادیغی قوشچق قایا کرەسن ونی اشلەبسن بلمیچە
ئەلی بر بر تاققە، ئەلی ایکنچی بو تاققە اوچوب، سیکروب یوری.
نهایت بو سویوکلی وطندە اوزینک حانینە جلی بیررلک
صغناچق بر تارماقاچ، یالانغاچ بو تاقلرنک بیرینە اولتوروب
بر موڭغنە تاوش ایلە صایری. آنک صایراوندن بر:

«کوبمی موڭلانسەم‌دە، قونوب ملی آغاچلر اوستیدە
بارسی قورغاق بر گنە یوق جانلیسی، یافراقلیسی»

دیگان معنی‌نی اوقیمز. شول رەوشچە شاعر اوزبکی
شعرلرندە گاما شوندی بر گوللەنیب آیرلیب اوز وطنندە
غریب بولغان موڭلی قوش صورتندە کورسەتە، گاما.

«کوز کونیدک تمام زارشی صوڭغی چاقندە
طوکوب بتکان آغاچدک یالینغاچ بر بوتاقندە
توشەر توشمەس طورادر، صوڭغە قالغان برگنە یافراق
توشەم دیب قالترەی جیلی صرغروب آیتکان صاین چاق‌ـاق»

دیوب اوزینک کوزینی تاغن کوینچلی بر لوحەدە ترسیم ایتەدر.

شاعرلرنک معنی وفضیلتدن بیگەنک حسن وصورتکە
مجذوب بولمادیدرنی یوغاریدە کیلتوروب اوزغان ایدک. شعر
اوزی بر مستقل صنعت صانالوب، آندە اخلاقی، فلسفی بر
معنی کوزەتلمەگەندە بولنی شولای بولاچاغی طبیعی. اما
قایسی بر شاعرلر شعرلرینی بیگەنک اوزلرینک جیت بر
غایەلرینە واسطە ایتدروبکنە میدانغە کیترەلر. اخلاقیون
شعردە عشقی بر ماتورلق اوستیدە ایچکی بر ماتورلق،
یعنی اخلاقی بر معنی‌نی یاصارغە طرشا. فیلاسوف، درویش
تاقی شولای آنی اوزنچە بر معنی‌غە قالب ایتدروبکنە طوتا.
بزنک توقایغە تار معنی‌دە، یاخود، اوز تعبیرنچە کیتسەک،

یاصب توبغان بر شاعر توگل ایدی. شونڭ ایله بر ابر آنڭ
اخلاقی نظریه‌سی مذهبی اعتقادی‌ده یوق ایدی. لکن
اخلاقی اجتماعی فلسفی مسئله‌لر آنی چولغاب یوره ایدی.
شونڭ ایچون اول هیچ بر حال وحادثه‌گه لاقید وغیر
شخصیانه قاری آلمی؛ دنیانڭ باشقه‌لر یانندن شپ شاعفه
اوزغان حاللری آنگا توقته‌لر، آنی قیطورلر، جلاتالر.
مستقل ایتدره‌لر، آچولاندرالر ایدی.

طولستوی وغیری کبی فلسفی بر نظریه‌غه یا که
اخلاقی بر مسلکنگ مالک بولمادی. شعرلرده بر دوامی
کورمیمز. آنرده نق بر اعتقاد، معین ومقرر بر نقطهٔ نظر
یوق. ایندی بوڭا مالک بولغاندن صوڭ آرتق بر چوره‌
یول قالمی. آتار عالمگه، هر بیلگولی قاراش ایله بر معین
ازدن باراتیه‌لر. بر دان طنچلقی ایله آنلر دنیانی بلك
ایرکن کوروب، آنڭ آغن قاراسن اوزلرنچه بیك یاخشی
آیروب کورسته آلالر. آنرنڭ قاراشلری بیك کیسکن
وشونڭ اوچون ایجادلرنده یالتلاق یالتلاق بولا. سین آنلرنی
اوقوغان وقتده اوزگنی بر طوماق اچنده آداشوب قالغان
توسلی حس ایتمیسڭ. بلکه‌سینڭ آلدڭده تیندی بولسه‌ده
بر کعبه کورینه، سین شوڭا تابا یوز طوتاسڭ. اما
توقایغنی، یعنی اجتماعی و اخلاقی مسئله‌لر ایله یور چاوچی
توقایغنی اوقوغان وقتده سین طوماق اچنده قالوب کعبه‌سندن
آداشقان بر کشینڭ زار وموڭینی ایشته‌سڭ. البته آداشوچی‌ده
بر یولی یغلمی، آنده ئلك بر از گه توشه‌رگه امید بولا،
صوڭره آنلر بره‌م، بره‌م قرلوب اوزلوب بته. توقایده
ئلکوه‌ك:

«يوق تۆلى مينده حقيقتكه وصول
ئولا، نيك هيچ آيرلا آلمى أولك وصول»

ديوىكنده زارلانالا، يعنى «يوق تۆلى» ديب، كيلەچككە يولاچاغينه بر اميد آڭلاتا ايدى. سوكنده:

«قرلدى آلده ابزگى اشكه وصدم!
قارا گفى‌ده كورنمى جرتكه كعبه‌م»

ديوب بو تونله‌ى قول سلتكدى.

توفايفنك ايك صوڭغى شعر مجموعه‌سى بولغان «تاڭ آتقلارى» ده كور صالسەق، ونده ايندى اميدسزلكنك بر توبلى اولەم حكوتو ماجل چاقرو درجه‌سينه بارب يتكانن كورەمز

«ئيلەنه بيت اوتمى، بتمى عمرى‌ده
حدى كينه اوطلر چ حوبه سبن تعلاسه‌ك
قال نفسى ايتسم خدايدن قورقامن
ايگمى جبر، آوروبده بولمى ايوه‌سه‌م»

اما اصل شعريت، شعرى قوت سونو بر ياقده طورسون؛ بو ياقدن انده تۆلبگى باشلانغان تكامل طوقتالميچه بارا. بونده «كوتمه‌گانده»، «بوراندە»، «قازان وتابان آرتى»، «تاتار يەشلەرى». «كيچكى تلەك»، «واقسەيم» «صاغنور ونتلر»، «منتقل» هم ترجمه‌لردن «گناه»، «منافقه» و «اوج حقيقت» كبى شعرلرده توفايفنك قوة شعر يەسى ايك يوغارى نقطه‌سينه منه.

بو مجموعه‌دن صوڭغى شعرلرى «آڭ»، «مكتب» هم «وقت»ده بولوب، آنلر بر مجموعه تشكيل ايته آلمادى. ونلر آراسنده «خسته خالى» آنلر ايك صوڭغى زارى ديب ئەيتورگه

باریدی. بونده شاعرنینگ وقتنده حیات یوسکوروب طورغان
قلبنده‌گی تاملرنینگ بره‌م، بره‌م اوزلوب‌ینی وشونینگ ایله‌برابر
آتتق امیدلرینینگ سونوویینی سیزه‌مز. بونینگده توقایی اوزینینگ
شخصی زارلرینی عمومی دردلر ایله‌برگه‌قاتشدیروب یوره‌دی:

«یوق نجات فکریم چو برسه‌مده اوزمدن اوزگه‌گه
قوزغوی اسلام گه‌وده‌سنده، کعبه‌سنده پت کوره‌م»

دیوب دین وملت اوچون قایغرادر.

بو شعرلر یازلغان وقتده توقایف قاتی خسته بولوب، بر آیاغی قبرده دیبورلیک ایدی. ایندی اورن اولوم قارشوسنده کورگانده، یعنی حیاتینینگ شوندی بر قاراکعی وقورقنچلی نقطه‌سنده طورغانده، آنی هر وقت تأثیرنده طوتوچی اطراف ومحیطده شوندی اوق قاراکعی وقورقنچلی منظره‌لر کیچرمکده ایدی. مهلك بر م محاربه‌لری آنینگ هر پیشه‌سی‌نی بولغان بوره‌گنده‌گی آتتق حیات تامرن کیمروب اوزگه‌لیب طورغان، یعنی اچدره شوندی بر شخصی جبرلو، بلو اشی ایشله‌نگان وقتده طشقی باقده آنینگ منسوب بولدیغی تورك واسلام اعضاسی‌ده اوزینینگ عصرلردنبری مبتلا بولوب کیلدیگی دردم خسته‌لیغینینگ قطعی تجربه‌لرینی چیکمکده ایدی. بونده شاعرنینگ قلبینی ایکی وبلره صوروب آلغانلر، ته‌نگینده اسلام وتورك ایلکنینگ قلبی بولغان دار الخلافتنی، ته‌لیکه قادر آنی بیك کوب اعضاسینی چرتکان قوربلر ته‌یله‌ندروب آلغانلر شونینگ اوچون شاعر ایچنده‌گی بوشلقنی، قاراکعیلقنی تصویر اینکان آراده «فکرن اوزندن اوزگه‌گه»، اطرافقه چویروب قاراسه‌ده «نجات» تاپه‌ی.

توقایف تاتار تاریخنده مەڭگی اونوتلماسلق بر اسم! کیلەچك بیك کیڭ. برلك خلقده‌ده. الحمدلله. قیمت بهاسی آچلوب طورا. کیلەچکده، دردمندنڭ تعبیرنچه «عقلدن سیل بولوب آتقده وذوق حیات کوتمکده واعانی ابلا» اچنك کوب بو بو کارنی کوتەمز. توقایف بقده شونلر رەتینه تزلەچك بر تویه‌دیر. اول بزگه هیچ بر یاڭا عالم کشف ایتمەسون، مستقل بر فکر وفلسفه سویلەمەسون؛ حتی آنڭ اثرلرندن بزلقمزنڭ عصرمزنڭ روحن تجسیم ایتەچك اولماسلك و پارلاق شعری تمثاللرده بولماسون، بونلر آڭا بو بو کلر تزمەسینه تزلەرگه مانع بولالمیەچق. آنی آرامزده یەشەگن اوچون تاتارچه ایلك ماتور سوزلر سویلەگن طوپاس تاتار تلینه شعری توس وادبی قیمت بخش ایتووی‌ده یتەچکدر.

اسماعیل بك جنالرینڭ بوتون ترك عالمینه صالدیغی «تل، تل، تل!» آوازی بزنڭ کبی خلق اوچون آچقه اولەرگه طورغان کشینڭ «ایکمەك! ایکمەك!» دیگان آوازی ایله برابردر. اسماعیل بك روحانی آچلغمزنی کشف ایتوب تلسز یاشەرگه ممکن بولمایەچغنی آڭلاتدی. بو آنڭ زور هم اونوتلماسلق خدمتی. لکن اول بزگه، روحمزغه بیك موافق بولوب یتمەگان بردن‌بر تل) یاصاب تقدیم ایتدی. بز آندن وقتنده فایدەلاندق. لکن صوڭندن آنڭ بزگه قیمت توشکانلگی، بزنڭ اوچون لذتلی وطوفاقلی بولماغانن سیزدك. ڤولغابوینده شونلی بر مساعد هوا ومنبت بر طوفراق بولوب طورغانده آغاچنی قریمدن کیترنورگه آورصندق. یعنی اوز بزنڭ تاتار تلینه یابشدق. شوڭا روح قوررگه، شونی آراتوب علم،

فكر وصيا اوچوو واسطه اينه‌رگه. شونك بلەن قوراللانورغه
قرار بيردك. بزنده بو طوغروده بابناق اعتراضلر بولسه‌ده
«تاتار تلي تورام تلي اول، چونكه بازاري شيوه‌سي هيچ بر
وقت ادبي شكلگه كره ممكن توگل» ديديلر. بوگا بوتنلي بيرلمه
يدي. لكن آرامزدن بر فصيح شاعر چقوب تاتار تلينی
حسيات نفيسه واسكار عاليه‌گه ترجمان بولورلق ادبي وموزون
بر شكلده كورسه‌ته آلغانچي بو معترضلرغه قطعي بر جواب
بيرو ممكن توگل ايدي. قصه‌سي مسكين تاتار تلي اوزينی
عايه وجودن بر شعر كوبي اياغي قاچانكم قناري بر شاعر
ظهور اتوب تاتار تلي حافظه‌سيني پاچوق قنوملردن تازارتوب صافي
آلتون حاليگه قويسه، بو تاتار تلي معكارلرينه قارشي قوتلي
بر معجزه بولاچق، آنلر آنك قرشوسنده طوقنا ويا كركنا
باش ايه‌چكلر ايدي. بمعه توقايف تاتار تلينی شوندي
آغر دكينده قوتقا وچيلارنك برنچيلرندن بولوب ميدانغه
چقدي. دنياده نيقدر كشيلر بار، تاتار تلينی فقط توقايف
شعرلري درمقيننه سويه‌لر؛ تاتار تلينه كيره‌نگان نيقدر قوللار
قارشولرنده توقايف ديگان بر قيماني، مقربولسني كوروب
كيري توشه‌لر.

بزده تاتار تلينك حاميلري، خادملري باشدن بيرلي
بار ايدي. بونك ايك برنچي قهرماني شبهه‌سز قيوم ناصري در.
لكن بو ذاتنك تاتار تلينه خدمتي نيقدر زور بولسون
بونلر نظريات درجه‌سندن آشمادي. آنده تاتار تلن بالعمل
توزەتورلك ادبي قوت بولماغانلقدن، اونك اثرلرنده تلمز
اوزن صوقلاندررلق بر رونقده كورسه‌ته آلمادي. تاتار
تلينك ايكنچي حاميسي عياض اسحاقيده تلمز ينه بيك آز

شل‌ندی. بو دانلرنك اورنلری بار ادبیاتنده، احتمال،
ایکنچی جهتدن ترقایفدن یوغاری بولور. اما تل وبیان قوتی
اعتبار بیله ترقایه‌نك اوری ئه‌لیگه‌قدر کیلسه‌کان ادیب وشاعرلرمزنك
همه‌سینکندن بلنددر.

مینمچه «ترقایف کیم؟» سؤالیغه ایك مناسب جواب
ونیوقیوق دوقایفقه اینك تصقا تعریف: «ناداریچه ایك مئتور
بوزلر سویلوبی‌ده دیگان حمله بولاچقدر. شونك اوچون
نامزنك قدرینی کورهلمکدن صابن ترقایف کوزدوله بارلچق،
ولی آکمر ملی حسمر [illegible] صاین ترقایی آکلانابلاچقدر.

بالانت (استعداد) بر ملتده، هر زمان واورنده کیلورگه
ممکن. لکن آنی قوه‌دن فعلگه چقرووی. بمش بر روق
شبهه‌سز محیط بیلن چیکلنه. شونك اوچون مدنیتده یوغاری
باصقچده طورغان وتاریخده زور رول اوینافان ملتلرده
زور استعدادلر زور اش کورهلر. اما اونوتلغان. طوتقون
خلقنك استعدادلری ده طوتوب اونوتلوب قالالر. تاملرنك
تروب صاف چیشمه بولوب آغوویغه علم ومدنیت قویاشینك
قرن قاراوی مانع بولا. شونك اوچون بعضیلر «اگرده
بایرون، مثلا، روس شاعری بولسه ایدی، بوقدر چه مشهور
عالم بولا آلماس ایدی هم پوشکین غربی یاوروپا ملتلرینه
برسیغه منسوب بولسه ایدی، اول و بیوك استعدادی ایله
دافغده زور اش کورر ایدی» دیلر. بدنك شولای
بولاچاغی بیك طبیعی. قوت واستعداد نظرینی اورلفنك اچیده
یه‌بر لگان اوسدر و قوتینه اوخشاتورغه ممکن. بز کورهمزکه
بو قوتنك اش کوروی، یعنی نباتنك نشو ونماسی آنده
طوفراق، هوانك خصوصیتینه قاراب اوزگهره. بر وك اورلوق

تورلی طوفراق وتورلی هوانك تأثیرنده تورلی درجه یمش بیره‌در. شونك کبی شاعرلرنك استعداد فطریسی‌ده اوزبنه جیرده قدرت طرفندن بیلگولەنگان اورنی، تەبلەسینده قاراب تورلی درجەده اش میدانغه کیتره‌در.

اگرده ۱۹۰۵نچی یل جیلی ایسوب هوامز باشقاروب کیتمەسه ایدی، احتمال توقانك قوۀ شعریه‌سی بوتونلەی معطل قالور، یاکه کوب بولسه اورامدە گزرکن بن بناگاه تونق تەیلەدم اولدم! آگاه! کبی نرسەلر چغارا آلور ایدی.

ایکن دفنلی بر تربیەگە محتاج وشنده مدرسه پوچماغنده کوگەروب یاتقان بو استعداد، بو تار تاتار محیطده، بو صاف وفوری بر زمینده نیچك طبیعی یکشەنگه ایرشسون، بوکا اصلده هیچ بر امکان یوق ایدی. شونك اوچونده بز توقاینك استعدادی طوفر وشنده مطلق رەوشده وقطعی صورتده بر چیك بیلگولەودن یراق طورامز.

توقاینك استعدادی طبیعی یوتی ایله جەیلوگه بر مانع زمین ومحیط بولسه، ایکنچی مانعده آنك طبیعت وعادا کثیری بولدی. مدرسه تەرەزەسندن آرقلی تەشکان ضعیفکنه بر علم وفکر ضیاسیننك تأثیر یلەف کرنده بر انتباه حاصل بولغان واستعداد طبیعیسی آچلغان وشندن باشلاب اول اوزینی طبیعتنك حکمینه تاشلادی، اوزینه قارشی کیلگان قسارا کوچلی ایله صوغشوب جیکو. اوز اوزینه ادبی وعلمی تربیه بیرو اوچون طرشادی. اوزینی مدرسه محیطندنده توبەن ومهلك بر محیطقه کیتروب قویدی. درست، اول روما بوقلردن یوغاری طورا:

«یوق، توبەن قالماس بوجان فطرتده عالی بولغان اول،

«کیسمه‌ك اوستنده قارا قوش اتفاقی قونغان اول»
دیوب عالی روحیتنڭ جسمنده بو توبه‌نلکلردن قوتولاچاغینه اوشانا ایدی. لکن بو بر امید کوینچه‌گنه قالدی. اول صوڭغندن اوله‌ر آلدندن:

«کیره‌ك‌توب بندم اوزم دنیانی پاکلی آلمادم»
دیورگه مجبور بولدی. دیست آنڭ عالی روحندن طوفان شعرلری بو توبه‌نلکلردن پاك ویلمند. لکن بو توبه‌نلکلرنڭ تأثیری بونگا بیك زور بولدی. شول سایه‌ده آنڭ کوبره‌ك فعالیت شعریه‌سی توبه‌ن جسمانیتی بلان عالی روحانیتی آراسنده‌غی ضدیتنڭ آه ووفانیغه قه‌رم بولدی. آنگا دنیانی آچق کوز بیلن کوروب طرفقه آیق قاراش بیرتو وشول ره‌وشچه قوهٔ شعریه‌سینی ایجابی بر ضدیتکه جیگو اوچون بو محیطدن روحا گنه توگل جسما ده اعتلا ایته‌رگه کیره‌ك ایدی.

بز اورنده بزنڭ تاتار خلقینڭ بر خاصیت وخصوصیت روحیه‌سی کوز آلدینه کیله. چونکه بو نقطه‌ده بز توقاینی‌ده آرتق تاتار ایتوب کوره‌مز شونیاه‌که تاتار طبیعتنده تورمشك اعاطه‌لی توروب، بر اق نقطه‌نی کوزه‌توب شونی آورو بونی. شونڭ اوچون آنڭ کوپ قوتلری جیلگه کیته. آنڭ اشنده دوام وثبات بولمی. بونگا ایك کیکده اشلرمزدن آلوب ایك زور تاریخی احوالمز شاهد. تاتارنڭ قوهٔ مخیله‌سی‌ده بونده مستثنی توگل. اول هیچ بر بلنشی غرض معین بونوب، عاولی طرفی بو خیال طوتدرا آلمادی. آنڭ آثار شعریه‌سنده خیالی ورنگ، کیلگك وگل، بمکه بز هم چوارلق؛ تاراق کوره‌مز حتی ده تاراق بو چوارلق شول درجه‌ده‌کی

اول بوتون ایککی مصراعلق بر جر چرلی آلمی. هیچ مناسبتسز وطو بطوغری آق ایدل بو بلرندن اوزینك [illegible] نه کلسینه کرچه ، [illegible]رزه‌ده چندن، طوغان ایلینه کیلوب توشه.

اشته برگه توقایده‌ده ایك آچق کورینه طورغان نقطه‌لرنك برسی اونبودر. آنك اثرلری ، بلك آز بر قسمیندن استثنا ایتکانده، قصقه قطعه‌لردن عبارت. درست آنلرنك همه‌سی آیرم آیرم قارالغانده بوتون بر نرسه. لکن آنلری رهتده اوقوب بارسه‌ك، اوزگنی گه‌لبکی تاتار جرلرده طنگلاغانلاغی کبی ملك بورلی حسنك آلماشلووی قارشوسنا کم [illegible] بر وقت توقایف «[illegible]» عنوانلی بر شعر یازا باشلاغان. مونك باشنده‌ی آلارغی هم صوڭلاغی «آخری [illegible]» [illegible] بوتان [illegible] واور بر بر تصویر کوندره یدی. لکن شاعرنك اولوم غرنی ایشتکانچی بونك آخرن کونسه‌که، کوره آلمدق [illegible] کورگاچ، [illegible] بر «شوره‌لی» هم [illegible] باش [illegible] تمام‌لاب چروب چقدی ایسکاو! دیگان اوی باشقه [illegible]

توقایف قلب شاعری ، حسیات تصویرچیسی ایدی. آنك شعری قلبی هیجانلرینی تصویرده ایك یوغار درجه‌گه ایرشه. اول بو طوغروده [illegible] ینکچ بلیغ [illegible] فصیح عباره‌گه هم بدیع نظم وخوش آهنکگه مالك. بوقیقه حسیاتی بوش مطابق ومعتدل حسیاتلر [illegible] [illegible]عیف [illegible]، قولی [illegible] اوراتمه ، عرش، [illegible]گه هجوم ایتمی، دنیاغه آچی اعتراض [illegible]. آننك بر دانه شاعرنك قه‌ینکان [illegible]لاری» اسملی شعری بو طوغروده بلکه بر مستثنی تشکیل ایته‌رگه ارار لکن بو شعر توقایفنك

٭. توقای مجموعه‌ٔ آثاری

لیر یکالری اچنك ایککچی درجه‌ده طورغانلغندن بزگه معلوم. نوقایف بو میدانده آط اویناتا آلمی ایدی، دیبورگه بولغالا.

نوقایفنڭ بویله مولك، شکایت. [illegible] رقیقه ایه‌سی بولوب [illegible] بر [illegible] ملی روحنڭ آچق بر [illegible] کوره‌مز. [illegible] ب[illegible]، [illegible] خلق [illegible] اربنڭ جر لانوری [illegible] بلك [illegible] ملاحظه‌سی [illegible]:

«[illegible] علفه‌نڭ جرلاو [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] خصوصیت [illegible] کبی، [illegible] بولدیعی کبی برده، [illegible] [illegible] وشمان [illegible] کوچلی [illegible] آوزنی بیك [illegible] ایتوب آچ[illegible] ده [illegible] [illegible] چانده [illegible] یومشاق بول[illegible] وبر آز دیوی قورالی آوازیمه اوخشاشراق [illegible] آز آچنو [illegible] مقبول ومستحسن [illegible] دیم چور[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] آو[illegible] قار[illegible] [illegible] آنی [illegible] دیب [illegible] [illegible] دیب [illegible] [illegible] شول چرفراق [illegible] [illegible] چرلاب [illegible] قار[illegible]، [illegible] آنڭ آوزیدان [illegible] [illegible] آوزینه [illegible] [illegible]، [illegible] دیب اویلار ایدم».

بو[illegible] [illegible] جرلار[illegible] [illegible] کورگه [illegible] بر خصوصیتی. [illegible] اچکی [illegible] [illegible] بضع ایتسم [illegible]: [illegible] آورن آچار آچماسقه، موکلاوی آنڭ حسیابینك، تدبیرینی دییم. [illegible] بولسه‌ده [illegible] قارشوسنده یوبصنوب [illegible] بواشنقه طشقه [illegible] ایشته بز نوقایف شعرلری طوغروسنده [illegible]، شول وق

خصوصیتنی تعیینه آلامز. توقایف‌نك لیریكاسنده‌غی بوكوب خصوصیت (مرگلیلق ونچكه‌لك) نك اوستنده، آق اوستنده قزل صزق كبی طورغان، مجووی وكولكی سیبكللر (оттѣнокъ)ده اوزلرینی بیك آچق كورسه‌ته‌لر. اوله‌ر اورته؛

«اوجره قچی بولسه‌م لبل كوكره‌گه‌دن
ئه‌لله نیچك مرمر ایتوب مه‌چی چغا»

دی. واقعا توقایف‌نك شعرلرنده قاراسه‌ك. ونده بیللق بلن مه‌چینك بربرسن توبنله‌شوبكه طویا. بری آنك حسیات رفیقه‌سی موكنده راعتل توب نبره‌لویكنه كیله‌لك شونك آیدین‌اوق اول كیسه‌كدن مدلله تزسه‌گه. ئه‌لله كمگه قاراب ‌راولا‌ قویا شل ره‌وشچه بلملر ایته مه‌چیلرنك آرالاش كیلولری عصا كشینك كوكمن قرا دوفن طرتی. بر شعرنك تاثیری ایكنه بیسه... فاما قارشی كیله ان آر نده‌م طوز، طوز آرتندن ‌ال قابقار عنك بولالك. شرل جهتدن، و مجموعه ده اون. شعرلر بنك جدی قسمن هجولرندن آبرو به بیك یاعشی اشله‌گنی لكن اول بعضا بروك شعرلنده‌ده شوندی تضاد كورسه‌ته: آنك قویروغی بابل، باشی ماجی

واهان شعر لرنده یوق توگل

تذ یه بو مجموعه ده جدی آذ‌عان شعرلری. آنك وكیر ده معنی اخلاقی طه مه‌سی عقبارنده ورتاده مركزده طرو، آنده ر نك بذنده الارغه خصوص یرده شعرلری صول یافقه‌ده بوب و نولكی شعرری ‌ ‌. نبیش. چونكه آنك بعنی آبالماان شعرری، كیره‌ك موضوع جهتندن وكیره‌ك حسیات هم الارنی بیان‌ره‌وشی هم شاعرنك اعتقادی واهلاقی ‌نشی یافندن مادتدن طش

بر چوارلق حرمت ایته‌لر. آنلارده توقاینی بومشاقده
اوصالنه یاخشی‌ده یامان‌ده زورده، واقده. یا کشیسی‌ده،
دنیادن بیزدرجی‌ده وعظچی‌ده، تصویرچی‌ده لیریک‌ده،
قصه‌چی‌ده بولوب کورینه.

ایندی اگر بالالر ومکتب اوچون یازغان شعرلرینه کیلسه‌ك اول یرده‌ده اونی غایت بر باقایلق ایل کورسه‌ك، اونی یونده فرشته‌لرچه یومشاق، فیلسوفلرچه جدی تربیه‌چیلرچه منبعچی ویره‌یز.

درست بو نوع شعرلر بیك یاپاغی توقاینیڭ اوزینکی توگل، لکن بز آنلارنی چندن بر کوبیه ادیب‌ده تیبنه آلمیمز. توقای آنلارنی ترجمه ایتکانده مبهمسز، اوز سوزی ایله‌ اوز معناسن اوز منده قاتشدرغان. آنڭ باشقه ترجمه‌لری کبی بونلارده آنڭ اوز کوڭلندن چقغان.

ایندی کلیك صوڭ یاقینه یرده توقاینیڭ هجو وکولکو شعرلری طوغرسنده. توقاینیڭ هیچ کیمگی قدر موفقیت کورسه‌ته آلمادی، دیسه‌ك ده خطا ایتکان بولمامز. آنی بر قاراغانده بوتونلای هجو کشیسی دیب تانورغه ممکن. اول جدی موضوعلارده نظم یازغانده ونثری بر طرزده‌غنه یازدی، یعنی جدی موضوعلرغه جدی رهوشده کیشه‌دی. اما هجو وکولکو میدانینه کیلسه‌ك بر نده، اول هم ناظم هم ناثر ایدی. اول ژورنالیستیکاده فقط شول قوتی ایله اش کوردی.

توقاینیڭ بیك زور قوتی هجوده کورنگان کبك آڭا شول اوق میدانده شانلی واقلا نورغه، بایتاق یوق – بار سویله‌رگه‌ده طوغری کیلدی. بر کولکی ژورنالینڭ

(4.ه)

[illegible] استعمال ایتدیکی طورغان، برنده طورفاج
بوندن باشقه ممکن‌ده توگل ایدی.

توفیقنك [illegible] تابسی نوعی [illegible] بول [illegible] شعرلرنده
[illegible] کوب [illegible] [illegible] ایرا اولور [illegible] بر خصوصیت
[illegible] توفایف [illegible] فکر [illegible] بك آ[illegible]ق [illegible] اول سوز
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] آچق وتقلمسز
[illegible] [illegible] شعرلرینه [illegible] [illegible] [illegible] فا[illegible]مالا
قابش [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] آ[illegible] صنعت
[illegible] [illegible] [illegible] که آ[illegible] آیفی ایلك عادی
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] برلمه‌یچه گویا
معنی بلا واسطه تجلی ایته‌در.

توفیقنی [illegible] [illegible] آیر [illegible] هم آی
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] طورغن نقطه‌ده
اوشه‌بدر. [illegible] [illegible] [illegible] و آچق بازوری [illegible] باشقه
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. آنك
سوز [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] شونکه بوندر بر
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] آنسه
معنی‌[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] اورتادا
شول [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] پرلاقلی صدقلی. [illegible]
توب [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. لکن
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] بوندر استثنا
ایتدرکه تیره‌ك.

توقایڭ طبع [illegible] مطبوعات

توقاینڭ اوز[illegible] لك [illegible] تانه [illegible] اول اوراللکده
وقتده اوق باشلاب مطبوعاتده آنڭ شعرلری [illegible] شاعر [illegible]
کوچکنه گنه [illegible] قیرمه کورنگلی باشلاغان ایدی.
توقاینڭ [illegible] دقت [illegible] و آثار [illegible] لرینی [illegible] لا
قارشی آل [illegible] «[illegible]» [illegible] آرده اوق
اول «[illegible] جهان»ده ده آلقشلانغان ایدی.

۱۹۰۷ نچی یلنڭ [illegible] توقاینڭ «[illegible]» ده «[illegible]»
سرلوحه‌سیله بر شعر یازغان ایدی:

«طرشما غافل بوگه (وقت) عجزکنی آڭلارغه
سیڭا صوڭ صالدوغاچه صایرامق ممکنه ای، قارغا!!»

دیگانڭ وقت دیگان سوزنڭ عینه اچیله قویلووندن «وقت»
غزیته‌سی اوزینی آڭلاب [illegible] وقتده آیلق

علاوه بولوب چقا طورغان «ادبیات مجموعه‌سی »نده شاعر دردمندنڭ «شامرگه» اسملی بر گوزل شعری بصلوب چققان ایدی، اول شعرنی شونده کوچره‌مز.

«نه‌دن بو حالده ای شاعر، نه‌دن بو یارغانڭ یارما
اچکده یارمی یا بر چیر؟ وبا سنده کوڭل تامی؟
بیرنمه اول قدر زارغه، سیڭا کولدش توگل قارغا
ولی بیك قالقوب ارچما صافن ذنب داما شوقارغه.
باغڭا ای باغی بلبل، نیکه‌ندن گمی آیروب بل
تلگده خار وخس بولسه وفانی وصلت ایته‌مس گل
ادبیلك شائنگی صاقلاب، ادبلی غیرت ازله‌ب تاب!
بیگوك تورلرگه اوزدرما، قاتا گیر ده حطا ماقتاب.
آلا قوشلرگه یاقماغچی، عزیزم بولما زاغماقچی
ماتور گللرگه بول بلبل، نزاکت باغینڭ صاقچیسی »

بوڭا قارشی توقایف «یولدز»ده «متشاعر»ده‌گی دیگن سوزلەن «وقت» غزیته‌سینی ارادەقیلاه دیگنی بیان قیلوب جواب یازغان، وبوڭا قارشی «وقت»ده، رضاءالدین حضرتنڭ قلمی بولسه کیره‌ك، اعتذار یازلوب آنده سوز آراسنده توقایفزاده‌نڭ معربسی دیوب‌ده آتالغان ایدی.

توقایفنڭ ایڭ تلکه‌گی شعر مجموعه‌لری باصلوب چققاچ تاتار غزته‌لرینده توسنده تقریضلر یازلدی. بو تقریظلرنی آراسنده اوز ونراق وطراولیراق بولغانی «الاصلاح» غزیته‌سنده فاتح امیرخاننڭ مقاله‌لری ایدی. فاتح افندی توقایفنڭ عثمانلیچه یازلغان شعرلرینڭ تل جهتن یارنی هم «شوره‌لی» «لتونغه قارشی» کبی تاتارچه شعرلرینڭ زور قیمت بیره‌ایدی.

۱۹۰۹ نچی نومیرلرنڭ برسنده «وقت»ده برهان شرف افندی، «معلی» امضاسیله توقایف حقنده بر فیلیه‌تون

یازوب آنڭ شعرلری طوغروسنده‌گی ملاحظه‌لرینی بیان ایتکان و بونده شاعرنڭ فکر و مسلکی حقنده، آنڭ دیدیکلریدن مانچیلیککه تاپابارغانین سویلگان ایدی. آندن صوڭ «یچه‌یم لازاری» چقاچ «الاصلاح»ده ینه فاتح امیرخاننڭ بر مقاله‌سی بولوب اول آنده توقاینڭ تاتارده برنچی یوماریست بولووینی سویله‌مش ایدی.

باشده‌رق توقای حقنده یازلغان سوزلر کوبره‌ک آنی کوتره‌روب، خوبلاب یازلا ایدی. صوڭغه‌تابا آنڭ حقنده سلبی یاقده‌ن اوراق‌قاراب یا که قناعتسزلک ایله قره‌ک یازلغان یازولرده کورینه باشلادی. مثلا عالمجان امندی ایلك «موگه‌براق شعر مجموعه‌لرین یاك صالقن قارشی آلدی (آنڭ «یولدز»ده «کوڭل یه‌مشلری» هم «مباو بیکه» حقنده یازغان بنده‌لرینی اونورغه تیکبره‌ك) توقایفنی باشلاب آلقشلاوچی‌لردن «ترجمان»ده صوڭغه‌تابا توقایغه نظرینی اوزگه‌رتدی. لکن آنی بوتونلی‌ی باشقه نقطه‌دن قراب ایدی. «ترجمان» توقایغه‌نڭ محلی شیوه بیلن یازوین یاراتمی‌چه یاردی (یاقشماسه‌م ۱۹۰۹ انچی یلنڭ کوزگی نومیرلرندن برسنده ایدی). حالبوکه بزده توقایغه‌نڭ تاتار چالاشووی بیك طبیعی و مطلوب بر تکامل صانالا ایدی.

بر وقت توقاینی «معری» دیب آتاوچی رضا حضرتده آنڭ «آلتون ئه‌نه‌جی»می «جوانچی»می چققچ ماشارین، کاعدلرن بیك ماقتاغاندن صوڭ مندرجه‌سیده ضررمز دیب گنه قویدی.

توقایف وقت ایتکاندن صوڭ مطبوعاتنی بیك‌جدی ره‌وشده مشغول ایتدی. آنڭ شعرلری، شاعرلگی حقنده

تورلی فکرلر، ملاحظه‌لر یورتادی. حیات خصوصیه‌سی
حقنده ایبده‌لری، بلش نانشاری طرفنه [illegible] کیدن خاطره
یازلدی. تورلی جنس وتورلی صنفدن بولغان [illegible]
آڭا بولغان محبت ومفتونیتلرینی، آنڭ [illegible] ایله [illegible]ل
بولغان قایغی‌لرینی، مولڭ وزارلرینی [illegible]
تعزیه‌لر، مرثیه‌لر [illegible] حاللر [illegible]
طولقاج غربته [illegible] ۱۹۱۲ [illegible] آپریل
نومیرلرن آنڭ خاطره‌سینه چغاردیلر [illegible] مناسبت ایده بنده
آنڭ حقنده کوب معلومات، کوب [illegible].

K توقایف حقنده وفاتندن صوڭ [illegible] سوزلرنڭ
ایڭ آلغشلیسی یا کوده‌غی «اقدال» [illegible] بولاسه
کیره‌ك. اول توقایفنی کوکردن اوزد [illegible] شاعرلرده
چغارا ہم «تاتار ادبیاتی بوڭا قدر توقایف قدر برشاعرنی
کورمه‌دی ہم بوندن صوڭده کوره‌جك توقایفنڭ قیمتنی
آڭلارلق، آنڭ شعرلرنده‌گی تیره‌نلکلرکه [illegible] ایته‌رلك
بر منتقد چغار اوچون بیك کوب زمانلر [illegible] طوغری
کیله‌چك» مضموننده یازادر. [illegible] شعرلری [illegible] ایلك
کوره‌یتوب یازلغان سوزلرده اوشبو «ایل» [illegible] ۲۳نچی
نومیرنده سعید [illegible] مقاله‌سنده [illegible] سعید [illegible] دییه:
«اول (یعنی توقای) ایسکی [illegible] باش [illegible]
کتابلرنده یاڭا نورلیله‌نوه، آل [illegible]
سوزلرده تزلگان [illegible] غنه قالب [illegible] کیتدی».

توقایف حقنده حاضرگه قدر چغارلغان فکر وملا
حظه‌لرنڭ ایڭ اوزون واطرافیسی عالمجان ابراهیمفنڭ

«تاتار شاعرلری» اسملی اثرینڭ برنچی جزئنده گی صوڭغی بابیدر.

احمد زکی ولیدی‌نڭ «مکتب» ژورنالینڭ ۱۹۱۳ نچی یل ٤نچی صاننده «شوشو یگت [illegible]کلهو» دیگان بر تنقیدیده تعبیتلوب اوزاغنه دیوش بر [illegible].

[illegible] اسمی آز بر مدتده چیت مملکتکه وجیت حاق ارا[illegible]ده وقلدی. «[illegible]ك یوردی» مجموعه‌سی توقایفنڭ وفات[illegible] [illegible] یعنی آنڭ اسمینه چغاردی، بونده بعض [illegible] [illegible]زاد محمد مؤادبك توقایف حقنده [illegible] یاروب، شاعرنڭ ترجمهٔ حالینی [illegible] ملاحظه‌لر بیان ایتدی.

[illegible] «[illegible]» مجموعه‌سنده و «تصویر افکار» غزیته‌سنده [illegible] قالار بولاری استانبولنڭ [illegible] تاتار شاعرینڭ اولم خبرینی درج [illegible] ایتدیلر.

۱۹۰۸ [illegible] تاتار شعرلری حقنده قازاننڭ [illegible] بولوب رمی مجید غفوری‌نی [illegible] توقایفنی آلله قوبوب یازغانلر ایدی، بونڭ تفصیلی خاطرمده قالماغان.

«اورنبو غسککی غزیته»‌نڭ باش محرری و (Изгнанникъ) امضاسیله یازوچی شاعر توقایفنڭ «نصیحت» دیگان شعرینی [illegible] یتوب غزیته‌سنده باصقان ایدی؛ شونی بونده درج ایتدمز.

ПРОПОВѢДЬ.

(СЪ ТАТАРСКАГО)

изъ Абдуллы Тукаева

Когда къ дверямъ твоимъ придетъ бѣднякъ
съ нуждой,
Не оскорбляй его холодностью нѣмой
Вѣдь Нищій, какъ и ты, разумное созданье.
Судьба заставила молить о подаяньи.
Не думай, будто міръ односторонenъ—нѣтъ,
Въ немъ—тьма бездонная и лучезарный
, свѣтъ.
Богатство, слава, честь кружатся въ немъ без-
слѣдно:
Сегодня—ты богатъ, а завтра—нищій бѣдный.
Коль можешь—помоги, а нѣтъ—не будь
жестокъ!
И помни: можетъ быть то былъ Илья
Пророкъ.

ایز گذانغیب بوقایەنڭ باشقە بر نیچە شعرندە ترجمە
ایتەگەن ایدی، ز ابسە ذلك وقتندن صوڭ ترجمە ایتەگەن
یوقاریدەگی نصیحتنی کوچرو ایلە قناعتلەندك.

جمال‌الدین ولیدف.

۳ مای ۱۹۱٤ سنه اورنبورغ.

عبدالله توقای مجموعهٔ آثاری

جدی شعرلر

بو تاتار شاعرینک سوزلری

جرلاب طورام، طورغان یرم طار بولسه‌ده،
یورکیم سویگان خلقم بونتار بولسه‌ده،
کوکرک کیرب قارشی طورام، مینکا ملت
حاضرگی کون ماطق، اوق آتار بولسه‌ده.
اوکفه، صولغه آومیم، هنوز آلغه بارام،
بولده مانع کورسه‌م، تیبه‌م‌ده آودارام:
قلم قولده بولا طوروب باش شاعرگه
معلومدر، که قورقو برله اورکو حرام،
شیکله‌نمیبز دشمانلرنک کوچلرین بز،
بوگونگی کون علی، رستملرگه تینک بز.
شاعر عمری حسرت، قایغی کورسه کورور،
دولقنلانمی طورمی ایچ صونک اولسه‌ن دینکگر!
یاخشیلقته اروب گیده‌م، بالاوز مین،
ماقتاب سویلیم ایزگی اشنی، بال آوز مین.
بر یاماتلق کورسه‌م سوگه‌م، ماقتی آلمیم:
اول طوغریده بیک یاوز، آیوای یاوز مین!

ع. توقای مجموعهٔ آثاری

٢

بالازلقلر تمام مینی قوطورتالو،
طایاق برله گویا قورصانغه تورقه‌لر،
«نیگه بولای؟»، «یارامی» دیب سوبله‌ندرب،
«تفو چورطلر!»، «احمقلر!» دیب توکورته‌لر.

اگر آطسه تاحق بیرکه بردن یارامی
مینی، دیه‌بم: «دیسه‌ت بورمه‌نك هیچ یارامی،
یا کلش آطدك ایمه‌ش، کبری آل، دیب، اوغلك».
دوستلق ایته‌م قادالغانینه قارامی.

آچی بولغاچ کوکلم؛ شعرم آچی چقا.
بعضا، پشکان دیب اویلاسه‌م‌ده چی چقا،
اوچوروانچی بیراسه‌م بله‌ل کوکره‌گمدن،
ئه‌لله نیچك، مرـ مر ایتب مه‌دحی چقا.

مافتاولیدر آللی ـ گوللی ترسه توسی،
ته‌ملی ترسه بولا کوبره‌ك آچی ـ توچی،
شولای ایتب آچی ـ توچی یازسه‌م‌ده مین،
چقسه کیره‌ك یاخشی نیته‌نك اوچی.

یوشکین ایله لیرمونتف‌دن اورندك آلام،
ئه‌کرن، ئه‌کرن بوغاریغه اورله‌ب بارام،
طاو باشینه منوب تچقرمانچی بولسه‌م؛
بیك بیر بیت، یه‌لورمن، دیب شورله‌ب قالام.

مقصود بیته‌ر، بارا طورغاچ یول قصقارر،
ئه‌لله قایده باتقان حسیات قوزغالور.
بوکری توگل، توزه‌اورگه تبر کونمیم؛
تنگرم فیضی، مینم کوکمگه از صالور.

طوغان ییریمه.

آیرلوب کیتسه‌م‌ده سیندن عمرمنڭ طاڭنده مین،
ای قزان آرطی! سیڭا قایتدم سوبوب طاغنده مین.
اول طانش قرلر، بولونلر طارندی اوّل حسنی،
طارتا طورغاچ توبمادی، قایتاردی آغر جه‌همی.
قصبه‌ده سینده فقیرلکلر، یتیملکلر میڭی،
بیرسه‌ده اوز ایشلر دمن حوار وکیملکلر میڭی.
اوتدی ایندی اول زمانلر، اوچدیلر شول قوش کبی؛
اویلاسه‌م اول کونلرم، تیاك کیچده کورگان توش کبی
بیرسه‌ده دولقنلرڭ هیچ آلمادی، غرق ایتمه‌دی،
آلدی دورت یاغمنی یاقن، یافمادی، غرق ایتمه‌دی.
بو سببدن آڭلادم مین: ای توغان ییرم سینڭ،
جانم، یاغملی ایکاندر یالقنڭده دولقنڭ!
جمله‌ ایزگی ایکان ایچ اینشڭ، چیشمه‌ڭ، قرڭ،
بولارڭ، آول، ئەون، کیبه‌نلرڭده اندرڭ.
هر فصول اربعه‌ڭ: یازڭ، کوزڭ، جای، قش کونڭ،
یارچه، بارچه آق اویوق کیه‌لر، جابالا، اشطرڭ!
هم کتوچڭ، انلرڭ، اوگز، صییر، صارقلرڭ،
بارچه‌سی یاغشی: بوری، جن، شوره‌لی، صارقلرڭ!

پار آط.

(لیرمونتوفنڭ „Тройка" شعرن اوزر تأثیرندن.)

جیکب پار آط، قزانغه دیب طوری کیتدم قاراب،
چابدرا آطلرنی کوچر، صوقغالاب‌ده طارتقالاب.

کیچ ایدی، شادلق بلەن نورلار چەچب آی یاغدی،
ایسکان ئەکرین ییل بەن یافراق آغاچلار ناغدی.
هر طرفدن اوی مینگا تیلک، ئەلاننی جرلی، اوقی؛
ترسەنلر، سوز ئلگان هم تمام یاپراق یوقی؛
بر زمان آچسەم کوزم، بر نورلی یاب یات قز کوردم،
آه بو نیندی آیرلو؟ عمرمدە بر طابقر کورەم،
صاوبول ایدی! خوش بخیل بول، ای مینم طورغان یریم!؟
مین بولای، شولای ایندم، دیب نورلی اوی قورغان یریم!
خوش عمر ایتکان ندیر! ایدی یرادە قالدکز،
آه! طانش یورطلر تمام کوزدن‌دە سز یوغالدگز!
اچ پوشا. یانا یورەك، حسرت اچندە اویدە مین،
ایچمادم ایندەش‌دە یوق ایچ، تیك ایکەویز: اوی‌دە مین.
آه گنامم شوملغی، بو کوچری بیك طن طاغن:
جرلامیدر بو ماتورنك بالداغن یا قالفاغن.
ئەلر ترسام یوق کبی، بر ترسە یوق: بر ترسەکیم!
بارده بار، تیك یوق طوغانلر، مین یتیم، موندە یتیم.
موندە باردە یات مینگا: بو میکەلیە، بیکەوللاکم
بیکەحمد، بیکتیمر بر سندە بلمیم، ئەللکم!
سر دن آیرلوب طوغانلر! جایسز، اوکفایسز طورو،
بوطورن ژینورگه مەکندر: توباش، آیسر طورو.
شوندی اویلر بر له طاشدای قاتدی کیندی باشلرم،
حبشمە توسلی اختیارسز، آقدی کیتدی یاشلرم.
بر طاوش کیلدی قولاقمە یاقمرادی بر زمان:
„طور، شەکرت! یتدك قراغە، آللەمزدە بیت قران!“

بر طاوش بیك آچدی کوکلم: سندانمدن جان جانا،
«ئەیده چاب، کوەر! قزانغه، آطلارڭ قو: نا! نانا!»
ئەینە ایر تەڭگی نمازغه، بیك ماتور موڭلی آذان.
ای قزان! دردلی قزان! موڭلی قزان! نورلی قزان!
موندەدر بزنڭ بابابلر، تورلری پوچماقلری،
موندەدر دردلی کوڭلڭ عورلری، اوجماغاری.
مونده حکمت: معرفت هم مونده عرفان، مونده نور،
مونده مینم نچکه بیلم، جنتم هم مونده حور.

بەیرەم بوگون.

بار کوڭلەك بتون دنیاده، بار بر بەیرەم بوگون!
نرسەدن بو؟ مین بلەم: بەیرەم بوگون، بەیرەم بوگون!
بر مقدس حس بلەن هر بر کشی حیران بوگون،
اوینی سازمده مینم بەیرەم کوین. بەیرەم بوگون!
آرندا، کوردم، قویاش عادتدەگیدن باالقوون،
«اول کیینگاندر!» دیدم، بەیرەم بوگون، بەیرەم بوگون!
حس ایتوب هر بیردەده بر نورلی خوش ایس آڭقوون:
«ایسلی مای سورتکان ایکان دنیا» دیدم؛ بەیرەم بوگون!
بر تل‌نچینی قوچاقلاشقان کوروب بر بای بلەن،
«کوڭلی نچکەرگان!» دیدم، بەیرەم بوگون، بەیرەم بوگون!
بار یاشەدن طڭلادم مین بر صونڭ دولقنلرن:
سویلشەلر اوز آرا: «بەیرەم بوگون، بەیرەم بوگون!»
طڭلادم ئەگەر گنە ایسکانده بەیرەم کوی جیلن،
آنسی‌ده سویلی طاقن: «بەیرەم بوگون، بەیرەم بوگون!»

بەیرەم وصبی‌لق وقتی.

صبی وقتن صاغنمقدە هر شاعردە،
آچی ـ تەملی خیاللر بو هر شاعرگە.
بەیرەم ییتسە، مینەدە ایسمە تونە:
اوینامانچی بولام صبیان بلەن برگە.

تونە ایسکە: عرفە کیچ یاطقان چاغم،
اوبلاب: «قاپچان طاڭ؟» دیب، اول آطماغان طاڭم،
تەنی چیتك، تەنی کولمەك، اشطانلرنی
باش آستیمە ئویوب تویوب یاطقان چاغم.
طاڭ آللدن یاکلش بوقلاب کیتکان چاغم،
توشمدەدە نورلی بەیرەم کورکان چاغم،
ئەنکایمنڭ طاوشلری قولاغمدە:
«عید بیتدی طور آپپاغم! طور آپپاغم!»
طاڭ آطقاچدن اورام بویی چاپقان چاغم،
معصومانە لذت، حضور طاپقان چاغم،
قربان اینی، نورلی تەملی آش اوستیندە،
عید اوتوب کولە ـ کولە قایتقان چاغم.

اویلاسەڭ اول واقتنی کوننی، کیلە کوز یاش
حضورلا صوڭ انسان اوچون بو حال، بو یاش!
بەیرەم کوننی کوکدن بیرگە نورلر آغا،
ئەینورسگلە چقغان بو کون ایکی قویاش.

تەڭری! چیگرچی یاشمنی، سیندن صوریم:
تلەگمنی سیندن صورمی، کمدن صوریم؟
بەیرەم کوننگنە صبی بولوب طوریم:
راحتلەنوب، سیکروب کولوب اویناب یوریم!

چن و یالغان.

اوّلی دنیاده بیر بوق، صوغنه بولغان، دیلر،
آنده بوزگنلر ایمش نیك «چن» بلن «یالغان» دیلر.

بو ایکی دشمانغه تنگریدن بیرلگان بر کوبه،
بس اوطورغانلر کوبه‌گه، بری‌بری قارشی برسیده.

کوبه بورمی «چن» بلن «یالغان» چغارغانلر صوغش:
بولماسه دوسنلق، بیته بیت صوغشورغه بر بوق اش،

کوچلی قولی برله «یالغان» «چن»نی بر صوقغان‌دی ده:
«چن» باطرب کیتکان‌دی، چقماسقه جهانغه منگیگه!

تاءثر.

(لیرمونتوفدن تقلید).

عمرنك ایاك چیتن، جایسز، اوکایسز بر مینوتنده،
اگر یانسه‌م قاتی حسرت وقایغینك مین اوتنده:

اوقیم تیز، تیز، کوکلدن بر عجایب سوره قرآندن،
عذابلر معنوی بر قول ایرتن آلونار جاندن.

اوچا داندن بتون شك، شبهه‌لر هم من جلی باشلیم:
یاکالرنی مقدس کوز یاشمله اجلی باشلیم؛

بتون‌ی صاولانا کوکلم: اوقیم ایمان، بولام مؤمن؛
کیله راحت بیکنلکلار: خلاص بولام آور یوکدن؛

خدایا! سین طیغان اشلر، تمام اقطع و ابتر، دیم
ایبدم باش سجده‌گه: «الله حق! الله اکبر!» دیم.

وصیتم.

قایت، ای نفس مطمئنهم! بار، بوتهلر کیب تکربگه!
بیردنگ ارقاکی موکارچه، ایقتین بیر بیت امریمه!

دوستلرم، قرداشلرم سز دوالارنی ئهینگز:
بو ایکی یولنی، مینی کومگاچ، دنورار قبریمه.

اهل تکفیر بر عجب‌نسن، کوروب آنطق سوزم:
کور نه یوقه یازلغان ایمان بوله قرآن صدریمه!

کوکل.

انکسار ایت عادتنگچه، یان کوکل، صزلان کوکل!
کوب سوبوکلیلر توزاوب، تکریگه صغنان کوکل

هر مینوت میننگ تلی دنیا کوکل بیهشلورن؛
نیمه پشسن، اولسه یالقنسز کوکل، سونگان کوکل؟

آلغه عرق ایت صاحبگنی، یوق، چداوده طاش کبی،
ای فلکنینگ تورلی، تورلی ظامینه کوزگان کوکل!

بالنزا، یاقتر کیلشسون اب صاف شاعره،
ای مرکاره، تورلی طاب ـ طوبلرغه ارزلگان کوکل!

شونده عالی مطلبنگ، ملک جان بیورگه اورنی بار،
ای یوه‌ار بلن بلن تیبکان وصل کتگان کوکل!

اعتلا اتسه‌نگ، قاناتنگ آچ، وقت یتدی بوشای،
ای طومشنی عرش اعلالرغه چیکنگان کوکل!

سین یولارسنگ هر ملاکتدن اشانچ بار سینگا:
یار چیننده طورغانمده یاردمنگ بولغان کوکل!

یاخشی آنگلا: یوق صفا انسانلغنی جریمچه،
ای شونی جویماو بولنده کوب عذابلانغان کوکل.

وقت عجزم.

(کوزنا نترمدن)

طابدیسەنم موضوع یازارغە، آبدریم:
«قای توشندن مین مونی، دیم، لەکنریم؟»
اول بوزاق توسلی میکا، یوق آچقچم،
یا بیوك سن، یوق منەرگە باسقچم.

یا کویمە اول، یوق یانمدە ایشکەگم،
شول رەوش اچدە قالا کوب حسلرم،
یا کە اوبغە قالدرادر انتقاد،
اینمەسەمدە مین آثار کوب النفات

اویلبسلن سین بر فکرنی راست کبی،
شك توشە: «یوق اولدە راست بولماس» کبی.
یوق ئەلی مینە حقیقتکە وصول،
ئەلنیکە آیرلالمی اوك وصول.

یا خدای! قایچان چقارمن شبهەدن؟
کیمی تیك شبهە تیری بو جبهەدن؟
یا خدای! قایچان بو ظلمتار بتوب،
یول صالورمن کوکرەگم برلەن ئتوب؟

تردد و شبهه.

بر شطرداوتی ایشاسەم آوزیمە جانم گیل،
اویلیمن: «شلتە قیلورغە، ئەلە وجدانم کیل».

آبدریم: یوق ابزگی اش یانقاندەدە، طورغاندەدە:
اش قوشارغە قارشیمە هردمدە شیطانم کیل.

نرسە کوردم بو جهاندە، نی بتوردم؟ اویلاسەم:
آلدیمە چن از ویولس چینکە طایغانم کبی.

جرلیمن، لیکن جرمدن قایدا بارمی خلقیمه؟
بر ملکدن یا که شیطاندنمی الهام کیله؟

راست، بو شاعرلیک بلان مین چنلاب اوق آوریم بوغای،
بر بر آرزولی رهزنوب میدانغه دیوانم کیله.

مین سیوزم: دنیا بوزی دوزخ — جهنمدر مڭا؛
بر شعر یازسم‌غنه جنت ورضوانم کیله.

هر قارالغان کاغذمده، صانکه باغ بستان بولا،
هر حرفدن قارشیمه ولدان وغلمانم کیله.

شعرمی یازدم یاصلدی: مین طاغن زور قایغیده:
مکربه بوق، یار بلان اسممنی اعلانم کیله.

هیچ رضا بولمیم آرزمدن، یازغانمدن صوکره مین؛
هر زمان کوز آلدیمه کیملک ونقصانم کیله.

قای وقتلر هر سعادتدن امیدمنی اوزم،
ئەلل قایدن شونده اقبال آطلی جوابانم کیله.

یالغوزی اول کوکلرمده، کوب امیدلر آرتدرا:
کیور یاشم سورنورگه گویا نازلی جانانم کیله،

سبحان الله، سبحان الله.

صبی چاقده، اوقوتقانده مینی خلفه،
رحمت آثار، اوبره‌تدی بر یاخشی نرسه:
سبحان‌الله دییب ئەیتو تیبش، دیدی،
بر مەن یا کیفنه طوفان آینی کورسه.
شول زماندن بیرلی آیناك طوفانینه
عمده آلتون کوبچەك توسلی طولغانیمه
قاراب، کوکلم قایچان مینم حیران قالا،
دیەم شوندە: «سبحان‌الله، سبحان‌الله».

بو ئەيتوودم، خير، مينم عادت كنه،
بو بر تورلى دينى بولغان ادب كنه،
بر وقتم بار چن كوكلمدن اوقيم مونى،
خلفەم! يارسن سبكا همان رحمت كنه!

منه نرسه: گورەم بعضا سويگانمنى،
كونلر، تونلر عشقى برلەن كويگانمنى:
خلفه! شونده مينم تلم طوتلغادر،
اشكه نوشام طاغن شولوق بلمگانمنى.

طولغان آيغه اوخشاش يوزى، باشى آلاڭ،
ياڭا طوغان آيغه اوخشاش قشى آنڭ،
كوكلم آڭار قاراب طوروب حيران قالا،
اوقيم چنلاب: «سبحان‌الله، سبحان‌الله!»

اگر كورسه شول مانوينى «عين‌الدين»نر،
عادى گنه «قطب‌الدين»لر، «شمس‌الدين»لر،
سبحان‌الله ديو قايده آلارغه صوڭ!
اوقوماغان آلار بر نرسه بلميلر،

اگر خلفه، مين‌ده شولاى نادان بولسەم،
سيندن علم آلالميچه قالغان بولسەم،
ئەيتور ايدم شولار كبى مين، عرفانسز:
«ئەييەى بيگروك ماطور، ايكان چوقنه‌ان قز!».

ملتچيلر.

تاتار خلقى! سين ئوارکه محکوم ايدى،
دارو ذيتمەس درجەده مسموم ايدى:
نيبر چنه، ترلميسڭ، يول اوستنده
ياته. آوناب، اوزگنى اوزڭ كوم ايدى.

ملتچیلر سیبنی فقط آلدی‌غنه،
دیگان بولوب „چانلاناسڭ سین تیز منه“.
آلدانما سین، قالدان آتچاڭ اوچون آلا،
اوفیلر ایچ، باش اوچکده یاسین‌غنه!
لابد سیڭا نرلور اوچون قربان کیره‌ك،
بیتمی مزر - مور ختم جن صاف قرآن کیره‌ك؛
کو بیمه بطا: بوطا طور قان باالق اوچون،
فدا بولغان، مر وتلی بر جان کیره‌ك.

منجی بیلك قورقاق بیت اول صود، قورقه،
گرچه مات دیبب آوز صوون قورطه،
قایسی چاقده گوپرسه‌ده، تیز شبکه ببت،
تگی، ایشك آلدنده‌غی آتا کورکه.

آلدانمیچه عزیز باشڭ قبرگه کرت.
ملتچیلر بارچه‌سیده اشسز شه‌کرت،
آلار اوچون باری بر: سین، تل‌سه‌ڭ، بت!
آلدانما سین شه‌کرت آلار شه‌کرت! شه‌کرت!

درست سوز بو، موندە شك شبهه کمگه بار؟
طوغری سوزنی نیندی فایده کنمده بار؟
کوررسڭ سین شه‌کرتلرنڭ صداقتن:
بربای ئولەرگه یاتقانده ختمگه بار.

ملت! دیلر، اول جن منی، اخلاص منی؟
اوز تورصاغن شه‌کرت آلده طوتماس منی؟
ئه‌الە نیچك رحمت برله جانلانسه‌ڭ‌ده،
آلار سینی طاعن صوغوب یقماس منی؟

بیهوده‌در! صوری قورلدن کوتمک علاج،
سین بر عالی صاتلماسلق ایرگه محتاج؛
حق تکرینک قارشیسنده کیلمشیدر،
طهارتسز نماز ایله قربانسز حج!

مرحوم محمد ظاهر افندیگه.

شادمان اول مرقدکده! بز اونوتمیبز سینی،
بلمه‌سه‌ک وقتنکده قدرک، ایمدی قوتلیبز سینی:

باقمیاقچه ایاق ئلك آطلاو واز صالو بولن،
عیبمزگه طوبطوری دوستانه کوز صالو بولن.

گرچه «ئولدی» دیسه‌لرده، سین بتونلی ئولمه‌دك،
یاخشی اسمك قالدی، سین منسی و متروك اولمادك.

آه! سینك مرگکده شخلك، قارشی طورمی، بیرسه یول،
باش یکت! کورسه‌ت اشلك. مانع توگلمی، دیرسه اول.

ایرته‌ره‌ك ملتنی سوق ئه‌یله ـ ایدك، چن ازگه سین،
نیتدی عالی، نیتدی زور اش، اشلر ایدك برگه سین!

شونده‌ده اسمك سینك، ملت یشادقچه یاشار،
ملت اوسدکچه اوسه‌ر هم ملت آشادقچه آشار.

طورمش.

آورلق توشسه، توز، سر بیرمی، نیتمی،
نی حاللر یه‌ش یکتکه کیلمی، کیتمی؟

بو طورمش کم بلان طوقتار طالاشدن،
صوغش، سین هیچده آرماس، طوقتاماسدن.

سینك تومل برو اول: برگه ـ بر، سز،
کورشکاننی بیگالمی، اول تبرسز.

کوروشنك اورنینچ، کوب حاللری بار،
ولی، جیکگاچ غنیمتماللری بار.
قان اچکچ اول وبرطقچ یولبارسدن،
قاچارمی یولبارسدن بر ارسلان؟

* * *

چچارده ئواهی هر بر اکه‌راشقان
وبولنی طابمی قالمی هر آداشقان.
کوره‌ش اوغرنده آر، طال، تیرل، ایمگه‌ن؛
امید ایلمه بولشمقنی لئیمدن.

اگرچه ذره مثقال همتی بار،
آزنك آرتنده طاو: طاو، منتی بار.
سعادت طالبنه منسه‌ك، اوزك من،
نی یاردم کیلسه‌ده کیلسن اوزکدن.
دیه‌س هیچ کم: «مینم آرقامده منلدی؛
حاضر جونله‌ب سلامده بیرمی ایندی!»

کیکه‌ش.

باقن درستم! سیکا دیندن کیکه‌ش شول:
کشیلرگه سرکنی سویله‌مه‌س بول.
اچکده نرسه بانغانن اوزك بل،
اوزك قایغر، اوزك یغلا، اوزك کول.

آچب یه‌شرن خزینه‌کنی یوره‌کدن،
سویله‌شمه برده آرتق سوز کیره‌کدن
کشیلر اوزلرن آنوق سوبه‌رلر.
بخلسزلر نك اوستندن کوله‌رلر.

آلار يتقچ، آلاردن چيتده بول سين،
آلار بارده، بوری، بر یاقده طورسون.
سرڭ بلنگاچ قزارتورلر یوزڭنی،
«چولار بو!» دیب آچورماسلر کوزڭنی

قاچا کور، قوش کبی، ماقتاولرندن،
خبردار بول، که شونده آو بارندن
اگر باصسه، سینی بر بر زمانی
یلامی یومشاماس حسرت وقایغی:
اوطور، آولانغه. فایده هیچ کشی یوق،
صبیدای تهملی، تهملی کوز یاشی توك.

کیلوب کرسه برهو نهق شول چاغنده،
سینگا مین بر کیکهش ئهیتیم طاغنده:
دیگن سین: «کوزلرم نیکدر آورته،
تیزولهی باش آغا کیچ هوله ایدی!»

محبت

بیو یه‌مه‌ره‌اس، گل آچلماس، توشهی باکر طامچیسی،
قایدن آلسون شعری شاعر، بولماسه الهامچیسی
بر گوزلدن قایسی شاعر، ئه‌یتگز، روحلانماغان؟
بایرونڭ، لیرمه‌نتوڭه‌ی، پوشکینڭه‌ی، ایسی‌مه‌ی؟

قایلایدر بر ایت کیسه‌گزدن عباتدر یورهك،
پاره، پاره کیسه‌سه عشق — محبت قایچیسی.
تشلریدك گوهردن قابزوب آلدم، منه،
مین بو ... ی! ئه‌یتسه‌گزله: نجودن کیم قای توشی؟

بو تاتار شاعرلرینی ممکندر آرتقه قالدرو،
آلغه سوریسون عاشقنی آنچق محبت قامچیسی.

هیچ خوجه‌لقنی قبول ایتمه‌م بوتون دنیاغه مین،
دوامغه ممکن ایکان. عشق-محبت بالچیسی،

اما انقلیده مرلک، بشرنی عذاب، یه‌شرن یانو!
دار میکان، بلمیم، موننک میندن بوتون آنگلاوچیسی؟

بارچه اسرار محبت، میندن اوگده ظن ایتدم،
قایده فرهاد برله مجنون، مین آلارنک طاکچیسی!

آلداندم.

(ایرمونتز قه تقلید).

هیچ ئیلکگی توسلی، آلدکده توبه‌تل‌نیم حاضر،
بز براملادق! ایشت: سین-سین حاضر! مین-مین حاضر!

ایندی امر ایتسکان سوزنکده آیت قرآن توگل،
نه‌ملی سوزنک یاکه، شلنه‌نک کوکلمه سلطان توگل.

سین اوننده‌ک. مین‌ده ایرکمنی صاناشولار بلن،
آلدمن آلماندروب، بوشقه ماناشولار بلن.

جیتمس ایندی، کوب تلف ایتدم سینگا یللرنی مین،
مای، طونالمام آخری، بیک کوب قودم بیللرنی مین.

ئییو، تیلمرنسکان ایدی شول، اول صو توسلی کوزلرنک،
بیندی کوز، قول بیتمه‌دی، کزکده شول. اول بولدزلرنک!

دنیاده هر نرسه‌دن ییزگان ایدی بو یه‌ش یورک،
کوردی دشمان بارچه‌سن: سینی سوبه‌رگه یاخشیراق.

حکم بل: بغلاب، آیاق آستنکده اوتسکان کونلرم،
معناسز آهلر بلن، بوب بوشقه اوتسکان تونلرم؛

بر بر اش ملتکه بیررلر ایدی آلدانماسهم،
مین جولر، عشاق رهتینه یهشهون اوك یالغانماسهم.
جسمینه جان اورسهم، اونتماس ایدی مات مینی،
تا قیامت ذکر ایتهردی، بلکه تعظیملهب، مینی.
نیگه نازلی وعدهلر بیرگان ایدك سین اول وقت؟
نیك حاضرگی صورتك کورسهتهدك صوڭ شول وقت؟
ذرهٔ شعریهمی، جانمنی بیردم مین سیڭا،
ثهیتهی، ای صالقون مانور! قارشی نی بیردك سین میڭا؟
خوش جانم! سویمیم حاضر: مینی و سیندن باشقهنی،
مین سویه بیر، آلده طاغن برنی، میندن باشقهنی!
بارچه قزلر آلدی، دیم، هیچ برسی یوق، که آلداماس،
قایسی قزلر آلداماس صوڭ، سین قرشهم آلداغاچ!
هیچ میلی، مین باشنی بوکمیم، مین اورزمچه زور حاضر:
مینده بر مغرور بولسهڭ، مینده بر مغرور حاضر!
بر خدایسزلق بلهن یالغانلی باشلیم ایندی مین،
کوزده یوممی، هر کشینی آلدی باشلیم ایندی مین!
یغلامیم، یاش توگهسم کیامی حاضر هیچ کم بلهن،
ایندی مین: هر کم بلهنده هر وقت، اوینیم، کولهم.
یهش توالك بر مرتبه آرتق طوتوب قصهق اوچون،
تیك شوکار توگل، طاغن اویهاك ویا قوچهق اوچون:
مین میڭا قارشی، عقلسز یار! بتونلهی بیر یوزن
صوقشورغه چاقرغه حاضر ایدم بر اوزم.
آقطغی! مین بار وجودمنی سیڭا ایتدم فدا،
بلمهدڭله، بلمهدك قدرم! گناه ای بی وفا!

یاراتورغه یاری.

یاراتورغه یاری قشنی ولکن، زمهریری بار
کییمسز، قالتراب طورغان: مساکینی، فقیری بار.
یاراتورغه یاری جهینی: ماطور اول، آنده زور یهم بار
ولکن طاش بناسی یوق فقیرلرگه جهنم بار.
یاراتورغه یاری دنیا: ماتور قزلر، ماتور طاولار؛
یاراطمیم مین ولکن هیچ، سبب شول: اپن آدم بار.

فریاد.

(بر خاتون آوزندن)

بیلک نی طورام اوز حقمنی تلوده مین،
هنوز شولوق حقرق کوبن کوبلوده مین؛
بالا چاقدوق تیبرچنگان، تیك طورماغان
ئهنکای بهیلهب قویغان طهز بیلهوده مین.

طارلقلر دن کوبدن! کوبدن! کوکلم صنغان،
ایزلدم کوب هقوقسزلق چقاسندن،
اختلالچی، یول کیسوچی بولماسهمده
اون یاش طولماچ اون بر یاشدن کوردم زندان.

ئهنکایم بر جاسوس ایدی، ئهنکای ژاندار،
تهرهزهدن قاراغاننی کورسه آتلر،
تهمسز آچی سوزلر مینکا جاوا ایدی،
طاما ایدی آولاق بیرده کوزدن قاتلر.

گناهم نی؟ نیگه کردم بو زندانغه؟
عیبم هیچ یوق؛ کردم آنچق قز بولغانغه.
نیندی قانی جزا بیت بو: دنیا کورمه،
قویاش کورمه، صحرا کورمه، هیچ قوزغالمه.

آنسی ـ آنسی، کتاب بیتینه کوز آتە،
آوزگنی حوم، باقتیلقدیغ سوز قورغانمە
„دنیا یاقتی، نورلی“ دیە،، دی: „قاراگغی“
دیگن: „شولای بولو لازم مەنگی! مەنگی!“

شولای طانی بیت دنیانی صوقر تچقان،
شول ایمانده موللا حضرت. آخوند، ایشان،
بز نك ئەنكای، ئەنكای ایندی شولارغە قول،
آلار قوشقاچ سیندە بوی سون، سیندە اشان!

حاضر شوکار آچولانام طوروب، طوروب،
قویام بعضا کوکرەگیمە اوروب، اوروب؛
کوز آلدکده آنسن طانلی چیشمه سینك،
اچمی طورچی صوصاب شونی کوروب طوروب.

شول زندانده اوسب بیتم اون سیگرگه،
خاتون بولدم زور قورصاقلی بر سیمزگه،
مەگوم ایندی آنگا باردم توگل سوبوب:
„یغلاو رصاه، دەشمەو رضاه!“ ـ بوی صونوب.

اوچ یاش خاتونلی ایدی اول مین دورتنچی
جیبلشدق بر طار یورطقه یز دورت کونچی.
کیسوب ئەیته آلمیم ئەلی دورتنچی دیب،
مین بولغانمن بلکه ایندی اون دورتنچی.

اوگایسز بیت یەب ـ یەش یاشقه بو اوچ کوندەش،
کونلەشەلك گیلەسەدە کوچلەن، کونلەش،
سویمی طوروب کونلی، کونلی قولگنی صوز
شونك صورتکه اخلاقك بوز، قانگنی بوز!

کیچ بولغاچدن اوزی طاغی اجب قاینا،
آوزی، بورنی عاصب، اوست ـ باش طنچوب قاینا.
بیلك زور حاجی قاینغان ایمش ئەیدە جوگور
دورتەولەشوب: دورت آت توسلی دوبور! دوبور!

ایسرك، لیکن سویە اوزی صاقنغاننی،
قوشنالقنی، همان اوزیچە بولغاننی،
بیتمی آکار رفیقلرچە معاملە،
سیندن سجدە تلی، سویە طابنغاننی.

یاتقرماقچی بولسەك، قولکدن اچقنا،
تەمسز سوزلر سویلی، سوگنە، قچقرا،
ایکنچی بر کوندەش اەمن دەشکان برلا،
شول حالندە یاتو قایدە طنچقنە!

شار ـ شو بولغاچ بالالردە اویانالر؛
جونلی ایرلر کوربنورگە اویالالر
معصوم صبی بالالرغە بو حال بلەن،
مونی ناچار، مونی یەمسز مثال بلەن.

توشنانلغك بیتکان بولسە، قوچاق بولا:
تورلی نعمت بولغان برلا، اوجاغ بولا،
بلوب بولمی، اشندن «لایسئل» ایسچ اول،
توشنانلانسەك دە قای چاقدە پچاق بولا.

قهر اینسە هر خاتوننك آلا قوطن،
یورەك یانوب موالرغە اوچا توتون
یاتدرادر یاقام دیسە، قالدرادر
یاقمیم دیسە: آنك قارشندە بزاوطن . . .

بولماسه.

کم بلور قدرکنی جانم دردلی کوکل بولماسه
ناز ایته‌ر کملرگه گل. قارشنده بلبل بولماسه.
صورتکنک ابک چنی بل شاعرنک کوکلنده‌در
کوزگیلردن چن توسکنی کورمیسک اول بولماسه.
بیرمه‌دی لیلی کبی محبوبه‌گه دنیا بها،
اول، بولای بر قزغنه، قارشنده مجنون بولماسه.
هیچ کیلشدرمیم سینک توسلی گوزه‌للک شانغه
ایچماسه‌م بر حسلی شاعرده کیلوب قون بولماسه.

......گه.

(یادکار).

شاعرم! قدمینک بولسون سینک کوکلکده سر،
دنیادن شاعر ایکانکنی بشر، دوستم بشر.
بلمه‌سونلر، قایسی بیردن آغلا بو قدرنک؛
سین، لطیف ته‌نلر کبی، کورسه‌تمه گل چن صورتک.
هر وقت، هر بیرده سین باشقه کیشیلرگه تورن:
یا جولر بول، یا مزاحچی بر کشی توسلی کورن.
بیرمه سر هیچ کمگه، سویلمسه‌ک سویلش اوستندگنه:
کول، قارانغی بوز بیرو آنچق کیلشمه‌دنگنه
چینکه بور، سوز کیلسه قارشکده شعرلر بابنه
ایبلمشلک عاه‌رگنه باصسون آیاق معرابکه.
اینه اوز طورمشنی، طاب باشقه جهان، باشقه حیات:
دنیانک بوش شاو-شووی شاعرگه جیت، هامرگه یات.

کەگنە بولسەنگ دە بول، یوق آنسینە هیچ بر سوزم
تیلک سوزم شولر سیگا: ساقلان بولودن اوز اوزنگ.
بل کیلشمیدر سیگا بو ـ واق معیشت، واق طوروش
چونکە مەنگیگە اوچالماس یورطدە کوب آصرالسە قوش.
دیص باقی ـ تاج شاعر مەنگیگە، بولماس سیگا
واقسنوب سین توشسەنگ آلتون شانراوی آستینە.
باش ئیمە زور سین بو، ادنی جانلیلر دنیاسینە،
پادشاه سین! بیلک کیرەکسە باش ئیسون دنیا سیگا.
طاش یورەکلر قرسەلر کوکلنگنی، توز اندەشمە سین:
اشنری شول: بولغاسونلر، ئایدە، زمزم چیشمەسن!

کوز.

کورەمسز دوستلرم، کوز کیلدی طشدە،
اوزاق طورماس، کیلور آق طونلی قش‌دە.
کیته باشلادی بزدن ایندی قوشلار،
آلار بزدن یراق بیرلردە قشلار.
مثال زعفران صارغایدی اورمان،
ایگنچیلر ایگنلرنی‌دە اورغان
طاقر قالدی، فقیر قالدی حاضر قر،
آزق ازلی، اوچا طورغای‌دە پر ـ پر
چقوب باش قالقتا صحرادە اوجم،
یەشل خەتفە شیکللی ابته جم ـ جم.
نیچە ئایلسەنگ دە، کوکلسز، کوز کوکلسز؛
ه، چەکسز کوز، اول‌سز هەدە گل‌سز.

مزارستانغه اوخشاب قسالسدی قرلر،
چیره‌مسزده تیگز بیرلر، چوقورلسر.
اولوب طورسه‌م ایدی مین آلنی آیدای،
اروب بر بوقلاسه‌م مین صاری مایدای!
شولای یوقلاب بهار بیتکانده طورسه‌م،
طوروب طاقی یه‌شل بیرده اوطورسه‌م،
بختسلی شول زمان مین، بیك بختسلی
بسولورمن شاه بختسلی هسم تختسلی.

یه‌شلر.

بارا ملت ضعیف، آبنور ـ آبنماس،
سونه یه‌شلرده اوط قابنور ـ قابنماس.
کیچه باقتی وملی بر کوکلدن
بوگون تچقان اوطیدای نور طابلماس.
وکم بار: یوز چوبورمی ملتدن،
کومش، آلتون صنملرگه طابنماس؟
تعتی طابسه صبی بارغان بوللده،
یومیوش ایسدن چقار، هیچ آبرلاماس
شولای یاشلرده: بولده کورسه آلتون،
بابودن باشقه‌چه کوکلنده صالماس.
صاتوچیلق اینه بزده معرر،
ادیب اسمی آکار طاقلور ـ طاقلماس
یارالغانمی بو یاشلر گوکلی ئه‌لل،
مروت مادمسی باغلور ـ باغلماس؟

اشانابز خلق کوچسزلىگیده،
باباىلر دهرینن صاقنور ـ صاقنماس.
ئوتوب ملت اواسن بولغه چقدق:
«بو قرلار مه‌نگی» دیب، بیرگه صالنماس!»

یغلدق بز ایکوچ چاقرم‌ده کینمی؛
یگتلر! بزده کوچ یوق آخری بولماس!

قای چاقده.

بولا قای چاق بتون اویدن کوکل بوش،
طوزا اویلر مثال عهن منقوش،

کوکلده یانقوچی ایزگی خزینه،
وقتلیچه کیته اوز مأخذینه،

بوشاب کوکلم، بولا روحمده تعطیل،
ابتامی برنی‌ده تحقیق وتحلیل.

منه شول چاق کشیلر شلته‌لیلر:
«نیگه سین یازمیسڭ هیچ نرسه؟»دیلر.

جوابمده: «وقت یوق، دیم آلارغه،
بوشامیم بو آراده یازغالارغه».

شولای قای چاق کسه‌کز نڭ توبنده،
بلی‌سز یوقلغن یارتی تیین‌ده،

صوراوچیغه دیسز بیت: «مینده واق یوق!»
شولابوق مین‌ده ئه‌یته‌م، دیب: «وقت یوق!»

نصیحت.

احتیاجن عرض ایتوب کیلسه تله‌نچی قا قاڭا،
قاتی سوزلر برله انسانیتنی مین طابتاما.

سین کبی هم اول تیلنچیلرده اللهنك قولی،
قول صورا مسکین بختسزلك و آچلق آرقلی.
کورمه‌گز بر یاقلی دیب سز، بو وفاسز دنیانی،
اول ایکی یاقلی: آنك باردر ایلك هم کون باغی.
ئه‌یلنه کوچه‌ك کبی، بایلق وشهرت، مرتبه،
سین بو کون بای، بلکه شیط تدن‌ده یارلی ایرته‌گه!
بولسه بیر، بولماس ایسه جایلاب سوبل بولماسلغن،
سیزمی قالما آق عاقاللی قارت مصر الیاسلغن!

معراج.

بارتی تون بولغان چاغنده کیتدی مکه یالنراب،
نور طوناشدی ییرگه کوکدن، ایکدی نوردن بر براق
حضرت جبریل بشارت ئه‌یلدی، دیب: «یا رسول!
حق تعالی حضرتی تعیینلدی بو کیچ وصول.
منتظرلر لامکانلر، بار ملائکلر سیگا،
عرش اعلا کیلدی، آطلانسه‌لك. آیاغك آستینه».
صادر اولدی شول وقتده حقدن امر کن ـ مکان،
شولدی ایزگی بولك بلن عرش اولدی کوکلرگه روان!
دنیاده هر نرسه‌ده اوز اصلینه بر ئه‌یلنه،
آشدی قدرتل سماواتقه بو کیچ قرآن یده.
بحر وحدت آستی اوسنکه کیلدی شونده، ذ'ینادی،
بتدی، محو اولدی زمین همده زمانه قالمادی.
قالمادی صورت، باری تبدیل ایتلدی معناه،
ئه‌وریلوب معناغه دنیا، سجده قیلدی مولاغه.

كوردی اللهنی پیغمبر، سجده قیلدی، باش ایلدی؛
اوشبو ییر بولدی بتون مسجدلرنڭ ده مسجدی.
بولدی صف، صف قیلدیلر سجده ملائکلر باری،
جمع اولوب هر بر نبی، موسی وعیسی جانلری.
بولدی ظاهر، بامهدیلر، بیر بوزی منکرلری،
مونده عبدیت، عبادتنڭ الهی سرلری
اونمهدی کرپك ناغونده کوز آچوب یومغان زمان،
مکهگه ایڭدی، فراشی جبجلی ایردی همان.
نه صاناشمق، نه گمان بو، نه خیال، نه توش ایدی؛
بر الهی واقعه، معجز وسرلی اش ایدی.

اوزلگان امید.

کوز قاراشمده حاضر، اوزگاردی اشیالر توسی،
سبزله اوتدی یهش وقتلر، بیندی عمرم یارنیسی.
کوز تگوب باقسهم اگرده طورمشمنڭ کوگینه:
باش هلال اورننده آنده، طولغان آینڭ یافتیسی.
نیندی درد برلهن قلم صزسهمده کاغز اوستینه،
اوچمی اوڭلگی جولهر، صاف، یهش محبت چانقیسی.
ای مقدس موڭلی سازم! اوینادڭ سین نیك بیك آز؟
سین صناسلڭ مین سوتهمن-آیرلادز آخریسی!
اوچدی دنیا چیتلگندن، طارسنوب كوڭلم قوشی،
شاد یاراتسهده، جهانغه یات بارتنان ریسی.
کومی موڭلانسهم قونوب ملی آغاچلر اوستینه:
بارسی قورغان، برگنه بوق جانلیسی، یافراقلیسی.

بولمادك آلتون بارم، صالقون بارم سین‌ده مینم
بر تبسم برل‌ده طورمش بولم یاقنرتقچی!
کوز یه‌شلك‌ده کیبمیچه یغلاب وفات بولغان ئه‌نی!
عائله‌سینه جوانلك نیك کیتردك بات کشی؟!
اوسکانلگدن بیرلی ئه‌نکه‌ی، ایك آخرغی کره سین،
هر ایشکدن سوردی اوغلگنی محبت صاچیسی.
بار کوگلاردن جلی، یومشاق سینك تیرك طاشی،
شونده طامسون کوز یاشه‌نك، ایك آچی هم طاتلیسی!

حور قزینه.

(ترکلرگه تقلید وقتنده لیرمونتفدن بیك ضعیف برترجمه‌م.)

اگر جنتده کورسه‌م مین بوزگنی،
کوررمن آی یوزگده اوز یوزمنی.
بلم ایتلدی مینی مفتون ایته‌رسك،
مجرل‌ربك مینی افسون ایته‌رسك.
سینك هسنك طبیعیدر سه‌اوی
وهر عضو لطیفگدر ثناوی.
سویه‌رمن مین سینی‌ده بیك سویه‌رمن،
یاراتورمن، یانارمن‌ده کویه‌رمن.
قالور منسی مینم ارض سرورم
کیلور جنتکه مخصوص بر غرورم.
سینك هر بر سوزگدر جانغه راحت،
ایده‌ر تل هر سوزگدن استراحت.
سینك جسمك یاراتامش سماچون،
لسانك ذکر تسبیحچون، ثناچون.

سنینک اصلی بلابیلک سنندین،
فراق استه‌رمی هیچ بر کمسه سیندین؟
وجودینک هپ مقدس، مطهردر،
والمسی بز گناهکاره ئه‌ره‌دور.
گوزه‌للیک سین ماتورسنک، سین ماتورسنک،
ماتورلرنینک ماتوریدن ماتورسنک.
گوزللیک سین، زبرجدسنک، لعلسنک،
ولی سین بیر قزی توسلی دگلسنک.
سینینک حسنک درست، هر ملحی یوکلی:
ولیکن بیر قزی سیندن سویوکلی.

شیللردن.

مین بولش، سویسه‌نک مینی، علمنک وعرفانینک بلان:
نرسه بلسه‌نکده، ایکه‌و اورتاقلاشیق آنک بلان.
مین ایسه: «استه‌رایسه‌نک، جانمنی بیر ورمن» دیسنک،
نرسه‌گه جانینک مینکا، نیته‌لیم سینینک جانینک بلان.

اوطرشو.

قای وقتده قارا کوزلی، قارا قاشلی،
ماتور برله اوطرامن قارا قارشی،
شونده اول قز، ئه‌للی نیچک، سوزگه کیتوب
طورگانلرن، بلگانلرن سویلی باشلی.
مین کوزندن آنینک، کوزمنی آلماغاچ،
هر سوزینه: «چن، چن» دیمیچه قالماغاچ،

مین عاشقنی سوز آڭلی دیب اویلی ایندی،
تاداب قویغان هیکل توسلی، قوزغالماغاچ.
قایده آڭلاو میڭا! بر سوزده آڭلامیم،
ایشنمیم‌ده طـڭلامیمن‌ده صانلامیم؛
بو اشنی اول اوزی سیزمه آچولانور
ایدی، لـکن طوغریسی شول یالغانلامیم.

هیچ بارانمیم: آنك شولای صاناشورن،
فانی دنیا سوزی برله ماناشوون؛
تلیم: طاشلاب گیره‌کمه‌گه‌ن واق سوزلری،
«سویه‌م»، «جانم» لفظلرینه آشوون.

معان سویلی: مین تلك ایرنی، تشن تاریم،
بورته‌م کوزنی، قالقوب چقغان توشن قاریم،
بورنن، آغزین، ایه‌گلرن، بل‌کلرن،
قالمی بارماق، طرناق، هر بر توشن قاریم.

طـڭلیم ایمش! جوری شولای اوطرتامن،
کوز آلماسن ئه‌رلی-بیرلی اوچرتامن:
ئه‌کرن گنه سلـکنـسه‌ده قوزغالسه‌ده،
طوروب کیته میکان ئه‌ال، دیب قورقامن.

مین اول قزنی اوز اویمچه فرشته، دیم،
دنیا برله واقلانودین هیچ اسنه‌مبم،
آڭار کوره ارزمنی بیك تو‌ه‌ن صانیم،
آنك اورنی فلـکلارده، هرشده! دیم.

مینمچه، تیك یارالغان اول سویلورگه،
سویه‌رگه هم قوواتورغه، سوینورگه،
کورگاچ صابن مینم توسلی ماشقلرغه:
«بو مینکی بولماس!» دیب گوینورگه.

مینمچه، اول اوز قدرن سیزسن ایدی،
دنیا برله علاقه‌سن کیسسن ایدی؛
قایغی نیگه؟ شادلق نیگه؟ عمر نیگه؟
موندی یوق بار نرسه‌لردن بیزسن ایدی.

سوز طنگلاغان بولوب اینه‌م یوز تماشا،
دردم صیمی اچکه، طولوب طشقه طاشا؛
آق قوللدن طوتیم، طونیم ییده‌ر، دیب
عقلم برله شول وقتده قول طالاشا.

شولای ایتوب سعادتلی ساعت اوته،
«اول»ده طوروب، اوز اورنینه چقوب کیته.
یانه‌س حالنی، یده‌ش نرسه بیت، آنگلی آلماس
تحقر سام‌ده: «قرچاقلاشیق! طوقته! طونغه!»

عاشق.

مین کوررسنگ بو کشینی: کوب وقت ازبنی کوله،
اول شولایتب حالت روحن یه‌شرمه‌کچی بولا.

بلمیچه، «اوبنی» دیلر، اچدن نیلر اویلانغانین،
سیز میلر، جقمی تونون طندقه. محبت یانغانین!

اول شایارقانده کیسه‌کندن کرسه جاناش قارشنه،
عاشقم جدیل‌نه، شوندوق اویندن طارتنه.

تیقزل توسکه گره اول، ثوزگه‌ره‌در یوزلری،
ثه‌لله نیندی کوچدن، آستقه صالنادر کوزلری.

اول توفه، حالسرل‌نه شول، اوچراسه اوز حورینه:
حضرت موسی تحملسز تجلی نورینه.

نیشل‌سن جاناش حضورنده، آثار لارم نه‌از،
بر اذان ئه‌یتکاچ، قولاق تانغاچ مسلمان اوبلماس.

یاپونیه‌نی مسلمان ایده‌چك علما نره‌ده؟

سز، ای چالمالی‌لر، بزنی بو کّاده‌ك ایتدکز اغفال
وتحصیلی‌ده تعلیمی سراسر ایتدکز اهمال

عمرلر کیچدی مرضیه اوقور مقله، توکورمکله؛
یازوب یالمان دعالرنی و یاخود آچدکز سز فال.

بزه کومه‌ردکز همت، بوروب آشلارغه کالانهم!
ماریلوب اکل و شربه‌سز، عموما اولدکز اکال:

ایدب مسجدلری بازار، عوامه صاتدکز اعمال؛
صاتوب عقبایی دنیایه، حقیقت اولدکز بقال.

سزلك اولادکز سزدن هر یصلق آلدیلر میراث،
آلا قارغا کبی سز جیفه‌لرگه اولدکز دلال.

سزلك وار همرکز کیچدی حسدلرله یاتوب هردم،
ندن بیلمدم بو رسمه قلبکز ککبر بیله مالا مال.

دزه دین اوله‌رق عرض ایتدکز هر ایسکیله‌کلری،
یازوب ایسکی یهودی قصه‌لرنی اولدکز نقال.

خلقنی آزدروب باش قهرمانلردن ایدب بیزار،
آلارنی کوسته‌روب دینسز، نهایت اولدکز دجال.

دیلر، اسلامه، کریمك حضرت سلطان نیکادو
سزی دعوت ایده‌ر درگاهنه، تیز وارگز فی الحال.

کورك یاپون اهالیسن نه‌یه مائل ایمش آنلر:
سزك چاپانگزغه‌می و یاخود دینه‌می میال؟

کللك بو فعله خیره ذره قدرت وارمیدر سزده،
بو کون یاردم ایده‌رمی علم منطق یا که علم الفال.

طاقر باش اولمایی تکلیف ایده‌ره‌سز ینه بونده:
میقار شویله قرلسون، که اولسون بولغه مبال؟

بعاری‌لر بخاری بورنده اولسونمی حکمفرما،
دیورمیسز: بخاریلق مسلمانلقغه اولسون دال.
بیلەر انصاف ایدك، آرتق کرك انصاف، حیاسزلر!
باپورنلرده‌جاپان کیسون! دیب‌نو بتارما گز جانجال.

دنیاده طوریممی؟
دیب کیکشلشکان دوستمه:

طورمق بازی بر تونقنامی یالغانلاساك،
طوغری سوزلی انسانلرغه یالغانماساك،
وجدانگدن شیطان توسلی طر. طر قاچوب.
اوزك آلداب باشقەلردن آلدانماساك.

قرداشگنی اوز نفسگدن آلغه آلماساك،
بارلیلرنی بورلانلر دیب صانغه آلماساك
تیك بر یالغز قورصاغگنی زورایتورغه
بار عمرگنی خدمت ایتدرسەك یالالاساك.

هر بر باینی تحریرك برله آولاساك،
نفر برگده تیك مایلاساكده باللاساك،
بو سوز قورصاق فایدەسینه ضرردر دیب،
حقیقتلی بەعرمکدن اویالماساك،

اچدن دینسز بولوب طشدن دین دین دیساك!
بارلیلرنی دشمان کورمك دیندین دیساك
مین مسلکلی، مین منبعلی، مین اشلکلی،
هر آرتقلقنك چیشمەسی مین، مین دیساك.

3

چیتن طورمش! گاپیتالغه چوقنماسڭ.
حضرتنده تزلر چوگب اوقنماسڭ،
خور، راعلەن کەب - کەکرنی طوری دیسەڭ،
استبدادنڭ ناموسینه طوقنماسڭ!

زینهار ایدەش، حقاق سویگان بولوب یورمه،
یالغان سویله، کورمه، زندان، کورمه تورمه:
تیپ! دنیاده آچ یالانغاچلرنی بامه،
ایسکی دنیا طوزانن ابت کوزگه سورمه!

لازم توگل انصاف، وجدان بر دانەده،
هیچ کیرەکمی غیرت اینمك مردانەده؛
کیلشمیدر قرآن اوقو، تسبیح تەبنو،
فحش وحشت برلەن طولغان بر خانەده!

طور دنیاده ایمانڭ عات. وجدانڭ صات،
شولای طورسەڭ عمرڭ ارتەر بێگرەك آنسات،
آلداوچیلر، کافرلرگه دنیا جنت:
عمرڭ اوتسون راحت راحت، آنسات آنسات.

معلوم ایندی، مین قوشقانچه طورمیسڭ سین،
نفاق برله یالغان سویلەب یورمیسڭ سین،
جاندن قورقوب قویان توسلی در، در تترەب
چن مسلکنی آرلی، بیرلی بورمیسڭ سین!

ئول طیفاق ۔ول قایت اصلگه، اصلڭ یاغنی:
خنجر برلەن کوکرەگگه، قصدڭ یاغشی.
ای بیر شاری! نیدن بلمیم، حق سویگانگه
ەڭ قات سینڭ اوسنگدنده آستڭ یاغشی. ـ

حقلق آستقه کیملگان شول، اوستنده توگل،
شونڭ اوچون آستقه طایان طارتا اوگل،

حقلق برله‌ن محشر گه‌چه برگه بولور
اوچون سین‌ده تیز بول، تیز بول بیرگه کومل!
بحیل بول دوست، مین هم تیزدن منه‌م دارغه،
طوبسون آشاب مانسز ته‌ننی توزغون. قارغه!
طورمیم ایندی: بو دنیادن طوبدم ایندی،
موکار چاقلی طورغانمن مین عقل طارغه!

آلتونغه قارشی.

ای تعالی! یر یوزندن آلچی بو آلتوننی آل،
یاندروچی بو مقدس بیرنی بو یالقننی ال!
قوش ملکلرگه جهانگنی طارتارتسونه‌ر ایدی،
بارچه آلتوننی جیبب دوزمه‌ته آتسونلر ایدی.
صابصاری شیطنلر آنلر، شونده یانسونلر ایدی،
جمله عاصیلر اوچن شونلردن آلسونلر ایدی.
بو جهان ابلیس وشیطانلر بلن قالور طنچ،
بتسون ایدی شول صاری یوز، شونده‌در زور قورقنج.
بو خلقنی شول بوزادر، شول قوتورتا، آزدرا!
یالغراب کورلرنی حاغب، طورری یولدن یاردرا.
مین تمام گیزدم جهاننی فایده، فایده بورمه‌دم،
تیك شول آلتوندن بلا، شیطان فلان هیچ کورمه‌دم
هر طرف هر بیرده خلق، شول میتالك بنده‌سی،
کورمیلر حقنی، چون آلتون هر حقیقت پرده‌سی.
بو خلقچه: زهد، تقوی، طوغریلق‌ده. دین‌ده شول!
حضرت قرآن، زبور، تورات‌ده‌دول، انجیل‌ده شول!

مریدلر قبرستاننده‌ن بر آواز.

ملتی ویران ایدن ایشان ایکاندر، بلمه‌دم!
اول ایشانلر ملته دشمان ایکاندر، بلمه‌دم!
ملتی اعدام ایدن، اعدام ایدن شونلر ایمش،
آنلری انکار ایدن دینسان ایکاندر، بلمه‌دم!
آنلری یوق ایتمکیچون، چن کوکلدن چالیشان،
ملتی اعلایه چالیشان ایکاندر، بلمه‌دم!
آنلره قار شو قلم طارتانلر آرسلان ایمش،
آنلری تقدیس ایدن طاوشان ایکاندر، بلمه‌دم!
شونلره قوللق ایدنلر، قول ویره‌ن بیچاره‌لر،
ملتی اضلال ایدن شیطان ایکاندر، بلمه‌دم!
آنلری مرشد صاتان اعوانلری احمق ایمش،
بزلری ارشاد ایدن قرآن ایکاندر، بلمه‌دم!
بو ایشانلقلر، قلانلر بر مجوسیلک ایمش،
نیگزی، اصلی بوننک بطلان ایکاندر، بلمه‌دم!
چوق زمانلر اکل ایدن بونلر بو جانسز ملتی،
بر ایمان، میت بیه‌ن سرطلان ایکاندر، بلمه‌دم!

محبوس

(پوشکیندن)

اوطورام مین تیمر چیتلک اچنده؛
تاتی قایغی، آچی حسرت اچنده،
قاراتغیده، تاتی یبرده، بوز وشده!
ماطان بر توسلی یبرده، بر ره‌وشده.

كورندى بر وقتده بر يا گا اش:
ايرك، ابرخنده اوسكان به‌ش فارا قوش
ته‌ره‌زه‌م آلدينه كيلديده قوندى،
چوقورغه قاذلى قالجاسن طوتندى.

شونى اول بر چوقى، طاقنده طاشلى،
اوچار توسلى قانانن سلكه باشلى.
چوقى، جؤلقا ولكن آنده ــ صانده
قاراپ قاراپ قويا ميگا طاباندده.

بو موگلى ايبده‌شمنك كوز قاراشى،
طاقنده ئه‌ال نيندى يات صداسى
ديگان توسلى بولا: «مه‌زندن كوچيك بز،
قانالان سين‌ده صحراغه اوچيق بز!»

آزادلق قوشلرى بز ــ ئه‌يده، ئه‌يده،
برادر! تيز كيتيك بز شونده، قايده
جه‌يلگان بمم يه‌شل قرلر، بولونلر،
طاوشسز، طنسز، آولاق هر اورنلر.

وشونده، قايده ديگزلر تونون گوك
بولوب كوربنه‌در كوزلرگه كومكوك!
بولوطلر سبر ايته آنده آلارا،
آلار آرتنده زوور طاولر آغارا.

وشونده قايده آولاق، بيل‌ده مين تيك
يوروربز برگه، برگه سين‌ده، مين تيك.

تیاتر.

خلققه درس عبرتــدر تیاتر،
کوڭلده یوقلاغان دردنی اویاتور،
تیاتر ـ یاقتیلققه، نورغه ایلته،
کیری بولغه بیبه‌رمی، اوگغه ایلته.
تیاتر ـ کولدره‌در، اویناتادر،
لطافی، اوتکان عمرنی اویلاتادر.
کوررسڭ آنده اوز حالڭ: کوله‌رمك،
کوله‌رلك بولسه؛ بولماسه، جلارسڭ.
کوررسڭ: طورمشڭ نیندی، جیتش‌می؟
جیتش بولماسه قای بیری جیتشمی،
توزه‌تورسڭ شونی، تکمیل ایته‌رسڭ،
شولای شافتی بلم تحصیل ایته‌رمك.
اوسه‌ر باغشیلغڭ، سین یاخشی بولسه‌ڭ،
جلی قاتلی ایته‌ر، سین وحشی بولسه‌ڭ،

. . . .

مقدس اول، بیوك اول، عالی ذات اول،
تمام حر اول وبیك کیك اول، آزاد اول!
واول دارالعلوم، دارالادبدر،
خلقلرنی توزه‌تمککه سببدر.
ولیکن شرطی بار: یاخشی تزلسه،
اگر همت آغاچندن ازلسه،
اول آلما: مدنی طولغانده پشکاچ،
قزارغاچ هم ماتور بولغاچ، بیتشکاچ.

شاعرگه.

(میخائیل یوریئویچ لیرمونتفنینگ حضرتلرینگه بو نصیحتی).

نیچوك دیلر؟ سینی «شاعر» دیلرمی؟
شعر یازمق بلن شاغل دیلرمی؟
هاوی سوز! خلق آکلار میکان صوتك؟
آنی آکلاوچیلر آنلر میکان صوتك؟
اینهم تنبیه، قزقما بو اسمگه.
بو تنبیهنی توشور مردم ایسگگه:
مرده سین بو آت برلن آتالما!
طوروب بیرده سمالردن آت آلما.
سینی کورمه‌تمه‌سون هیچ کمده، دیب، بو
مونده شاعر، محرر بو، ادیب بو.
یاوار اوستنگگه یومانلر، حسدلر،
قوریلور یولیگه هر تورلی سدلر!

کوك صبیر.

(تمام بولماغان بر شعر).

I

باشقه حیوانلر کبی اوشبو جهانده کوب صبیر؛
بار آقی، بار در قاراسی، اما بارمی کوك صبیر؟
بیلگلی ایندی، صبیر هیچ آندی توسده بولمی اول.
یوق، یوقن؛ یوق بولسه‌ده بزنك طرفده بولدی اول.
بار ایدی بزنك آولده قارنایوب بنکان ته‌بی،
بر اوزی، یالغز باشی؛ یورطنده یوق بر آدمی.

قارنی صاو چاندوق، هەر ایتکان چاغەلی بر مەچی،
بو ئەبینك شول ایدی تیك ایدەشی هم سردەشی.

بر اولی بار. اولدە چیت ییرلرگە کیتکان، اشدە اول.
بردە قاینالمی آولغە بازدە کوزدە قشدە اول.

آچ یالانغاچ توگل ایدی، بو ئەبی تیك یاتسەدە
خط یازا اوغلی، صالا آز ـ ماز قزل، کوك آقچەدە

بر وقت کونلردە بر کون خط یازا قارچق اولی،
خط بلەن بر گوك اوتوز صوم آقچە، صالغان بر حولی.

آقچەنی آلغاچ ئەبی کیتکان تیلەنلر «ئەنەگە»،
نی اوچوندر، ئەبیم ئەلله جان تەرەزە قاقماغە؟

قاقدم، صوقدم ئەچلدی،
تەنکەلری چەچلدی
اتی چقدی اورمەگە،
قزی چقدی کورمەگە،
اتن آلدم یحاققە، —
قزن آلدم قوچاققە.

بوقلا، مین بو واق حطرلرنی بارام اویناب بولای،
ئەتنە دیگان سوزنی یازغاچ، جرلیسم کیلدی شولای،

ایسکی بر طاقماق، صبی وقتمدە کوب طاقماقلاغان
طاقماقم بولغانغە، کوکلم دفترندە صاقلاغان.

بر اوطورسەم یالغزم شول دفترمنی آقتاروب،
شول کیلوب چقدیدە یازدم قالماسون، دیب، طابقالوب.

والله، چاندای کورەم مین ایسکیلرنك جرلرن،
کوکرەگمدە صاقلیم ئەیتورسك رسولنك طرناقن.

جە، مینم فایدە حکایەم؟ نیك آنی چیتکە بورام؟
بوقا ضرر سز؛ مین شولای یازغان چاغندە جرسکورەم.

پیغمبر.

(لیرمونتوفدن اوزگەرتلدی).

قاچانکیم صایلادی تنکری مینی، بو حق پیغمبر دیب،
مینی فضلینە لایق کوردی، فرمانم توگەللر دیب،
شولوق ساعت اوزمدن، باشقەلردن باش ـ کوز آلدمدە
سویلەرگە باشلادم حقنی کشیلرنك کوز آلدندە:
گیرەك بایمی، فقیرمی، پادشاەمی کورسەتەم عیبن؛
اوقیم یالقنلی آیتلر، قارار یوق هیچ برەو کیفن،
کرشدم مین محبتکە، قرندەشلککە ئوندەرگە
آشامی، اچمی، کوندز، کیچ بلەن باش قویمی مندەرگە.
جمیع اقربام، دوستلر، قرنداشلر، زماندشلر
مینکا قارشی قوتوردیلر، رحیمسز آتدیلر طاشلر.
سویلەندی اوستیمە کوب افترا، بهتان، اوصال تللر،
سیبلدی زور حقارت برلە حتی باشیمە کوللر.
حذایفە قیلمادم اوپکە ظالملردن، قەرلردن؛
تلەنچی رەوشی برلەن مین قاچیب چقدم شهرلردن.
منە حاضر یایا یالەڭ طورام بر چیندە، صحرادە،
ایتەم طاعت، کوزم، کوکلم تماما عرش اعلادە.
کوز آلدمدە کورەم ملك، ملك قدر بەشرن جهانلارنی،
کورەم بولغان، بولاسی بارچە یاخشی هم یامانلارنی.
کورەم عادن، ثمودن، بار بولوب اوتکان خلقلارنی،
کورەم دیکز توبن، اوینب، یوزیب یورگان بالقلارنی.
مینکا قول آندە بار جانوار: ارسلان حتی قابلانلر
نبیلرگە تیەسلکنك مقدس هم آلفانلر.

دهامنی طـگلی بولدزار، کچیسی، زوراری برگه،
مینی تعظیملیلر شادلقله اوینتاب نوراری برله.

اگر قای چاقده شار - شولی شهردن آرقلی اوتسهم،
یانوب روحانی اوت برله آشققان عالده بول طوتسهم،

میگا شول حالده قارنار بر حقارت گوزلرن بورتوب،
اوگنلیلر صبیلرنی، میگه بارماق بلهن تورتوب:

«قاراگز ای صبیلر، بو کشینی، سزگه عبرت بو،
آرامزده ایدی کوبدن توگل موندن ملگروك بو،

تکبر اول، طوراسی گیلمه‌دی بزنك آرامزده.
صبیلر! آلگز عبرت بو مسکینـگه قاراگزده:

کورهمسز نیندی بتکان هم آرقلانغان، ققیرلانگان،
ضعیفلانگان، طالانغان، اوستی - باشی نیندی کرلانگان

اشانمرمقچی بولدی، اول حرلهر برنی، ایمش تگری
آنك آوزی بلهن سوبلی، آنگار کیلگان ایمش امری!

ایمشده بزنی اونده‌رگه آنگار تگری اوزی قوشقان،
کورهمسز نیندی خور اول هم جهان حقی آنگار دشمان!»

ایسه‌ده.

(روسچه‌ده)

ایسه‌ده، قورقا، قورقا تورلی اویلر اویلامان چاقلر،
معیمانه ومعصومانه کولگان، اوینغان چاقلر،

ایسه‌ده هم اچه‌دن کونه‌کانم یاقتی بختلرنی،
تلوب به‌شرنگنه راحت، سعادتلی وقتلرنی،

ایسه‌ده ایلك ملکمکی، صاف محبت دردی قوزغالغاچ،
الهی بر تلمذدن برنچی کره طامغان یاش:

بارانتقانم، قانمناڭ کویگانی، حسرتده یانغانم،
«سویه‌م!» دیب ئه‌یتکانم، شونده قزآرغانم، اویالغانم.
زمان کیچدی، حولر آقدی، حاضر یوق ایندی اول یالقن.
قز و سوندی یوره‌کده. منکیلکه ایندی اول صالقن.
طنیچ قالدی یوره‌ك، شاو-شو وغاوغادن تمام طندی،
موکایوب تیبرونه تیك بر تخطر دن‌فقه ایندی.

عذابدن صوك.

(مایکوندن مقتبس).

مین بختلی بنده، چونکه طورمش آلدمده هامان،
بارچه شاو - شو همده بارچه کورنشی درله‌ن تمام.
آلدمغی معتنك اورنن ئه‌ال استقبال آلا،
طورمش ایندی یانترادر، قوزغالا هم جانلانا.
طاك اتوب، چه‌چمه قویاش نورلر، شولایوق قوزغالا
باقترا، شاولی، براق بیردن کورنگان زور قالا.
اوزیمه سوینچ بیرم ایندی بخت، عزت بله‌ی،
اوبلیم اوتکان عذابلرنی حاضر لذت بله‌ن.
بولمادیمی شول عذابلر، بختمك آچقچلری!
بیلمکمناك ابزگی مقصودقه لعل باغچلری!

بیشکده‌گی بالا.

(لیرمونتف‌دن).

بختلی نارسباده! طار بیشکده کیك ئه‌لی آکار،
ابکی آت بر تیبین، دیگکن طوقدن تیك، ئه‌لی آکار؛
ولکن بر زمان، اول تیك بر آز اوسسن‌ده ابر بولسون،
کوربنور کیك جهان آکار قبردن هم لحددن طار.

جایگی طاڭ خاطرەسی.

(فیلدرف‌دن مقتبس)

غالبانە یافتروب، ئەکرون‌گنە آل طاڭ آتا،
موڭلانوب، حسرتل‌نوب یالقاوغنە؛ آق آی باتا.
بر بر آرتلی، یوق بولوب، کوکلردە یولدزلر سونە،
طاڭ ییلی قوبدی ایسوب، یافراقلر آز، آز سلکنە،
پەردەدیع چقدی، آچلدی، یەمیەشل قر هم یاپان،
کیتدی ایندی قایقارا، قایلاب یانا طورغان چاپان.
طن‌غنە یاتقان، یالقغان، تون بوینچە کون کوتوب،
یالتراب جەیلوب یانا گوللر، سحرلی کوزگی کوك..
شاد ئول‌نلکلر، تبسمدە چەچەکلر، لالەلر،
صاندوغاچلردن یاوا، یاکمر کبی مدحەلر.
طوقتاغانلر کورمەگە، ایرتوك طبیعت کورکنی،
کوکدە آق قوشلر دای آق کوچمە بولوتلر توركەی.
قارشیلارغە ایك سزاداق: ایك ماتور چاق جایگی طاڭ،
شول وقتدە اویلا شاعر، کیلدی الهام اویلاسەڭ.

قاتل نفسکە.

قوتلماقچی بولوب طاتسز حیاتدن،
هر گە جان آورتدرغچ، غذابدن.
عقل بو، دیب اوزگنوزڭ اوتردڭ،
مانچاق ازلەدگدە گورگە کردڭ.
ولکن ای قارنداش آلدانامڭ،
اوزگنی مەڭگیلك اوتقە صالاماڭ.

سینك تبك صورنك کیتدی جهاندن،
ماماندہ قالدی روحك، یاکه معناك،
مینك بار دنیاده کورگان عذابك،
گمان یوقدر، بوزوق بولغانغه جانك.
اگر روحکنی اصلاح ایتمی اولسهك،
باری بر سین عذابده، یاخشی بلسهك!
کیرهك چرسون، کیرهك طورسون نی اولدهن؟!
چدامسز بر کیبم اول جاننی اورتکان!
اگر سین قتل نفس ایتمیچی طورسهك،
جانکنی ایزگیلك برلهن طوتورسهك،
آچار ابردی خدای بختکنی شاید،
آشقدك، اشلدك بیك زور جنایت!
عذاب کیتمی قبرده تهن چرودن،
بورك طاشلاب قوتولمیلر بوریدن.

وعظ.

(لیرمونتاودن).

سیگا سوز شول،گه سین سویمه، یارانما،
کوزکنی طی، ماتور قزغه قارانما.
قاچا کور، یاخشی صاولان دوست، عشقدن،
کوکلنی بیکله، یول بیرمه ایشکدن.
صورلسکه یاشك ئهیلهندرر اول،
ایرکسز ئهیلهر اول، بهیلهندرر اول.
آلور جانك، سینی جانسز یاصار اول،
آور طار توحلی بهنچور اول، باصار اول.

ماهان آرتور، چیگندن‌ده آشار اول؛
کویه‌رسڭ سین، یوره‌ك بغرڭ آشار اول.

ماتور سیڭا بیرر بلکه تولن‌دن،
بر آزغنه گرچه سین راحت‌ده بولده؛

اوته‌ر بللر، چیتن بولور سینڭ حال،
کرر صاچکه، صاقالغه شول اوصال چال.

قوشار اول طوقتامسدن قایغررغه،
دایل بولور عمرگه آیرلورغه

سویوکلکدن. بختسز سین بولورسڭ،
کوڭلسز، قزغانچ، مسکین بولورسڭ.

بر آزدن سین توشه‌ککه‌ده یغلرڭ،
جییرچقلی یوزینه قارچغنڭ

قارارسڭ تیله‌روب، مایوس بولوب سین،
جلارسڭ مولدره‌ب، محزون بولوب سین.

اگر ایسڭگه توشسه قایسی چاقده
تاچاندر اوینا‌غانی بو یاڭاقده

کوڭللی، یاقتی نورلی یه‌ش عمرنڭ
نیچك آشقنغانی‌ده یه‌ش کوڭلنڭ،

کیلور کوز آلدیڭه اول یه‌ش وقتلر،
سعادتلر، کوڭللیلك، بختلر.

طوماتلانور؛ قارانغی، یه‌مسز اویلار
سینڭ کوڭلڭنی طارتار هم آغولار؛

بو دنیاده طورو، دوست! یارسز آرتق،
ایکه‌و بولغانچه بولمق یالغز آرتق.

کوڭلیره‌ك اجلگه باش ایه‌رگه
وه‌زرائیل‌گه «مین یالغزا» دیه‌رگه.
کوڭلدن‌ده آلایوق ره‌نجمیسك
ده کورمیسك ایکی خنجر آچیسن.
بره‌و بولسه‌ڭ ایکی جان بیرمیسك سین،
ایکی ره‌ت جان آچیسن کورمیسڭ سین.

تمه‌ن یاردم ازله‌رگه.

(مایکوفدن ترجمه).

مینگا دوستلر، طانشلر هم بلشلر،
حسابسز بر دیلر یاخشی کیشیلر.
دیدیلر: «بز سینگا یاردم ایته‌ره‌ز،
بر آز صبر ایت، مندگه بز بیته‌ره‌ز».
دیدیلر: «قورقما سین هیچ بز بارنده
کیبوك چاقده توگه‌لل‌ره‌ز بارنده».
اشانماسلق نوگل بیت، یاخشی سوزلر،
بیره تمه‌لی امیدلر، یاقنی یوزلر.
اشاندم، اجتهادنی طاشلادم مین،
امامن اوینا‌ب گوله‌رگه باشلادم مین.
هنوز کوتمکده مین، اهسز یاتامن،
امامده یوقنی یوشقه بوشاتامن.
کوته‌م، یاردمگه هیچ بر کمسه کیلمی؛
آخرده قالدم آچقه، کوچکه اولمی.
شولایده چقدی بر احسانلی مؤمن،
مینم عمرملی، رحمت. ایندی تامین.

میڭا هر کون بیره اول آش ونانی
ومنت اینمی، هیچ یوق امتنانی.
تلیم آنی قوچاقلارغه، اوبه‌رگه،
آنگا رحمت اوقوب یاشلر توگه‌رگه.
قوچاقلارغه، آنی شول غیر ممکن،
اول احسانلی کشی کم؟ اولمه؟ اول ـ «مین!»

امید

چنچی، ای فکرم قویاشی! کینسون اوستگدن بولوت،
بو اولك وجدانیی جانلاندر، یلك برلن یلت!
مین آداشدم، طوغری یولغه اول طوروب کوندرمه‌سه،
دورت یاغم عصیان اوتی؛ سونمه‌س هیچ، اول سوندرمه‌سه
بر بتو چوقرنده مین؛ یوقدر نجات قوتقارماسه،
مه‌نگی طوتدور نرسه یوقدر، اول کیلوب جب صالماسه.
ای مینم یاقدزتوچم! نیك سین میڭا هر بیرده شم،
نرسه اول دنیا قویاشی، سین میڭا نور بیره‌سه‌ك!
بر یوزلگ کیرسه‌تسه‌نه، طوغسون گوزه‌ل کونلر مینم،
چه‌چکه‌لر آتسون امید باقچه‌مده آل گوللر مینم.
مین قارانغیده حاضر، اوتسون بو طالگ آتماس کیچه‌م؛
طاش یوتام ایکمك یاوب هم زهر اچه‌م صاف صو دیسه‌م.
بر تیگز ییردر دیسه‌م، باصسه‌م آیاغمنی، باتا،
کوب وقتده سیسکه‌نه‌م، یاگلش طوتوب قوش دیب، باقا.
قایقارانقی، اوکنی صولنی، گورمیم آستنی ـ اوستنی مین،
ایرکه‌لیم دشمانیی، چه‌نوچه‌م چن ـ حقیقت دوستنی مین،

قسقه‌سی، جانسزده وجدانسزده مین یاقترماسه‌ك،
مین ئه‌لی قایا بارام، جوبغان ازم طابترماسه‌ك!
یوق قویاشم، مین بله‌م، سین یاتماغانسك مه‌نگیگه،
سینده وجدان، بر طوورسك یاتماغانسك مه‌نگیگه.
یوق، تو‌ه‌ن قالماس بو جان، فطرتده عالی بولغان اول،
کیسمه‌ك اوستنده قارا قوش اتفاقی قونغان اول!

شادلق و حسرت.

(پایشچیقدن)

بولوتلاب کون، یه‌شن یه‌شنه‌ب، قاتی کوك کوکره‌گاندن صوك،
طونوق، شقسز هوا، کوزنی آچالماسلق بوراندن صوك،
آچلدی بر زماننی کوك یوری، ایندی بولوت گیتدی،
کوکلگه شول وقت بر نورلی راحتلك طولوب کیتدی.
اوزاققه‌می ولکن بو؟ بر آزدن دیڭگز اوستنده
قارا، یه‌مسز، بولوتلر بولدیلر، پیدا شولوق حینده.
کوره‌سك بو بولوت برله عمرلکگه قویاش برگه،
شولای برگه بوغای شادلقده حسرت، قانلی یاش برله.

شاعر.

یللر اوتوب، بارا طورغاچ قارتایسه‌مده،
بوگردم چقوب بلمسه‌ده، حالدن طایسه‌مده،
کوکلم مینم یه‌یه‌ش قالور، هیچ قارتایماس،
جانم کوچلی بولوب قالور، حالدن طایماس.

4

کوکره‌گه‌نده مینم شعر اوتم صاوه‌ی؟
کوته‌ره‌م مین قارت بولسه‌م‌ده آور طاوتی،
کوکلمده گون هامان آیاز ـ هاماننده یاز،
شاعر کوکلنده قش بولمی‌ده نار یاوه‌ی.
بولماه‌ن یوق، قارتایسه‌م‌ده چن قارت کبی،
اوطورمام تیك یوق ـ بار تله‌ك تلی، تلی.
منمه‌ن مین، خدای قوشسه‌، هیچ بر شبهه،
شعرلردن کیلور مبگا کیره‌ك جلی.
جرلی، جرلی اوله‌رمن مین اولگانده‌ده.
دمشمی قالمام عزرائیلنی کورگانده‌ده.
«بز کیته‌ربز، سز قالاسز!» دیب جرلارمن،
جسدمنی طرفراق برله کومگانده‌ده.

قزق عشق.

تیرله‌ب، اسسی کونده قوینورغه تاه‌ب،
بر کشی صالقن صو آلدی بر چیله‌ك.
اوست باشن صالغاچ ولکن شیکله‌نه
صو صالورغه ته‌نگه، چونکه جیر ...
بر قویا بیرگه چیله‌کنی، بر طوبا.
بیشره‌ون مسکین، صووق صو قورتنا.
کیب آزابدن صوگره غیرتکه کلوب،
صونی جیدکه آرتلی چیتکه سیپب
قویدیده سین تچکه‌له‌ب بر باتسه‌ا!:
«ئه‌لله تزگه تیمه‌دی» دیب شادلا!،

* * *

مېن مونی یازدم، بو عشقم مثلیدر:
چونکه عشقم نەق مېنم شول توسلیدر.
مېن سویەم، حتی‌که عقلمدن شاشام،
سویگانمدن شورەلی توسلی قاچام.
بولدە کورسەم کوز بویام، کورمیم ایمش،
اوت یوتوب یانسەمدە سر بیرمیم ایمش.
بر شعر یازسەمدە یالغان قول قویام،
مېن سویگاننی بلمەسون دیب قورقودن.
طوغری گیلسەم سوز سویلیم صالقن‌غنە،
بولسەدە کوکرەك طولی یالقن‌غنە.
بر خبر بار اول حاضر کیتکان بوغای،
شوربنە کوبان باروب یتکان بوغای.
قایدە اول میندن ییبەرمك خط، سلام؟!
«بلمی کیتدی کیب شکر» دیب شادلانام

* * *

بلمی، دیم‌دە، بلکە «بلگاندر» ئەلی!
ئەللی ایندی بلگانن بلدرمەدی؟
آڭلامیم، توشمیمدە آڭلاو قصدینە،
«شعر» می جەیلم آیاقی آستینە.
اوبینە یتکانچە بزصوب قایتسە آشکار،
شاعری زور النمانندن صانار.

بر رسمگه.

بیك ماتور بیت، بانچی بو قزنك کوزینه، قاشینه،
ملك ومیلیون آفرین، بو صورنك نقاشینه.

بو اوزون صاچنی قایان آلمان ایکان صولك بو قویاش؟
کور خدانك قدرتینی، هر کوزك صال باشینه.

ای قویاش! یه‌مسزلگدن سین اویالورسك بلم،
گر چاغشدرسه‌ك یوزگی، سین، بو بیت آلماسینه.

کورسه یا گلش بو ماتور قزنك فقط رسمن گنه،
شبهه‌سز، ساتور قولن مجنون‌ده اوز لیلاسینه.

بولسیدی اوجماخ توررده، اوّلوك رسمی مونك،
التفات ایتمه‌س ایدی آدم‌ده اوز حواسینه.

کورسه هاروت برله ماروت، بولدی آزماسلر ایدی،
بلکه باقماسلر ایدی شیطانلری اغواسینه.

طاتلی ایرنن اوسه بر من، کوثرگی نیشل‌سون؟
بار کیلور اول دنیانك ئولمه‌س حضر الیاسینه.

کورسیدی، ابلیس لعین‌ده قایده باش طارتوب یورو،
باش ایه‌ردی سجده‌گه قاینوب طاغن آللاسینه.

بولماسه صابراولری مدح ثناسنده مونك،
کیت! پچاق کرسون جهاننك بارچه صاندوغاچینه!

صوگره.

(لیرمونتفدن اوزگرتلگان).

بر، محبتنك عذابن، محنتن سیزگان کشی،
بر، سویوب آرفان وجدل ترسه‌دن بیزگان کشی،

کڭلی بوزلانغان کشیدر: هیچ طاغن بر قات سویه‌س،
ایندی اول برکم اوچونده غم بیمه‌س هم «آه!» دیمه‌س.
بندی اۆلگی اوچونه‌قلر، آور اول، گیر کبی،
هیچ ئه‌چلمه‌سکه، محبتکه یومولغان کرپگی.
سوزلری صالماق آنلڭ قویغان کبی قورغاش بلن،
کوزلری ایندی جووشلمه‌ی آنلڭ گوز یاش بلن.
هر وقت، اول ایندی یالغزلق سویه. ظلمت سویه،
بر پیغمبر، یا که بر درویش کبی عزلت سویه.
مایداسی یوق، تورلی حسیات اوتی برلن یانوب،
کوڭلی قالغان کول، گومرگه ئه‌یلنوب، حسسزلنوب.
مثلی شول: اورمان اچنده بر یه‌شن صوققان آغاچ،
بر حیاتینڭ صووی قورغاچ، جووشلك بولماغاچ،
ایندی اول مه‌ڭگی طامر جه‌یمه‌س، بوناقلانماس طاغن،
بر یانوب سوندی، ایکنچی کره یارماس یافراغن.

«یه‌شن» ژورنالی حقنده.

یالتری ملی بولوتلرنڭ آراسندن «یه‌شن»
بلکه رحمت یا کُمریدر، یه‌شنه‌سن اول، یه‌شنه‌سن.
یول طاپار ظلمتده قالغانلر توشورسون شه‌ولەسن،
طاش یوره‌کلر هم یه‌شن کورگچ اوقور «لاحول»ه‌سن.

واق تویه‌ك.

(پوشکیندن).

بو دنیاده طبیعیدر، کشی بوش بولمی دشماندن،
شولای آنسی؛ ولکن ای خدایم صاقلا دوستلردن.

ترکچه‌دن.

قایسی تیر کم تیرلەسه جانکەم یاکاغندن چغا،
سلسبیل شول ایندی، بل. فردوسی باغندن چغا.
«نیك ارشاتاسك آنی اوجماحقه سین کافر!» دیلر؛
بر قولاغمدن کرەده بر قولاغمدن چغا.

اشدن چغارلغان تاتار قزینه

(زیل‌بلوك کوبینه).

سویه‌لگانسك چاتده باغاناغه،
یافراق توسلی صاری یوزلرك،
قزغانمیچه کوکام چدی آلمی،
بیگرەك موکلی قاری گوزلرك!
آتلغان قوش، آداشترغان اتده‌ی،
اوتکانلرگه مأیوس قاریسك.
کورەم ایکی ایرنك سلکنه‌در:
قایسی تاتار بساین قسارغیسك؟
آز شول بزده بایلر قایسیسی کم،
فرشته‌دن قانات قسایرماس،
آسون‌غنه شیطان ایمانکنی،
«جهنملك بو» دیب قایغورماس!
کوردم ئه‌لی سینك ظالمکنی،
ماماں کیف سوره، تیبتره،
راحتلەنه کافر! سینی قولای
باغاناغه سویه‌ب کیبتره.

سیزمیسنگ بیت سین‌ده مینگ یاندن
نچکه کوکل شاعر اوزغانن،
سینگ بولای مسکینلنگان حالنگ
آننگ کوکلن نیچک توزگانن.

ترکچه‌دن.

تن اوسدرسه‌نگ جهانده، برد. شیکسز فیل بولو ممکن.
اوقوب روحکنی عالی ایلسه‌نگ جبریل بولو ممکن.

ینه.

بو آز یولدزچیلر باردر، که کوکدن بولدز ازلیلر،
تو بیه‌نگه کوزده عالمیلر ماهان کوکلرنی کوزلیلر.

حاتالو فلسفه آنلر: اورالار دم‌ده حکمتدن،
آیاق آستنده بازنی کورمیلر، شول حالده غفلتدن.

تولکی هم یوزم ییمشی.

(کریلوفدن).

نهایت قارنی آچقاچ، تولکی درست بر باغچه‌غه کردی،
اول آنده اولگروب بیتکان یوزم ییمشلرن کوردی.

یوزملر کونگه قارشی یالتریلر لعل، یاقوتدای،
بولارغه عبله‌کار آچ تولکینک کوزلر یانا اوتدای.

یوزملرنی آشارغه اوربل، سیکرگه‌له‌ب قاری،
کوره کوز، یتمیدر بوی، اول تمام حالدن توشوب آری

اوزاق معننه‌نرب قالغاچ یوزملرنی آلالمیچه،
آلالماو هورلغن اوز اوستینه یوکله‌ب قالالمیچه:

«یوزملر چی، ئه‌لی ئولگرمه‌گانلر، پشمه‌گانلر» دی،
«یوزارسانگ آش قازانگنی، کیلشمی اچکه آنلر!» دی.

«کیسك باش» قه علاوه.

(بعض سوزلری یوغمکیندن فایده‌لانوب یازلغان)

رەت، رەت ایتب عسکرن قویغاچ تزوب
همده بیتکزگاچ آیاقغه طورغزوب،
شونده سر عسکر اوزنچه بر غرور
برله عسکرگه قاراب چیندن طورور.
بو «کیسك باش»نی یازوب مینده شولای
آزغنه مغرورلەنوب طوردم بوغای.
بوش وقتده رەتکه تزگان جرلرم
بولسه، صفلاندی، دیمن، عسکرلرم.
کولکولی چقدی؛ یارارلق اول یاغی،
اما بیك یاغشی توگل گارەون یاغی.
مارت کتابندن آلنغان اورنه‌گی،
نظمی شوندن بیك مکمل بولمادی.
منتظم بولسونمنی صوڭ عسکرڭ،
آلغاچ اورنه‌کـکه بخارا عسکرن!

سرلوحەسز.

قوزغانمانچی بولسەڭ خلق کوڭللرن،
تیبرەتمکچی بولسەڭ ایڭ نچکه تللرن،
کویلەر نیبش البت آچی حسرت کوین،
کیرەك توگل معناسی یوق کولکی، اوین.
قارانغیدر، کوڭلسزدر عمر یولی،
بو دنیاده کم کیلسەده سیگا طوری،

شبکسز آنك چراغلی کوکره گنده،
یەشرن گنه یانوب یانقان حسرت طولی.

مسکین آدم! طشدن اوینی، طشدن کوله،
یەمسز یاقنی اویلاب قویا اچدن گنه،
بزنك عمر اودین تو گل، بەیرەم تو گل،
هیچ قایغیسز کشی بولسه، آدم تو گل.

بر آز وقت شادلق طابا ایسرك گنه،
اوز اوزینه آچی آغو اچرب کنه،
«اما دنیا نەندی قزق، نیندی حضور،
بو دنیاده کملر بار، دیب، میندن‌ده زور!»

تلەو بندی.

(پوشکیندن مقتبس).

تەو بندی حاضر میندە تزك صوکره تل کلرنی،
کیری سوتدم حاضر کوب اشکه صزغانغان بلەگلرنی.

کورالمیم مین آزادلق بردە چیکسز اختیارمدن،
عجب لذتلی، تەلی بولسەدە، طویدم خیالمدن.

نقیر قالدم حاضر، طورمش اوزینك بیرگانن آلدی،
کوکل بوش؛ آنده قالدی تیك: آور حسرت، آچی قایغی.

بتوردم شیکدرب تورلی گوزل چەچکەمنی بارسند،
یاوز تقدیر، قاتی تقدیر، صوورق تقدیرم آستند.

امیدسز مین: فقط آنتق دقیقەمنی کوتەم ایندی،
کوتەم: قایچان طاوش - طنسزغنه بر کون بتەم ایندی؟

مثال ۱۰: کوز کونینك غشقه فارشی، صوکغی چافنده،
طوکوب بتکان آغاچنك یابیالانغاچ بر بوتاغنده،
توشه‌ر - توشمه‌س طوراذر صوکغه قالغان برگنه یافراق،
«توشه‌م» دیب قالتری بیل صزغرو بیکیتکان صابن چاق

آچی تجربه آوازی،

سویه‌م قای چافده بر بر ایبده‌شمنی،
آکار مین کورسه‌تم کوزده یه‌شمنی.
تیلام اظهار آکار قایغو، موکمنی،
سویلیم بر بر، بارمنی هم یوغمنی.
کورینه اول معبتلی کوزیمه،
قویار توصلی بها هر بر سوزیمه.
آلالمیچه تسکیم کوزنی کوزینه،
چغادر یالقوغان نورلر یوزینه.
کیله شونده بر آواز ئه‌لله قایدن:
«اشانمه، دنیاده هر کمده یالغان!
آننك تیلك طشقی یاغن سین کوره‌سك
معبتلی، اهمیت بیره‌سك.
طشندن قزغانو کورسه‌تسه‌ده اول،
اچنده نرسه‌لر یاتقانی مجهول.
اگر کوره‌سك آنك یوزنده نورنی،
بو نورغه معنا بیر سین، باشقه تورلی:
آکار سین صاف کوکل برله‌ن اشاندك،
اچکده قایغی حسرتدن بوشاندك؛

بوشاندی. پاك وصاف كوڭلك آچلدی،
نیره یافسه شونڭ نوری چه‌چلدی:
یوزنده كورگانڭ نور ایبده‌شگنك،
نوریدر صاف كوڭل هم كوز یه‌شگنك.
قارا یوز اول، قارا اچ اول هامانده،
محبت هم كشیلك یوقدر آنده!»
منه شول چاق تمام مین آیتریمده،
آواز كیلگان طرفقه بر قاریمده:
«آواز! دیم، ایشتلسك ئه‌یتچی قایدن؟
فرشته قچقرامی، یا كه شیطان؟!»
جوابنده آواز: «سین رنجمه، دی،
مینم اسمم آچی قارت تجربه! دی».

اوکسنج.

ئلسكدن بلگانم حالده كشینك
طشی یاغشی، دوزوقلغن اچینك.
نیچك صوك مین آداشدم ایزگی یولنی،
بیرب ملعون، خدایسزلرغه قولنی؟!
نیگه مین آلدانوب یالغان كولوگه،
نفاق ایتدم اوزمده‌گی علوگه؟!
نیگه بولدی ضیا سویگان آزاد باش
منافقلر قارا كفیسنده خفاش؟!
نیگه مین طورمادم بر چیتده یالغز،
نیچك كوكده یانا بر دانه یولدز؟

شولای یانسەم نی بولدی توشمی یبرگه،
یاتقلاشمیچه هر مغرور سفیلگه!
یانوب یالغز شولای کوب یللر اوتکاچ،
صونەر ایدم خدایدن وعده بیتکاچ.
اسیر من، اچقنالمام ایندی مەڭگی،
کوڭلسز هر یاقم تورمز، قاراڭغی،
منافقلر قاماب هر دورت یاغمنی،
کورالمیم مین قویاشم هم آیمنی.
قرلدی آلده ابزگی اڭکه وعدەم:
قاراڭغیده گورنمی چونکه کعبەم!
هوا یوقدر، آلالمی روح صولشده،
قباحت بورکو اولڭ، صول، آستده، اوستده.
چیتن حال: غیرنڭ بیتسه جروب چق،
اگر بیلمەس ایسه، بت، شونده طونچق!

کتاب.

(آرغنەسی ردیچادن).

هیچده کوڭلم آچلماسلق اچم پوشسه،
اوز اوزمنی کورالمیچه روحم توشسه،
جفا چیکسەم، یودەب بتسەم بو باشمنی
قو یالمیچه جانغه بلی هیچ بر توشکه.
حسرت صوڭره حسرت گیلوب آلماش، آلماش،
کوڭلسز اوی بەون تمام ئەیلنسه باش،
کوزلرمده کیببده بینمەگان بولسه،
حاضر گنه صغلوب، صغلوب یلاغان یاش.

شول وقتده مین قولیمه کتاب آلام،
آنڭ ایزگی صحیفه‌لرن آقتارام،
راحتلنوب کیته شونده جانم، تنم،
شوندن‌غنه دردلریمه درمان طابام.

اوقوب بارغان هر بر یولم، هر بر سوزم
بولا مینم یول کورسه‌تکوچی یولدزم،
سویمی باشایم بو دنیانڭ واقتلرن،
آچلادر، نورلانادر کوڭلم، کوزم.

جیگللده‌م، معصوملنده‌م مین شول چاقده،
رحمت ایته‌م اوقوغانم شول کتابقه،
اشانچم آرتا مینم اوز اوزیمه،
امید برله‌ن قاری باشلیم بولاچاقغه.

کیڭه‌ش.

(پارزه کونلن اوزگارتلدی).

جیگده غم شول نرسه‌گه، سیندن ده‌رنڭ بللری
آلغان آنی، برده بیرمه‌سه‌ک، اوچورغان بیللری.
طورمشڭنڭ آغمنده، ایندی اول کیتکان آغوب،
قایغروده فایدا یوقدر: بولمی ایندی قایتاروب.
توکمه کوز یاش، یاردمگده هر زمانده الله بار،
آل جسارت، آلغه اومطول، هیچ یالقمی آلغه بار!

کوکل یولدزی.

تنفرلر، تخطرلر، ترحملرله دنیادن
گذارم زخمدار وصل بر هجر مکوکبدر.

عبدالله جودت.

نی چادلی ایرسه دنیاده ابرنچی بار، نورفشانلر یزنی،
یلار بیرده کوله‌م مین هیچ چنوب طوره‌م آثار یوزنی،
مینم عمرم قاراکمی تیره، قویاشم هم آیم اوغماس،
شوکارده شکر ایتمم مین، ...نم یولدزلی یولدزلی.
ایززانلر مینکا قیل نورلی مه... کوچ، قارا کوچلر،
نیهب سوینمکه کم‌کاهده یانغان ابرکی یولدزنی.
ولیکن سونمه‌دی ... دواله م ... عمان نورلی،
عجبی یولده صالسه ایچه ...م ... دانه بولسه‌ری؟
...زندن ...لی یشل ...کسون ...ی بار جه خیالیم،
چه‌نده قالدریب کینسه‌م ایکان، یارب! گوزل ازنی،
مینم کوکم مکوکبدر: امید، حسرت، تأثرله،
ضرر یوق بارچه تسیانمزده آیلی، یولدزلی.

غه....

(لیرمو نتفدن اقتباس)

ای ماتور! ایرنه‌چی یشل ...، کوز گینده باق!
کور یوزکنی نیلدی نورلی نیلدی آلصو، نیلدی آق.
اول کوزنك یولدزلغن هم اول قاشنك ...لغن،
اول آوزنك ... اوسه‌کده طوریلماسلغن،
کورده. بو شاعر مینی بیگم ... ماقنی، دیگن،
بو شعر معناسی حاضر بیك آچق یاتقنی. دیگن.

اختیارسز کوکلاک اویلار: مینینک آرزوم یوق، دیب،
میزیمی قالوب سینی صولارساک: مین ماتورمن اوف! دیب.
اوز ازیزکلرین راضی بولورلر، بوش کوکل دولغانلانور
هم دیور: ای ماه ماتور، مین، کم آلور تیک، کم آلور؟
شونده اویلاییمک: بو شاعر دوشتی، آه اوریی، دیب،
آملی، فریادلری چیلابده اورنلی دیب.
چه جاناشم مینده بو حالده مینم یاقلی بیت گه؟
راه عشقینکده بیلک بولسام‌ده مین حالی بیت گه؟!

سوتگه توشکان تچقان.

(بر آمریکه کازیته‌سیدن)

ایچکی بیه‌بیمن، بر کون ایدوی آستی قوشی تچقان،
جمله ازره کلمده بر طاباق سوتکه کیلوب توشکان.
بوروب قاری طاباقنده آرلی بیرلی، هیچ چیقرب بولمی!
صیقی سوت بیت، ناتا هیچده طاباقدن اچقیوب بولمی!
یوری تچقان بوندور، تیلک طوروب بولمی، بورهک توزمی،
بوزه‌در آرقلی، بوبغه قوتلمقدن امید اوزمی،
طیرشه‌ق ... کیتدی بیت، بر آزدن صونک بولا اوکغای:
بو تچقان شول قدر بیزگان تیپیرقان سوت بولغان ماي.
... بیت باتمی، تچقان کیراوب مایغه آیاق باصقان،
سیکرگانده طاباقدن اول چقوب اوز اورنیه قاچقان.

* * *

ای قارنداش! سین کیره‌کسه، صوعه بات یا صونکه بات!
ایت صبر، کورسه‌ت چدامق، همده ایت غیرت، ثبات.

بایروندن.

بر آز یلنی صوك اوقوب بو شعرنی
قارارسك بلکه، حسرتلی جرنی،
واوبلارسك: نیچك شاعر یاراتقان،
نیچك یانغان، سینك اوچون جان آتقان.
یاورسك، ایندی شاعر یوق، دیبورسك؛
جغلغان اول میرهك مخلوق! دیبورسك.
دیكر قبل شونده،دی! ایندی اول اولگان،
یوره‌گن بو شعر آستینه كومگان.

* * *

علاوه.

بوامادك یارم و،بوله‌اسسك بلم جعتم میتم:
اما بولدك یانماغه كوگلمده سین نیفتم میتم.
دین، شریعت سینده یوق، یوق طیبلوولك، یوق بویرغك
سین چاپاق ابدلده‌گی، تیك كورسه‌تمسك قویرغك؛
سین زاكون، استاتیه‌لرگه باش ایمیسك، حره سین؛
ئه‌یل‌نه‌سك: طولغاناسك، توگه‌رهك سین، كره سین!

اوز اوزیمه.

تلیم بولورغه مین انسان حالی؛
تلی گوگلم تعالی بالتوالی.
كوگل برله‌ن حوبه‌م بختنی تاتارنك،
كورر گه، جانلیلق وقتی تاتارنك!

تاتار بغتی اوچون مین جان آتارمن،
تاتار بیت مین، اوزم‌ده چن تاتارمن.
حسابسز کوب مینم ملتکه وعدم،
قرلماسمی واری والله اعلم.

جنگچی‌نی سین یرینگه کیره‌ک؟

(پوشکیندن مقتبس).

یار مشکل، کیره‌ک کیمنی سین یرینگه؟
اوزنگ آوسه‌نگده آودارمی سوییرگه؟
سین اولسه‌نگ بیته‌لاسین کیم آرقه‌نا صوتک؟
سینینگ زحمتینگه کیم صبرلانا دولک؟
بو دنیاده سینی کم ایرکه‌لی صوتک؟
بلالردن سینی کم کیرته‌لی صوتک؟
سینینگ صوتک حسرتنگ کملرگه حسرت؟
غمنگنگ کثرتی کملرگه کثرت؟
کیشی صاتماس کیشی باباق صاتمی؟
سینی صوتک قایسی دوست دشمانغه صاتمی؟
سینینگ یاقتی کونگ کملرگه طانسق؟
کیره‌کسه یاش ییرینه قارا قان صق!
سینی کملرگنه طویلرمی بر ده؟
کوکلسز حالنگه کیم قربلرمی بر ده؟
کم اولچی بارشن سینینگ بارشقه؟
بتون سوزن، اشن سینینگ قارشقه؟

5

طرغما، آزلەمە يوقلى گەرەمگە،
طابلماس بوق، گەرەم چهدك، گەرەمل.
سيگا، دوستم، بو سوز آخرغى سوزم:
اوزگنى سوى! يارات اوزگنى اورك.

اوپکە.

آيا دوستلر، يانى دوستلر! عجابب نيندى دوستلرسز؟
تاتارچه گەيتەم آيندى: دوست توگل بلكه . . . لرسز،
اگر شادلق، بخت كيلسه حاضرلرمز بولەرگە، سز،
اگر يەمسز وقت گيلسه، حاضر ميندن كولەرگە، سز.

تلەنچى.

قش، بوران، صالقن هوا، بافراق قدرلى قار توشه،
بيل قووا قارنى، هامانده قار توشەم ديب طارطشه.
صزفرا بيل، اژغرا، تبك قار بورانن آرتدرا،
شول وقت مسجد قانندە دژم صوقر بر قارت طورا.
كيچه كوندز اوشبو بيرده تگربنك يازمش كونى
قايچقن طوتقان صورانا چاى وكوز، ياز، قش كونى:
«قزغانچ حال! قزغانچ حال! بيك قيين بيت، بيك قيين!
بيرسەگزچى بر تيين تيك، ئەنكه توگل بيت تيين!»
ئەيتسەم ئەينيم ايندى مزگە: بو كشى بيك باى ايدى،
اچكانى باللدر، شيكردن، آشلرى تيك ماى ايدى.
بر زمان طوتقان ايدى شهرتلر بيه دانلرى
بو صوقر قارتنك قزان، خان كرمان، آسترخانارى.

اول کیبنلر، مین بیگه‌نه‌دنیم، اول دمابسز مالّلری
قایسن آلمانک شعرنی حاضر: کوکره‌یه آنّلری.
اول طوریکه زالری، اول ایلک دانور، قایغونلری،
قایده اول دیلاکی هوا و باله، قایده ابوای ماونلری.

شعرب ایدی! ایك شعرب ایدی، بون شوندی آرتق نی دییم!
شر بالالاتاق بیت بووه‌مسر بیرسه‌گزچی بر کییم.

بارچه حضرتر ایدی. بو بابای مقلونلری،
قالمادی بو قارت مجبور دیپ یتدکان افسونلری؛

باشلرین دالندروب هم که‌ترین ترکرت بو غالاب
یوردیلر بر تن تیه ده جورغا قایدای جور غالاب.

قایده بای عالمگی یانلر سویدلی دوستلری،
قایده قاچقار بارچسی: دیوکلری، اهموشلری.

«قزغانچ حال! قزغانچ حال! بیك قیین بیت، بیك قیین!
بیرسه‌گزچی بر تیین نیك، ندیک تو گل بیت تیین!»
بیش نماز صاین ده‌ز دلیند قول عرزب نالا.
کورمی هم حضرت بو قارتنی نیك قرن کوزنی صالا.

نه شولایی؟ آقچه بارده، بارده دوست شول، بارده یار،
آقچه ایسی چقمی طورسه، بارده یانگدن طابار.

موژیك یوقوسی (*)

(شاعر کالدوننك شعرندن ترجمه واقتباس ایدلمشدر).

نیك یوتلیبده موژیك؟
یاز ییتدی هم اوسدی
چیره‌ملر بورطلگده،
طور، اویان — کوته‌رل!

ارز اوزیگه قارا:
کم ایدك کم بولدك،
نرسه بار ملکگده؟

(*) ایك برنچی ترجمه وتحریرمدره ع. ق.

اننرده بوق اورلق
ایگن بوق اوروولق؛
آطلك بار بیك ناچار،
اوچ ته‌نکه طورورلق.

ایگنك اورماغان،
کیبه‌نك توبماغان،
سبن اوزگده بالقار.
خاتونك «بولماغان».

ایسگبن چغارما:
صبنی بای وقتنگده،
دوستلارك ماقتادی
آلدگده آرتنگده.

سین قایده بارسه‌گده،
اورنك ایدی توروده،
آنچه‌سز کوب آرتق،
طنچ یاطو گورده.

سیلده مال بتکاننی
دوستلرك بلدیلر؛
آلدگده آرتنگده
قول چابوب کولدیلر.

اورماغان آرشك
یانا نرده یتیم
خاطرك قالماسون،
بر ایکی سوز ئه‌یتیم:

اورماغان آرشك
بر یللق طابشدك،
آنی بیل توبادر،
چبچقلر چبادر.

ایندی قشده کردی،
ایگننی بتردی،
چانالر آستنده
آق قارلار شتردی.

اوزگده یالغاولق،
خاتونگده آگقاولق،
قایده، قده‌ته آزق،
آچلقدن صانلارلق.

کورمبلر بوك توبه‌ب
تالاغه صاندیلر؛
مم جیغاچ کوب زاپاس
بوطب صوزوب یاندیلر.

جیکدیلر پار آطدن،
اوی صالوب تاراتدن.
سبنك بورطده آش‌بوق
طوبارلق طارافان.

سبنك اوی بالچقدای،
بوکرویگان تارچقدای،
کیمرؤب ایسکی ایبی
آشیمك طانسقدای.

قاتونك، بالانك آچ
آشاره‌ه بولماغاچ،
بو كوننی كورگانچه
اویكی طاشلاب قاچ.
كورشیلر بای بولدی،
آشلری مای بولدی،
مین یالقاو بوقلاغاچ
یاتوغك صای بولدی
ایلدیلر اوماه‌لر،
جیدیلر گومبه‌لر،

هر محنت صوكنده
راحتلی كون‌ده بار.
تیك یاتقاچ خدایم
بیرمی مال سببسز،
بیشمه‌تك طالانغان،
كولمه‌گك سه‌ده‌بسز.
حق سوزنی ته‌بسكانگه
كیك كوكلك طارالسه:
اورنكدن قوزغالما،
یوقلی كور آلایسه.

سویكلمنك قبر طاشنده.

اوله‌دی - اولسه‌ك‌ده - كوكلمده سینك دردك هنوز؛
دوستلغك، انسانلغك قلبمده قالدردك هنوز!
بلكه موتك شبهه‌سز موتمدرور ای نورلی یوز؛
صورتك چشمم‌ده‌در، اذنم‌ده‌در صوتك هنوز!
آه نصل! بز یار ایدك: سن بن ایدك، بن سن ایدم؛
قالمادی بوندن اثر، قالدی مگر شوقك هنوز!

مەدرسەدن چقتا[illegible] ئارە‌نى دېالو؟

١

كوب ياندق بز مدرسە[illegible]
آ گـلامادق. بر [illegible]
سلكنەدك طاش [illegible]
جيلبر، جيلبر يىل [illegible]

٢

چارشاو قوردق قوباش [illegible]
نورنى چەچوب [illegible]
قارشى طوردق، قودق: [illegible]
ياقتيلقدن [illegible]

٣

بورغان بابوب بو[illegible]
اويغانمادق طاك آتسەدە
اوبـلانمادق بختمز [illegible]
قوباشى بابوب [illegible]

٤

ھمسز ياندق صاصى [illegible]
چوگان [illegible]
چيركەنمەدك بو حال[illegible]
وقتسز گورگە كر[illegible]

٥

كيبوب بتدك، صارغايدق بز،
قوروب بتدك طايا[illegible]
ايسەب نجس لذت [illegible]
بتوند[illegible] قرغاي[illegible]

٦

[illegible]لاق، [illegible] انصافلرنى
[illegible] قوردق [illegible]ده
[illegible] قمر ناچار،
[illegible] بز [illegible]

٧

[illegible]
[illegible] بز،
[illegible]
[illegible] بز.

٨

[illegible] قالدق پالاج،
[illegible] لاج:
[illegible] توگل،
[illegible] قالدق بز پشمەكان قالاج.

٩

[illegible] ەك بزدە،
[illegible] ك بزدە،
[illegible] پشكان، اوگعان[illegible]
[illegible] بردن سيرەك بزدە.

١٠

[illegible] يەش كونلرنى [illegible]
[illegible] ايندك دە چالدق بز،
[illegible] آتدق، بورچاق آتدق،
[illegible] بولدق ماچ آلدق بز.

١١

بابلر ایتدی بولك بزگه،
آنساق، طوفساق قالغان تزن،
شولارغه قول بولدق علامه
بولغاچ کیچن کوندزن.

١٢

او چراسه بزگه طول نارچق،
خاتونلر گر یورطقه کردك،
گناه هیچ قیلماسه‌ق‌ده بز،
جهنمگه، اوطقه کردك!

١٣

نی خورلقلر، نی ذلتلر
کورمه‌دك بز بو ملتدن
گورمی ایزدی مسکین، بزنی
کوزنده بولغان ملتدن.

١٤

خورلاو تـوگل نامارلرنی،
بو سوزلردن بزنك مقصود،
کوزسز بولغاچ نیشلسونلر،
دنیاده یوق صوقرغه سود.

١٥

سوز یوق کوزمز تانارلرغه،
سوز بار کوزلی حضرتلرگه:
چاقرمیلر خلقنی بزنك
حالنی آزماز ره‌تلرگه.

١٦

اصلاح ادیدك، کوگل، گرچه،
اصلاح بولماس نی سبزسه‌ده،
توزغالمادق یوچمانلردن،
جانلر بیك کوب دن بیزسه‌ده.

١٧

خوش اخوش احضرتلر، بز کیتدك!
سزدن ایزگیلکلر کوتدك!
کونمه‌دك توگل، کوب کوندك!
کیتدك شول بز، ایندی کیتدك!

١٨

آلغا، آلغا! آلغا طابـاچ!
آلغا دوستلر، باصیق طابان.
موکار چاقلی جهل بزنی
آرتقه طارتقان‌ده آلداغان!

١٩

ئـه‌بده خلقغه خدمتکه:
خدمت اچنده یوزمککه!
بو یولده هر تورلی خورلق
غه، زورلقلرغه توزمککه!

شیطاننڭ توبه‌ده.

— سویه یوقه، گویه، بوده، بورمه‌ی شول قز بله.
برده سوبمی اول سینی، سیون یوقده اول بیلدی کوله.
— کولسه، کولسه ون؛ شول دیره‌ک دول: آنلاسیناڭمی اشلک؟
ئه‌یده کولسون اول ه دو. ! دنیاده کون...سه... تشن.
نش نورن چه‌چه‌ ...نه دنیانی بیه رسوه بالقوب،
بیری، کوگی یاتروب کیتسو ... ده‌ی در بالط ایتوب!

یه‌ش بالا.

یه‌ش بالا اول تورسه‌ ملسمون : بر ...ه آط الا.
نه‌ق شولای برزنڭ شیطان تجربه یازوب ...ی آلا.

تیکشیه‌ردن.

کوره‌م قای چاقده جانکه‌مڭ یار ...ینه چبن قوره‌ن
بوری بیت شادلانوب شه‌نده ... زنجه‌ ... له کم بولهان!
قاربده مین بختسز، شول چبنڭ بختنی کونلیم:
«خدایم! نی سببدن بولمادم شول چبن، مین»، دیم.

تورکچه‌دن.

سویگانـکنی مین قوچام دیب، دشمانم کولگان بولا،
بلمی جاناش قایه‌وسی مرکیچ قوچاغمده قونا.

ملی موڭلر.

ایشتدم مین کیچه بروو جرلی،
چن بزنڭچه، ماتور ملی کوی.

باشقه کیله اویلر تورلی، تورلی،
ئەللە نیندی زارلی، موڭلی کوی

اوزلوب، اوزلوب گنه ئەیتوب بیره
تاتار کوڭلی نیلر سیزگانن،

مسکین بولوب طورغان اوچیوز یلده
تقدیر بزنی نیچك ایزگانن.

کوبمی محنت کورگان بزنڭ خلق،
کوبمی کوز یەشلری توگلگان،

ملی حسلر برلەن یالقنلانوب
صزلوب، صزلوب چغا کوڭلندن.

حیران بولوب جرنی طڭلاب طوردم،
طاشلاب توبەن دنیا اویلرن،

کوز آلدمده کورگان توسلی بولدم
«بلغار» هم آق ایدل بویلرن.

توزەلمادم! باردم جرلاوچیغه
دیدم: «قردەش بو کوی، نیندی کوی؟»

جوابنده ملتدەشم میڭا:
«بو کوی بولا، دیدی، ئەللوکی!»

غه . . . .

شوما طورمش بولنده گیزگانـگده باگلنوب. طایسه‌ڭ،
یوزگملی دفتر ینه سین خطاء کر وطاب صالسه‌ڭ،
«قباحت»، «بدبخت» «جونسز» کبی ئوب یه‌مـز آدآلسه‌ڭ،
سینی طاشلاب بتون دنیا، اوزڭ یالغز فقط قالسه‌ڭ
یاوب طور، مین چقارمن طاش کوگللیلر آراسندن.
کولوب طورمام قاراب چیلدن؛ سینڭ بختڭ قاراسندن
بوله‌رمن، برگه‌له‌رمن بارچه قایغی، موڭ وآهگنی،
ـبگا دشمانلق ایتمم مین، آلوب کوزگه «گناه» گنی.
خلق لکن سیکا ایتکان اوزینڭ هکمنی بوزماس،
جقلغانلرغه قول بیرمه‌س یاتوب یارغانغه جب صوزماس
جزا بیرمی خلق هیچده گناه اِش، یه‌شرن اشلرگه،
قوشا آنچق کشی مبزمه‌س ره‌وشده به‌شرن اشله‌رگه!
جزالاو قامچیسن بیرگان، گناهلی اول خلققه کم؟
توگل،یوق. بیرمه‌گان هیچ کم، خدای عادل، خدای حاکم!
ایکه‌و بز، برده تیلامرمه خلققه، سویمه‌سون، بارسون،
آنلڭ گوك تیز سونه طورقان سویوده نی خبر بار صولڭ؟
اونوت بارسن، بتون حسرت وموڭ زارگنی طن اچدن،
حضورده ازله‌مه انصاف ووجدان قوشماقان اشدن.

مونی یازدم، کیکه‌ش بیردم، جوواندم هم طیبدم، قوشدم،
شولای بولمیچه حال یوق، ایندی قالغاچ مین گنه دوستڭ!

توش.

(گەلەن).

مین توش کوردم. گویا مین بر زور شاه ایمش،
تاجمه تزگان انجو، مرجان، آخاق ایمش،
سینی سویوب، شعر سویلەب، شاعر بولوب
یورولرم بتون‌لیوك تامق ایمش.
تاجلی باشم حضورگده ایی‌ەم ایمش،
«جاناشم مین سینی سوبه‌م» دییه‌م ایمش،
تورسەگده گه‌بتور ایندی سویگانم دیب،
اچه‌دن بیك بانام ایمش، کویه‌م ایمش.
اطرافمی چولغاب آلغان عسکرلرده،
گل بوزبگه کوزلرینی تیککان بارده،
مینم اوچون سینده‌ده شفقت بولورمی دیب
بتون عسکر طن‌ده آلمی انتظارده. . .
توش شول توشکه بینکاچ شاعر اویاندیده،
«باوز بازمش!» دیب آزراق اویلاندیده.
اویلارغه‌ده اولگورمه‌دی مسکین عاشق،
تابنار باشکه ایکی کوزی چلاندیده!
بر آزدن صونك کیلدی آکار شادلق بنه
یغلادی مین یغلادم، دی، شاشوب‌تنه،
محبتم همان ایسکی محبت ایچ!
بوغالتسه‌م مین بوغالتدم، دی، شاهلق‌غنه.

تاتار محررینه.

باز، نی بازسه‌گده سینك بار یازغانگنك ناشری،
آشلغك اوسه‌بسه بیر، طباردر آنك عاشری،

نیك اونوتمه، بر زمان گورگه کرور یالغز باشك،
هیچ برهو بولماس یانگده! ایبده‌شك هم قرده‌شك.
بارچه امضاك چیرکه‌نچ هم قورقنچ حالـگه کرور،
اویلافان بامك. قلم طونه‌ان قولك برگه چرور.
دنیاده بولغان کبی، یازغانلرگدك ناشوری،
موندەده قورنلر سینك اولـگان تەنـگدك ناشوری.

صاقمار صووی کوپینه

بازاسی‌لای سوزمنی یازالمیم،
نی بولـدیکان مینم قـلمـگه.
بازام دیب‌کنه اوطورسه‌مده
وقتم‌قنه کیته ئه‌رەمگه!

آقتق طامچی یاش

بیك جوواملاندی مینی، یەشرن سوبودن جان گوبو،
بار ایدی بولغان چاقم، حتی آرسلاندن قییو!
هر تل‌گکه کیلدی تقدیرم بلەن بختم کیری،
موندی حالـگه صبر ایته‌لماس، بولسه‌ده، آدم، دیو،
ایندی کوکلم کامه‌سندن باشنی توکمه‌کسکه بیته،
اویلافان وقتمده آکسزدن کیلوبده: «مای!» دیو.
اولدی روح یەشرن معبندن، خفا یوق اولسه‌ده!
نیشلیم ایرگەم کیفیته کیلـگاچ شولای بر جان قیو!

طلوع الشمس من مغربها.

چقسه مغربدن تو یاش، شوزمانه زمانننك آخری.
بو، کتابلرده یازلغان کوب علامتنك بری.
علمیله حکمت قویاشی طوغدی مغربدن حاضر،
کورن چقش خلقی بله‌لمیم، ایندی نرسه منتظر؟

تلهف.

ملعنت، پچراق ویالعان برله طولغان بزنك اچ،
بار ناچارلقدن، بوزوقلقدن عبارت بزنك اش.
شاق قاتامز طشقی زینتلر، کییملرگه قاراب،
جان صاتامز ئه‌ال نینه‌دی واق «تیبین»لرگه قاراب.
کرله‌نه اوست ـ اوستبنه روح. هیچ حضور وجدانغه یوق،
نی سببدن بیر بوزنده، ته‌نسگه مونچه ـ جانغه یوق؟!

یسگتلر.

بار، بگتلر بیك تسکبرلرچه طوتقان Поза سن،
چونکه دنیا باقچه‌سینك کورگان اول تبك Роза سن،
کورمه‌گان اول دنیانك قهرن، اوصال Угроза سن،
کورسه‌ده قالغان ۲۳ ی، کورگانی فقط اول Роза سن،
کورمه‌گان یازمشنك اول زور طوقماقن یا Розга سن،
۲۵ قالوب کورگان فقط اول، روزگانكده Роза سن.

چیتن حال.

نی بولا طوغمق صراطن کیچمه‌سه‌م!
بو آچی ممرم شرابن اچمه‌سه‌م؟!

گەیلەنە بیت، اونی بلمی عمری‌دە،
جای کیل اوطلر چەچوب سین قشلاسەڭ.

آردم ایندی، قایدە آتنق موقفم؟
جیلـکنەمن، بر باصارغە اوچ باصام.

قارشیمە چقما قوباش، سین قانلی طاب!
آق کفندەی سین جەیلمە اوستکە طالڭ.

قتل نفس ایتسەم خدایدن قورقامن،
لەگمی جیر آوربدە بولمی ایچماسەم!

بالا اوجاغدە. (۱)

مین حاضر اوجاغ تورندە، بر ماتور حور ایرکەلی،
مین جوانیمن، جلیمن سین توگلسڭ، دیم، گەنی!

آی تومندە نورلی غلمانلر مبکا طاشلی تەتی،
یغلیمن؛ آلمیم آلارنی، سز توکلسز، دیم، گەتی!

اوتنچ

بەش وقتدە بەمنەدم، کوچلی وقادە کوکرەدم،
بەمنەمیمدە، گوگرەمیمدە، اوطنسز ایندی کوکرەگم!

حیاتی طوتقوتلق، توبەتلەندی اوبمنڭ قوللری،
حر زمان آق قول بلەن گوکلردە یولسز چوبلەدم.

آق کوگەرچننی قولمدن آلدیلر قوزغون بیروب،
آق کیرەك دیب، پاك کیرەك دیبن، کوبمە کوز یاش توگەدم!..

اول توگل کوڭلم اشندن، تیك بالان قولنڭ اشی،
قزماگز بیك، چقسە میدانغە باعلغان چوبلرم.

(۱) اوزیمە طاش بر کشینڭ کوڭلیمە یاش بر بالاسی اولگاچ مرحوم بالانڭ قبر طاشینە نقش ایتەرگە دیب یازغان ایدم. ع. ط.

دشمانلر.

کوب «جلانلر» صزفروب چیندن قاربلر بختیمه،
بورلا، صرلا بدبختلر، اورمه‌لیلر نغتیمه.
آز کبی باصقان بو ظلمت، طورمشم یورطن مینم،
توزمبلر ببت، بر گنه یاقدن آچلغان یاقتیمه!
اوزلری .. سوزدن توبه‌نلر، کوزلری تزدن توبه‌ن،
ات کبی ه‌ولاب یامانم، گوز بومالار یاضشیمه.
دنیادن طویدم، امیدم یوق، آلار کوبسنسه‌ده،
تبك مین اولگاچدن قاراگز، تیبمه‌سونلر نعشیمه!

* * *

زور جانم سویمی جهاننی چونکه بار دنیا فنا،
آنده طورمقغه موسالك برل واقلر مبتلا.
باقلی بوز برله‌ن آلام قارشی آورلق آوروون،
چوبکه‌ده صایمیم یدره‌کگه تابقارا قان صاولوون.
آزمی قانقاننی وصوتغاننی کوته‌ردم مین بتیم؟!
آزراق اوسدردی صیباب تبك ما کُلایمدن ملنم،

کیچکی تله‌ك.

مین یازام. شونده کوره‌م: لامپم اچنده مای کیبی،
آلده کاغز گه طاشیلر کوکلیمه اویلار صیمی.
باقلی بتبکانوچه یازیم دیب صزغالیم تیز، تیز گنه،
کاغز اوستنده قالا تیك که‌کری، بوکری ازگنه.
نقطه‌لرده تورتمیمن، گرسه یارار دیب کیرته‌گه،
مین اوزم صزغانلی بیك یاخشی طانیم دیب ایرته‌گه.

کوبده اوتمه‌سدن اوطم یالط ـ یولط ایده هم سالکنه،
«گولت!» ایتوب آنتق نورن بر کورسه‌ته، آندن، سونه.
نیعلیسك هر یاقده ظلمت، اختیارسزدن یاتام،
مین یاتوب، یاتقان بیرمده نورلی اویلارغه باتام.
مین قاراڭغیلق اچنده اویلانوب یاتقان گوبگه،
نچکه‌رب کوڭلم جلیم‌ده بر سوز ئه‌یته‌م لامپیغه:
نی بخت! دیم، ایرته‌گه کبج سین طاغنده یانماسالڭ،
بو یاتمه‌دن مین‌ده محشر یلمیچه قوزغالماسام!

واقسنمیم.

سین اوزڭچه ابزگی اش اشلیم دیگانده خلقیڭه،
ئه‌لل نیندی بلجراق یاولار صالالر عقلیڭه:

ـ بو زمان شوندی زمان، دیب، بو وقت موندی وقت،
سین اوزڭنی دنیاده بزنڭچه یورت، بزنڭچه طوت.

مین صیبالمیم، آندی شرطلر، فانی دنیا وقتینه،
باشنی یوکسه‌م زور جنایتدر الوغ جان حقینه.

آشقنامن، مین ابد بتمه‌س اورنغه، مه‌ڭگیگه،
مه‌ڭگیلکـکه ـ مه‌ڭگی روحلی، مه‌ڭگی نورلی به‌ملیگه!

آنده مین مه‌ڭگی کولچ هم مه‌ڭگی یاش بولمق تلیم؛
بو قویاش سونسون، بیرینه مین قویاش بولمق تلیم..

وقتینی یورتور کشیلر اول زمان میندن گوروب،
فایدالانسون شونده میندن ساعتن هر کم بوروب.

گناه

(Бальмонтъ دن اوزگرتلدی)

کم یاراتقان؟ کم چقارغان؟ ای گناه لفظی سینی،
معناسزلیک، سکدرالمی صاف عقل هضمی سینی!
سین که ایکسز بر لفظمک، سین قباحت، سین اویات،
برگه آرتنی بر جوگه‌نسنگ، یا، سینگا دشمان حیات.
آزغنه انسانی طورغه قوبلاسه عمر، شاد بولوب،
قال قایدن سین وشانه شادلیغنه طاب بولوب.
آلدیسنگ آلداشدراسنگ: سین طهرلیسنگ طبوب،
سین ایره‌مگیده اینه سالک، هر جهان کوکلن بوبوق.
سین، نوشه‌کلی بوله‌مرده بهترنوت مسکین قاراق!
تیلک طوراسنگ کوز چلبتوب عیش — عشرتنی تاراب.
آزغنه آرتسه چیگندن، اوبناشوب، اوبشو قوچو،
صرغراسنگ سین چلاندای: «طوقتا، طوقتا. بیتدی چو!»
سین پشلدیسنگ عمرگه: «بو یارامی»، «اول یاری»
«اول تنگی هیچ بر یارامی»، «مونسی بیک معقول یاری».
بر یاراتقاچدن یارار، دیم، کم آنی سیندن صورار؟
هر کشی آلدنده بیدار همده کوکلر قالترار؟

صاغنور وقتلر.

طوبسه ابلیس طورمشندن یاد ایته اوجماغلرن،
یاد ایتم بزسهم اوزمدن، مین صبیلق چاقلرن.

ای کوکنینگ شارلاب آققان چیشمه‌دن صاورلق چاغی!
ای عمرنینگ نورلانیب اوسکان یاشل یاپراق چاغی!
یوق غمنینگ بر ذره‌سی‌دن‌ده. یارچه اشلار آلده گل،
کوکده کونگ توسی زهر جد همده یاصقان بیر امل.

تونرلی یوله بیپایانلق قابچی حسرت، آهینه،
زیک بیر ممنک اول وقت یعنی، طبیعت شاهینه.

هر چیچیک بیلیک آپاق. آبطالق اوسب طورغان آغاچ،
سین حسابای نغمه آواز بوله صابری صاندوقاچ
چه چیه‌گان بیر کوک کونگلنی هر گوزلگه بوشلمی،
یک قویاشنی هم طبیعتنی سوبودن خوشلمی!

یار کونگل عشقی، حسابسز مرحمت شفقت طولی
عانکه کونگلنی بیر گه کوکلن اینگوچی رحمت یولی

بر ترانچی کرسه بوزطقه، سین بیر المانک بر قلم،
ای بولا جانغه حضور! شادلقدن ئعیلنمی تلک.
کیچ بیلن ذی چاق اوقیلر: طنگلیمک نورلی کتاب،
قابسبمی کوبسز بولا هم قابسیسی کوپلی کتاب.
بو ترق کوپلی کتابنگ موکلی طاوشی تیر به‌توب،
کوز یوماغچ اختیارسز یوقلیسانگ شیندوق یاتو...

یوقلیسنگ راحتکنه، توقله اویانسه‌نگ بر زمان،
یاق یاغلک طمطن، قه‌لی یوق یاقتیلی، طانگ آتماغان.

شول وقت یه‌شلر کوزگنده جان آچوب، جان صزلانوب،
یغلیسنگ جان زمره برله جان طامرنی تزقانوب.

عقلليلر فلسفه‌سی.

کوکسز سوز سویلی بعض عقللیلر خاتون، قرعه:
فقط بر بل کوکلی دیب کالیندار هم خاتون، بزگه.

قدر کیچ.

(... قدردن).

بو قدر کیچ، یاده بر کیچ، بارچه کیچلر ایرکیسی.
صاولانور طابدن بو کیچ مؤمن کوکلار کوزگیسی.
صاقلانور اول، پاکلانور، بیك زور خدانینك دولتی
هم نوشه‌ر اول کوزگیلرگه کوك قاپوغی شه‌وله‌سی.
شول قاپوغدن کوندررمز تکرمزگه بر تلك؛
بو قدر کیچ، تکری تارشنده، ملك آیدن ایز گیره‌ك.
چونکه ماهقدای ئه‌یانور بیرده بو کیچ اردح وروح
هم فرشته صفلری بیرده یورور مکلر گروه.
اول ملائکلر جبارلر طول، ینیلر یاشلرن،
بارچه کیچسزلر، ضعیفلر نك آهن، قارغشلرن.
کوز یاشنی، نورلی ره‌نجشدن یاصاب رور انجیر
اول ملائك عرش کرسینی بیزه‌ر هم انجیلر.
طانك صزلعارچه یوررلر ئه‌ینه‌یچه هیچ بر کلام،
تیك دیورلر: «بارچه مؤمنگه، مسلمانغه سلام!»

توبه و استغفار.

(پوشکیندن اوزگارتلدی).

یا الهم! پادشاهم! برده چیك یوق ایرکیکه،
امر ایته‌سك سبن قرقماسقه گشینك ملکینه.

مېن قزقەيم هيچ كشينك مالى، ملكى، بخلىنه،
قايده اول، حتى قزقەيم پادشاهلر تختىنه.
كونچى كوز صالميم كشينك يورط بيريده - نيگزينه،
برده يانمى كوزلرم آطلر، صبر هم اوگزينه.
هيچ قزقلرمى مېنى شاب قاينونى هم آرماسى،
ئەيده، نيك سورسون صفا! ديم، اينكاچ احسان آللاسى.
يا خداى! نيشليم اگر كورسەم كشينك زوجەسن؟
طورسه اول ياد ايندرب جنت سراى روضەسن؟
اول زلېخالر وليلالر كبى بولسه ماتور؟
كونلەشەم . . . (استغفر الله!) يا شكورو يا غفور!
دنيادوق نيشىب آچا اول، سيگز اوجماح قابقاسن؟!
نيك تناوللى گوزل، تەملى، ماتور اوجماخ آشن؟
يارلقا مولام مېنى، مېن اينډى كونچى گوبەلك،
اىن آدمى نوزەر، ببرده اگر كورسه ملك؟!

قارتلر.

شاولى، شاولى اوينيەز بز قاى چاغنده كارطينى،
بز اوتامز، اوتدرامز. Темъ مى شونده بانكيمى.
كم كوله، كم قچقرا، هيچ بر اوزوكسز شاوده شاو،
بو حضوردن اونتولا قاى چاق اچو برلەن آشاو.
آقچەلر اوينارغه دردنى قوزغاتادر شالتراب،
كوزنى قزدرغچ كومش، آلتون ياتادر يالتراب.
اويناسون شول بنده، كمنك آقچەسى بار، وقتى بار،
ئەيده اوتدرسون بخنسز، اوتسون ئەيده، بختى بار.

تیك، نیگه کینمی اوبندن آقچه‌سی بتکان کشی؟
آقچه‌سی یوق، بس بو مجلسده آنك بتکان اشی.
کینمه‌وی بینمی ئه‌لی اول اوبناه‌انلرنی طیبا:
«ایندم ایندی تجربه، اویناو ناچار اش!» دیب قویا.

* * *

نه‌ق شولایدر قارت کشی‌ده، بنسه حالی، ئه‌لسره‌ب،
آرقاسی چقسه وطورسه آق صاقالی سلبره‌ب.
آخ‌ده اوخ! دیب کوچکه، کوچکه اوسنره‌اسه بوکره‌یوب،
کوزلرینك‌ده نوری بتسه وقالسه چکره‌یوب.
باش بوگه‌رگه اولدی باشلی ایندی اول یاشلرنی‌ده،
هم سویودن منع ایته باشلی قارا قاشلرنی‌ده.
بوزماسون مجلس حضورن آقچه‌سی بتکان کشی،
ایرمه‌سون یاشلرنی‌ده کوبدن باشی اوتکان کشی!

طالستوی فکری.

ئه‌لی ممکن ایکان ایرکنی طرقرنلقغه صاتماسقه،
جانك کوچسزلگن هیچده بو دنیاقه صناتماسقه.
اوینمه، باش ئیمه هیچ. تلگه‌ده آلما، خانون قز دیب،
الوغ‌جان‌بول، قووان، شادلان، شکر، مین‌بیت حانونسز دیب.
اویلنمك بر بره‌ونك جبری؛ قه‌ری اوستکه منمیچه،
یغله‌ق، برله بردر هیچ بر ئه‌یبرگه آبنمیچه.

اوزمدن ملاوه.

اشاندق بر خدابغه ، بر وبهاردر دیب وبالغز دیب،
سوبلی تل: قاینیگه‌چ، قاینی، گه‌له‌ش دیب همده بالدز دیب.

کوزگی ییللر.

> باقتوراق یولدز یاتادر، تون قارا بولغان ساین،
> یا دیمه تشکرم توشه، بختم قارا بولغان ساین،

(روسچه‌دن.)

کوزگی تون. مین یوقلی آلمیم. اوی تورنده بیل یلی
بیل یلامی، آچ اولمنك قورقوسندن ایل یلی.

— ایك سویوكلی اشچی اولادم بو یل آچ قالدی دیب
ایزگی، شفقتلی آنامز، مرحمتلی بیر یلی.

قویمسه مونده قورقه‌لر توشکان تشن آلتون بله‌ن،
بر تلم ایکمه‌ك دیب آنده نازلی نچکه بیل یلی!

بر صنق یوقدن‌غنه اولگان طازا ابرار کورب،
جان آلورغه قزغانودن، آنده عزرائیل یلی.

تیامروب طورسه بو آچلر، برگه به‌یرم (۱)دن نی یه‌م؟!
مرقدنده چونکه ابراهیم واسماعیل یلی.

گویاسه مونده طرق واخلاصسز خلق تکبیرلری
هر ایشتکاچ جان یلارلق، آندغی تکبیر یلی.

کوزگی تون یه‌مسز قارا کئی . اوی تورنده بیل یلی.
بیل، خبر اول: آچ اولمنك قورقوسندن ایل یلی.

بوران.

تیکلکنه طورغانده قابلاندی طومانغه بار هوا،
قار اوچا، قار سیرله، قار قوطرونا هم قار جاوا.
قار بره یوزگه رحیمسز، کوز آچوب بولمی قاراب،
هر قارا نرسه بوری هم هر ماباق بولدی قاراق.

(۱) قربان عیدی آلدندن یازلمان ایدی. ۱۹۱۱ سنه.

قارنی جیڭگان کوك توشه، بیرگه طوشق آی یاقتیسی،
آی‌ده قوبنغان شیکللی: بر صاری، بر آق توسی،
کون بوئی یاتقان ایدی: اولگان جلاپ کوك یول طنچ،
چقدی صوك تایدن آداشدرغچ بوران - بو تورقنچ.
ئه‌لل اچتنغانمی یاوشن قاق طاو آرتی جنلری؟
یا تشلگانمی خدایناڭ بی حساب زور مندەری؟
قار بولوب یرده اوچامی، اوشبو مندەر جونلری؟
بوگرشوب جۆن آولیمه ئه‌لل قاق طاو آرتی جنلری؛
صوقرانام مین، قار آراسدن قاری‌ده آی کولە.
مین دقیر معنده گویا، چارلاغندن بای کولە!

کو تمه‌گانده.

قار: طرماندن کوتمه‌گانده کیلدی چقدی شوره‌لم،
دەشمین. طبطن طورام نیشلەر ایکان، دیم، کوره‌لم.
ایلکی ملك تورلدی اوزین بارمقلرن اول بورگمه،
بارماقی اوتمی آنك کوردی باشمنك کورکنه.
صوزدی شوندن صوك قولن، بیندن مینم ارلەب قتق،
قایده اول کزلمەك. قتقلانەق میگا، بوزلر چتق!
موینمه صوزدی قتقلارمن دیب اول طرناقلارن،
مین شارف برلەن آنی قویغان ایدم چورناب قالۆن،
بلدی قایشاب صوکره ایندی آرقامڭ‌ده اول حالن
هایگی کوك کولمەك توگلشول: اوتمی بارماق، طون قالۆن.
بیلك گیره‌کلی اش کبی کوکره‌گلرمنی قایشادی،
اول قتق ازلەب ماتاشدی، بولماغاچدن، طاشلادی.

مین بتونلەی بر کەبستە: بار کیم اون قات مینم،
بو کیمەلر جوکلگی اقرار ایتەرلك آط مینم.
اول آلوب قوللارنی کوکرەککە، مینم بیلەن طوتا.
هیچدە بر شیطان چیشەلماسلق مینم بیلدە بوطا!
اول طابان آستن تنقلیم دیب آیاقغا قول آتا،
بارماغی سیزمی آنك، الفتە، جانەز اول قاتا.

— اما بەیل نچك‌دە سین، توزماندە. قرده شورەلی،
یورمە بوندە بولماغانغە، بار اشکنی کور، ئەلی!

سین توگل، تەنگە تیبالمی کیندی ایندی کوب صووق،
تولکی اچلی طوت بیبەردی، کوب صوونلرنی قووب.
حرنمە گاچ تەنگە، صووق آبظك، مبگا دشمان ئەلی،
میندن اوچ آلمق ارچون اشکە بوران قوشقان ئەلی.

شول سوزمدن صوك طومانغە باندی، غایب بولدی اول،
«چری‌ی!» اینوب بر ئەال‌قایدە، بیك‌برلقدە گولدی اول.

اول کولو، هم کولکی ازلوده اونە، کیچ، ایرتەسی،
حکم قیبیب ئەبنسون آکارسوز. اول طبیعت ایرکەسی!

کولکی توگل.

کولکی بولسە قای وقت شعریتمنك قصەسی،
اندە بار بر جانلی حسرت. قانلی لعنت دصەسی.

اوبلی طورغاچ مین اوزمنك جان آچمدن‌دە کولام،
چونکە ایندی قایغرالمیم، قایغروب آرغان بولام.

حسرتم، ئەالی مینم تورلی قابقلی بر جلان؟
قورقنوردە چلمایالار، نی بختایدر جلان!

یوق، توگل. هر حالدەدە حسرت یاز و رەوشم شولای!
— نرسەگە شیبلبت کیبەسك؟ مین دیمن: کەوشم شولای!

اخلاقسزلق

بيك يوغارين كوز صالورغه باشلادق اخلاقغه بز،
كر كوڭلده كوبلگندن بارميمز آق ياقغه بز.
تيك حاضر يوز صومنى اورلاب كيلگوچى اوغرى كبى،
كوز صالامز، چن سوز ئه‌يتوردن ئلك ياق ياقغه بز.
بر سوز ئه‌يتورگه صارانلانسه‌ق عقللى بارلبغه،
گل كبى سوزلر چه‌چه‌مز، آنچه‌لى آحمقغه بز.

منافقغه.

(سوره‌ت روسچه‌دن).

جهاننڭ اسسيسن، صالقن، بوطن كوردم، قارن كوردم،
تيلر كورسه بتون اوكسز، بارن كوردم، بارن كوردم.
حاضر شادلق، اوين، كولكى تابم ايندى: بيته‌رلك كوب
صبى چاقده غريب باشم جفا چيكدى بيته‌ر، بيك كوب.
سوره‌م قوتروب. تمام تيلرب، فانى دنيا صفاسن مين،
كيرى آلسون باوز تقدير اوزى صالغان خفاسن، ديم.
ترب شهرت وخدمت، كوككه بر جانلر اوچو كوردم،
هوا يوقدن كوچم بتكاچ، طاغن يبرگه توشو كوردم،
آيافلبمن، فاداتبيمن، چابش كوردم منو كوردم،
ثباتليمن، حيانليمن: اوزمده بر علو كوردم.
هايارما دشمانم، پشكان، بيشكان پهلوان بوله‌ن،
منافقا ياغشى صافلان آودارم بر كون اوياڭ بوله‌ن!

نی کیره‌ک طاغی؟

(Экспромтъ)

لعالرنگ یاقوتی بر بریلیانت ایچ،
جان کیسه‌گم نی کیره‌ک طاغی؟
هر نرسه‌دن میڭا سین قیمات ایچ
جان کیسه‌گم نی کیره‌ک طاغی؟
سین تلک ایچ میڭا، سین صلاة ایچ
جان کیسه‌گم نی کیره‌ک طاغی؟
سین حیات ایچ میڭا، سین ممات ایچ
جانم، بغرم نی کیره‌ک طاغی؟

انتقادکه متعلق.

بولسه یالغان، تیلک کاغزلردن یاصالغان بر چچک.
بیلگیلی، اوز اوستینه یاڭغر یاواردن قورقاچق.
چونکه یاڭغرده جبب بتکاچ وکیتکاچ توسلری،
هیچ برونگه‌ده چچککه ایندی کیلمس ایسلری.
قورقمی یاڭغردن اگر بولسه طبیعی، چن چچک،
چونکه اول یاخشی دل، یاڭغر آنی یاشنارتاچق.
اوشبونگ کوک قورقمالی چن طالاننی انتقاد،
نیک اوزینه اعتمادی هم سوزینه اعتقاد.
تیک کینه نای چانده کیفلک، حاکمک بولسه ایشه‌ک،
بر ناناغه یات محبتسز، کوسه‌ک هم کیلمه‌ده‌ک!

محبت شرحى.

مين: «محبتسز» ديدم لكن محبت توراليچه،
يولدز اول كوكدن آتلغان يبرگه گينريخ گهينەچه،
طوغرى كيلگان اوزنى چوپلككه، تيرسلككه آنڭ.
قابلاب آلغان تورلى هاقشى؛ تورلى پيسلك هر ياغن
شونده قطقلدى ئەتەچ، مرقلدى شونده دوگەزى،
شوندى خورلقده، حقارتده محبت يولدزى.
بوقلى يولدز شول نوبەتلەكده اوزون توشلر كوروب.
هر توشينه باقچهلر، گللر، گوزل ايسلر كروب

قزان وقابان آرتى.

I

فاى زمانده، قاينى تلده بولسهده مذكور قزان،
ايسكه كرمى قالمى هيچده شوندەغى بر كول ـ قابان.
بو شهرنى هم بو كولنى جرليدر ملت تلى
بيك يارانوب، ئەلله ايندى ايسكى شهرت آرتلى؟
اول شهر ع دى شهر، آلتون، كموش، گوهر توگل،
كولده تيك بر گول گنه، البته، اول كوثر توگل.
نچكه‌لپ باقسەڭ، بو كولنڭ بار بوغاى شعريتى؛
بار كبى ملت خيالنده آنڭ سرّيتى.
بو وقتلر مين صوزب آنده كيسك باشنڭ حسن،
بر توشوب منام بتونلەى تيكشرب باقدم توبن.
چنهانم يوق تيك ئەلى، نيكدر بو كولنڭ آرتيمه،
ئەللە مين يالقاولانامى؟ ئەللە كوڭلم طارتنا؟

نیك سویلی کورگان کمنی، آنده غرائبلر کوبن،
تنگری فیلهان‌ه‌دی، عجب، بو کولنك آرتن هم تون،

۲

بار ایه‌ش‌دی اول کول آرتنده او‌برنك قارچغی
بوزلی، بیرلی‌دی، آنچه طارلی‌دی یانچغی،
اول کول آرتنده اداسه کیچکه قالغان قز بالا،
اختیارسزدی ئه‌بینك یورنینه اول کوز صالا.
اول ئه‌بینك بالقوعان طشقه اوتی بیك بافنی‌دی.
هم اول اوت چیکسز مانور: کوکلی، قزالی، آقلی‌دی.
کیچ بلن قارچقغه شونلی کوب آداشقان قمز کروب،
چقیلردی، بوق بولالردی تمام بوز کوك ارب.
بر ایکی کیچنی طاربلردی آلار قارچق صاچن،
هم قاشیلردی، اووالردی آیاغن، آرقاسن.
چه‌چ طارارغه بر بچه‌لکدن آلنغان طورمادی،
آرقاسن ماءساژ اوچون بر آط جیگلگان آربادی.
اول بانادی، شونده گارمون اوینی‌دی گارمونچیلر
اول قرن صالغان که‌په‌جلر اوینی‌دی بیك موك، چیبه‌ر.
عیفی آبزی! نایده کوردك؟ سن آلارنی مانتادك
کوره‌بسك نیز اوینسه هنی، دیدك، بارمافلرن،

۳

باش طابالغاچ باشلی‌دی اول ایندی ملعون قصدینه:
حبس ایته‌دی بارچه قزلرنی ایده‌ننك آستینه.
اول یاوب مظلومه‌لرنی مثل بلبل هم طاوق،
طاشلی‌دی. قزلر سیمرسونلر دیب، آنده چیکلوك.

شونده اول قزلر سیبرگاچ اول یاشادی بر کیچن:
بار تموغدن، بار جهنمدن‌ده کیلك هم زور میچن.
شول وقت بر قز آلادی، اول چه‌چندن اوستره‌ب،
بر قولنده دی آنك دنیا قدرلی زور کوره‌ك.
ئه‌یته‌دی اول: «بو کوره‌کـکه مین اوطور، قوشتان قزم!»
ط شلیدی میچکه اوطورغاچ بر ده چطماسدن بوزن.
اول اوی آلدنده حسابسزدی ایمش قز نوشکه‌سی،
مسلمه‌دی بارچه‌سی، برق برگنه "Катюшка" سی.
بر چوپده طورسه ربیعه، عایشه، مریم توشکه‌سی
شونده‌دی بر گوك النگان دوگفزی هم چوچقه‌سی.
شونده قطقلدی ژ.نه‌ج، مرفلدی شونده دوگفزی،
شوندی خورلقده حقارتده محبت بولدزی!

تاتار یه‌شلری.

دننه لایق حاضرگی کون تاتارنك یه‌شلری،
آگلاه‌ق، بلملك، ترقی، معرفت، حکمت بلن
ئه‌یله‌نوب هم نورلانوب طورمقده هر دم باشلری،
موندی کورنش سوینچندن ایندی مین آلدن بلم.
تیك بولار زگه کیره‌ك دیگگز توبی غواصلری.
اوستده بو یه‌مسز بولوت باشدن کیته‌ر، باگفر باوار؛
بیرگه رحمت کوك توشه‌ر یه‌شلرنك ایزگی قصدلری،
شاولاب آقغان صو بولور طاو باشلری طاو آستلری.
کوك بولوب کوکره‌ر هواده هر یه‌شه‌و داولاشلری،
یالترار ایزگی کوره‌شنك خنجری، آلماسلری.

یورمەسون بەعری اوزوك ءات کیبب تاشسن یوزلەب،
بز آنك بیك زور وخرلی چن بریلیانت قاشاری!

حورمتلو حسین یادکاری.

کوچ برن برگە گوزەللکنی جهان دیگز کبی،
اول ایدی اوستون ونول بیتمەس کشی یولدز کبی.

اولیالرنك بارن بر بر کیترسەم قارشیمە،
کورمەمن دیب اویلیمن بر یانتی یوز اول یوز کبی.

کوچلی، کوچسز، بارلی، بای، دولدی عالمدە بر اکثر،
هر قاراشدە اول ایدی چن «کرپکندن گل طاملر»

اوتدی طورمش پچراعن گوهر کبی وجدان بلەن،
آرغنە کر قونغانن‌دە قای بیرندن کم طابار؟

اول کورەشدی هم یاوز اشکە ءالا بیردی قولوب،
اوتکن آقلی شول کولوشکە پاك کومشدن یول بولوب.

اول کورەشدی یازدە علمایمان قوباش توسلی دانلی:
قارنی، بوظنی اول نیچك ئرزە کولوب هم نور توبوب.

کورمەدی عالمی، طبیعی، بوش تووقلر آتماغاچ
هم کەمیتدە بر باتوردە بیردە یغاوب یاتماغاچ.

بارمنی، بزدە عموما چن کشی قدرن بلو؟!
بز آنی قایدن بلیك، مسکین اولب آکلاتماغاچ؟!

ینە بر خاطرەم.

مین قوناقچل بر جررچی، میندە بار بارلی، گیدای،
خانەمە یەشلر کیلە هم سوداگر، بای اوغلی، بای.

اول بلند مرحوم‌دە کیلسە مین سبزە طورغان ایدم
گوکدن اینگان خانەمە کیلگان شبکللی طولغان آی.

قزان و قزان آرتی

ای قزان شەهری طوراسڭ ماوده زور شەمەدان کبی،
مسجدلڭ، چیرکاولرڭ، هر چاتلرڭ شەمەلر کبی.

سین اوزڭنی دورناغان هر بر اویەزگە نور چەچوب،
بیك مهابتلی طورسڭ بارچەغە یول کورسەتوب.

نور آلا سیندن بتون ناق چیستاپول، اسپاس، تاتش،
هم چاباقسارغە، مامادشیرگە چەر، مالمژ تاتش؛

بو بورولدە ای قزان، سین بو قزان آرتن قارا،
نور چەچەسڭ بار اویەزلرگە، اوز اویەزڭ قاپقارا.

«نور توبینە توشمیدی» شتم، لامپانڭ هیچ بر نوری»
شول مقال مونده درست شول، آخ، آنی جن اورغوری

آول مدرسەسی.

مدرسە دیب نرسەدر آصری آغایلر جیلکەسی.
نەفس اچن آزغان مرید، مجنون ایشانلر حلقەسی.

چەینیلر مونده جیرەنگیچ ئەلل نیندی مهملات،
یەش عمرلر مهملات چەینەب بولا مونده هلاك.

قایسی «کبیر»کوتدی هم دایسیسی «قابطرقو»تدی،
چورتباشلا زنات نرسەدی «مستترسو»دی «صاططرصو»دی

قش کونی شول مهملاتنی آچ توبە توسلی کوەب،
یاز کونی طوقتی کوشەودن هر کوسەك اوغلی کوسەك.

آللرنده خونده‌ده قرآن بولا هم ئەفتیەك»
دوش توگل بوقچە، کیترگانلر آنی کوچلب تویەب.

قول کرینە بلورانقاچ مفتیکنك هر بیتن،
اورتاسندن قابقالاب، تەملب کیمرگانلر چیتن.

استینه منده‌ر اوبگان کوردم تورنده خلفه‌سن،
اول قرن صالمان، ناچار، اوچلی وقرشلغا'ن فه‌سن.
کیلبه‌نی بولعاچ قیامت، اوبلادم، ابلیسدر اول،
بو صاصی ایس، گم بل، شوندن چه‌چلگان ایسدر اول.

دین وعوام.

دین عاضر ابسکی، آوارغه طررغوچی چرگان دیوار،
آزغلا اوینابقنه بارماق بل‌ن تورتسه‌لك آوار.
بیلگیلی هر بر آغاچلرده قورورغه باشلیلر،
بلبل اورنینه اویا طوتقاچ باشنده قارغالر!

* *
*

نیك آغای مسجد احنده یرقفه ایرنن سلکنه؟
«پش» «پش»ندن کورشیسی بلسه‌اوقی دیب، شولبیته.
کم یاناردہ کم طورور، دیب بورته اول طونفان کوزن،
بر طنشده یامی بیت کوکلندن اول قرآن سوزن!
سبن کیلسك بیت آغای نیك مونده کیلگانگه آنالق؟
اولده سبن کیلگانگه کیلگان طشده قالدرغان قاطالق

* *
*

ئه‌ینجی زنهار نیشلیسك مسجدده صولك سین سودا کر؟
صاوطورامسك بو آراده، بیك فزومی سودالر؟
صولك نیچك اوتدی بازارلر هم تیزی کوب کر دیمی؟
بو نمازکنی ئه‌لی صولك حاجی آبطاك کوردیه‌ی
کورسه اول مافتار سینی، «مدیه‌ت کشی احمد» دیبور،
«توفیغنده، استقامتده منه رحمت!» دیبور.

* * *

پورکی! پورکی! برسه‌گه مسجدده سین طقتشلانوب
صابر بسڭ قرآن واباسڭ، طرف صبیر کوکڭ، مشلانوب.
جمعه‌دن صوڭ نتمه‌ه آش بارنی سیزه آق تشلوڭ؟
صوڭ تنگی کونگی ...ن کوب «حصول»‌نی اشلدڭ؟

مجلس.

(پوشکیندن).

مین سویگم دوستلر بولغان حضور مجلسنی کیچ،
شوندی مجلس: آنده حریت برین شادلق رئیس.
طورسه آنده ایشتلمس اچ، اچ دیگان سوز طاشقه‌چه،
کاسه‌لر بولسه طولی، بز دست واوب آوقانه‌چه.
بوالماسه آرتق طغز اچکان کشینڭ زهتی،
طبطغز بولسه بوشاب قالغان ششه‌لرنڭ زهتی.

ییل طاووشی.

(جیلبر، جیلبر یورمس ایدم.
ییل طاووشن سیزمه‌سه‌م،
اوزلوب طاقماق قیتمس ایدم،
اوز خلقمنی سویمه‌سه‌م)

کیفی بیک کیدکان اورص قزنسه اگر: «ارژژ بلد!» دیسه،
کیفی بیک کیتکان اوره‌دنیك: „آغنی Песъ، موژژ بك!“ دیسه،
کیفی کیتکان اختلالچی: آغنی حورت، «اششششپیك!» دیسه،
هم آوراشطیکلی صالدات: «ابخ "Тяжелъ" اشطبك!» دیسه،
همده بر ایسرك کشی: «بر ببت کبچه اچچچچدك!» دیسه،
هم طابادهقی نو یه‌اقلر: «ایندی، بز «بششدك!» دیسه،

7

اوشبو مزفرغچ طاوشلرنی برەو آولاب جیسە،
بارچەسندن کوچلیرەك بر بیل نیدر داولاب ایسە،

* * *

بیل طبیعتنك تابدر؛ قای وقت اول طونلعوب
اوچ حرفنی بخشی ئەیتمی: بس‌وران کیندی چچچوب!

تمثیل

(ایتالیە ـ تورکیە صوغشی مناسبتی ایلە).

دوست قوشلدیلر آرسلان برلە بر کون یولبارس،
بر کیکەنده اشل‌تورگە بولدی اشل‌نگان بار اش.
شول زمانی ئەال قابدن کیلدی چقدی بر مەچی،
قارشولیلر: «ئەیدە بزگە اتفاقمە کر، مەچی!»
بواسەدە سوزلر برکان. بو اوچەو آیرم یەشی،
هر بری اوز طابقانن آیرم یاتوب، آیرم آشی.
یولبارس کورسە ایشەك، قویبی نیزرك یرتوب الا.
منفق بزنك مەچی تیك کوزلرن یورتوب قالا.
آە، صبر کورمە آرسلان، اینە کە تیز ئەیلندرە،
بدبخت بزنك مەچی تیك کوزلرن مایلاندر،
آولی آلمی بو مەچی هیچ، آچ ئولور حاللر کیلە،
ـ اتفاق طونلقلیمی؟ دیب دوستلاری آندن کولە.
زار جلی بزنك مەچی: «سز طویدڭز.دی مین آچ ایچ!
تیگەتیك مین آچ قالورغە، مین ئویلیکی دیرژاف ایچ!»

بو قایغی کوننده (*)

بلدم مین یەش مالای،
بلدم عمرگەده،
اسسی قان، کوچلی جان
قاینماس عمرده
بار میکان دنیاده
میندن بختسزلر؟
خاتونم، یورطم یوق،
یاتام تومبرده.
صارغایدم زعفران
دن صاری مین،
بو چوقرلی یوزلر
طولماس عمرگه

آلقم.

بیر «بیشنچی» یلنی بیر کونی، وباندق مالک بلدیز؛
اشکه دعوت ایتدی بزنی، کلدیر، ایرگی نام بلان
اشکه یابشورچاق بیتوب بەعمزاوزون توقن اونکانن،
کوز احوب، بلدیکه بیز اوبچەیی وکده‌گی چولپان بلان.
بولسەده اول چانده بیرده کرسیر یەن، صاف کوکل،
کوز نمان بولدی اردلی، بورده صاف هم پاك توگل.
شول سببلی دوستنی، دشمانی دست فرق ایلمبچه،
کوب صاناشدردق ریل شیطاننی بیر انسان بلان.
آکفی میککی باش بیرده انتاک، بولسرن قبول،
جبرائیل آچقاویم تول اشار، که سیکز نات کوککه یول.

(*) «Всѣ говорятъ» کوییه جرلانا ایدی.

اوتدی ایندی توتقارم اوتکان اش نی بولسه اول،
ایندی اشلیك صاف آچق کوزلر بلن، چن „آلڭ“ بلن.

خسته حالی.

کون طووا، هر کوننی حکمت، معنادن بوش اش کورهم،
گوز یومالمیم توننی وبی، یومسام قوط ارچقیچ توش کورهم.
یوق یانمده چن کشی، بولغاندهده مین چیت کورهم،
بلمهدم، قایشاب، فقط هر یوزده کاغذ بیت کورهم.
بندی ایمان، مرحمت، شفقت، محبتکه تمام،
بهیلی قربانلق کبی آلده قزل قان. ایت کورهم
بار حیاتم صالقنندن طوڭدی جان قاتدی کوڭل،
هر یاغنده بار جهاننڭ زمهریردن چیك کورهم.
قشده اوچقان کوبهلك توسلی، گوزهل قزلر مڭا،
نیك یوریلر؟ دیم، کیرهکمز بر چووارلق دیب کورهم.
بیرگه نق باصمیم، آیاق آستمده یومشاقلق کورهم؛
ای اولم! مین سینده بر حسرت وبر شادلق کورهم.
آنهی طنقه معنالر، کیبکان کوڭلنڭ چیشمهسی،
قالغان اورننده هلاکت چوقری، باتقاقلق کورهم
یوق نجات، فکرم چوبرسهمده اورمدن اوزگهگه،
توزغون املام گهودهمنده، کعبهسنده پوت کورهم.
نیك، نولای بر آوورمنمی؟ گهاللی آبلوموفدهمی (١)؟
کون صاین یوزهولسه هواسون، جانده نیك نطلق کورهم؟!

---

(١) آبلوموف مشهور روس محررلرندن گانچاروفنڭ بتون عمری اشسزلك، یالقاولق وخمیللکده اوتکان بر قورمانینڭ فامیلیهسیدر.

آورو جاننك بنشمەتی ـ تەننی دوانك تورلیسی
برلی هر کوننی یامیم، ایرتەن طاەن جرطق کورەم،
بار ایدی یالغز تالوب، جرلاب جوروانغان چاغلارم،
یارطی جه ده ایدی، کوکوەکنی طوتامده یوتسکورەم!

شهاب حضرت.

هر بر امام بزده قویرق بولغان چاقده،
قویرق سوزی بزگه بویرق بولغان چاقده،
ـ فلان ملف فلان ئەیذ کانده فلان بول، دیب
جاهل موللا امر بیوروب طورغان چاقده.

چقدی آخر بزدن‌ده بر بتون کشی،
یاخشی آکلاب تقدیر ایتو چینن گشی،
تاتاردەدە عرفان اوتی قابنقاننی
کوربەنورگه گوتەرلگان توتون ایشی،

کیرەك دولسه ئەیتوب بیریم اول، شەب حضرت،
طولغان آی کوك بالقوب چقماری شهاب حضرت،
معارفکه اوّل باشلاب آدوم صالغان،
ملت اوچون بها بیتمەس قیبات حضرت.

اول ایتسەدە حدیث، آیتنی کوب نقل،
بولوب بتمی آنك عقلی نقلغه قول،
انسان دیگان شرفلی بر مخلوقده اول
بار دیب بله حاکم عقل وهر عقل.

دلیل ایته «تفکروا» آیتلرن،
روشان ایله شول آیتنك هر باقلرن،
«تفکروا» آیتلرن طایانوب ایته
تیك بلگوچی موللا طاماقلرن.

آڭلانغاچدن قرآندەغی بیان کوب سوزلر،
اوز اوزندن آغارلر دینی کرلر،
بو اشلرگە شهاب حضرت سبب دیب
دامی تولن ایدە باشلی کوب منکرلر.
کمدن آلدی دین فکر نده استقلالنی؟
کم طاشلدی اوشبو بخت بو اقبالنی؟
نیچوك اوزدك «أوبلازودەدە» قزلاق چبن؟
ـ «حضرت»دن اول بز که میراث بولوب قالدی،
چقدی البت بو داهیگە سفیل دشمان،
چقغان دشمان مغلوب بولوب چقدی اشدن،
الوغلقدە اوستونلکدە شهاب حضرت
انلر بویی بیتە آلماسلق بیرگە کیچکان،
بر جان بلەن تیزدن ملت ایتە بەیرەم،
شرافتلەب طوفان کوننی بو محترم،
جسمی اولك، اسمی ترك بو حضرتنی
محشرگەچە تللر سویلەر، یازار قلم.

داهیگە.

کوز قاراشڭدە سینك دنیا نورانی مەڭگی تون.
کیندك ازلەب، سین آی یلفترنەدە، ایدیال اوتن.
غیرت أیتدك آرمی، طالمی یوردك اوشبو یولدە سین.
چن ثباتلی العە باردك، بەمی اوکڭ، صولعە سین.

مین ئەلی حیران ماماتندە. بلمەدم بی، بولغانن،
نرسەگە آرتقە قار بسك؟ اونقە قاەاچ بر آدوم.
یالترار کوزڭمی آرتدە؟ اوت نو گل اول، آلتون اول.
یوق مقدس نوردە آندە. یوق جلیلق صالقن اول،

ایزگی بولنی هر وقت آللاب شولای قسقارتا اول،
سین صانلماسسکمی. دیب فکرلك اوزینه طارتا اول.
آرتقه باقما دامییم، ایدیال ماماننده آلده اول،
آلغه بارغانلرغه تیك طابلا طابلسه، آللا اول.

طالستوی سوزی.

روزبخت انسانغه هر کون، هر ساعتده یاغشرو،
یاغشر و یوق، بولسه آنی، «یاغشی‌مین!» دیب لاف اورو.

روسلر هم بز.

روس ییرنده بز اثرلی ـ ئرلی بز،
تاریخده برده طابسز کوزگی بز.
روس دلن طورمش کیچردك صابراشوب،
تل، لغت، عادت واخلاق آلماشوب.
برگه طورمش، برگه‌لك چیکدن آشوب،
بز شایارشدق، وتتلر آلماشوب.
هیچ بهرمی تاریخی بو برگه‌لك؟
بز طوغان بر جبکه برگه تر که‌اب.
بز صوغشده بولدارسدن گوچلیمز،
بز طنچده آطدن آرتق اشلیمز.
شول خلقنکمی حقوقعه حقی یوق؟
حقلیمز اورتاق وطنده شافتی اوق.

شهرت.

یاز یارو، اکن قزنما، هیچ وقت شهرت‌اسکه سین،
بیك توروئنه، ای تەگیك، تنق بولور جیبره‌کەکه سین.
طابه‌اسه‌م شهرت سبزه‌لماسلر دیمه کوکلماه‌گن،
زور تەرەرە بار دیب آتقاچ دنیاغه کوکره‌که سین.

قطعه.

کوچلرمنی مین قارا کوبەرکە صاتلی آلمادم،
کونلرمنك هیچ برنده چرنده آق، دی آلمادم.
بولدی یولده کیرتەلر، تەنن کوبەیدی دشمانم،
چونکه طالملری، اوسنورلری باتلی آلمادم.
قاینمادی اوچ، بتدی اوچ، صندی اوچ، شول بولدی اش،
کرله‌نوب بتدم اردم، دنیاده پاکی آلمادم.

تفسیره‌ی ترجمه‌می؟

هر زمانکم نصری برله‌ن فتحی کیلسه الله‌نك
هیچده بر کوچ طوغتالمی، مانعی بولمی آنك.
سین کورسك طوغری یول طابقانی اوب تورکم غلق،
حمد وتسبیح اوقارنی برله‌ن کورولدر اورته‌لق،
مکەده آچدی بوکون یاتی ایمانغه باب خدای
یارلقاو استه، شکر ایت، توبه قیل، تواب خدای.

محررگه.

ای محرر! قایسنه بیرگان یه نین گوز کبریا!
ای مصور! کمگه بیرگان پاك وجهن وز گبریا!

قایت ئه‌لی موندە وطنغه، قایت ئ‌لی عارغایته‌ه‌لی!
کوز قاراشگدن آرر بیر طابماه‌ونچی کم، ربا!
آلنی یلده اوزگاروب کیندی لغت هم اصطلاح،
سودا گرلکدر ضبالیلق وسودادر ضیا.
جانلیراق طورمش‌ده بتدی، شانلیراق بر اش‌ده یوق،
بر برن چه‌ینی بیشنچی بلده‌غی کوب اولیا.
آلتی یل طورشی چوپانسز آیرلشدی به‌ش کنو،
قارت بوری کوك باری قورغان آیرم - آیرم بر اوبا.
«دارل هم‌ردن قورقما شیطانلر» دیگان توسلی رسول.
بر قاراشك ایك شوما یالغانچینی سوزدن طبا.

طالستوی سوزی.

هیره‌ك آنچق به‌شه‌ر مقدار آشارغه،
کیره‌کمی نیك آشارغه دیب به‌شه‌رگه.

طالستوی سوزلری.

هیچ وقت بوامی پشیمان، ساده طوردم، دبب کعی،
قان جلی کوب چاقده «فوق العاده» طوردم، دیب کعی
جان طنچلاندی دیمه، بولغانغه مالده آرتغك،
آرتق اول آلغانغه نا معلوم غریبلر آقتغن.
اسذ، میمسك بوی بوگه‌رگه؟ ایرنه‌سك اشله‌رگه اش؟
یا، تله‌ن سین، یا فقیر قرداشنی کوچله‌رگه کرش!
ته‌ملی بولغانغه عجبل‌نمه بو بایلر آشلری،
کوب وقت بورزچی، طوزی مسکین، گدایلر یاشلری.

بوش وقت.

بزگه يات، چيت تلده‌گى ايزگى فكرنى ترجمه،
بيش وقلده، بيش نماز كوك كردى ايندى فرضه
بو «طالستوى سوزلر»ن‌ده خاصلادم بوش وقتيمه
كوب وقت موڭلى گوڭلنك صاف، آبار، جوش وقتينه.
ئه‌يته‌گز: «اول ايسكى سوز، «عين العلم»ده كوب ايدى،»
ئه‌يتسه‌گز سزدن صورديم مين: «بزده نرسه يوق ايدى؟!»

مكتب

مقال باردر: «اورس بابسه صالا آولنده ده‌و چيركه‌و،
تاتار بابسه خاتون آصرى، بولا خاتونى اوجه‌و، دورته‌و،
گوزل تفسير قيلنسه بو مقالدن اوشبودر مطلب:
اورس بابسه صالا چيركه‌و، ولكن اوّلى مكتب.

شوره‌لی.

I

نه‌ق قزان آرتنده باردر، بر آول «قرلای» دیلر،
جرلاغانده کوی اوچون، «طاوقلری جرلای» دیلر.
گرچه آنده طوغماسه‌مده، مین بر آز طورغان ایدم،
بیرنی ئه‌ز ماز طورمالاب چه‌چکان ایدم، اورغان ایدم.
اول آولنڭ، هیچ اونتمیم، هر یاغی اورمان ایدی،
اول بولون، یه‌شل اوله‌نلر خلفه‌دن یوره‌ان ایدی.
زورمی؟ دیسه‌ڭ، زور توگللر، بو آول بیك کچکنه،
علقینڭ اچکان صووی بیك کچکنه اینشکنه.
آنده بیك صالقن و بیك اسسی توگل، اورتا هوا؛
بیل‌ده وقتنده ایسب، باکُر ده وقتنده یاوا.
اورماننده قیقزل قورا جیله‌کده بیر جیله‌ك،
کوز آچوب یومغانچه هیچ شیکسز جیبارسك بر چیله‌ك.
بیك حضور! روت، ره‌ت طورا عسکر کبی هرشی، نارات؛
توبلرنده یاتقانم بار حال جیبوب، کوککه قاراب.
یوکه، قاینلر توبنده قوزغالاقلر، گومبه‌لر
برله برگه اوسه آللی گوللی گوللر، غنچه‌لر؛
آق، قزل، آل، صابصاری، زه‌نگه‌ر، یه‌شلدن چه‌چکه‌لر
هر طرفقه ته‌ملی ایسلر چه‌چکه‌لی بو چه‌چکه‌لر؛
اوبکه‌لیلر چه‌چکه‌لرنی توزلی توسلی کوبه‌له‌ك
لر کیلوب، گینسکان بولوب طاغنده شونده چوگه‌له‌ب.

ئر وقت چوق، چوق ایتوب صایری خدایننك قوشلری،
كینه جانلرنی گیسوب، یاروب صدای خوشلری.
موندە ئواز ارلر، گاوب ەم طانساۇالنە، سیرکدە شول.
موندە آرکیستر، تیاترلردە شول. کانسیرتدە شول.
زور بو اورمان، چیتلری کورنمیدر. دیڭگز کبی،
بی نهایە، بی حسابدر عسکر چگفز کبی!
قلت اینوب ایسکە توشەدر نامری. دوللری
قارت بابالرنك، مونی کررسەك بتون صولتاری!
آچیلا آلدکدە تاریخدن تیاتر پردەسی:
آە! (دیسك) بز نیك بولای صوك؟ بزدە حقنك بندەسی!

II

جای کونی بازدم بر آز، بارمیم ئەلی قش، کوزلرن،
آلسو یوزلی، قارا قاشلی، قارا کورلی قزلرن،
بو آولنك مین چیبن، میدان صابانی طویلرن
بازمیمن، قورقوب یراقلرغە کینەر دیب اویلرم!
طورقنا، مین یولدن آداشقانمن ایکان بیت کور ئەلی؛
ئەلل نیك ایسدن‌دە چقغان، سوز باشم بیت «شورەلی».
آزغنە صبر ایت ئەلی، ای قارئم! حاضر یازام،
اویلاسەم آولمنی عقلمدن‌دە مین حاضر یازام.

III

بیلگبلی، بو قاپقارا اورماندە ەر بر طقچدە بار،
یوق توگل آیو، بوری، تولکی، جهان قورطقچدە بار.
ەمدە بار موندە قویان، ئەرلەن، توبون، جەران، پشی
اوچراتا آوچی بولوب اورماندە کوب بورگان گشی.

بيك قوپى بولغانغه موندە جن ـ پەريلر باردىلر،
توزلى آلباستى، اوبرلر: شووەلىلر بار دىلر.

هيچ عجب يوق، بولسە، بولور. بيك قالون، بيك كوب بيت اول!
كوكدە نى بولماس ديسەك، اوچسز قريسز كوك بيت اول!

IV

شول طوريدن آزغنە بيش آلتى سوز سوبايم ئەلى،
عا نمچە آزغنە جرلبم ئەلى، كوبايم ئەلى.

بيك مانور بر آيلى كيچدە بو آولدن بر يگت
كيتكان اورمانغە اوطنغە، يالغزى بر آط جيگوب.

تيز باروب يتكان يگت، اشكە طوتنغان بارغاچرق:
كيسە باشلاغان اوطننى بالتا برلەن «طوندە طوق!»

جايگى توننك عادتنچە، تون بر آز صالقن ايكان،
بارچە قوش ـ قورط يوقلاغان بولغانغە اورمان طن ايكان.

شوندى طن باضشى هوادە بزنك اوطنچى ابسە
آلنى، آرتنى، اوڭنى، صولنى بلميچە اوطن كيسە.

بالتاسى قولدە! يگت ادمدن بر آز طونتاب طورا.
طوقتا! چو! بەمسز طاوشلى ئەال نرسە قچقرا.

سيسكەنوب بزنك يگت قانوب قالا آياق اورە.
آڭلاماسدن قارشيسندە ئەال نيندى «يات» كورە.

نرسە بو؟ قاچققمى، جنمى؟ يا اورەكمى، نرسە بو؟
قوط اوچارلق، بيك كيلشسز، ئەال نيندى نرسە بو!

بورنى كەبكەكرى بو گلـگاندر تمام فارمانى كبى،
توز توگل قولار، آياقلردە بوناق طارماق كبى.

یالقری، بالت ، بولث کیابدر اچکه با قان کورلری،
قوط اوچار کورسه‌ك اگر، توفان توگل، کونه‌زلری.

یابیالانغاچ، نه‌بنه‌زك: لیکن کشی توسلی اوری،
اورتا بارماق بویلغی بار، ما گلاینده موگزی

که‌کری توگلدر مونك بارماقلری بیك توز توزن،
تیك کیلشسز، هر بربده یارنی آرشیندن اوزون.

٧

بیك اوزاق طورغاچ قاراشوب، کوزنی گوزگه تق ترەب
اندەشه باطر اوطنچی: «سیکا میندن نی کیره‌ك؟»

ـ برده شیکل‌نمه یگت سین، مین قاراق ـ اوغری توگل،
بولده گیسمه‌ن. شولاید‌ه، مین بیگوك طوغری توگل.

عادتم: بالغز کشیلرنی قطقلاب اوترەم،
مین ئه‌لی کورگاچ سینی شادلانغاندن اوکره‌م.

تیك قطقلارغه یارالغاندر مینم بارماقلرم،
بولغ‌لیدر کولدرب آدم اوترگان چاقلرم.

کیل ئه‌لی سین‌ده بر آز بارماقلرگنی سلکت؛ ای
یاش یگت! کیلچی ایکه‌و اوینیق بر آز کیتی کتی!

ـ یاخشی، یاخشی سوزده یوقدر، مین قارشی اوینه‌من،
تیك سینی شرطمغه کونمه‌سك دیب مین اویلیمه‌ن.

ـ نرسه شرطك سویل ای بیچاره آدمچکگینه‌م
تیك تیزوك اوینیقچی زینهار، نرسه قوشسه‌گده کونه‌م.

ـ سویله‌یم شرطه‌نی سیکا، یاخشی طگلاب طور، ئه‌نه
شونده بار ایچ بیك اوزون هم بیك جووان بر بوره‌نه؛

مین‌ده کوچ ـ یاردەم بیره‌من ئه‌یده ایبده‌ش قوزغالیق،
شول آغاچنی برگه برگه اوشبو آرباغه صالیق.

بورەنەنڭ ىر اوچندە بار ئەچلگان بارغى،
شول بىندن نقغنە سين طوت اى اورمان صارغى!

بوكبگەشكە شورەلىدە كوندى كيلەيچە كيرى،
كيندى قوشقان بىر گە آتلاب آدومن ايرى ايرى.

توبدى ايلنوب آغزن ئەچكان دورەنەگە بارماقن،
قارئم، كوردكمى ايندى بەش يگىتنڭ قارماقن:

صوقغاليدر بالتا برلەن قصدراغان چوبگە بو،
حيلەسينى ئەكرن ئەكرن كيترەدر كوبگە بو.

شورەلى طقغان قولن سلكتميدر، قوزغاليدر،
بلمى انسان حيلەسن هيچ بالتاغە كوز صالميدر.

صوقغالى طورغاچ آخردە چوى چغوب بوشاب كيتوب،
شورەلىنڭ بارماغى قالدى قصلدى شاب! ايتوب.

سيزدى اشنى شورەلىدە، ئچقرادە باقرا،
صزلانا، هم باردميغە شورەليلر چاقرا.

حاضر ايندى شورەلى بزنڭ يگتكە يالنا،
توبە ايتە اشلرندن ايزگيلكگە صالنا:

— سين بر آز ازغان مينى، قوتقارچى اى آدمگنەم،
موندن آرى اوزيڭ، اوغلڭغە، نسلڭگە تيمەم.

باشقەلردندە تيدرتمەم، اول مينم دوستم ديب،
آگفار اورماندە يوررگە مين اوزم قوشدم ديب.

بياك آورتا قوالرم، دوستم ييبەر، زينهار ييبەر،
شورەليني رەنجتودن نرسە بار سيڭا نى بار؟

تيبرەنەدە جراقنا بيچارە عقلدن شاشا،
شول آرادە يەش يگت اويگە كيتەرگە ماناشا.

آط باشندن طوتقان اول بو شورەليني بلميدە،
اول مونڭ فريادلرن اصلا قولاقغە ئلميدە.

ـ ای بگت میچ بوق ایکاندر مرحمت حسك سینك،
ئەینچی زیمتار مرحمتـر! کم سین؟ اسمك کم سینك؟

ای نەگە کیلگنچە دوستلر، تەندە جانم طورسە گر،
شول قلان آتلی کشی قصدی دیبر ن صورسەلر.

ـ ئەیتسەم ئەیتیم سین بلوب‌قال چن آتم «بلطر» مینم.
بو بگت آزاك بولور، بو، بیك بلوب طور، سبن انم.

شورەلی فریاد ایتەدر، آودن اچقنمق بولا
میدە اچقناچ بگنکە بر بر اش قیلمق بولا.

قچقرا: قصدی؛ خراب ایندی یاوز «بلطر» مینی،
آه اولەم بیت بو بلادن کم کیاوب یولقور مینی.

ایرتەگیسن شورەلیلر بو مقبرنی تیر گیلر:
سین جولەرسك، سین قوتورغان، سین تیلرگانسك دیلر.

ئەیتەلر: قچقرما سین، تیز یاخشیلق برلەن طییل!
ئەی جولەر! قصقانمە بلطر قچقرالرمی بو یل!

یاپون حکایه‌سی،

(یه ویلیامسن)

ئولکه‌ده بر طاشچی طورغان بو دنیاده،
بزنك بیرده توگل، براق یاپونیاده.
اوزی بولغان طازاغنه بر بەش کشی،
یالقمیچه اشلی ایکان اول طاش اشی.
رزقلانغان آچی تیرلر هم کوچ بلن،
کون بوینه طاشنر ونوب کوکچ بلن.
بولغانلقدن ماماندە اش، ماماندە اش
کورەلماغان بو یەش یگت راحت طورمش.
بر کون شولای اشلەب، اشیب قالی آرماچ،
کوکلی قایتقان انیدن، تمام حالسن طایماچ،
طوتنغان اول اوز اوزینه طارلانورغه،
موندی ناچار کون کورمشدن زارلانورغه:
«خدایم! نیك فقیر ایتدك مینی بولای،
رحمنك کیك، مین بنده‌کمی قیلسه‌ك‌ده بای،
بوته‌نلرده‌ی میندە راحت سوررر ایدم،
طنچلق هم بخت یوزن کورر ایدم»
شوندن‌غنه اوچوب اوتکان بر فرشته
ئەلله نیچك مونك موکن، زارن ایشته
هم ئه‌یته اول: «یارار، باغشی شولای بول!»دی.
یعنی «اوزنك تلگانکچه، بای بول!»دی،

8

بزنك طاشچی شول مینوتدوق زور بای بولدی،
آزابلانغان چیتن طورمش اوڭای بولدی.
ایندی حاضر آور اشلر موینده یوق،
راحت یاتا هیچ بر نرسه اوینده یوق

شول وقتده طاشچی کوره زور اورامدن
اوتوب بارا عسکر برله الوغ بر خان:
کییملری، باش اوستنده چاتر لاری
یالط، یولط کیله کوزگه قارشی آلتون باری

طاشچی ئەیتە: «زور اش منی بو، بای بولو،
نصیب بولسه منه شوشندی خان بولو،
بولور ایدی شول وقتده بختم مینم؛
آه بولسه‌چی وزیرلرم، تختم مینم!»

طاغی شوندن اوچوب بارغان شول فرشته
بو طاشچینك سویله‌گانی سوزن ایشته،
«تلەگانك بولسون سینك: سین خان بول» دی؛
اوزی کیله اوچوب «حاضرگه صاو بول!» دی.

طاشچی قاری: شولوق حالده اول خان بولغان،
هر یاغینه وزیرلر هم عسکر طولغان،
اوینچیلر ماتور کویلر کویله‌گانلی،
باش اوستنده آلتون زونتیك کوله‌گه‌لی.

شولایده بیك راحت توگل، قویاش اسسی،
عاجز قالدی خان اسسیدن، تمام پشدی،
«کیرك توگل» دی، «خان بولو هم باش بولو،
نصیب بولسه ایکان میڭا قویاش بولو!»

شول فرشته طاغین شونده بیتوب کیلوب،
کیلدی اوچوب. «بارار، بولسون سینکچه!» دیب

شول مينونده طاشچى يگت ۋ باش ولوب،
كوكده طورا بو دنيادە نورلر قويوب.
بر آزدن صولك ئەل دايدن چدا بولوت،
يير هم قوياش آراسيده پەرده بولوب،
قبلاب طورا ئەل نيندى غيرت برل،
كورنميدر تويانقه يير، قوياش ببرگه.

يگت ئەيته: «شيبرەك توگل قوياش [illegible]،
بولوبدن‌ده كيمستدر وب [illegible] دو و.
نەگرم! ايرك ببر سدن ميگە، بولوت بولايم،
بولوت بولوب جهانغه باش بولوب طوريم!»

درشنەده شول وقته بيتوب كيلوب
كينه كوكگه: «يارلر، بولسون سيگچه» ديب،
شولوق وقت طاشچى يگت بولوت بولا،
يير يوزينه ي كەرلرن قويوب طورن.
چيلەك، چيلەك بيلوب ياگمر ياوغانلن،
صولار آرتوب طاشوب چقدى دارلرندن:
صحرا، بولون، [illegible] صو باصدى،
هر [illegible] بولدى دولەن آستى.
بو دولقنلر قوبارسده شاو - شو غاوغا،
هجوم ايتب كياسەلرده اوخشاب ياوغه،
ذوننده اوسوب [illegible] طورغان [illegible] طاش - طاو
ذره هدلى ضررلانميوه قالدى صاو.

يگت ئەيته: «شيبرەك توگل بولوت بولو،
آرتق ميگا بولوت بولغانچه يوق بولو،
غيرتمدن كورسەتميچه هيچ بر فائده‌لو،
مينم شكوچدن كزلوب طورا شوشى طاش. طاو!»

شونده طاغنى فرشته‌سى كيلوب ييته،
«يارلر يامشى، شولاى بول سين» ديب كيته.
طاغچى يگت شولوق مينوت بولا طاش-طاو
«ميرلككه طورورمن، دى، مين شونده صاو.»
ير يانلردين كيلسه‌لرده صوار طاشوب،
دولقنلرى يه‌رلسه ارده: «شب‌ده شب!»
دبارانه كوته‌روب باش بزنك طاش-طاو
سلكنه‌يده، قوزغالميده! طورا صاپصاو،
شول وقتده ئه‌ل قايدين چغا انسان،
قوللريغه بالتا برله‌ن چوكچ طوتقان،
كيلده اول بو طاش طاوى وانا باشلى،
طاش آرتندين طاغنى واتوب آتا باشلى،
يگت ئه‌يته: «مين كوب نرسه بولوب اوتدم،
هر برسندين عالملك هم بخت كوتدم،
كوردم حاضر اش ده هيچ نرسه تيك توگل،
اشين كوچلى نرسه طابو ممكن توگل.
كيرمك توگل، مين باشقادن طاشچى بولام،
اولگيچه اجتهادلى اشچى بولام!»
قدرت بوله شونده يگت طاشچى بولا،
اولگيچه اجتهادلى اشچى بولا.

اوچ حقیقت.

(مایکه‌وزدن).

بار ایدی اوّل زمان بر بای کشی،
کوب آماب طولغان بییك طوداي اچی.
بر زمان آولاق اورامدن بارسه بای،
ئه‌للی‌ی چر ــ چر، کیل، چبچق بوغای.
چبچق اول، چبچق! منه ارچدی حاضر،
اول اوچوب بای اوستنوك توشدی حاضر،
اول چرلداب قوندی بابنك بورگینه!
چن، چن ایلتردن گنه باش کورکبنه.
قوشچغم چبکسز قبو، چر، چر کیل،
نیندی قورقماس قوش‌ادی آبطی سلکنه.
آبطینك هر بر کوره‌گدن زور قولی،
طوتدی چبچقنی صوزب قول بر یولی.
شول وقت چبچق سویلرگه، باشلادی،
سوز سویلی، چر ــ چر ایتونی طاشلادی.
ایندی چبچقده حاضر آدم تلی،
حام بلن یافث طاقنده سام تلی.
آبطیغه اول اوشبو سوزلرنی سویلی:
(قوش ایرکسز دقتن بایلك بیلی)،
»مین سیگا آبطی بولورمن فایدالی،
سودا گرگه آندی فایدا قایده‌لی،
تیك مینی آبطی سین ایت اوّل آزاد،
شونداری بایراق بولورسك هده شاد.

سینی آزاد ایتکاچ باشمنی چونکه مینی،
فایداسی کوب اوچ درست سوزنی سویلیم.
اوچ درست سوز، اول سینگا بیك فایدالی،
سودا گرگه آندی فایدا قایده‌لی؟!»

— باخشی، باخشی، تیز بولورسك سینی ازاد،
اش الای بولغاچدین ایتمه‌م مین آزاب»

چیچق ئه‌یته: «اوچ درست سوز شول بولا:
اوتکان اش قایتمی اوکن بین ئول، جلا.

«هیچ وقت آلما کوچك بیتمه‌سلك اش،
حال بیته‌رلك، بولمه دایم طرش.

«بیك اشانمه هر سویله‌نگان سوزگه،
کوب طایانماس بول اوزگه‌نی اوزگه‌گه».

طنگلاغاچ، بای ئه‌یتا: «موندی فایدا یوق،
آندی بوش سوز کمده یوق هم فایده یوق،
سوزلرك طورمی سینك طنگلاوفه‌ده،
بیرمی طورغان آقچه نرسه سودادا!»

اوشبو سوزدن قوش بیر آز حسرتلنه
بای اوجندن داشلی اول سوزگه یه‌نه:

اوتکان اش قایتمی، دیگان سوزنك جلاب،
معناسن ئه‌یتیم قولاق صال باخشیلاب.

«ر قابوب قویسه‌ك بیش، اون یورمك بار ایدی،
سین جلاب چقما یا اچمه توپ بولدی».

«آلماکوچ بیتمه‌سلك اشدن شول مراد:
کرمه «مه‌سکه‌ره» گه «بیره» دیب سین یراق.

حرصی بولوب تیزکه آرتقدن قووب
آزمی قالغانلر، تیبین قولدن شووب».

«تورلی سوزلرگه اشانمامقه، قوشام:
چونکه هر گم اوز اوینچه زور ایمان،
دعواسی: مین کوب بلم، آلدن بلم،
اهلری طولغان خطا یالغان بلن.

کمدر ئەیتکان. «کوکدەگی طورنا اوچون،
کوب اوچورغانلر، قولنده بار قوشن»
— سوزلرنك ایسکی، شولایده بول آزاد،
بار، یوغال کرزدن سینی ایتەیم عذاب.

طوقتالشدن آبطی شول چاقده طوبوب،
کیتدی بولدن، قوللرن ارتقه قویوب.
تیز، تیز آتلی کوبکه بای، اوستنده اش،
تبك اوچا، قالمی آنك اوستنده قوش.

آبطینك اول یا قولاقدن اوته،
اول یاقدن، یا، بو یاقدن اوته.
آبطینك بەرلوب کیلەده یورنینه،
شونده بولغان بر یاقن یورطقه قونا.

آبطی ئەیتە: مین آزاد ایلدم سینی،
نرسه بو؟ مسقل ایتەمسك مین مینی؟
— سیندیلرنی آب آچق، شرا یره،
هیچ ضرر یوق کوبه نیامسەك مسخره.

ازلەیم چیلدن مثال مین، سین منه،
بر فرض بولسه بیك آز فهمك گنه،
بولمغه ممکن ایدك بیت بای کشی،
سودا گرلرنك گوگندە آی کشی».

اما وقتك اوندی طنگلاب ئەکیەنم،
طنگلاغانغه، بیلمگیلی، کوب «رحمت»م.

سین مینی طوڭدڭ، بغرمنی شول چاغن،
تیزگنه یارسه‌ڭ ایدی سین قورصاغم،
کورر ایدڭ زور آصل طاش یاتقانن،
مه‌نگی یاینورغه کفیل شول طابقانڭ.

بر ده یالغانسز، کوکه‌یدن زور طاش اول،
دنیاده یوق، بولسه‌ده تیك بر طاش اول!

سین اوله‌ر چاقده بو یایلقغه یاتوب،
تیك عقل یونده قاراب قالدڭ قاتوب.

موندی سوزدن آڭلابڭ اوزگه‌رده‌ی توس،
اول یسی کوك بولدیمی؟ بتلگانمی یر سی!

آلغه، آرتقه، آنلی آلمی اول تیبب
هم باصا، نیکدر، آیاقلرده قییق،
آیدری، بوتقه صوغا: آخ! دیب قریا،
آخ جوله‌ر مین. آخ مین آحمق! دیب قویا،
شونده‌ده اویلاب طابا بر حیله‌نی،
حیله‌لی دنیا دیلر بیت فانینی

«له کنر ب» بولماس میکان دیب بر طاغن،
بای چه‌چه‌رگه باغلی یوق سوز بور چاغن.

اول کیله قوشقه، طابا جلشوبقنه،
آلدالاب طوتماسمی، دیب طرشوبقنه،
بورته‌ده اورنده طرالمی کوزلرده،
هم اوزنچه یالی عجب سوزلرن:
«ای قوشم سین، مسکینم سن چیچقم،
مین سویلیم، طڭلا سوزمنڭ چیچنن.

مین قاریم همده کورەم قوش خلقی سز،
واللامی، دیم، مین سیکا بتیم ژالکی سز.
یورط، نیگزسز، آنده اوچ هم مونده اوچ،
شەبهلی، یه، بو چگەنلرچه طوروش؟
جای کونده، آنده یاخشی ایچماسدم،
قورقنج ایبت، قشنی، سزچه قشلاسەڭ؟
اول، قارا کوزنڭ قراولی قراری!
چیرکەنچ هم واق، صوری، یا گەرلری!
قش طافنده: قار، یامان صالقن بوران!
اوچەیلر قوشلر اوشودە نرقودن.
اما یورطلرده مینم صرلڭ اول منی؟!
آنده یار، نی نرسەنی کوکلڭ تلی.
هیچ یاغامز، بولسه صالقن، اسسینب،
جای کونیمه، دیب طور ورلڭ ایس کینب.
هیچ ایسەب یوق بزده بیك مرل آشده صو،
هر زمان کورنب طورا آرتوب طاشو
مین اوچوب بررگانچه قوشچق بررده بررر!
طاشلا ایسکی طورمشڭنی، بزده طور».
بیلگیلی، قوش، آلداون باینڭ بل،
آبطیدن اول قرقوه برلەن کولە:
«آبطی! آبطی! بولماعان سین یشەگان،
قورصاقڭ اوسکان، ئه عقلڭ اوسمەگان.
دعوالیسڭ، سوزگه شەبده تلگه شەب،
اش عقلغه کیاسه، نەق سین بز ایشەك.

«اوتکان اش قاینه‌ی.» دیگه‌نی آڭلادڭ،
سین مینی طوتدڭه صاقلی آلمادڭ.
سین بلیسڭ همده گوڭلڭ قایغرا،
«اوتکان اش قاینه‌ی اوکن، سین اول، چلا!»

هر وقت چیکسز پوشار ایندی اچڭ،
حسرتڭدن بلکه طاشلارسڭ اشڭ.

هم حاضر، «آلما کوچڭ یتمه‌سلک اش»
مین طوتولمیم حیال‌ه سین هم جاش.

سز دیلرگه، سز چه، «چدچق باش» دیلر،
اما بزده سزدن آرتق باش، میلر.

مین: «اشانما تورلی یوقبارغه» دیدم،
سین مینم بوق تەکبەتمگه باش ایدڭ.

سین توگل آدم، اشانڭ قوشقه‌ده،
ایندی لەکمه‌م جایگه‌ده هم قشقه‌ده...

آڭلادگی؟ اوچ حقیقت شول ایدی،
هر اوچی مقبول ایدی، معقول ایدی.

صوڭ چول‌ر، آزراق‌غنه اویلاب قارا،
اول مینم اچده آصل طاشلر قایا!

یتمه‌سه اول طاش، کوکه‌یدن زور طاغن،
اول صیبارلقمی مینم صوڭ قورصاغم؟

سین اوزڭ اوچلاب طوتوب طوردڭ مینی،
ایلڭ، وهمنی اولچه‌دڭ، کوردڭ مینی:

بر کوکه‌ی خه‌تلی بتون گه‌وده‌م‌ده یوق،
بس سینڭ خه‌تلی چول‌ر آدم‌ده یوق!»

سوگدی چیچه‌ی، توکوردی بیرگه بای،
کولکیگه قالغانغه خورلاندی بوغای.

بای‌بو امنی گەیلمەدی هیچ کەنگەده،
قەچمدی سرنی خانونغە، ایر گەده.

بولغان اشنی چەچە. بوردی اول هامان،
طوردی یەشرب نەق بگرمی یل تمام.

تیك فقط بر کوننی «باشقە ابس تیگەچ»
آز، اق اچکاچ باشقە کیندکاچدن «پەرەش»

ڪەنگەدر اول ایسکی سرنی ایندی فاش،
بلکه شاعر شوندن ایتکان اقتباس.

پچەن بازاری

یا گا کیسلك باش

ا

باشلیق ئەلی سوزنی قارەمەت ایل،
یاد اینه ار، کم بار رحەت ابدا،
آلدمزده آط کەمیتن کورەلم
هـم میکینبن جمعتینه ایرەلم.
بو نزانده خوب خوب اشلر کوب طورور،
هیچ مونك تیك بری تقی یوق طورور،
حق تعالی نرسه قیلسه، ایرکی بار؛
روس میکینبن‌نلك نزانده سیرکی بار.
شونده باردر بر مسلمان پهلوان:
بیك اوزون، بیك کوچلی، ضبرلی جووان،
عدب باطر زرقوم کبی، صالصال کبی،
حیلەگه اوستا سید بطال کبی.
بر حکایت حکیادی نلمگه آری؛
یاضیلاب سویلب بیرب بولسه یاری.
طاکغه قالسون تیریچیلر، ایتچیلر،
شەمچیلرده، مایچیلر، کیبلچیلر.
بر زمان باردم پچەن بازارینه،
شونده مین طابدم آزق بازاریمه.

ايرته برلەن قابناءقده بو بازار،
قايده يانسەڭ آنده طولغان سودا گار.

قايسيسى صاتەقدەدر، قايسى آلا،
برسى آلدى، شونده برسى آلدانا.

هر زماننى مونده حاللر شول ايكان،
هر كم اوز حالى بلەن مشغول ايكان.

يوگروشەلر سورتنەده آبنا
بارچه مؤمنلر «كفر» پوچماغينده.

زيندى اش دوامان صوڭ آنده نرسه بار؟
بر صوغش چقغاننى تەلى، يا بازار؟...

مين ده چابدم شونده مؤمنلر بلەن،
مەسكەوسكى ياقغه كوز صالسەم كورەم:

نەگەرەب يول اورتاسندن طاش كيلە —
طاش توگل — بر كيسلگان اش كيلە.

باش كيلە شوندى قنى، شيرفى نزوب،
يولنى خود كيلگەن طرەڤايدن ارزوب.

هر طرف طراطن قارچى. يوق صاى،
باش «كيلر» جانينه بيك كچ طوقنادى.

كوردىلر بر كيسك آدم باشينى
آغلايو كيلديده توكدى ياشينى.

گەودەسى يوق بر عجايب باش ايرر،
شهيد ايرر، ايكى گوزى ياش ايرر،

يوق آياقى. گەودەسى هم يوق قولى
بر كيلك باشدر، ماماى سوكزر للى

صاقالى آق هم يوزندن نور چقار،
كوز قاماشور هر كم يوزينه باقار.

یوزن اوردی طوفراققه، قیلدی زاری
زاری، زاری یغلادی شهمهی علی،
باشنی کورگاچ اختیارسز جان آچی،
ئهی، جانم بو قایسی مسکیننڭ باشی؟
آغلیدر هر کم کورنده یاش صغوب،
آغلی ککیبندن کلهپوهلر چهوب
هم آیاق آستنده یاتقان تیرهلر
بارچه: «آی مسکین‌اده آی مسکین!» دیلر،

مونده طاو، طاو طورغان اوت قابهقلری
آغایلر صاقاللی قز — قارچقلری.
آغلاماسقه بر مسلمان باشی بو،
هر مسلمان بنده‌نڭ جاباشی بو.

آهلی کیسک باش، موڭن زارن سویلی،
آق صاقاللر نرسه بولدی دیب صوری.
قزغانچلی بر قیافت، باشلی کوز
برله مسکین باش بولای دیب باشلی سوز:
«بالهدن اوتکاننی سویلیمن ها گللا کز،
مین حاجی باردم حجه طوقسان طوهز.
کوب طواف ایتدم حجاز صحراسینی،
جدهسن هم مکه‌سن، منعاسینی.
مین گلاصیلهده طورمشدم ینه
بو عمرنڭ دوماسنده اوتن سنه.
همده مهسکهودن‌ده ماللر آلمشم،
صومینه طوقسان تیینی جهلمشم.
اینه ایردم کونده بر قرآن ختم
آلمشم عمرمده ۵ لب، خاتون

كيچ باررر ايردم: «نەتەيلر» رەنيتە،
گەورلوب كوندز كشى صورەتينە.
بار ايدى قارتلقدە آلغان خاتونم،
بر بالام، آە كوز نورم آە! آلتونم،
قارت كونمدە بونلر ايبدەشلر ايدى،
باخشى بولداشلر وسردەشلر ايدى.
طارتوب آلدى بونلرى مندن ديو،
سزگە واجبدر ميڭا ياردم قيلو،
آنلرى آلديدە كردى قويوغە!
قايغى قويمى كوزلرمنى اويقوغە،
قيلماسەڭز سز ميڭا ياردم اگر،
سزگە مندن بوم محشر دعوا بار!»

II

شوندە قارتلر جمع اولوب كيڭەشديلر
نيشلەيمز صوڭ؟ اغلاب اش بولماس ديلر.
قايسى ئەيتە: پادشادن صالدات صوريق،
اول ديونى جەدرە برلەن آتدريق.
قايسى ئەيتە: صدرى مقصودى باردر،
مسئلەنى بلكە مجلسكە صالور.
بز آنڭچون كوب طرشدق شار صالوب.
آخرندە دومامەدە صايلادق،
قايسى ئەيتە: قامچيلى ايشان باردر،
اول ديوڭ بلكە سحرن قايناردر.
اورتادن بركوب بلكلى قارت كشى
ئەيتە: بو حقدە مينم فكرم شونى:

ماشاللا گز بو، تیك قارەممەتنك آتی،
ایندی اول معلومگز سکوچلی کشی.

اول باروب آلسون دیونك جانینی
قایتارور اول بو کیسك باش قانینی،

بارچە قارتلر: «یاخشی بو، یاخشی!» دیلر،
وەت، منە رحمت! باباى طابدی دیلر.

بو باباى فکرن طوری اینسون خدا!
ایندی بر مؤمن کشی تودەندا:

میکلبای! بار، تیز قارەممەتنی چاقر!
چابدی کیتدی میکلبای چاطر، چاطر.

اوتمەگاندر کوز آچوب جومغان زمان،
کیلدیدە یندی قارەممەت قهرمان.

اسنەدی باشنی کوتەروب باقمغە:
غیرتن مم قوتن کورسەتمگە.

نیچە کم رور قەبلدی کوتەرمەدی!
ذرە مثقال یيرندن تیبرەتمەدی

هیچ کوتەرلمی آنی حیران قالا
گوچلەنە، تیرلی باطر حالدن طایا

اول باش ئەیتە: «بو قارەممەت شاشدیمو؟
اول کوتەررلك ییكل بر باشمی بو؟

بر توگل مگ‌ب قارەممەت کیلسەدە
منی زایکین، میدؤیدف بر بولسەدە

هیچ نصیب بولماس آلارغە قوزغاتو،
فایداسزدر قوزغاتورغە گوز آتو.

چیکمەسون بوشقە عذابنی بوامی‌دە
چونکە بار ملك پوط تعصب بو میدە.

بو میده یوزلەب عناد آنباری بار،
بو میده ملك یوت صرانك پاری باز،
بو میده باردر جهالت اون ژا گون،
«مین بلەملك» دعواسی بر ملك ژا گون،
«أیسکی، ایزگی» فکری باردر اون کلەت،
«هر جدید کافر» یکرمی امکلاد . . . »

III

حاضرون: «آه نیندی ایزگی باش!» دیلر،
تیك ینه اورنینه یابشماس دیلر.
ایندی مؤمنلر قانی قزغاندیلر،
چن کوکلدن باش اوچون صزلاندیلر.
هم اوره طوردی باطرنك چەچلری،
فضیله آرزندن اوتلر چەچرەدی.
مین دیدی دنیاده طورمیم ایچماسم
شول دیو ظالم باشینی کیسمەسم.
بار میەن حتی میکبنین سیرگینه؛
شول دیو باشینه کوکلم جیلکنه.
شونسز ایندی برده راحت کورمەمن
هم پوفاچ زأیکین رەتینه کرمەمن.
یا اولەم مین، یا شونك موینن کیسم؛
حق عنایت ئەیلر ایسه مین باصام.
بار خلقده: «بار، قارەصەت، بار» دیلر،
«بو کیسك باش خاتونن قوتقار» دیلر.
— بارمیارمی؟ مین بارام البت بارام،
بارماسەم دنیا یوزی بولسون حرام!..

بو عهدن صوڭره باشنڭ کوزلری
یافتروب کیتدی، آچلدی یوزلری.
اول باش ئەیتە: «ئەی باطر، رحمت سیڭا
بوکن‌دم مین بیك آور زحمت سیڭا:
بارچه ایرکڭدن رحبرکڭدن هدا
بولدڭ ایندی، پس سیڭا میندن دعا.
ئەیدەگز ئەی اهل بازار بر یولی
فاتحه! اوکسون فارەمەتنڭ یولی!»
شول وقت قوللر بلەن طولدی سما
چن کوڭل برلەن قیلا هر کم دعا:
ای خدایم بیر قارەصەتسکە مدد،
اوشبو یولده بیر آکار کوچ هم سەلەت.
بر زمان قوللر صالندیلر توشوب،
کوردیلر کیلدی طرامؤای بیتشوب.
پهلوان ڨا گونفه بیرلەشدی کروب،
آلدی „Пересадка“ برلەن بر بیلیت.
بارچه مؤمنلر اوزانوب قالدیلر
ای خدایم، رحمتڭنی صال، دیلر.
قوزغالوب کیتدی ڨا گون بیلدەی بارا،
باش جومارلانوب کینه بیردن بارا.
باشنی کورگاچ قوزغالوب غیرتلری
اوردی بارچه اینچیلرنڭ اتلری.
بوگرەلر آلدی - آرتلی بر کنو
کەکری قوبرفلر! قابا باشنی بیدو!
اول بارادر بوگرك آلدن‌ده قانی
هم جەبەدن آتقان اوندن‌ده قانی.

اوز حالنچه کیتمهده طور، طور ۋا کوڭ
طاش آتا باشقه مالایلر یلعبوڭ.
قالدی اوڭ یاقده «کتابلر خانهسی»،
صولده «الاصلاح» اداره خانهسی.
بر ساعت، بر کون واوچ کون کیتدیلر
زور زاۋود کریستاۋنیکوفنی اوندیلر.
بیدی کونی، تونی چونکه کیتدیلر
ناگهان بر صحرابه ایرشدیلر.
شونده ییتکاچدن طرامۋای طوننادی:
باش جومارلانوب بارادر طوقتامی.
طوقتاهاچ شونده سحرلی ماشینا،
نیملیمز، دیدی، قارهممهت باشینه.
اول باش ئهینه: «سین ۋا گوندن توش حاضر،
بیك یقینلاشدی کیرهکلی توش حاضر.
بز باریق آزراق جهیهو آلفه طابان،
ایشده بو آلدڭرهغی کولدر «قابان».
باردرر کولنڭ توبنده بر قبو،
شونده کردی اول تنگی ظالم دیو!»

IV

سوز رهتی کیلگاچ ایتهم ئهزرهك بیان
تا که یهشرن کول توبی بولسون عیان.
آنده مر تورلی عجبلر بارده بار:
قیزل آلتون شهر، چیز قریهلر،
موگزی مرمر بولانلرمی کیروك،
آلنی بوز بانلی چلانلرمی کیروك،

صو آناسی بیك یاوز بوزی قارا،
یلده بر اوه‌لاننی یا قزنی آلا.
شول زمانکم کیلدی مه‌سکه‌و عسکری
بو قزانغه طوب آتارغه باشلادی،
شول وقت خانلر، وزیرلر قاچدیلر،
بارچه مالنی اوشبو کولگه صاچدیلر،
صاچدیلر آلتون، کومشنك هه‌سن
یعنی بزنك مال کشیگه قالماسون.
شول زماندن بیرلی کم آلتون، کومش
کول توبنده هیچ حسابسز کوب ایمش.
بر زمانده شبهه‌سز بو کول کیبه‌ر
دیب عقللی زور حکیملر سویلیلر.
کیبدیسه، بر دفعه قوزغالوب باری
کول بویی‌نك مدرسه طالبلری
بارچه بابلقنی جیباچقلر ایمش،
هیچ هنرسز، بای بولاچاقلر ایمش.
یل، یل آرتندن هامان اوتمکده‌در
کول بویی طالبلری کوتمکده‌در . . .

V

ئه‌یده مقصودقه! آلار کونسون ئه‌لی،
سوز کیسك باشقه کیلوب یتسون ئه‌لی.
اول قارحمه‌تنك بیلنده یاری بار:
یاونك آلتی ملك قولاچلق بویی بار.
یاو بلن اول اشنی یاخشی جایلادی:
بر اوجن باشنك تلینه بیلدی،

بر اوچن اوچلاب قابانغه چوملی اول
طوبطوری شوندن قیوغه طوندی یول.
اول توشه، بر کون توشه، اوچ کون توشه،
طوقتامی اینمکده‌در کوندز، کیچه.
بر آیاغی ته‌یل‌نه‌در، بر باشی
بر مینوت هر دم حضردر بولدامی،
اول اینه اللهسوزن تکرار قیلا:
طشده آغلیدر گبسك باش، قایغرا.
نه‌ق توشوب گیتکانگه اون ته‌ولك تولا،
آخری بیرگه آیاقلری تورتله.
پهلوان غایت آروب، اشدن چغوب
اون مینوت طوردی قاتوب عقلن جییوب.
بر وقت بزنك باطر آچدی کوزن،
بر سرای آلدنده‌در کوردی اوزن.
شوندی یاغشی‌در، که هیچ موندی سرای
صالماغاندر که‌حیمسکی ایبرای.
قابقا باشنده یه‌شل لوحه طورا،
آنده ایشنه اوشبو سوزلر اوقولا:
«مونده سا کن، بوزی فرقه، جانیه
تابعیلر مذهب میناني‌یه».
طارتدی، قوبتاردی قاره‌مه‌ت قابقانی
صوکره تیز تیز ئلگه‌ریگه آتلادی.
کردیده کوردی سرایده بر خاتون،
جلب ایته‌رلك هر کشینك دقتن:
یوز قوری دورت یاقنی انوار ئه‌یلگان،
تکرینك عشقی آشکار کار ئه‌یلگان.

نماز اوقور اول آخرت خاتونی،
آه ایلەر کوککە چقادر توتونی:
کوز یاشی سجدەییرینی بولغامش،
اول کیسك باشنك حلالی بو ایمش.
اوتدی آندن، کیلدی باشقە بولمەگە
شوندی کورنش، قزغانچدر کورمەگە:
آندە بیشیوزلەب مسلمانلر طولی:
باغلیدر هر برسینك آیاق قولی.
الله، الله! صاقلی گور اوتدن دیلر،
قیل شفاعت یا یاماوندین دیلر،
سیکرەلر، چتلەنەلر اوزلری
هم آقایغان، قوط اوچارلق کوزلری.
چون بولار هب پهلوانی کوردیلر،
بر آغزدن بویلە فریاد قیلدیلر:
«مرحمت ایت، ای قارەحمەت بزگە سن:
بزنی قوتقار، ایز دیونك ایزمەسن.
هر مینوت اوتکان صاین بز قورقودە
یو دیو هر کون بیشەر آدم صویا.
کوب ایدك بز بلطر اوتکان کوزگنە،
ایندی قالدی بارچەمز بیشبوزگنە».
شوندە بر بولمە کورندی، شاقتی کیك؛
کوردی یاطر شوندە یاتقان اول لعین.
بی نهایە زور باشی، گومبەز قدر،
نی سیبدندر، باشندە فەسدە بار.
صالنوب توشکان کیلشسز مییغی،
بیك اوزوندر مثل کوسی قویرغی.

بارمانلری اوضهار آدم گەودەسی
کوب تاتارنی ایمگان ایردی اول عاصی،
بیلگلی ایندی قارەصەت قورقمادی
اول آنی طور، طور دیوبن تورتکەلی.
نغرەلر برلەن دیونی اویغاتا،
هیچ اویانمی اویقوسندن، اول یاتا.
تورتکەلی طورغاچ نهایت اویغانا،
قورقنچلی کوزلری اوتدای یانا.
اول دیو اویغاندی دورت یاقغه باقار،
کفر سوزلر آغزندن اوزلر صاچار:
«نیك یوریسك موندە رخصتسز کروب،
هیچ اویالمی تەملی اویقوم بوزدروب،
بلمیسك مخصوص گالونیەم بار مینم
محکمەم بار، آفتانومیەم بار مینم.
قورقمادك موندە نیچك کردك قیوب
بار ایکان یورگان کشی جاندن طویوب!»
بازمیمن صوغش نەرسمە بولغانن،
قایسیسی جیڭگان وبا جیڭلگانن.
گورزی توشکاچ قایسی بیلدن باتقانن،
قایسیسینك ماڭلایندن باتقانن.
قارئم ایتکل قناعت بارینە،
ایتمەسەڭ، ئەبدە پچەن بازارینە.

VI

ایرتە برلەن، قاینامافدە اول بازار.
آندەدە موندە قزادر سودالر.

ترسه‌ده مادتده‌گیچه سودالر،
ئه‌لل نیك، بوگون كوكلسز در بازار.
هر مسلمان، ئه‌لل‌نیگه، قایغیلی،
نرسه‌گه حمل ایتمگه بو قایغینی؟
یوق، آلارغه قایغرورغه یولده بار
نه‌ق بر آیدر، یوق کیسك باشنی خبر.
جمع اولوب اوچ دورت کشی هر چات صاین
گه‌پله‌شوب قایمرتالر باشنك حالن،
یعنی اول مسکینگه نی بولغان ایکان؟
ایکی یافنك قایسیسی جیڭگان ایکان؟
اهل اسلام شول ره‌وشچه بحزنون،
کوربنه شول حال، براقدن آخ ؤا گون.
نرسه بولغان؟ نیندی حکمت، کم بل؟
طاش باقا توسلی ؤا گون ئه‌کرن کیل.
اوچ ساعت اوتدی. گورنگاندن بیری،
یوق ئه‌لی اصلا یاقنلاشقان بیری.
نیك بولای بو؟ دیب عجبله‌نگان بازار
ئه‌یله‌مکده پاسسازیرلر انتظار.

VII

طن‌غنه طورغان رفتنه شول ره‌وش
کیلدی به‌مسز، قورقنچلی بر طاوش:
بیك قاتی کوك گوکره‌گان توسلی بولا،
بیر یارلغان، تتره‌گان توسلی بولا،
بر، آرسلانلر آقرغاندای بولا،
بر کلو ایشه‌ك باقرغاندای بولا.

کوز آچورماسلق چقوب قوەلی بوران
باصدی ظلمت بیر یوزینی شول زمان.
هر طرف ظلمت، کورنمیدر قویاش،
قورقوغه توشدی کشیلر قارت ویاش.
هیچ کشی بلمی نی حکمت بو، نی بو؟
ئەلل چنلابدە قیامت کونمی بو؟
ئەلل بر «قویروقلی یولدز» توشدیمی؟.
ئەلل تنگری صور اوررگه قوشدیمی؟
دنیاغه صوڭغی مینوتلر کیلدیمی؟
ئەلل خان‌نڭ مسجدی ییمرلدیمی؟
ئەلل توبه قاپقاسی یابلدیمی؟"
ئەلل بر بای قورصاقی یارلدیمی؟
طاش بولانلر، جانلدر، در سلکنه
قارشلاق یوقدر خدانڭ ایرکنه.
ئەرجەدە چینك. کەوشلر قوزغالا
هم اویوب قویغان کەلەپوشلر آوا.
طانومی دوست دوستنی، قردەش قردەشن،
هر کشی قورقوب اوقی «لاحول» سن.
نی بلا کیلدی فرانڭ خلقینه
اوچرادیلرمی خدانڭ قهرینه؟

VIII

بس شورسەدە قورقشوب طورغان زمان
چقدی آکسزدن قویاش، کیندی طوزان،
کوردیلر: یندی کیلوب معلوم ژاکون.
طاغلوب آرتنده بر نرسه طافن.

نی کورەلر اونمی، بالغان تو‌شی بو؟
طاغلوب کیلگان تنگی فەسلی دیو.

ای دولی! ملعون دیو، ای طارتلا!
آفرا یەمسز فاتی، بیر سلکنە.
بیتی باشی قازلانوب بتکان یەنە
ئەیلنەسندە کیسك باش ئەیلنە..

ـویرەلوب بیردن دیو گیلگان ایکان
مم ژاگون شوندن اوراق طوبغان ایکان

بو دیودن اول بوران قوبقان ایکان،
قورقتوچی شول خدای صوققان ایکان.

ایندی هر کم کوکلینە شادلق طولا،
اول گیسك باش جلمایوب کولگان بولا.

شول مینوت چقدی ژاگوندن پهلوان،
کوتەروب باشینی آرسلان صمان.

چون پچەن بازاری خلقی گوردیلر،
بارچە کورشمك اوچون یوگردیلر.

جمل بردن: «السلام‌ادە السلام!»
مم قارەممەت: «وعەلیکم ئەسسەلام!»

هر مسلمان درد بلن گوگگە اوچا:
بر گیسك باش، بر: قارەممەتنی قوچا.

چقدی ژاگوندن طاغن بر ایر بالا
بیك چیبەر، کورگان کشی حیران قالا.

چقدی طاغندە چاپانلی بر خاتون
جلب اینەرلك تیر بچیلر دقن.

بر حاجی شول مال خاتونغە کوز قصا
ممدە یابیاغشوق اویاتسز موز قوشا.

اول کیسك باش کرردیده بو تقوانی:
«تیمه خاتونغه!» دیب بارماق یانی.
«بلمه‌دم مین!» دیب، حاجی زاری نیلا،
کوزلرندن یاشلرن جاری قیلا.
شول وقتده قامچیلی ایشان کیله،
اول کیسك باشنی طوتوبن اوشکوره
کوردیلر باش به‌ش یکت بولدی ینه
قول، آیاغی، گه‌وده‌سی کیلدی ینه.
بو کراماتنی گوزیله کوردیلر،
تڭریگه مڭ، مڭ شکرلر قیلدیلر،
اول دیو گوزدن یوغالدی یوق بولوب،
اوچدی یاکی بیسته یافغه اوت بولوب،
سز بله‌سز اول کیسك باش ئه‌لده بار،
کون کوره یاغشی‌غه اول سودا گار.
دین یولنده کوب عذاب کورگان اوچون،
آرمی طالمی دین اوچون یورگان اوچون،
پهلوانغه بیردیلر آلتون سه‌عه‌ت،
چلبری یوق، بلمیمن، نیدر سبب.
قامه‌لات، قاملات، قاملات
نو، پچه‌ن بازاری خلقی کوڭلی شاد!

٧

اویله‌نو، توگل سویله‌نو.

(ایوانوف کلاسیکادن)

ــ قارا، ایبده‌ش، سیڭا کیلدم کیکه‌شکه:
کوز آتدم مین بیگون بر شه‌ب آغاچکه
نی دیرسك سین اگرده مین اویله‌نسه‌م،
کشی توسلی اورنلاشسه‌م، کویله‌نسه‌م؟
ــ آلای بولماچ، اویله‌ن دوست چیکه‌ وایم،
ماتور، یاقتی هم بیرسون خدایم.
ــ شولای دیمسك؟ شولاین اول شولای‌ده،
یاریلا اش یاروب طورسه اوڭایغه.
خاتون آلمق چیتن بیت هم مشقت،
بر آلغاچ بولمی بیت شیطاننی طاشلاپ.
بتونلی‌ی به‌یله‌نه آنده آیاق قول،
جوله‌رلك اول اویله‌نمه‌ك ڧیر معقول.
ــ آلایسه کوچله‌می هیچ کم، اویله‌نمه،
«کیکه‌ش بیرده کیکه‌ش بیر» دیب سویله‌نمه!
شولای دیمسك شولاین اول شولایلا،
اگرده اوخشاسه اول طولغان آیغه!
فرشته کوك کولوب آلدنده طورسه
وطوبدای کیك قوچاققه اول آتلسه!

شولای بولغاچ ئیچاك آلمی توزەرمن،
آلام مین، بلکه راحتده بوزەرمن.

ــ آلای بولغاچ اوبلەن دوست، چیکمه وایم
سعادتلی عمر بیرسون خدایم.

ــ شولای دیسك؟ شولاین اول شولایده،
یاریلا اش باروب چقسه اوکایغه،

ــ ...نلرن سوبوچی بر ماتور یەش،
ئیقم یارنی سویوده بولسه کوندەش،
سویرب کینسه خاتون هم اول یگتنی
ئیتن طورمش، بر آیده بارده بتدی!

ــ الایسه کوچلەپ هیچ گم، اوبلەمه،
«کیگەش بیرده کیگەش بیر» دیب سویلەمه.

ــ اوبلەنەیم دیم، «اوبلەنەیم» اول ماتور سوز،
ئیتن شول دنیاده طورمق خانونسز.

یاناسلك بوظ گبك صالقن توشەکده،
گویا سین بو جهانغه کیلمشەکه!

بولنمی اشده بر معلوم وقتقه،
بو حاللر بیك براق ایبدەش بغنکه!

کەلەشکه مین بو کوندن یاوچی صالسەم
اوزاق اوتمی آنك قویننه بارسەم،

بلی قوللر بلەن اول تەننی صارسه!
بخت شول. ازلەیم مین باشقه نرسه.

ــ آلای بولغاچ اوبلەن دوست چیکمه وایم،
بلی، یاقتی عمر بیرسون خدایم.

ــ شولایلا، اول اگرده ایرکه بولسه!
تکبر بر قابارغان کورکه بولسه!

رضا بولمی مبنم طابقان طابشقه،
سبب بولسه هامان بوق بار طاوشقه.

رضا بولمی مبنم آلفان کیمگه،
توشورسه اول کسه یاقلی قیینغه؟

ایری کم؟ بابی، بوقمی بلمی حالن،
«کبتر!» دیب داولاسه زەنگەر وآلن؟!

ــ شولای ایدەش، آلای فورقسەڭ اویلەنمه
«کیگەش بیرده کیگەش بیر» دیب سویلەنمه.

ــ شولایدە، بیت آتا بولەق کوڭللی،
بتونلەی عاد اینه اول حال کوڭلنی.

بالاڭ بوگروب منه آلفه «ئەتی!» دیب،
کیلر ئەتکەی میڭا مەمەم! تەتی! دیب.

بو حال ایدەش جوواتماسمی کوڭلنی،
بلون راحت، حضور شونده توگلمی؟

ــ آلای بولفاچ اویلەن دوست، چیکمه وایم
ئەتی بولمق نصیب اینسون خدایم.

ــ شولایدە، صوڭ بالاڭ بولسه بیش ـ آلتی،
اویلە طولسه شولاردن هم قارالتی.

شولارنی طویدرامن دیب تیرڭ توك،
ئبیل بیرگه، دوفا ترسلی بیلڭ بوك.

ــ آلای بولسه خاتونسز طور اویلەنمه،
«کیگەش بیرده فلان بیر» دیب سویلەنمه.

ــ شولایدە اول بالالر اوسسه بارده،
اگرده بیر جیلکدەی پشسه بارده،

طاپانوب یاش مقلفه همده کوچکه
کرشسه هر بری بر یاشی اشکه.
بایوب کیتسه آلار شول اش یولنده،
ایته‌رلر تربیه قارتلق کونده.
ــ آلای بولغاچ اویلەن دوست، چیکمه وایم،
طنچ قارتلق نصیب ایتسون خدایم.
ــ شولای، لکن کیریگه ایشسه یازمش؟
اولب کیتسه خاتون کوب طورمی یا گلش؟
بیش آلتی یاش بالا قالسه قولگده
منه ایندی چوقوز طورمش یولنده!
طنچلق یوق آلارنك بورچوندن،
قولاقك طق آلارنك چر ــ چوندن!
منه ایبده‌ش، بو اشکه آپتربم مین،
بو اوینی اویلاغاچده قالتربم مین!
ــ آلای بولغاچ قرشا چورط هیچ اویلەمه،
کیگه‌ش بیر دیب جوده‌مه هم سویله‌مه!
دیبم بر سوز، بونەن بر سوزده قاتمام:
«خاتون آلسه‌ك کیره‌ك ایت کونده یاتمان!»

کولکی و هجو قسمی

خاتونلر حریتی. (*)

(«ساتیریکون»دن)

ـ کوبه‌م بیرمك اوچون حرلك، آزادلقلر خاتونلرغه،
بتون فکرم، اویم شولدر قارامی کون وتونلرگه.
بو اویدن قایناسم یوقدر، اگر قانلی صوغش بولسه،
خاتونلر ایرکی اوغرنده، اوله‌رمن مین اولش بولسه.
خاتونلر! آتلا گز آلغه! بو یولده شاولا مطبوعات!
خاتونلرنی قصوچیلرغه قارشی آچ صوغش، اوق آت!
ثیبل ای خلق دنیا! اورتادن یول بیر خاتونلرغه!
یاشا، ای عالم انثی! وقت، حقلرنی آلگلارغه.
طارالورغه وقت ایندی، چاپان آتلی بولوتلرغه،
چاپانیده، بخاریده آشارغه نالسون اتلرگه!
آلارده ایر کبی شاهلق، هکیملك نامرن طافسون!
خاتوندن کوچ ترقی بحر بنه کول، کول بولوب آقسون!

---

*) «ساتیریکون» ژورنالنده بریو، خاتونلر طرفداری بولوب ایدن بویننده: «خاتونلر! آتلا گز آلغه!» دیب غیرتله‌نوب یوروگان بر کشینك فقط چالبارن طارازتماغان اوچون، خاتونـ‌ونـ‌ی ات ایتوب سوکـکانلندن کوله.

میگا کیلگانچ اول شعر طبیعی ملیله‌شدی.

کوب کشیلر بو شعردن مراد نرسه ایکانن بتونله‌ی آنگلاب یتمه‌گانـگه آزراق ایضاح ایتدم.

اوقو، باز، بل، طرش صین ای مقدس یارتمز بزنك!
کشی بولمق اوچون ایك، ایك برنچی شرطمز بزنك!
ادم بار بیت، خاتون تیز بولسه‌نه، بیرسه‌کچی چالبارنی،
بو طابلانغان ایکان بیر، یاخشیسی هم طابسزی بارمی؟
قارا، مونسیده طابلانغان! دیدم بیت، طابلری بتسون!
شونی چیستارته‌اغانسك جه، خاتونمی‌سین؟ صبیر بیت‌سین!

بر شیخنك مناجاتی.

ای خدای! معلوم سیگا، تیك یاخشیلقده قصدمز،
ذکرمزدر: قازی قوزی، یه‌ش‌گنه قز، قاز، قمز.
بوقتی سوبلیار جدیدلر، چندن اهل انصافلی‌بز،
ماقتیمز ایچ تکرمزنی، ایشته بو بیش «قاف»له‌بز.

*

بـراق قـیـل بـزنی سیـن آفـات نـفسه!
مـداوم قـیـل مـامـان قـافـات خمسه

یاز علامتلری.

بازلر بیتدی، قارلر اری باشلادیلر،
طولوپلی‌لر طولوپلرن طاشلادیلر،
کیبه‌سزلر ایرکن یوری باشلادیلر،
طونسزلارغه نورلی گونلر کیلدی ایمدی.
قاتا، چانا طابانلری یال ایته‌لر،
شلتر، شلتر یولدن آرهالر کیته‌لر،
طارانتاسلر، ۋیلاسیپیدلر، کاربته‌لر
اوراملرنی چوواریلیلر، بر بر ایمدی.

۱۰

قاتقان — طوكغان آغاچلارى حاضر قارا،
هر برسى باشارشوب يافراق بارا،
بو اورمانلر باقچه بولور پارا پارا،
هر آغاچده صاندوغاچلر صايرار ايدى.

بيدى قات بوز آستندن چغار باقا،
باتقاقلرغه — بالچقلرغه باتا، باتا،
قوبى قامش آراسندن باقا، باقا
باقاناقا — باقاقاقا ديور ايدى.

شول باقالر يارغه چغوب باقلداشا،
برسن برسى (كلاشيوه طاقلداشا،
ئوال نرسه كيكشه‌لر آڭلاشا
آخرى منطق اوقوغانلر بولار ايدى.

فعلر اوتوب ياز كونلرى كيلور ايسه،
صحرالرده يومشاق صبا ييلى ايسه،
آه بو كونلر غمكين كوڭللرنى كيسه،
اوتكان عمر بر بر ايسكه توشه ايدى.

دريالرده بوزلر آغا، طاو طاو بولوب،
هوالرده قوشلر اوچا بولوت بولوت.
اى خدايم فضلك برله كوننى جلوت
اولگان دنيا باكى جانلر آلسون ايدى

بر مانع ترقيگه.

بانارسڭ ديم، بوكورمه نيلگه قارشى!
كيرى قايتور توكورمه ييلگه قارشى
باطر ديب ماقتاماسلر، چيكمه زحمت!
كوچڭ ا ربنهار ديم اورمه فيلگه قارشى،

کبری توشدی اوغی باشینه، نمرود
آتوب باتقان ایدی جبریلگه قارشی.

یهودلر بولدی مغضوب تاقیامت،
قاریشوب، کوز یوموب انجیلگه قارشی

خذر! احجار من سجیلده واردر،
خدادن وسوسه، تضلیلگه قارشی.

تناقش یوق مثالده ای مخاطب!
آچولانسه‌ڭده، چو! تمثیلگه قارشی.

تعالی ایت دیسه‌م سزگه، ئه‌ره‌م سوز!
سمالر کینه‌لی خنزیرگه قارشی!

سبنی دردله‌ندرر گارمونلی جر بو،
بیورسلڭ باشکه بوکادریلگه قارشی!

۱۹۰۷ سنه، نویه‌بر ۵

بو گازیته اداره‌سی حالندن.

به‌یره‌م بیته‌کان آقچه کیره‌ك، کاسسه قوری،
محررلر یازغان اوچون آقچه صوری؛
ناشر ایسه چیتلکده‌گی بوری توسلی،
ایده‌ن بویی، آرلی بیرلی آتلاب بوری.

ماشینیستلر، مرتبلرده بار شونده،
طارتقالیلر فایسی آنده، قایسی مونده
بای آبزینی: «آقچه بیرده آقچه بیر» دیب.
ته‌گری! یاندرما هیچ کمنی بو یالقنده.

فایسی ئه‌یته، مین ایرته‌گه اینك آلام،
فایسی ئه‌یته، مین آمیرکان چیتك آلام،
بیره کور بای بوگونه، دیدر، برسی طاغی:
عرفه کون مین آولغه کیتوب بارام،

بزنك بابنك ایكی كوزی یالترادی،
آردی تمام، اشدن چقدی، آبنرادی؛
قزارندی، بورتندی‌ده، آچوندن
ایرنلری در، در اینوب قالترادی.
ای كانتورشك! اسچوت یاز، دی، شالقانقه،
منصورفكه، زینوالینگه، طالقانقه.
املان حقی تییش بوغای اورسلردن،
یاز، پیتربورغ، نیچوك ئه‌لی . . . بالكانفكه،
یازغان، آبزی! هر برسینه، آلاچق یوق،
مین بولغانده ایسه‌بل‌ئمی قالاچق یوق؛
„به‌یرم اوچون ۵ ــ ۱۰ تەنكه بیرچی آبزی،
اویده بر بورتوك چای؛ شیكر بر شاقماق یوق“.
قولاغنده بابنك طاوش شاولی هامان،
هر خدمتچی خدمت حقن داولی هامان،
بارا طورغاچ ناشر آبزی قاچوب چغا.
خدمتچیلر قووا ازدن تابان ــ تابان . . . . .
به‌یرم ایندی هر كم آچلغان، شادلانغان،
یاڭی كییم كیگان، یاكلانغان، آقلانغان . . .
(ازین جانب) بو طرفده نیشلیلر صوك.
آلدانغان هم آماچ آطلارغه آتلانغان.
خدمتچیلر؟ معلوم ایندی فقیر حالده،
قزغانچلی، مسكین حالده، حقیر حالده
به‌یرم كورمك فایده ایندی؟! عذاب فقط
بو گورنشكه یغلاده كولده، شاقده قات!

* * *

سیڭا دوستم سوزم شولدر: تاتارغه صانما مطبوعات،
طرا کنبر آچ تاتارغه صاتده طور هر تورلی مشروبات.

صاتاشقان.

باز باشی بوزلر کینه لکن صو اوچی، جون آغا،
جون بلهن بر بورکی اولمش تب تری مجنون آغا.

طوفتا مین قابوق بامیم. صوگره سوبلهرمن قالغانن،
هر وقتده شول سونلگان توشلرندن اون آغا.

ئهرنی، ئهرنی لعنت ئهبنهم تیسکهری بو دنیاغه:
بیالی کون بولغان صاین هر بر اورامده قوم آغا.

صاچده بیتکان، آلدرغه قورقنچ، بیك قورقنچ:
طوتسه باشدن صاچ تراش، شلترده قتر جون آغا.

سین گنه راحت قویاشن قاراتالاسك قارات،
تیك آلاسك سین آنی، اول بیت مینم آلتون طاراق.

قای وقتده قابقالیم مین آشنی ـ تهملیسن گنه.
تهملی جیمشلر اچنده تهملیسی پیلمهن گنه.

مین گنه، بار کوککه پادشاه، مین طافن طوقماچده آشیم
سین پاشا، هم مین‌باشیم، ئهیت، شاش‌دیگن طاغن‌شاشیم.

کوره قالسهم اش بلهن، طرنی یلانلر موگزی،
یابیالانغاچ، بیك کیتگان هم کشی توسلی اوزی.

اوفتانام، آچولانام هم قاش جیبورآم دنیاغه؛
کبتمهسون آلوب طوراطنی گوکده بر قوزغون آغا.

مهنگیگه شول کویگه باررمی قارا طابلی بخت،
اوچ جریده شهب دیلر «یولدز» و«الاصلاح»، «وقت».

یوق بو دنیا تاپلاغان کوك، یوق بر ییرلر برسی‌ده،
یوق چبیلر، یوق‌پسنیلر، «پس‌پس»ی،یوق «پرس»ی‌ده.
یوقدر البته بولامق، اول‌ده‌در ئه‌لبه گنه،
یوق طاراننتاس، یوق کاربنا، بارسی‌ده آرباغنه.

اول، مه ارل . . .

اول ضیالیدر بلمسز، معرفت، حکمت صاتا.
مانژیت آلغان ۱۰ تبینگنه. ۵ تیینگه آق باقا.
شه‌ب سیکر گچدر اوزی. نه‌ق طامتمالی طانسه‌نك،
اول آپانلر مین سبکه‌یتیم: «طراننتاتاده طراننانا»

بر طرفدن، بر گازیت طولغان آنك استانیه‌سی،
چوبل‌نوب آندنده موندن تورلی تورلی سفسطه . . .

یکت بله قز.

یکت ـ سویه‌م چومچ کبی بورنگنی جانم،
عاشق بولدم، تمام بتدی مجالم.
جاناشم، آه ایله‌ك آرزگنی اوبسه‌م!
نی قابغی؛ ایندی مین شل چاقده اولسه‌م

قز ـ محبتسز! لغردی شونده یوقای،
اوزگنه کیلمه‌گان ییر برده یوقمی؟

یکت ـ آچولانماسه‌نه عبنی جمالم،
سینی مین کیمسلوب گه‌یتمیمل جانم،
سینك توسلی ماتور قزلر سیره‌ك بیت،
خاتون آلسه‌ڭ ایلك، چومچ گیره‌ك بیت.

مینی آلسه‌م چومچی هم ایله‌کلی
بولام ایچ، آنچه طوزدرمق کیره‌کمی.

محمدیه‌دن.

دیدی کامل، که یا سیداش اوتندم،
یاڭلدم بولی، یاڭلش بوله کیتدم؛
بیلم عاجز، سینڭ صودلاشووڭدن،
حجاب قارشیبسینه اوت آچووڭدن،
حاضر کولمیم سینڭ سیداشلکڭدن،
الـکده بولسه بولغان یه‌شلکمدن.
حاضر دقلیم «بیان‌الحق» لرڭی،
تمامیله آڭا ملحقلرڭنی.
کامل بنده‌ڭ، که قیلدی معصیت اوش،
ئه‌لـگده‌ر نه قیلسه‌ڭ ناصیت اوش.

تشلری یه‌مسز، ماتورغه.

ئه‌یل‌نه‌مه‌ده باش یگنلر ئه‌یل‌نه‌ده ئه‌یه‌نه،
مین یاراتسوون دیب، اوزنچه هر بری اصپایلانا.
ـــ قیشلیم ابه‌ی آبه‌رادم دیب، شکایت ئه‌یل‌دڭ،
ماتقانوغه اوخشادیب بر کون حکایت ئه‌یل‌دڭ.
اول یگنلرنی قاحرمق، بیك اوڭایدر اول سیڭا:
گورسه‌تیمچی مین آلایسه، بیك آسات بر بول سیڭا:
سین آلار کیلـگاچ تبسم ایت فقط بر کول ئه‌ن،
تیك آیاق باسسوون شولای ایته‌کاچده برسی بر گنه،

ورلانغان معنا.

نیعال شاعر؟ کیف خوشمی؟ دیدم شاعرگه بر کونی،
کیف یوق دوست، ئه‌لی مین کوب جفا چیکدم ظالمدن، دی.
نی بولدی؟ نیشل‌دیلر؟ ئه‌یتچی شاعر، گه‌مدر اول ظالم؟
یه‌درمه ایندی میندن، کمل‌گن مین‌ده بلوب قالیم.
— «منه شول باشقه شاعرلر، طنچلق برده بیرمیلر،
شعر یازغانده هر بولغه، مینم معنانی اورلیلر.
آلار اورلاب بئر گاچدن مینم شعرمده نی معنا
قالا صونک؟ قالدی ایندی بارچه اشعارمده بی معنا».
بو شاعر دوستنی مین ظلوم کورروب غاینده قزغاندم
ودرحال اوسته‌ل اوستندن مونک اشعارن آل‌ندم.
طاوب مین شاعرمنک بارچه اشعارن قاراب باقدم،
اوقوب چقدم: یتونل‌ی بوش نظم، طوزسز شعر طابدم.
دیدم: آیهای باورلر، نیندی ظالم، اوکماغانلر بیت،
مونک شعرن آلار چنلابده آلغان اورلاغانلر بیت!

موللانک زاری.

(«ملا نصرالدین»دن)

ای خدایم! بنده‌گه، اوّلده حرمت بار ایدی،
بر زمانلر چالمالیغه تدر، عزت بار ایدی.
قایده آوسه‌م مین، خلق شول یاقنی نوّتل‌ر ایدی،
بیر یوزی جنت ایدی دولت ونعمت بار ایدی.
سوز ده‌شوچی یوق ایدی مین بر قارانی آق دیسه‌م
های عمرلر! امل املامده اطاعت بار ایدی.

اول زمانلر هر کم ارز حالی بلهن مشغول ایدی
نه بو حضرتلرنی تفتیش، نه بو صحبت بار ایدی.
بیتمهگانمی مین ارتوتقان؟ «معرفت لازم» دیلر.
مختصرده حیض، استنجا، طهارت بار ایدی.
همهسی کذفرگه اوخشاشلی بو طار چالبارلرڭ
نه مسلمانلقغه آنلرده شباهت بار ایدی.
یوقلاغان، سونگان تاتارنی باش کوتهرتدیلر شولار،
یاتتی کونلر اوتدی حضرتلرگه راحت بار ایدی.
هیچ بروو سیزمهس ایدی، حیله مکرلرنی مینم،
موللانی معصوم صاناودای ایزگی عادت بار ایدی.
دورفتنا طورغان ایدم چن سوزلبنی تکفیر بلهن،
یهشرن اشلرنی آچارغه کمده جرئت بار ایدی.
بار مسلمان شول بوزوق یاشلر بولن طوتقان حاضر
یوقلاغانمن اوتکان اول کونلرگه: فرصت بار ایدی.
آولار ایردم مین بالقلرنی بو بولغانچق صودن
ای قایا، اول کونکه خلقمده جهالت بار ایدی.

عبدالحمید.

اوتوز یل حر فکرلیلرنی اولدرت،
تورکلرده آزادلق طامرن قورط،
وطن یاقترنوچی شهملرنی سوندرت،
مسلماندن بتون چیتلرنی کولدرت،
اوتوز یل قازیغان باز بیك نیرهن شول:
منه ایندی حمیدڭ شونده گومبررررت!

بزنی اوزنمز یامانلیلر .

صداقت بزده یوقمش، بولماسه بالغانمز باردر،
نفاق ژیستانکه بزده کوب مثال الغانمز باردر.
نظافتکه رعایت یوق ایمش بزده — نه یوشانلر!
آنکچون یورط صابن بزنک برمز قومغانمز باردر.
طاغن بزده علم اهلی — ضالیلرده یوق دیلر،
اونوز بلاب بخار، قریه‌لیده طوغانمز باردر.
ناتارده آقچه یوق، بایلقده یوق دیب برقنی سویلیلر،
اورام طولی قیلن جدیوب بورچ صوغانمز باردر.
صناعت یوق، هنر یوق دیب یازالر اورنسزغه،
بهردیدن بیگل مال طاقوچی ایشانمز بارد .
زاکون بلگان یوریست یوق بزده‌دیب اویلاو خطا؛ حتی
پهن شالقان بازارده زاکون صاتقانمز باردر.
طبیباق فنی یوق دیب‌ده یامانلیلر، دی دشمانلر،
مریضلرنی یاسین برله صوغیب یقغانمز باردر.
مهندس بارلغن منکر، «کفر» یوچماغینه بارسون،
کورر شونده بوبین ایتن یاوب قالقانمز باردر.
ایتانما گز برده یوقلر دیوسه بزده شاعرلر
طامردن یوز یکتدن شیهه‌ز اورغانمز باردر.
اوکای طورمش ولایده، هیچ ایمز باش یاکالقه
قوتورسونلر بوزوق باشلر، الار: چالبارلری طاردر.
حرام اوین، فلاناودن ضرر تیمس غدای قوشسه
«هدایه شرحی» نامنده چوبن قالقانمز باردر.
آلار آلدارلر آلدانسه‌لر، جسور مفتی‌ده یوق دیرلر،
مهابتلی اوزون بویلی محمد یارمز باردر.

خودوژنیقلر ورساماردہ باردر، یوق دیەلماسلر،
مدینە، مکە دیب توزلی بوباو صاتقانمز باردر.
جیرەنەمسلك مسافر خانە هم آشخانە یوق دیلر
«سرای»دن ییستالقدە کیم توگل «بلفار» مز باردر.

وجدان حریتی.

(«بودیلنیك»دن).

یکل یوزمك بو طورمش دیگگزندە
خوف یوق ییللیسندە، ییلسزندە.
ولکن بوکلەمە آرنەکدە وجدان
آور اول بو بوزودە تورغاشندن.
باتارمك سین، سینی اول توبکە طارتور،
بو چن سوز: طنکلا دیسەڭ فهمڭ آرتور.

ئەنە، منە.

ئەنە چولمەك: آکار قاتق طوتورغان،
منە خلفە: باشی منطق طوتورغان.
ئەنە قارغا: مەچت اوستینە قونغان،
منە شاکرد: اوکازلی موللا بولغان.
ئەنە چبچی بەرەنگی کەلجەسی،
منە «تحریر مرأة» ترجمەسی.

منهاج.

طاش طاشیلر؛ آنده منهاج «عالیه» نیگزین صالا.
طوی یاصیلر؛ مونده منهاج عائله نیگزین صالا.
صالنورده توبل‌نورده بیك اوگایدر صوگفیسی؛
عبکلهٔ‌ئم مین ئه‌لله نیك بولماس کبی اوّلگیسی.

ایکی یول.

ایکی یول بار بو دنیاده: بری بودر بخت استه‌و،
ایکنچی شول: علم عشقنده بولمق معرفت استه‌و.
سینك قولده تله‌رسه‌ك معرفتلی بول، بختسز بول،
ویا که بیك بختلی بول، ایشه‌ك بول، معرفتسز بول.

نومیرگه توشکان ایسکیلر.

کوررمك سین بولارنك یورگانین هر دم کاریدورده،
یوریلر قارت گه‌وه‌ده‌ی، ادزلرن آتلر صانی زورغه.
اوزون کولمك‌لوپردی، چالباری بوق، مم‌ایزوچیشکان.
سه‌عه‌تدی همده امطاندی‌ده چلبر صالنوب توشکان!

اصول قدیمچی.

I

مگر کونلرده بر کون امر طراختیر
اوطر مشدم که بر پیژنوبده سرا.
قولمنی سلته‌دم فانی جهاندن،
آمزده پاپیردس آلدمده صرا.

طراغتیرلرنڭ اول عاشقلرندن
تزلدیلر کیلوب قاتیمه طرا.
دیدیلر، کم نیچون نیك اولطراسڭ،
داۋای گارموڹ کیتورت، بزنىڭله جرلا.

کیتررندم اسکرپیکه برله گارموڹ،
قزقلی بارچه ترسه کیلدی موند،،
فقط بر بولمه‌ده هیچ کمسه کورمه‌س،
کیترتدڭ بر نیچه آقشارلی قزده.

گول‌بت ایتدڭ، تمام شونده ایسردڭ،
بوتون بیت - باش قزاردی، طوتدی قزما.
بر آزدن صانکه بزگه کیلدی الهام
«علم» بولدق، حاضر بز اهل فتوا.
کرشدڭ تیکشررگه موللالرنی،
که یعنی قایسی آزغن، قایسی تقوا.

سوگوب تلدڭ جدیدلرنی‌ده، یعنی
آلار دینسز، شولای بازغان کتابده.
حرام دیمز تیاتر، طانسه‌لرنی
«تگندە تیپترو» اولا واعلا.

کوڭللر قالدی صاف شرك وضلالدن؛
مینوتده پوط وپوط دینلیلك آرتا.
بز اوجماخ قوشلری بولدق بو ییرده،
بوتوڹ بولە، طولوب کیندی ثوابقه.

II

حسابسز کوب اچلگان، مه‌لجگانمن،
اوطورغان ییرده شونده قالقوغانمن،

عولوق حالده میڭا بر توش کورندی،
توشمده بیك عجب بر اش کورندی.
عوبلیم‌می مین توشمده آءنه کوردم:
اوزمنی گویاکه اوجماخده کوردم،
تزلگانلر در اطرافمده حورلر،
که آیدین یاقتی یوزلر بالقی نورلر.
پیچەنلەنگان شرابلر آلفه کیلگان،
آفیتسیانتلر باری ولدان وغلمان،
اچملکلر بوتونلەی بیز پلاطنی
برەوده بر تیین آقچه تولەتمی.
قزق صوك! بر قولم برلەن اچەم مین،
ایکنچی قول بلەن حورلر قوچام مین،
کتردەب تەملی پشکان کانلیتی بار،
زاکوسکافه دغی قوشلر ایتی بار.
بر آزدن بر طرفدن چقدی رضوان:
تمام آلتون، کوموشکه تورغه چومغان.
دیدم، ای حضرت بواب جنت!
نیدن لەکدی میڭا بو ناز نعمت؟
دیدی، اوجماغلیسك سین، چونکه دینلی،
حمایت گەیلەدلك پیغونوبده دینلی.

III

توشم شول توشکه ییتکانده اویاندم،
«گەلی مین قایده؟» یاق یاقفه قاراندم.
اوطورغان دوستلرمدن بیللر ایسکان؛
کسەمگه قولنی صالسەم، طایدم ایسدن.

صدای اورغان تارتقلر ایکه‌غانار.
کسه‌مدن پرتمانیتنی اورلاغادار.
شولوق حالده کیلوب کردی آفیته جانت.
رحیمسز یورته‌در کوزلرنی یالت یالت.
دیدی، باربن: دژانسات روبلی اس‌ژاس،
داژایتی اسکاری اسکورو اوژ چاس!
دیدم: «دینگی مای» ایبده‌شلر اوکرال
صاباکیلر OHH اوکرالده اودرال.
آفیته‌جانت کوب حالاشمی کیندی میفلر.
ایکی دانه قاچلی یانفه کیلگان.
ایکی قولدن ایکیسی کیلدی دوتدی
آفیتسیاننی پاکاق توبکه اوطورتدی.
چقوب بارغانده دوب دوب تیبکه‌لیلر،
یامان سوزلر بلن‌ده سیپکه‌لیلر.
اوزاقده اونمیچه مین چاستقه کردم.
توشمدك راستلفن شول چاقده کوردم

ایشان.

کوزن یومغان، مو بن بوکگان، باشنده چالما چورنالغان،
کیبه‌ن چالما، کبدك باشده: ایشان بولغان ایمش حیوان!

بعض ضیالیلرمز.

تاتار خلقی آراسنده عسابمز کوب ضیالیلر،
سیره‌ك لکن درست ژیتسه‌م کشیلکلی، ضیالیلر.

أگر کورمه‌ك نزارغاێ بور آلارده، برده آلدانماء
«اوبالغاندر» دیمه یا ګلش، «بیبه‌رگاندر» دیسه‌ك اولا.

حاضرگی اویله‌نوچیلر.

کوګللر صاف چاقنده شه‌ب، ماتور ذز صایلیلر آنلر:
«بولور، بزنك خاتون بولسه، یوزی آیدای» دیلر، آنلر.
اگرده باصه دنیا هم موینلرده بورچ طولسه.
اوبرلی قارچقګنی‌ده آلورلر، آقچه‌سی بولسه.

کورسه‌ته.

آی گشی! طشدن اوزنده ایزگی خصلت کورسه‌ته،
باخشیغه رغبت، یامان اشلرگه نفرت کورسه‌ته.
نیك خدای حاضر اورننی صابلی اول آزه‌ق اوچون،
امل دنیاغه طشندن استقامت گورسه‌ته.
امر حق، قورصاق بله‌ن قارشیغه قارشی کیلمه‌سه،
اول حاضر دینگه وقرآنغه اطاعت کورسه‌ته.
بولسه کیلمه‌سلك اوزینه طوغری قه‌ینکاندن ضرر
اول‌ده چناقنی سوبه، سوزده صداقت کورسه‌ته.
آلغانی بولسه بره‌ودن، آخرت ایسدن چقا،
بیرگانی بولسه: یانارسك،» دی، قیامت کورسه‌ته.
بیك ضرورلی اول، سیګا هیچ احتیاجی بولماسه،
بر اشی توشسه اگر بالدن فصاحت گورسه‌ته.
اوت قابزمی اول توتون اچکانده ایبده‌شدن الك.
اڤلی آگفار صوزا، اکرام وحرمت کورسه‌ته‌ڤ

دوستی اوستندن اچرده، بولسه سافی اول اگر،
تیب تیگز صالغان بولا، گویا عدالت کورسه‌ته.
«مین آرسلان!» دی، سینك مالنی تلف ایتکانده اول،
سین آکار قالسه‌ك: «فقیرمن» دی، جبانت کورسه‌ته.
چه‌نچه‌ده اول کوڭلگه یاوز لسانی خنجرن:
«نیگه کیفك کیته‌ی دوستم؟» دی محبت کورسه‌ته.
اڭلاساك طشدن سینك غیبت آنك آوزنده‌در،
سین گیلیب کرسه‌ك آچق، معصوم قیافت کورسه‌ته.

ایکی ایبده‌ش آراسنده.

ـ به‌لی ایبده‌ش، نی ایشتدك، بر خبر سویله‌ب بیبه‌ر،
قایده، کملر، نیشله‌گانلر؟ یوقمی یاکی بر خبر.
ـ کیتسه‌نه ایبده‌ش یوده‌تمه، اشلرم بیت بار مینم.
یوق خبرلرنی سویله‌ب طورمانغه وقتم طار مینم.
ـ سویله ایندی نی خبر بار، ایبده‌شم، نازلانماچی،
قه‌الله نیده بر صوراومنی‌ده بیرگه صالماچی!
ـ کیت دیمن ایبده‌ش یوده‌تمه! مین‌بلم تیك: سین جوله‌ر،
ترسه‌سن سویلیم مونك مین، ایندی بو ایسکی خبر.

خاصیت.

سویله‌شسه‌ك تورلی ملتلر حقنده،
براقده‌می آلار بایسه یاقنده.
سویلیمز تورلی سوزلر حقلرنده،
وقایسیسنده نی خصلت بارنده.

11

أيتوب استاد آلارغه ملك ومالنى:
«فلان ملت فلانلى هم فلانلى».
ديمز عثمانلىلر طوغرنده «شانلى»،
نيمس خلقى خصوصنده «قوراللى».
يهود خلقى خصوصنده سويلشسه‌ك،
ديمز غايت جبتز هم اشكه «چابلى».
قتايلر طوغريسنده سوز آچلسه،
آلار ديمز گوزل هم «ياخشى چابلى»
اگر تلـگه توشه قالسه فرانسوز،
ديمز غايت هنر منده همده «جانلى»
آرامزده سويله‌نسه اينگليزلر،
ديمز بيك اجتهادلى همده «ماللى»
نى ديرسك سوز تاتار طوغرنده بولسه؟
طابالمى سوز، ديورسك: «اول صاقاللى».

طانسه.

طانسه طاوشى زال اچنده تون قاتا،
اوينى آركيستر: «تريمتام تامتاتا!»
بارچه قوللرده چووار جوبلر طولى:
اوچ خاتون پوچماقده كانفيتنى صاتا.
بيك حضور ايدلر، خلق حيرت‌ايته،
ماقتى هر كم: «ئه‌نته، ئه‌نته، ئه‌نته ته!»
ماقتاغان صاين ايده‌نده سيكره‌لر
«طب‌اده طب!» يار يه‌ش كه‌جه برله‌ن نه‌كه!

معجزه.

پیغمبرنڭ وفاتندن صوڭ اصلا معجزه بولماس،
یارلەاس آی ایکیگە هم قارا طاشدن توبه طوغماس،
دیلر برنڭ علم اهلی، اشانما کز بو یالغاندر؛
اوزم کوردم بو گون بزنڭ زمانده معجزه باردر.
بو گون ایرتوك میڭا شافتی بورچلی ایبدەشم کیلدی،
یالندرمی، طالاشمی وعدەسنده آقچەسن بیردی.

مجروح اوکاز.

علی العمیا، فکر یورتمی بر آزده،
اوق آتقان توسلی اوردەك یاکه قازغه،
تیسەون بو، دیب مصل حضرتینه
«اصابت»لەب بر اوق آتدم جوازغه.
«اصابت» ایتمەدی لکن بر آزده،
ضرر بیرمیچه حج، روزه، نمازغه،
بر آز ئەبلندیده اوق بوش مراده،
کیلوب لەکدی قولمدەغی اوکازغه.
تیزوك مجروح اوکازمنی کونەردم،
دوالارغه، «اوفی» یاقغه بونەلدم.
طاغن ترلور میکان مسکین اوکازم،
دواسینه قدادر کوب هم آزم!

آولده آوروب یاتو.

مین ئەلی آوریم آولده، مونده قایندم قش کونی،
یال ایته مونده آغایلر، جایده قالغان اش کونی،
[illegible]

طویدم ایندی ضسته‌لکدن یاز کوتم، صاواق کونم.
یازغانم قشنك بورانلی هم قاراکفی اوبلری،
ممده خوش ایسلی ایپی، مایلی به‌ره‌نگی اویلری.
ای به‌ره‌نگی! سین به‌ره‌نگی! کیل به‌ره‌نگی جان آشم،
سبن گنه ته‌ملرته‌مك بار یارلیلر، بایلر آشن.
کوب جفا گوردك بو ییرگه سین کیاریب آمریکه‌دن،
نیشلیسك، تقدیر شولابدر، خلقمز شرك بلك نادان.

به‌ره‌نگی و علم

ای به‌ره‌نگی! (*) بزگه کیلدك سین یراق آمریکه‌دن،
معرفت! سین بزگه کیلدك مونده‌راق یاوروپادن.
ای به‌ره‌نگی! سبن کورندك اوّلی کورنشکه چیت،
شاولادی کورگاچ سبنی باراق موژیك: اول دیب «جدید!»
اول به‌ره‌نگینی کیارگان دیب بو ییرگه دهریلر،
هم اچنده اول به‌ره‌نگینك ایمش دیب زهری بار.
ای به‌ره‌نگی کوب اذالرغه سینك صبرك بلهم،
طاشلادی یولقوب موژیك خلقی توبك، طامرك بله‌ن
اول به‌ره‌نگینی آشاوچینی اورا دیب آللاسی،
سین آنالدك اول زمان: «کافر وشیطان آلماسی!»
ای به‌ره‌نگی! ایندی شادلان، کیچدی باشدن اول چافك،
سین ییگب ایتدك مکان، ایندی موژیکنك قورصاغن.
سین گیکرتسه‌ك اول حاضر: «الحمدلله!» دیب قوبا،
«کوب شکر،دی بو جیمشنی بیردی مولا! دیب قوبا.

(*) معلومدر که به‌ره‌نگی موندن یوز یللر الك وسیه‌ده واماغان، صوكراق آمریکه‌دن کیترلگان هم یا ثالقدن قورقغان اول خلقی، به‌ره‌نگیدن‌ده تورتوب آنی آشامانلر و«شیطان آلماسی»دیب آتاغانلر.

مېن آلوب اورنەك صبرلی بو بەرەنگیدن، ملم؛
آرقنه نورلانندرا باشلا موز بكلرنك مېين!

پوشكين ومين.

حضرت پوشكين آوانه يازدی اوز يەڤگبنيين،
مين ايسە، جرلبم فقط مونده بەرەنگيدنگ كوبن.
شونده‌ده كوب‌ميم اوزمنی هيچده پوشكيندن توبەن،
طوغری كوز صالسەڭ اشينە، اول اوزی ميندن توبەن،
بر وقت اونتور جهان پوشكين‌نی هم يەڤگبنيين
بوم محشرسز اونتماسلر بەرەنگمنی مينم.
يازغانك ،واسه بقالی، اول بقاغه طارتالا، (*)
مين‌ده بولدم هيچده اونتلماس كشی شول آرقادا.

منتقد.

(قطعه.)

كوب سويله‌نلدم: ياخشی ايندی منتقدلر سوكمەمه،
برسی بارلق يازغانمنی چيتكه سبروب توكمەمه.
اول قومدە سولميدر تحر برچيدن هيچ كم طنچ،
برسی بار دوستم مينم، هر بر سوزی اوتكن قلچ:
يىل تسگرەنن كورەده: «آه صووی يوق!» ديب قويا،
صو تگرەنن كورەده: «يار، بووی يوق!» ديب قويا.
اول طوتا آط قوبرغن‌ده: «بواوزون‌صاچ!» ديب قويا،
تيك، نيگه باشده توگل: تنقيدگه محتاج!» ديب قويا.
اول صوقاچيںی كورەده: «بيږ بوزا بيت!» ديب قويا،
«شونده‌ی زور اشكه قلم اهلی توزه بيت!» ديب قويا.
اول كوره قوی توبرغن‌ده: «نيندی غشكان!» ديب‌قويا،
«روس طبيبقه بو تاتارلر نيندی دشمان!» ديب‌قويا.

*تارتالا ديوكە يازغانچه اوقلور.

«يولدز»دن‌ده قورقا.

قايده‌در يوگره ايدى قرلر بويبنچه بر قويان،
دورت آياقلى هم قاناتلى دشمانندن قورقودن.
شاقتى يير گيتكاچ بر آزدن، طوغرى ييلدى بر صوغه،
قالترى به‌بكه‌م مينم، هر اعضاسى بر قورقوده.
- ابندى نيشليم؟ ديب قويان طورقانده عقلندن شاشوب،
توشديلر باردن صوغه بارلق باقالر: «شب‌اده شب!»
مسكينم كورگاچ بو حالنى آزغنه آرتدى كوچى:
مين قوياندن‌ده جهانده بار ايكان ديب، قورقوچى!

***

آوليمه قايتقده مين بر جبت آولغه طوقتادم،
تون ايدى، كردم‌ده شونده بر آغايده يوقلادم.
كوز يومالمى تون بويى تورلى ايسه‌ب، اويلر بلن،
ايرته طورغانغه آغايم، مين‌ده طوردم طالك بلن.
تيز گنه چاينى اچوب، باقمى بيلينه، داولينه
يولغه چقمقچى بولامن، تيز بيتيم ديب آوليمه.
مين كيچه گيچ موندا چه‌چكه‌ن بارچه نه‌يبرنى جيبوب،
ابندى گيتمكچى بولام طشقى كييملرنى كييوب.
شول وقت گوردم آغاى: صومكه‌منى رخصتسز آچوب،
نرمه‌در شونده صالا، تيز، تيزگنه، ميندن قاچوب
- نيشلبسك آبطى؟ ديدم شونده آغايم آيدرى،
قورقنوب گيتكان توسى قوللرده در، در قالترى،
- مين، دى، صالدم صومكه‌كه، يورمامق‌قالغان‌دى «گه‌جيت»
مين، توگل‌دى آبطاراونى هم توگلمن، دى جدبد.
آلمادم مين اول گه‌زيتنى، قالغانده بيك بلم،
بو بانا، هنى‌كه، «يولدز»دن‌ده قورقا ديب كولم!

رمضان عیدنده ابلیسنك شیطانلرینه خطابی.

ایندی دین‌نی طاشلبلر،
اورازاده آشبلر،
اویالمیچه الله‌دن،
نیچك عید یاصیلر؟...
بارسی قاچوب آشادی،
«گوندز سحر» باصادی،
تقوا، صوفی بابلرنك،
چیکدن اوزدی فسادی.
بز شیطانلر بغاوده
عمر ایتدك بو آیده،
قدرت باون اوزه‌رگه
بز شیطانده.کوچ قایده؟
بز تیك طوردق بغاوده.
تیك آزدیلر بو آیده؟
گناه اشنی یوق فایدا،
ایندی بزگه صلناوده.
— شیطان آزدرغان ایمش!
یولدن یازدرغان ایمش!
گیری تاتار ایك ملك
وجدانك برله‌ن کیلش!

بورون.

الـکده بر کندیده بار ایدی کبك بیت، زور اندردای،
آنك نه‌ق اورتاسنده بر بورون هم زور چوگوندرده‌ی.
تکبر بو بورون، کینمی ایسی هیچ باشقه مخلوقنه،
الوغلقنی سزیه طورغان. چویه طورغان اوزن کوگکه.

بوروں تحقیر ایتە طورغان ایدی بیگرەك آپاقلرنی
دیبت: «سز بیك توبەں بیردە، چراسز بلچراقلرنی».
بورونڭ صاحبی بر گون چفا یاڭغرلی كون بولغە،
قابادر اول بارا، هیودە بورولمی اوڭفە هم صولغە.
بغلدی اول كیسە كدن، چونكە پاتقاقدن آیاق طایدی
تكبر زور بوروں بیك شەب كنە پاتقاقغە قابلاندی.

طوتسە مەسكەولر یاقاڭ!

نی قیلورسڭ حاجی آبطام، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ؟
كالڭ طلی بودیش آتۋیچایت طام؟ طوتسە مەسكەولر یاقاڭ.
صغماز ایردڭ گیڭ جهانغە، مالیڭە مغرور بولوب،
دارژەاف тюрьму صیبارسڭ، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ.
«نیبەروب» بوردڭ تەتەیلردە نباترنی سوگب،
دیررلر НѢТЪ КНЯЗЬ ПОСТОЙ، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ.
ئەیلنەكدە ئەیلنوب یورگان منافق موللالر،
ئەیلنوبدە قاراماسلر، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ.
یاشلر اوسنندن دانوس ایلتكاندە یاغشی «دوستلرڭ»،
بل، اوزڭنوك پاپدررلر، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ.
بل حاضر دنیا كافرگە هم سڭا جنت ئەلی،
«مؤمنە زندان» بولور اول، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ!
طڭلاماسەڭ بو نصیحتنی یازو بوشقە فقط،
اش اوتەر بیت طڭلاسەڭدە طوتسە مەسكەولر یاقاڭ.
بیتمەگانمی بر خاتون، اوچ دورت خاتون آصراونیگە؟
بر خاتونغە زار بولورسڭ، طوتسە مەسكەولر یاقاڭ!

قایده؟ کم؟

کم دیسز بو فتنه‌لی اشلر باشی؟
قایده بو مقسزقه تفتیشلر باشی؟
کم جیگه بزگه تدنی آرباسی؟
کمگه لعنت ئه‌یته‌سی هم قارغاسی؟
بدبخت. ماءون کشی کم، دوستلرم؟
بر آولنك چالمالی قارت مارجاسی!

گرامه‌افونده تاتار جرلاری.

طنچاقنی بوزا آنك ئه‌چی طاوشی،
کیل آندن بر طکلاسه‌ك مه‌چی طاوشی،
بر طکلاسه‌ك جیناو کیل، بر طکلاسه‌ك:
مابلاماغان آربا ته‌گر مه‌چی طاوشی!

عائله طنچلغی.

اگر بولسون دیسه‌ك بر اوی اچی شاوشو وجنجالسز،
ایری بولسه صوقر، اول بیتمی، بولسون هم خاتون‌تلسز.

سفیلگه قارشی یازارغه تله‌گان قلمگه.

یوق ماتاشما ای قلم! قالسونچی شوندای یوق بلن،
بورچه آتمق کولکیدر طاو طاش واتارلق طوب بلن.
نی اشك بار؟ بوتمنی بازسه‌ك یوغاری نرسه‌لر؟
اوغراشوب طورما جهانده ایك توبه‌ن مخلوق بلن!
تاازلدن اول سفیللر اوز اورزندن بتمه‌ده
قوم توهی صو بلن یاتوم لوطی آوت بلن.
سیبمه کانفیتنی آنك توسلی سفیللر اوستینه،
اول حاضرلنگان آنارغه بوزگه قارشی جوب بلن.

صبغةالليں.

بر یگت شەمدەی بوین قانروب یوری،
آلغە، دیب، ملت، ـبنی جاقروب یوری.
بلمیسك ملت سینك حقك اوچون،
نیندی جرلر اول یگت شاپروب یوری،
اول سینگچون ملتم آتلوب یوری،
آرمی طالمی کون وتون واتلوب یوری،
جانی هم وجدانی شول یولده فدا،
قایده بای کورسه، شوکار صاتلوب یوری.
قایده بارسه شونده ملت دیب یوری،
مین محرر همده بیك شەب دیب یوری،
ایندیده ملت ترقی ایتمەسەك:
ریستارانلرغه کروب آقروب یوری!

زور بشارت.

(رحمةالیه عمومی)

بشارت سزگه ای اهل پیترپورغ!
مولایوق سزگەده اهل نیویورغ!
بشارت سزگەده ای بیرلین اهلی!
مولایوق سزگه مادانی لوندن اهلی!
بشارت سزگەده قارساق یاپونلر!
بشارت، سزگه چینلر همده فینلر!
بلەسز قالمیسز سز اوتده مەڭگی،
آلور سزنی جولوب موسی افندی.

يوقو.

(سعيد رەيموفـدن اوزگارتلدى.)

بزنى آدم ايتـكان يوقو،
آدمنى آلغه ايلتـكان يوقو
ايلتوب كوكـكه يتـكان يوقو،
يوقو، يوقو، يوقو.

يوامزنى حق ايتـكان يوقو،
يورزمزنى آق ايتـكان يوقو،
اوزمزنى باغ ايتـكان يوقو،
يوقو، يوقو، يوقو،

راست چن كش اشى يوقو،
باغ وراحت يمشى يوقو،
آچنان راحت ايشگن يوقو،
يوقو، يوقو، يوقو،

عقلغه نور بيرگان يوقو،
مقدس اوى بيرگان يوقو،
صو يرلده صو بيرگان يوقو
يوقو، يوقو، يوقو.

دولت، بخت بيرگان يوقو،
ملك، تخت بيرگان يوقو،
بزگه كيره‌ك الّا يوقو،
يوقو، يوقو، يوقو.

اورسوه‌ده يوقو ـ يوقو،
قتابچه‌ده يوقو ـ يوقو،
كه‌چه‌گله يوقو ـ يوقو،
يوقو، يوقو، يوقو.

ايرلرگه‌ده فرض بوقو،
قزلرغه‌ده فرض بوقو،
فرض اشنڭ بارسى بوقو،
بوقو، بوقو، بوقو.

آول جرلاری.

آلتون بوزوك قيريسه، آراسندن بيل ايسه،
تاتار بایی جوغه گینکان، شارتلی مه‌ال بوغیسه؟
جانمکه‌ی جاناش بومالا باش، چقما اورامغه بالانباش،
بورمه شه‌کرت که‌ل‌پوشسز، اورس بولدڭ باراماس.
باشگده‌فی چابانا گدڭ، سیکسان سیگز سرکه‌سی؛
بو دنیاده شهرت آلدی، بدیع مه‌ذین کورکه‌سی.
بزنڭ قزان‌نڭ قزلری، کیینه‌سه‌ده ماتور،
تاتار باشی چوقور چاقور، سجرمه‌سه‌گده طاقر،
آقدر یه‌کی صابلری، گوکدر په‌کی صابلری؛
آلتمش بیشده، بیتمش بیشده قزنڭ ماتور چاقلری.
اوسه پشه، تملی بولا، آلماغاچنڭ آلماسی،
صوزسه‌ڭ مه‌سکه‌وگه بیته‌رلك ایشانلرنڭ چالماسی.
آتلان ماینی بیك یاراتام، ئه‌نکه‌ی آتلی شول آنی،
تاتار خاتونی آزمیدر، چاپان قابلی شول آنی.
اویصو بیرگه صو جییلا، شونده قازلر قوبونا،
اون اوچ یاشاك قزغه تیسه‌ڭ مجناڭ ابری جوبلا.
آلتون بالداق بارمانده، ئه‌یل‌نه‌در صالمافغه،
اونچی هاجی حالن سوبلیم ئه‌یده باریق آولافغه.

قوشمی ایشان قابقاسی، نارات ایکان طاققاسی،
نارات بولهی نرسه بولسون، بارده دانوس آقچهسی.
بزنك اورام طاش اورام، طاشو آغا باصودن،
صاققالینه حرمت بتکاچ، ملت صاتا آچودن.
«آی طوغان»ده طوسا کچی، آیدای نورلی بولسهکچی،
بهشلر یوزن قزارتقانچی، «قارالفانچی» اولسهکچی!
بر ایشان حضرت سبهرتدم، کورکه، طارق آشانوب،
صاغنسام قورصاغن قاریم، چومهلهگه اوضشاتوب.
آلا قارغانك بالاسی، ئهرسزلهنه طوق بولا،
منذی مدرسه صالغانده، رشید مهچت طوکبوده.
چهری طویاق طابلرده، ماتور قزلر بایلرده،
«اخبار» تأمین ایتکان بایلار یوری ایکان قابلارده.
بزنك اورام آرقلی، آغا صونك صالقونی،
طارتا قزاننك یهشلرن، رامیبقلر آلتونی.
آق ایدل آریاقنده، آتلر یوری چابنده،
«چوکیچ» صابن کیهرب جلی، «یاشن» صونمان چاقنده.
خهتفه قالفاق کیشتهده، اشلنوری بیستهده،
«مراد» کبك تلنچینی کورهلماسك توشدهده.
چوگرولهادم بینهلهادم طونالمادم اوردهکنی،
ایران خلقی اونوتهیدر، شاهدن کورگان حرمتنی،
چانکهی صاچك بر کولته، چیکگان آلطنی اورکونه،
بایزیدف «نور» گازیتن نیچك یازوب اولگورته.
قاف طاوی آرتنده اومه، صامارلو قوش بالاسی،
منذی منهاج شول بیرلرده دارالفنون صالاسی.
اسکریبکهم تاری، تاری، تاری بولسهده یاری،
مشتریلر یوق، دی ایندی اعلان بولسهده باری.

«ملحمه‌لر» بالداهی، تورك خلقن آلدادی،
آلدالامه آلدالاسون اوکنچکه قالمادی.
مندم طاوغه طوتدم قارغا، صایسقان توگل چه‌وکه،
جیهن یگت آرامنده نیشل‌ب بوری ابرده‌وکه.
سه‌ده‌تلر کلث، کلث ایته‌در، تون اورتاسی بیته‌در،
یوقلاسه‌ده قورقا مسکین، ایسرك ایرن گوده‌در.
آرسلان کبیك سبکرمه‌س قارشیسنده طاو بولسه،
بای بتچه‌گه نرسه قایغی؟ «شامشامیتـکه» صاو بولسه.

(اوزون کویگه‌ده بر جر).

— آلما آشا جانی، آی آلما آشا
— آلما آغامدم تشم قاماشا،
قزان بایی معصوص نومیر آلوب،
«ناتاشا»لر بلن ماتاشا.

تورکچه‌دن.

ازل‌دم فی‌الله - سوبه‌من بالله
ازل‌دمده طابدم بر بلائی!

بالالر قسمی

الله تبارك وتعالی

ای بهالی، ای قدرلی، ای گناهسز یه‌ش بالا!
رحمتی بیك كیك آنك، هردم طایان سین الله‌غه!
یا خدای! كورسه‌ت دیگن اوشبو جهانده یاقتی یول؛
اول رحیملی، ئه‌تـكه‌ك، ئه‌نـكه‌كدن‌ده گوب شفقتلی اول!
صاف ئه‌لی كوڭلك سینك، هیـچ بر بوزوق اوی كرمه‌گان،
پاك تلك‌ده هیـچ یاراوسز سوزلر ئه‌یتوب كورمه‌گان.
پاك جانك هم پاك ته‌نك، بارلق وجودك پاك سینك،
سین فرشته والجفی‌سك، بوزلرك آپپاق سینك!
قبل دعا، اخلاص بلان تزل‌نده قبل فارهینه،
بل آنی كرسن كوڭلن طوغری یول بار هرشیئه!
ای بهالی، ای قدرلی، ای گناهسز یه‌ش بالا!
رحمتی بیك كیك آنك، هر دم طایان سین الله‌غه!

آنا دعاسی.

منه کیچ، زور آول اوسننده چقدی نورلی آی ذالقوب؛
کومشلنگان بتون اویلر وصحرالر طورا بالقوب.
آول ملن، ایرته‌دن کیچکه قدر خدمت ایتوب آرغان
خلق یوقلی؛ فانی، تەملی وراحت اویقوغه طالغان.
اورامده اورمی انلرده، آول اولگان، طاوش ملن یوق؛
آول ذر بیننده بر اویده فقط سوندی طورا بر اوت.
گەنه شول اوی اچنده یەستوونده صوگره بر قارچق
نمازلقغه اوطورغان، بار جواندن کوڭلینی آرچوب؛
کوتەرگان قول دعاغه، یاد ایته اول شونده اوز اوغلن:
«خدایم، دی، بختلی بولسیدی، سویگان عزیز اوغلم!»
طامادر مسکینه‌نڭ طامچی، طامچی گوزلرندن یەش،
قاراگز: شول دعامی ایندی نەگری قارشینه بارماس؟

طوغان تل.

ای طوغان تل، ای ماتور تل، ئەتکەم، ئەنکەمنڭ تلی!
دنیاده کوب نرسه بلدم، سین طوغان تل آرقلی.
ایڭ الك بو تل بلن ئەنکەم بیشکده کویلگان،
آننان سوڭ تونلر بویی ئەبکەم حکایت سویلگان.
ای طوغان تل! هر وقتده یاردمڭ برلن سینڭ
کچکنەدن آڭلاشلغان شادلغم، قایغم میڻم.
ای طوغان تل! سینده بولغان ایڭ الك قیلغان دعام:
«یارلقاغل، دیب، اوزم هم ئەتکەم، ئەنکەمنی خدام.»

بابای.

بابای بیك كوب بەش یەشەگان قارت اول اوزی
لیكن هەمان سلامت اول، ماتور یوزی.
یاكاق، ماكلای جیلماغان، تیشلرده صاو،
یەشلرچە صاف آچیق چقا آنك سوزی.
بیتوب كیلە ایندی آنك بیتمش یەشی،
جم، جم ایتە جیتن صاقال، كومش چەچی،
بابای مسكین بو دنیادە كوپنی كورگان،
اولوب بتكان ایندی آنك كوب یەشدەشی.

او یالماس یوقی.

فاطمە كوردی اوز ینك بولمەسندە بر رسم،
«ئەنكەیم، بو كم؟» دیب صوردی قوچاقلاب ئەنكەسن.
ئەنكەسی بیردی جواب: «اوّلگی اوغلم بو مینم،
دنیادە یوق اول حاضردە، بر طوغان آبطاك سینك»:
- ئەنكەی، ئەنكەی انیشل گان اول، قایە صوك اول؟ ئەیتسەنە!
مین آنی كورمك تلیمن، زینهار ئەنكەی طاپسەنە!
- یوق جانم یوق كوز نورم، آبطاك حاضردە یوقلاغان،
اول قانی بوقلی، وجودن قارا طوفراق قابلاغان.
- ئە، آلایسە سین آغامنی، بار، اویات، طورموین، ئەنی
برگە اوینارمز، اوزینك سگلیسن كورسون، ئەنی.
- یوق جانم، مین بلمیسك، یوقدر اویانورغە مجال،
اول اویانماس بر یوقیدر، آە آنك اسمی اجل!

١۴

آی هم قویاش.

مبالابا طار اوستنده آلتون بیشك،
قویاش بوقلی هر کیچ صاین شونده توشوب؛
بیل تون بویی بوتلاغانن صاقلاب ط ا،
تیربه‌ته هم اوستن، باشن قابلاب طررا
بوقوسندن قویاش تیچك اویاندیسه،
بیل شول وقت جیلبر، جیلبر آیتوب ایسه،
ایسه، ایسه بتون دنیا بویی گیته:
«طورگزا.. دی، اویانورغه وقت یتهٔ!
طوروب چقماچ شول بیشکدن قویاش آغای،
آنده گروب بوتلی ایندی انیسی آی
بوقلی شونده یولدزلرده اویواوشون،
اویاده‌غی بوقلاب یاتقان قوشچقلردای.
قاتی یوقلاب آی، بیشکده مغربکه‌چه،
طوروب چغا گولوب بیرگه نورن چه‌چه.
قویاش هم آی ایکی طوغان آغای ــ ای،
منه شولای دوستلق برلن توبتلشه.

بیر یوفوسی.

قرغه آق قاردن
بیر یازغه چاقلی
اول طورماس یوقلار
تیلدن توشلر
یازنـك آیاری،
بیك ماتور صزلوب

یورغان یـ اولغان،
اویقوغه طالغان.
تشلر اوتمیچه،
قاینوب بیتمیچه.
آپریل آیـلری،
آتقان طا ڭلاری،

اورمان شاولاوی،   قوشلر سایراوی،
کوکلر کوکره‌وی،   یاشگلر آنناری.

قوینو کون صاین   قویاش نورنده
آندن ضوك طاغن   توشکان چق تونده.

بو حاللر بیرگه   بارچه‌سی برگه
قالغان تیك ایندی   توشده کوررگه.

بیر یوقلی طنچ،   کوروب تەملی توش،
اویانور ئه‌لی   طوقتا اوتسون قش.

قش‌قه بر سوز.

کیت ئه‌لی، مین آق صاقال قش! کور ئه‌نه طاودن طوری
تەگه‌ریدر اول ماتور قز — یازنك آلتون قاینوقی
تیز یوغال، ای قش دابای مین، آلده تیز قاچ قارت یاشك،
یازی ر ک. رسەك قاچارسەك یازنی - گوللر پادشاسن!
برده یوق اول پادشاش ملطق، قلچ، آلماسلری،
مر یاعنده آللی، گوللی کوب له‌کدن عسکری.

قوشلرغه.

قورنما گز قوشلر. کوروب سز یانگزده مین بارن،
مین تیمه‌م سزگه، فقط صنبراوگزنی طنگلارم.
چرلاگز سز کوگلنگزگه نه‌گری نرسه صالغانن،
ملطغمده یوق یاننده، بوق شولایوق آولارم.
بیك طنچلاب صایراگز سز، مین تیمه‌م سزگه تیمیم،
ئه‌لله ایرکنده طورو وانك قدرینی یامیمه مین!؟
قورقماگز، یاقشی بلم مین هیچده سزنی آولامام،
صایراگز، طنگلاب طورورمن؛ طن‌ده آلمام، شاولامام.

صبحی غه.

صبح سبنی قورقلماسونلر، شوره‌لی، جن هم اودر؛
بارچه‌سی یوق سوز آلارنك، بولغانی یوقدر ه‌مر.
جن، فلان دیب سویلشولر ایسکیلردن قالغان اول،
سویلوی باغشی، گوکللی، شاعرانه یا ... اول.
صبح اوره‌ك، الباسنی بولغان صحرالر قرارده یوق،
شوره‌لی آصراب یاتا طورغان قارا اوره‌... یوق.
صین ته‌لی اوس. هم اوقوب شونده آ... بارن،
معرفت نوری آچار کوب نرسه‌لرنك ... الغان.

قارلیغاچ.

کوبدن توگل، بزنك ته‌ره‌زه قابقاچن
اویا ایتدی مینم سویگان قارلیغاچم:
اول کون بویی آوزی برله‌ن بالچق طاشی،
بالچق برله‌ن ماتور ایتوب اویا یاصی.
کوب اشلدی ایرنمیچه؛ بارا - بارا،
چغاردی اول ماتور، ماتور بالالرده.
آچقسه‌لر قارلیغاچنك بالالری،
چین، چرکی طوتوب قایتا آنالری.
قارلیغاچم به‌مسز اوزون قارا توننده
قانی بوتلی اویاسنده آلمی طن‌ده.
بر قاناتینك آستینه طقا باشن،
اویانمی اول بتون کشی طاوشلاغن؛
کوك کوکره‌سن یالطر، بولطر کیلسون یه‌شن،
تون بوبینه تیندی قانی بیل ایسمه‌سن،

نی بولسه‌ده باری‌ده بر آتك اوچون،
او یاتمی اول، سلکنمی‌ده یوردن اوچن.

قشقی کیـچ

قزق سزگه یه‌ش بالالر قشقی کیچده!
یلی اویده اوطورالسز یاتن میچکه،
اوطورالسز راحتلانوب تزبلشوب،
شادلق سزگه، اوکایسزلی کیلمی هیچده.
هیچ قایسگز طانش توگل حسرت برله،
اوطورغانسز ماتوغنه رحت، رحت برله،
قشقی کیچنك اوزونلغن سیزمیسزده
ئه‌نکه‌گزنك سویله‌گانی ئه‌کیه‌ت برله.
طشده ایسسون آچی ییللر، طوزسون قارلر،
اوی توبه‌سی صالاملری کیاسون طار، مار،
صووقلقدن اوچار قوشلر اوچالماسون،
سزنك اورن یلی، ئه‌یبه‌ت، نی قایغی بار؟
توشسون لکن ایسگزگه قایسی وقت:
هر کمگه‌ده بیرلمه‌گان مونندی بخت،
یتیم قالغان صبیلر بار، بختسزلر،
آتا آناسی وفات، بیرسز هم یورطسزلر.
مونندی قشقی کیچده صفتور اورنلری
آلارنك یوق، اوشی بیتی، بورونلری،
اولمی قالسه یاضشی آلار صالقتلقدن،
قای برسینك شوندن بولا اولملری.

اوچری قالسه سزگه شوشندی یارلیلر،
یه‌شلی کوزلی، موڭلانغانلر وزارلیلر،
به‌ش بالالر! آلارنی سز یاراتسڭز،
بلی سوزلو ئه‌یتوب سویوب یووانڭر!

قوشچق.

کیچه مین چیتلك آچدم، آندن‌ن قوشچقنی قوتقاردم،
کوڭلسز طوتقونمنی کیباك یشل وروماننه قایتاردم.
آ ڭار بیردم آزادلق مین، اوزم ده شول وقت کوردم:
طنچلاب قالدی، نیکدر، هم تمام ایرکنلدی کوڭلم.
کوزم برله‌ن اوزاتدم، قولچقم اورمان طابا اوچدی،
یوغالدی کوك یوزنده تیز وقتده بر ده یوق توسلی.
اوچوب کیتکاننده اول شوندی منتورلاب صایرادی موڭلی:
میڭا صانکه آزاد ایتکانم اوچون ایرکی دعا قیلدی.

بیشلك جرووی.

ئه‌للی، به‌للی ایته‌ر بسو،
مدرسه‌گه کیته‌ر بسو،
طرشوب سبق اوقوغاچ
عالم بولوب بیته‌ر بو.
یوقلا اوغلم جوم کوزك
جوم، جوم کوزك یولدزم،
کیچدن یوقوك قالاده
یغلاب اوتـه کوندزك

ئەللی، بەللی كوبلەرم،
ھكایەتلەر سوبلەرم،
سیگا تیلەك تیلەرم،
بغتلی بول دیەرم.

ھزتم سین قلرم سین،
مینم بورەك بغرم سین،
نووانچم، شادلغم
تبك سین مینم، سین سك سین!

آول خ تونینك بالا تیوبەتكاندە امیدلری.

ئەللی ـ بەللی ابنەر بو،
بغارغە كیتەر بو،
بغاردن قایتقاچدن،
موللا بولوب یتەر بو،

یەشل چاپان كییەر بو،
آپپاق چالما چورنار بو،
اوستابیكە كبرەك، دیب،
بر بای قزن صورار بو.

سوزدە ئەپتمبچە بیرولر،
قداچەلر كیلورلر،
«كوب یاشاسن بەش، واللا!
اوستابیكەا!» دیورلر.

صابرانیەغە بارور بو،
اوكاز صوراب آلور بو،
دولای اینوب بو بیرگە
حضرت بولوب قلور بو.

راحت عمر سورور بو؛
صی - حرمتلر كورور بو،
الله بيرسه، اوی صايـن
بەلش آشاب يورور بو.

ارشاد نـامه آلـور بو،
زەنگەريورطلر صالور بو،
مين اولـگاچدن دعاچی
بـولوب‌قنه قـالور بو،

هزنـم بـو، قـدرم او،
مينـم يـورەك بغرم بو.
قـوواندچـم، شادلنـم
بو، بو، مينم بو، بو، بو!

يوقلا اوقلم، جوم كوزك،
جوم، جوم كوزك بولدزم!
كيچدن يوقوك قـالادە،
يغلاب اوته كوندزك.

صاری مايدای ار، جانم،
ای كوكلمنـك صيقلی،
باقچی، كورچی بيشكـگە
ئـەكرن گنه آی قاری.

مولا ئـەنكاسی بولغاچ،
اوطورورمـن تـوردەدە،
دنيادەدە كوب فـايدە،
راحت كورم گوردەدە!

ایشك باوی.

ایشك باوی بر آلتون،
بزنك آپای مك آلتون؛

جلنیم دیسه‌ك بر آلتون،
بیرجیزنی؛ طش بیك صالقن!

صارانلانور چاق توگل!
بیر جیزنی، قومسزلانما،

آقچه بیرمی کرتمیسز،
طوقتا، صبرسزلانما!

سینك جاناشك بولسه،
اول قاینكنك آپاسی،

بز بیلیسز کرتمیز،
بو بیت جنت قاپقاسی!

بزنی راضی قیل جیزنی،
بز قارشکده رضوانیز،

حور یانینه ایلته‌یز،
بز والدانیز، غلمانیز.

بزنك آپای گوهردر،
تنلری چن مرمردر،

لعل، یاقوت، گوهردر،
آغزی بالدر، کوثردر!

زور دولت ایچ جیزنی بو!
طافن مونددن زور، نی بار؟

طورما مالك قزغانوب،
جان بیرسه‌کده اورنی بار!

بیرسه‌ك، کوب بیر سین بزگه،
بز راضی توگل شمزگه،

یاودر آلتون کومشدن،
یاقر تورمه کاغزگه!

بختلی بالا.

بختلی شول بالا، قایسی دربسنه کوڭل بیرسه،
معلمنی اولوغ کورسه، بلورگه قوشقانن یاسه
سباقغه قالماسه صوڭغه، یورماسه ارسز اوزن، صولغه،
اوینغه صالماسه اخلاص، منه بختلی آتا! شونده.
کچیلرگه ایتوب شفقت، اولوغ، زورغه یول بیرسه،
بختسزلرنی کیمسنمی، یغلاغانلرغه قول بیرسه.

یاخشی خبرلر

بارغی یاکهر طامچیسی بو یرده طامچیلاپ [illegible]
ئەلل یامیچە صوری، ئەلل شایاربەی بوری:
«نی سبب؟ اوفر کنی، مز بر بوبی کوکلدە زوشه ب،
بو تەرەزەگە کیلبدە، بەربلەمز؛ شپ دە شب؟»
بو سؤالینە جوابدە ایبدەشی ئەیتە موکار:
«بو نچار اوینمه؟ جمانه ابکمه کی یوق بارلی بار،
بیتیکرەمز بز آشکار بر بیك ماتور یاخشی خبر:
الدەعی کوزگە ارش هیچ شبهسز دولور چیبە . . . .

بالا بلەن کوبەلەك.

بالا:
ئەیبت ئەلی کوبەلەك، سویلیشیك بر گسەلەسە،
بو قدر نیچوك اوچوب، آرمیبك ئەرمەبن نیچلەك؟
نیچك صوڭك طورمشلە؟ نیچك ئوزن کوروشلە؟
سویلەیب بیرچی تزب طاپاسڭ الامسالغ رزق؟

کوبەلەك:
مین طورام قیرلرده بولونده، اورمانده،
اویناییمن، اوچامن یاقتی کون بولغانده.
اییرکەب هم سویه قویاش انه‌لك یاقتیسی،
آش بولادر میکا چەچەکلر خوش ایسی.
تیك عمرم بیك قیسقه: باری، بر کون‌گنه،
بول یاشی، رنجلمه هم تیمه سین میکا.

مکتبده.

مده گوز، بارچه قرلرنی واورمانلرنی یالانغاچلی،
مده آق طون کییب ایندی کوکلسز قش کیله باشلی.
ایگنلر طولغان انبارده، عاقللی ابتلر: بتکان
وکون یاقتی رنجی، بز ـ کیلگان قوشلری کیتکان.
اورمانلرده گوزل بولتك آوازه سیزلەب قالمی،
تربالکلر وشاو ـ شولار، قزقلر دیمه اولر قالبگی!
کوکلسز همده یەمسز دولسه‌ده شول چاق طبیعتده
قزق لکن کوکلی بیت آول قریینده مکتبده!
اوقولار چقروب آلده! بتون مکتب کیل شاو ـ شو!
قزق، جای آبراوب طورغان اوقوغه توز گونی قاوشو!

اش بتکاچ اوینارغه یاری.

بیك ماتور بر جایگی کوچ: اوستەل یاننده بر صبی،
جان تەرەزه قارشیسنده ایرتەگی درسن قاری.
چن کوکل برلن اوقی اول، قات، قات قەیتوب هر سوزن،
بیك اوزاق شونده اوطوردی. برده آلمادن کوزن،

شول چاقده بو صبینی چاقرا طشقه قویاش:
«ای صبی! دی، ئه‌یده طشقه، طاشلا درسك، كوڭلك آچ!
بیتدی بیت، بیك كوب طرشدك، طورما بر بیرده هامان،
چقچی طشقه. نیندی یاقتی. نیندی شه‌ب، اوینار زمان!»
بو قویاشنك سوزینه قارشی جوابنده بالا:
«طوقتا، صبر ایت، اوینامیم دی اوینالسام درسم قالا،
كون اوزون ایچ، اول اوینارغه مین هامان وقتن طابام،
چقمامن طشقه اوینغه، بولمیچه درسم تمام».
اول شولای دیب كیچیك بیرمی اوقورغه درتینه،
بیك قاتی اخلاص بلن چنلاب یابشدی درسینه.
اوی توبنده شول زمان صایری بوطاقده صاندوغاچ،
اول‌ده شول بر سوزنی صایری: «ئه‌یدن طشقه كوڭلك آچ!
بیتدی بیت بیك كوب طرشدك، طورما بر بیرده هامان،
چقچی طشقه، نیندی میبت، نیندی شه‌ب اوینار زمان!»
صاندوغاچقه قارشیمه بیرگان جوابنده بالا:
«یوق، سویكلو صاندوغاچم، اوینالسام درسم قالا،
طوقتالی بتسون درس. دی، ئه‌یتمه‌سه‌گده اوینارم،
سین‌ده صایرارسك ماتورلاب. مین آوازك طڭلارم!»
اول شولای دیب هیچ ضرر بیرمی اوقورغه درتینه،
بیك قاتی اخلاص بلن چنلاب كرشدی درسینه؛
شول وقتده اوی توبنده، باقچه‌ده بر آلماغاچ،
چاقرا طشقه صبینی: «ئه‌یده طشقه كوڭلك آچ،
بیك كوڭلسزدر سیڭا اشده اوطروق هر وقت،
ئه‌یده چق سین باقچه‌غه، بیڭده حاضر اوینار وقت!»
آلماغاچنك سوزینه قارشی جوابنده بالا:
«یوق، سویكلی آلماغاچم اوینالسام درسم قالا؛

طوقنا صبر ایت آزغنه، دی، ای قدرلی آلماغاچ،
هیچ اوبونده یوق فزق، درسم حاضرلەب قویماغاچ.»
شوبده ٹوتمی بو بالا قویدی تماملاب درسینی،
قویدی بر چیتکه جیبب دفتر، کتابنی بارسینی،
چقدی یوگروب باقچەغه: «یه، کم چاقردی دیب مینی؟
ٹەیده کم اوینی؟ تمام ایتدم حاضر مین درسمی!»
شونده آگار بیك ماتورلاب، جلمایوب کولدی قویاش،
شونده آگار قیقزل، زور آلما بیردی آلماغاچ،
شونده آگار شادلانوب صایراب بیبەردی ساندوغاچ،
شونده آگار باش ئیدیلر باقچەده هر بر آغاچ.

آرباء چاناء آط.

بر زمانہ بر توشکه کیلگان آط بلەن آربا، چانا،
بو اوچەو هر بزسیده اوز طورمشلرن زارلانا.

آربا ٹیدہ «ەای کونی مین هیچده راحت کورمیمن،
کوبن تونی اشده یورییم، بر جیگلمی طورمیمن».

«اما صوك بو قش کونی. بیگرەك اوگایسز،»دی چانا.
آلده سوزگه قاتشوب اوز نوبتنده زارلانا:

«یوقلا ای آربا، چانادی، سزگه طورمش بیك اوگای،
اشلەسەگز آلتی آی‌مز، یال ایتەسز آلتی آی.

کوبه زارلانسام اورن بار، مین قاتی مظلوم منه:
حال جیمیم بل تەولگنده ایچماسەم بر کون گنه!»

گارمانەدە

کوندز اش، کیچن اش — بر مینوت یوق طنغچ،
آرداما ماشینا! — قارارغه قورقنچ.
جهنملەدی اسسی — قاینافان جیز، باقر
اشلیدر تیك اشلی — اشچی مسکین، فقیر.
آرقایغاندر اوزی، — صارغایغاندر یوزی،
بوکرەیگاندر بیلی، — نورسزلانغان کوزی.
اول توتوز، اول تونور! — آلربدە بولمی طن!
کوبچەکلری دوبردی، — چمار وراق فرمانك،
قاچاسیدی موندن، — بو یەمسز تموغدن!
ئەللە قای بیرلرگە، — یەمیەشل قرلرغه،
شول بیرلر، کە مایدە: — صابری قوشلر آندە،
آرش، بغدای اوسە. — بیر جیلەکلر پشە.

کەجە بلەن صارق حکایەسی.

بورون زمان بر ابر برلەن خاتون طورغان.
طورمشلاری شاقتیغنه فقیر بولغان.
آصراغانلر بر کجه برلە بر صارق،
بولار بولغان برسندن‌دە برسی آرق.

* * *

ئەیتە بر کون ایری: «قارا، مونده خاتون!
اوزلك یامشی بأمسك بیت پچەن حقن،
کیتسون بزدن چقوب کەجه بلەن صارق،
آشاب یانا بوشقەغنه آلار آزق»

* * *

خاتون كوندى، ديدى: «ايرم ياوار، ياوار،
بو ايكيني قوماققه، بولسون قرار،
كەچە بلەن صارق حاضر كيلسون بيزدن
آلارنى صيرك آصراب صقلسون نى وايدا يار!»

* * *

نيشلى ايندى، مسكين كەچە بلەن صارق؟
بولمى خوجە قوشقانينه قارشى باروب،
ايكيسينه بر زورقنه قاچوق تسكوب،
كيتدى بولار قرغه طابا سفر چقوب.

* * *

كيتدى بولار. بارا، هامان بارا، بارا،
كورنميدر كوزلرينه آق هم قارا،
بارا بولار. كوبمى بارغاچ، الله بلە،
يول اوستنده توالگان بورى باشن طابا.

* * *

قورقا باشنى قوزغاتورغە كەچە قورقاق،
كوبدن ايندى قورقاقلقده صارق اورتاق،
باش ياننده بولار ايكەو طورا قورقوب:
ئەيتوشەلر بر بريسيغه: «سين طوت، مين طوت،»

* * *

كەچە ئەيتە: «صارق آبزى، سين كوچليرەك.»
صارق ئەيتە: «مين صاقال داى، غيرتليرەك»
بورى باشن قولغه طوتوب تەوزغەرغە،
يولداشلرنك برسينكدە يتمى يورەك

* * *

اوزاق طورغاچ شونده کەجه بلەن صارق،
بوری باشن طوتالمیچه قوالر باروب،
باشنی ایکەو طوتوب ایکی قولاغندن،
بونەلدبلر قاپچقلری اچنه صالوب.

* * *

بارا بولار طوقتالماسدن هامان بارا،
کوره بولار براق توگل بر اوت یانا،
اوتنی کورگاچ ایمدەشینه گدینه صارق:
«ئەیدە، کەجه، قونیق بوگون شونده باروب.»

* * *

„اوت یانبنه بوربلرده گیلەلمامار.
بز نلک آنده قونغانلقنی بلەلماسلر.“
صارقنلک بو کیکاشینه کەجه کوندی:
„ئەیدە ایمدەش، بارار بارساق باربق ایندی.“

* * *

کەجه، صارق اوت یانینه یاقن بارسه،
مسکینلرنلک کوز آلدنده منه نرسه:
اوچ، دورت بوری اوطورغانلر قارشی اوتقه،
طرشوب، طرشوب پشرمکده آلار بوتقا.

* * *

کەجه، صارق کورگاچ اوشبو تماشانی،
قالدی قورقوب هر برسینلک یارتی جانی.
«ایسەنمیسز، دوستلر، بوری اغندبلر!»
دیلر بولار کورسەتمیچه قورقو حالی.

* * *

قوزالار اوچ دورت بوری مونی کورگاچ،
آللرینه صارق بلەن کەجه گیلگاچ:
«آشیمز دیب بوایکەون طوتەمزده،
منه نیچك ایث طابدق دیب بوتقامزغه!»

* * *

کەجه ئەیتە: «قایفرما کز بزده ایت کوب،
اول ایت برلەن هرقایسیمز بولورمز طوق،
نی قاریسكّ؟ تیز بول ئەنی، تیز بول صارق!
قابچقدەغی بوری باشن کیتور آلوب.»

* * *

صارق شرنده قابچقدەغی باشنی آلا،
بارچه بوری قورقوودن شاشوب قالا،
اوچ، دورت بوری میران قالوب طورغان چاقده،
کەجه مامان غیرت چەچە، آچولانا.

* * *

کەجه ئەیتە: «میکیکیکی! میکیکیکی!
قابچقدەغی بوری باشی بیث اون ایکی!
آخ اوکماغان، یولەر صارق، نادان صارق،
موندن زورراق بوری باشن کیتور طابوب!»

* * *

صارقده تیز آکلاب آلا بوآلداشنی،
قابچقدن اول آلوب کیلە شولوق باشنی،
اوچ دورت بوری چنلاب ایندی قورقوشدیلر!
بربرسینه کوزلرینی یوروتشدیلر،

* * *

١٣

توگل حاضر بوریلرگه آشاو قایغی،
تیز، تیزگنه بواورنني طاشلاو قایغی،
«نیچك قاچیق؟ نیچك طابیق قاچو یولن؟»
هر بربوری شوکار صالغان بتون اوبن.

* * *

طوروب ئەینە شول آراده اؤلـکان بوری:
قارتایغان هم کوب اشلرنی اوتـکان بوری،
طوقتاگز، دی، مین تیزگنه صو کیتوربم،
صووی بیك آز، بزنك بوتقا پشەر نوری.

* * *

شولای ایتوب اؤلـکان بوری صوغه کیته.
قایتمی لـکن اوزاققنه زمان اوته،
قایتمی بوری، ازیده یوق، ایسیده یوق،
مجلس خلقی آروب بته کوته، کوته.

* * *

بوریلرنی طاغن قاتی قورقو باصدی،
چونکه حاضر باشلقلری کیتوب قاچدی،
طاغن بره‌ی صوغه طابا کیتدی طوروب:
«طوقتاگز، مین ازلەب قایتیم» دیگان بولوب،

* * *

معلوم ایندی بوبوریده قاچا شولای،
حیل برله‌ن قاچارغه یول آچا شولای،
قایتمی بوده ئەلله نیچه ساعت اوته،
مجلس خلقی کوته همان کوته، کوته.

* * *

اوچ دورت بوری برسی صوکره ناچا برسی،
اوچنچیسی آندن صوکره دورتنچیسی،

بولار قاچقاچ کەچە بلەن بزنك صارق،
کیتە ایندی راضلەنوب، ایرك آلوب،

* * *

اوطورالر آیاق بوگلەب، قارشی اوتقە،
بولار ایندی تەملەبکنە آشی بوتقا،
آشاب طویوب، راحت گنە طنچ‌ننە،
کەچە صارق بوتونلرن شوندە قونا.

* * *

ایرتە برلەن ایرتوك طوروب طالك آتقاچوق،
قوللرندە بوری باشی صالغان قابچق،
طاقن بولار اورمان بویلاب سفر ایندی،
قرمە یازیم، حکایەم‌دە شوندە بتدی.

۱۹۰۹ سنە.

میاو بیکە

یوقو.

آل آیاقلرغە باشن قویغان‌دە یوقلی توش کورە
توشدەدە صچقان، کوسی خلقی بلەن اول اش گورە.
برکوسی یوگرە ایمش‌دە بوقوغان توسلی بولا
هم قووب یتدکاندە مویننددن بوغان توسلی بولا،
چیلدەرەك اوچ دورت پسی چیچقلر آولیلر ایمش،
اوی توبەسندە جیولغانلر، مراولیلر ایمش.
هیچ بوزوچی یوق کیفنی اتدە قورقمی اوروب،
بیك طنچلق، تیك یاتا اول تورلی تەملی توش کوروب.

اویانو.

طوردی ایسنی، ایندی اول بیك زور ایتوب آوزون آچوب
آرت آیاق هم آل تەپیلرنی ایدەنگه نق باصوب،
طرپایوب کیتکان میقلر هم بوغاربراق باشی،
نەق دوغا کوك بوگرەیوب کیتکان پسینك آرقاسی.
کوز یوموق، طنلق بنون یاق، برده اول، بو، بوق ئەلی،
باشدەده باقشی، یاماندن هیچده براوی یوق ئەلی:
بو، بوقو یالقاولقندن کیبرلوب ایسنەوگنه،
بار. پسبلر هم کشیلرچە براش اشلەوگنه.

آقللی باشلانوب اویلانو هم اثرلەنو.

اول اوطورغان بیك ماتورلاب هم آقللی باشلانوب،
اویغه چومغان، یپرگه کوز تککان، جهاندن باش آلوب،
هیچ بلور حال یوق، نیلر اویلاغانن هقلینك،
ئەلل اویلیمی نرتیسن پسبلر خلقینك؟
اوز اوزندن نیگه لەکمی، قولغه صچقانلر دیمه؟
تەملی قوشلرغه قاناتلر، نیگه چقغانلر دیمه؟
ئەلل ایندی نیك تیبالمیم یورطده اوردەك، قازغەدی؟
سوت اچەرگه قایسی چاقده توشکەلیم ایچ بازغەدی؟
ئەلل ایندی کیچ آشاغان تەملی آشن اویلیمه؟
ئەلل بوکونگی اوزینك قارنی آچن اویلیمه؟
طوقتا، چو، شونده، یاقنده ئەلل نرسه سلکنه
بتدی اوی. ایندی پسینك آوغه کوگلی بیلکنه.
ئەلل صچقانمی هیچ آستنده چیپلداب نچقرا؟
برگوسی مەلل ایدەننك طاقتاسن کیمرب قرا؟

اورمەکوچ صوزغانمی ئەال شوندە بر_توشکە جبن؟
تیبرەنە چر، چر اینەمی شوندە لەککەن برچبن؟
بلمیمن نی بولغانن، بلسون پسیلر اوزلری،
مین کورەم تیك بالثری ایندی پسینك گوزلری.

نچکەلەب قاراو.

نیندی، کوزلرنی زورایتقان، آچقان ایندی شارکبی
شول تیرەدە بیك کیرەکلی برنرق مال بار کبی.
برکیرەکلی اش پسیگە شوندە بار، چنلابدە بار؛
نی بولا ایندی حاضر شاداق ویا قایغی آثار؟
اوت آلنغان اوی اچندە، یانتیلق آلغان زالق؛
بای خاتونی گوزگی آلدندە توزەتە قالغاقن
قایدەدر کەلردە باردر بوکبچە پارلی قوناق،
اول کورنمکچی بولادر شول قوناقدە یاخشیراق،
یا اونوتقان اول خاتون یاکە پسینی کورمەگان؟
نی سببدندر پسیگە کیچکی آشن بیرمەگان!
قایغیسی بزنك پسینك تیك باری شول نرسەچون،
کوزلری بولغان تیشەرلك مرقاراغان نرسەسن.

شادلقلی اوی ـ حسرت هم قایغی.

نیندی جلمایغان آوزلر! کورسەتە اول نیندی شاد!
کیلسون آسلی اوحەکە دنیا، میچدە ایتمەس التفات.
نل اوچندە بار بوغای بربیك قزق، اوتکن سوزی،
نی سببدندر یەشرگان، ئەیتمەسی کیلمی اوزی.

نرسه بولغان صوكڭ پسیگه، اوزگه‌ره شوندوق رحم؟
آز وقتده، قایغرو آلغان چراین چهره‌سن!
اول بره‌ونی، کمنبدر آلدارغه بولغاندر کولوب،
شول کولوگه قارشی بوقالجا بیررلر دیب بلوب.
بوشقه کیتکان گولگانی‌ده، بیرمه‌گانلر قالچاقی،
شول سیبدن قایغرا اول، ره‌نجی شونلقدن جانی!

زارلانو هم عذابلانو ـ نا معلوم بر نرسه‌دن اثرله‌نو.

قارنی بیك ئه‌چکه‌ن پسینڭ بیرمه‌گان هیچ کم‌ده آش،
قزغانچ، موڭلی میاولی، یعلی مسکین، کوزده یاش‘
قارنی آچلق حسرتی. ایندی حاضر اوز گه‌ردی توس،
دوسکه حسرت بیلگیسی چقدان حاضر نیندی درست
نرسه‌در چیندہ براق، شونده شطردی باشلادی،
ایندی اونتلدی پسینڭ یغلاوی هم یه‌شلری.
شول شطرداو نرسه دیب طڭلی. اوطورغان یاضیلاب،
کوزلری چیتکه آقایغان همده بیك طورغان تولاف.
نی ایکان صوڭ اول شطرداوچی ونیندی جان ایکان؟
اول ڨه‌لی به‌شرن: پسیگه، دوست میکان؟ دشمان میکان؟

جوریگنه ایسی کیتمه‌گانگه صالشو.

قوبدیلر ایندی شبکه‌ر قانقان جلی سوتنی آشکار،
کورسه‌ته شوندی قیافت: اول ایسی کیتمی آشکار.
بیك آشیسی کیلسه‌ده هم بارسه‌ده آچدن اولوب،
صوزله اول آشقه آشقمی بیك صوفیلانغان بولوب.

اول کورنمکچی بولا ایندی طاماقی طوق کبی،
کوب آشاو، آچ کوزلیلك برده اوزنده بوق کبی.
چونکه اول آچ گوزلیلکدن کوب قیین آلفان ایدی.
شول قیین کوکلنده اونطلماس بولوب قالغان ایدی.

هجومگه حاضرله‌نو ـ طوقلق یالقاولغی.

آرتقه قالغان اول قولاغن، ییرگه یاتقان آو اوچون،
نی‌گنه سلکنسه‌ده سیکریب باروب آولاو اوچون.
ئدلله تچقاننك اویادن کوردیمی قویرق اوچن؟
موندی طیارلق وقانلق نرسه‌گه؟ مم نی اوچون؟
اومتریلرمی شایانلر جبکه طاقغان برکاغز؟
نرسه‌در بار اول هجومن برده بوقغه آشل‌مس!
کورسه‌گز کوز آلدگزده برپسی ره‌می شولوق
اول یاتا یالقاولانوب آشدن صوك ایندی قارنی طوق.
حال جیبا راحت‌گنه ابرنوب‌گنه هم طن‌غنه،
کوزلری جوملوب بارا ایندی آنك ئه‌گرن گنه!
یوقلاسون اول ای شایانلر! سز أگار سوز قاتما گز،
طورقاچ اوینارسز، بوقوسن بولدرب اویناتما گز!

آنالق شفقتی.

نیندی شفقت! اوصنینه باقسه‌ك کوگللر نچکه‌ره،
موندی حال گورگاچ کوکللرده محبت کوچله‌نه.
اوز بالاسن اول جووا، پاکلی، تلی برله‌ن چالی،
به‌بکه‌یم! دیب کوز نورم! دیب به‌ش بالاسن ایرکه‌لی.
اول بیتز، بوگرك پسیلکدن چقوب ایندی آنا،
هرایکی جاننی کوگل ایندی سویه هم قزغانا

راحت‌کنه قالغی ـ عجبله‌نو.

دقت اینکان، کوزنی تککان ئه‌لله نیندی نرسه‌گه؟
نی، عجب بولغان پسیگه؟ باشده نیندی مسئله؟
باشده طولغان تورلی اویلر، ذهنی اشلی بیك قانی
گوزلرن کورگان کشیگه بیلگولیدر دقتی.
اول عجبلی مسئله‌نی اویلی، اویلی باش آروب،
قالدی اول، ایندی طنچلقغه وراحتکه طالوب.

آچو آرالاش قورقو ـ چن قورقو.

بوایکی باش اوستینه ئه‌لله کوته‌رلگان طایاق؟
قایسی چاقده اول طایاق، طورمی، پسیلر دیب آیاب!
بیك کیف کیتکان پسیلرنك، ایکه‌وله‌ب قورقالر،
تیك بر آز بوقورقولرنك بربرندن فرقی بار:
بو پسی دشمانغه آزراق قارشیلاشماقچی بولا،
برسی هیچده قارشی طورمی چیتکه قاچماقچی بولا:

لذتله‌نو هم حضورلانو ـ قورقنچ هم قهرله‌نو:

آرقادن، باشدن صیپیلر ای کوڭللی! ای حضور!
ایندی لذت ایرکه‌لکلر، کور، پسیده نیندی زور!
زور بختلیلك وشادلق آڭلاتا کولگان توسی،
بیك حضورلقدن آچلغان آوزینك‌ده بارتیسی.
کیفینك بیك شه‌بلگندن که‌کره‌یوب کیتکان باشی،
کوزگه‌ده کیلگان الوغ شادلق وراحتدن یاشی.

ای قزق صوڭ بو جهانده! شەب طورامن‌دی بوغای،
نی کیرەك بولسه شوكارغه آیدرامیم‌دی بوغای.
اول شولای ایندی ولیکن بر کوبی طورمی جهان:
اول جهان شادلق بلەن حسرتنی بر بیرگه جیغان
باصدی آکسزدن کیلوب، قوبرتقه شونده ئەللە کم،
اوردی قامچی آرقاغه هیچ بوقغەنده ئەللی کم؟
ایندی هر تورلی زەرلر هم قەرلردن اچی
طوبطونی بولدی پسینك قایرالادر هر تشی.
هم اوره طوردی، قاباردی، بار تەنینك هر توگی.
اوچ آلو دردنده گویا هر توگینك بورتوگی!

بارسیده بتدی.

فانی دنیا! تیندی اشلر اشلیسك سبن شاق‌ده فات!
شوندی شاد اوبناب، کولوب بورگان پسی ایندی وفات!
بو خبر تیزلك بلەن چیتکه جەیلگاندر حاضر
هم ایدەن آستنده شادلقلر وبەبرەمدر حاضر.
اول جوربلردر کوسیلر شادلانوب جرلاب، بیبوه!
بدبخت، ظالم پسی سبن طار قبرده جات دییب.

مرثیه.

کوچدڭ ایندی دنیامزدن آخرتکه خوش پسی!
بایلغی برلەن ایماننك، ایزگیلکده، کوچ پسی!
صاو چاغنده کوب ظلم قیلسەڭده تچقانلرغه سین،
بیك طنچ بول، یارلقار، الله غفور هم عفوی کیلگه.

دنیاده ایندك ضررلی نرسه‌لرگه صاقچیلق،
شول سببلی دفترکده بلکه کوبدر باغشیلق.

شونده‌ده بیك قزغانا، مرحوم سینی ایندی کوڭل،
ایندی سیندن قورقمیلر قورتلرده، صچقانلر توگل!

قای وقت بالغز چاغمده زور جوروانچ سین ایدك،
هم هایارب کولدره طورغان قووانچ سین ایدك.

هیچ باشنده یوقلاغان چاقده بابای غر، غر کیلوب،
سین‌ده یوقلیدر ایدك بر چیتده‌رك مر، مر کیلوب.

کون بویی اویقی ایدك بز، هیچده نیك طورمی ایدك
قوللرمنی هیچ آورتدرمی، جوری طرنی ایدك.

قای وقت اورلاب آشامك سین به‌لشدر. صومسه‌لر
هم صینی نیك اورلادك؟ دیب اورسه‌لر یا صوقسه‌لر،

شفقتمدن مین جلاب یوکره ایدم تیز ئه‌نکه‌مه؛
یالواروب، «ئه‌نکه‌ی، پسیگه صونمه هم زینهار تیمه»

های ئه‌رلر اوتدی، کیتدی، قایده کیتدی اول زمان،
بو جهان‌نك دوستنی دوستدن آیروی بیگره‌ك یامان.

بولسون ایندی یاقتی قبرڭ، بیرسون الله یاخشی حال
هم قیامتده مینی کورسه‌ڭ مراولاب قارشی آل!

صبی‌لر جرووی.

ناز قاناتلری آق بولور،
ابر قاناتلری آط بولور،
صبیلرنك قاناتلانور وقتی،
مکتبلرده اوتور چاق بولور.

یاکغر.

بلچراقده یاکغر آرتندن بالالر یوگرشه،
قچقرالر: «بیرگه» دیب «آلتون توشه آلتون توشه!»
— شاولاماگز ای بالالر! بز جیبارمز بارچه‌سن،
تیز اول آلتونلرنی آمبارغه توبه‌رمز بارچه‌سن،
تیك جیبارمز یول بویی، شغرم طولی جوكلر كوبی
بار كله‌تلر طوبطولی خوش ایسلی اورلقلر كوبی!

اش.

طنما اشله ای صبی! بل ته‌كریدن اشله‌رگه كون،
اشل‌ب آرغاچدن بیرلیگاندر طنچ یوقلارغه تون.
ایرته طورغاچده بازارغه، درسك اوقورغه طوتون،
طنما، اشله، طورما تیك، طنساك طنارسك جمعه گون.
كور، نیچك اشلی قویاش: ایرته طورا، طاك آتدرا،
كون اوزون كوكده یوزه هم كون بوینچه یاقترا.
صوكره آرغان توسلی اول ایرته‌بكنه طاوغه بانا،
یوقلی راحت یال ایته هم بیر یوزنده یوقلاتا،
سین قویاشدن اورنه‌ك آلساك، اجتهاد ایتسه‌ك همان،
كوب آراسنده قویاش كوك یالترارسك برزمان.

طوغان آول.

طاو باشینه صالنغاندر بزنك آول،
بر چیشمه بار، یاقن بزنك آولغه اول،
آولمزنك یه‌من، صوون ته‌من بلم،
شوكار كوره سویه‌م جانم، ته‌نم بله‌ن.

خدای شونده جان بیرگان، مین شونده طوغان،
شونده اوّل قرآن آیتن اوقوغان،

شونده بلدم رسولمز محمدنی:
نیچلک محنت، جفا کورگان، نیچک طورغان.

ایسدن چقمی بونده مینم کورگانلرم،
شادلق بلن اوینات عمر سورگانلرم؛
آبی بلن برگه‌لشوب قارا بیرنی،
صوقا بلن برتوب، برتوب بورگانلرم:

بو دنیاده بلگه کوب، کوب اشلر گوردم:
بیلگبسزدر قایا طاشلار بو تقدیرم،
قایا بارسه‌م، قایده طورسه‌م، نیشلسه‌مده،
قالمرمده مه‌نگی قالور طوغان بیرم.

چرشی.

صارغایادر کوز کوننده هر آغاج یافراقلری،
یوق یه‌شلکلر حاضر، اورمان وصحرا صاپصاری.

صارغایا طاللر، اوصاقلر، آلماغاچلر هم قاین،
خسته توسلی آرتا صاری توس آلارده کون صاین

اوز توسن اوزگارتمی صاقلاوچی آراده برسی بار:
کوز کونی هم قش بویی صارغایمی طورغان چرشی بار.

یا کغر ایله قویاش.

قویاش ئه‌یتدی: «امان مین یاقتر ورمن
وبر ده یانمامن، یانوب طورورمن»
دیدی یا کغرده: «هر کوننی یاورمن،
قارا بیرنی یوشلر، بلغالارمن.»

م. توقای مجموعه‌" آثری

قوياش قارشى ديدى: «سين بيك يوقلى،
ياواسك بلچرانوب هه توشنى.
صووكدن آنده باتقاق مونده باتقاق،
سينك بار بلگانك بير باچراتماق.
يوقلكدن ايگن، آشلق چريدر،
موژيكلار ياوماسه يدى ديب تليدر.»
ديدى ياڭغر جوابده: «سين قزاسك،
ايگننى ياندراسك هم قراسك»
آچولاندى قوياش بو سوزگه قزدى،
آچودن اسسيلكده حددن اوزدى.
ديدى: «مين بيت جيمشلرنى پشرگان.
نورمدن جانلى جانسز قايدا كورگان.»
ديدى ياڭغر: «آلارنى سين پشرسەڭ،
ئه مين بيت اوسدرەم هم صو اچرتەم.
اگر مين ياوماسەم باغلر شبگەرلر
بولونلقلر، يەشللكلر كيبەرلر.»
قوياش ياڭغر بلەن كوب تچقرشقاچ،
برى برسين يامانلارغه طرشقاچ،
طانولاشدى، كيلشديلر آخرده
بوكوندن سوز كورەشدرمەكه برده.
شولاى بلدى بولارده سوز وطارتش،
كوررگه بولديلر نوبت بلەن اش،
قوياش ئه‌يتدى: «قزام اوز نوبتمده
ئه مين ياو رەملگله نوبتگده.»
قوياش ياڭغر ئه‌لى بوكونگه چاقلى،
بوزوب اش قيلمبلر يواتفاقنى.

عمر یولینه کروچیلرگه

بلەم ایندی صبیلر، سزگه مکتبده کوڭلسزدر،
آنكٔ طوتقونلغندن سز بیگوك راضی توگلسزدر.

صبی چاقده کوڭلسزلەنگانم بار، میندە هم شوندە،
اوچوب ازلی ایدی فکرم آزادلق آندەده موندە.

زمان اوتدی. آزاد بولدم تلەگم آلدیمه کیلدی،
کورەم: مین دەو کشی بولدم ومکتبده توگل ایندی.

آچلدی یول، ایرك آلدم، اچمدن نرسەلر اویلیم،
«منه شادلق میگا، دیم، مین حاضر طورمش بلەن اوینیم،

شایاررمن، تلەرسەم تیشلەرم، اوینار، کولەرمن دیم،
بتون مکتبده طوتقونلقلرم بورچن تولەرمن» دیم.

کردب کیتدم عمر یولینه ئەلله مین یوری بلمیم؟
نیدندر، آنده مین شادلق، آزادلقلرنی هیچ گورمیم،

باروب بولمی. ایرکسز طوتقالامن بولده قای چاقده،
قانی صزلاب بوبولمده، آیاقلر بورمیدر حتی!

یوروب مین شادلق ازلەب بوعمر یولنده آفرنلاب،
عمر ایتمك دیمکنك معناسینی آڭلادم چنلاب:

عمر ایتمك ـ طرشمقدر، بالقمی، هیچده یال ایتمی،
عطالت خورلغن اصلا، اوزیگه اعتبار ایتمی.

تیبش ایمش اونەرگه ابزگی یولده بوعمر بارسی،
تولەر برلەن بورچنی، تەگرمه هم خلقیمه قارشی.

بختلیمن شوشی حالدن، بوتەن برحالده کوتمیمن،
شوشی یولدن رضامن، بامقه نورلی یولده طوتمیمن.

اگر قای چاق عمر صحرالرنده مین گیزب آرمدم،
عمر یولنده بر موقف باصاب آلمقنی اویلانسەم،

اینەم درحال تونف مین صبیلق خاطراتنده،
اوچام مکتب طابا نورلی تخطرلر قاتانده.

کوکلدن صافنام «طوتقون»لغمنی، مکتبمنی مین،
نیگەصوك اوسدم‌ایندی مم نیگە «دەو» بولدم ایندی‌دیم.

نیگە دیم ایزگی مکتبدن، صبی چاقلردن آیرلدم؟
نیگەمین کچکنە«آپوش»توگل، زوبزور«تولای» بولدم؟

جای کوننده.

قاتی امسی، هوا بورکو، قزا دنیا صبر بیلمی،
بیل ایسمی آزغنەده، برگنە یافراقنی سلکتمی.

نوریلق مر اورنلرده، کیبە واق واقغنە کوللر،
شبگەرگە بوز طوتا قرده، اولەنلر، چەچکەلر، گوللر.

آقاچلر آستبنە صفنا، بالالر بارچەمی برگە،
آلایده بولماسە بارسی، توشەلر سیکرشوب کولگە.

آلار آیپاق بالقلر کوك یوزەلر ایرتەدن کیچکە،
قلدر شونده، طوکوب بتمیچە یارغە چقمیلر هیچده.

منە شونده کیسەکدن یوزگە بر نرسە تییب کیتدی،
صبامی، نرسەدر، صالقنچەراق بر بیل سوبوب کیتدی.

یافن اورمانلك آرتنده بەشنلر بالتری آز، آز،
براقدن، ئەلل قایدن، ایشتل کوك کوکرەگان آواز!

کوگارچن.

(روسچەدن).

بر اورمانده آغاج آستنده یەشرن،
قاچوب اوطرا ایدی مسکین گوگارچن.
یاقندن شول وقتده اوزدی لاچن،
جەیوب، سلکوب، قانات آتلی قولاچن.
اچندن سویلدی شونده کوگارچن،
«بو لاچن نیندی کوچلی قوش کورەمسڭ؟
کوچی کوب طرناغی اوتکن یاوز اول،
ضعیفلرنی آشار، قانلی آوز اول.
ولکن مین رضامن یازمشمدن:
خدای قیلغان مینی گوچسز قوشندن.
ضعیف قربان بولو آرتق خدایم،
بولودن آندی کوچلی همده ظالم!»

ایسسز چەچەك.

(روسچەدن).

بولونلقده اوسەر هادیگنه، ایسسز چەچەك یا گلش،
گوزل ایسلی چەچەکلر بەیلمینه برگه بەیلەنمش.
یاراو، بەیلەنگان اولآنده، صوگندن نرسه بولغان صوڭ؟
بولوب کینەکان آوزی خوش ایسلی، بیك آز بر زماندن صوڭ.

* * *

شونڭ کوك بزنی توفیقلی دوست ایشلر هم بلمشلرده
اویرەنورلر گوزل عادتکه همده ایزگی اشلرگه.

باصقچ.

سوبه‌لگان اوی تورنده، بار ایدی غابنده زور باصقچ،
قزلاب باصماسی بار، بیك آور هم‌ده اوزون باصقچ.
کیره‌کلکده براز برلسه‌لرده باصمالر برگه،
بوغاری باصما نیگه‌شمی توبه‌نگی باصمالر برله.
بوغارغی باصما مغرور: مین بوغاری، سز توبه‌نسز‌دی،
نیچك مالی میم اورنم، توبه‌نگیلر، کوره‌مسز؟دی.
بر آدم کیلدیده شول چاقده ئه‌یله‌ندردی باصقچنی،
توبه‌نگی باصمالر منْدی. بوغارغیسی توبه‌ن توشدی.

یاز خبری.

(روسچه‌دن)

کیلدی آق دیگگزنك آرنمدن اوچوب برقارلغاچ،
قوندی‌ده اول صایرادی صایلاب اوزینه بر آغاچ:
«کوبمی قیۋرال قاش جیورسه‌ڭ هم آچرلانسه‌ڭده سین،
باری بر‌دی بیتدی یاز هم روحینه قشنك یا سین.
یاز بیته‌در قایدا بوقدر، گوبمه غیرتله‌نسه مارت،
خلقمز سوزی بوبنچه، گرچه مارت، اینسه‌ده «شارت!»
یاوسه‌ده قارلر طبیعت، اشلی ایندی اوز اشن،
تیزدن ایسنه‌رمز قزل آل گول چه‌چه‌کلرنك ایسن.

قارغا.

بارچه قوشنك‌ده اوزنچه، صایراوی بار، شعری بار،
قارغا مسکین جرلی بلمی، فقط تیك: «قار»ده «قار!»
۱۴

يېل.

ايسەر يېل كوچلېسانگ مېن بېك باطرسك،
آچولانسەڭ جهاننى قوزغاتورسڭ.
بېك ابركنلېب، ايسەسڭ بير بوزنده،
قوتورتوپ بولغاناسڭ دېڭگزنده.
كتو توسلى، بولوتلرنى قوواسڭ،
تلەسەڭ تايسى ياتلرغه بوراسڭ.
ابركلېسڭ، ايسەسگده ايسەسڭ،
طوزان، قار طوزدروب يوللر كيسەسڭ.
ابرگلى سېن، ايسەر يېل، ئەيده ايس ايس!
مېڭا باش يوق، خدايدن باشقه هيچ، هيچ.

اشكه اوندەو.

(پليشچېيفدن)

ردر بختلر صزغانوب اشكه بيرلگەندن گيل،
آه اوبات، خورلق، توبەنلكلر ايرنگاندن كيل.
بولسه قالدرمق بېزو اوشبو جهانده ابزگى آد،
تيز بلېن طابسون آشارن، ايتسون، البت اجتهاد.
هر الوغلر، اشلگانلكدن الوغلقلر طاپا،
«اوينادى» ديب بيرميلر، اوشبو جهانده مرتبه.
اى صېبلرا اشلگز سز، ايك مقدس نرسه اش،
اش آغاچى هر وقتده بيك جومارد گيمرر جيمش.
باشلگكده كوب طرشسەڭ، اشكه بيرسەڭ چن كوڭل،
قارشيلارسڭ قارتاغنى بيك طنج هم بيك يگل.

ایرته.

ایرته دنیا جانلانا،
مشرق باغی آللانا،
قویاش چقوب نورلری
توشوب ییرگه یالغانا.

یافترا قالا، اورامار،
قرلر، یاقن اورمانلر،
طاولر، باغلر، باقچه‌لر،
نورغه غرق بولغانلر.

طوردی خلق، اویاندی،
شاویلو هر بر توشلرده،
کتو، کتو منمکده
کوککه چیتز قوشلرده.

شوشی وقت بالالر،
مکتب طابا بارالر،
بوقچه‌لری آرتنده
آلار علم دریتنده.

یلنك دورت فصلی.

(روسچه‌دن)

بوز هم قار اردی،
صولار بوگردی،
یغلاب یلغالر،
یه‌شلر توگلدی.

کونلر اوزایا،
تونلر قسقارا.
بو قایسی وقت؟
یه، ئه‌یتوب قارا.
(یاز کونی)۔

آشلقلر اوسدی،
باشاقلر پشدی.
قوباش پشوره،
تیرگه توشوره.
خلق آشوغه،
کیله باصوقه،
اوراقن اورا،
بو قای چاق بولا؟
(جای کونی).

قرلر بوش قالا،
یا کغرلر یاوا،
بیرلر دملانا،
بو قای چاق بولا؟
(کوز کونی)

هر بیر قارلانغان،
صولر بوزلانغان،
اوینی بیل - بوران
بو قای چاق طوغان؟
(قش کونی).

آنا ایله بالا.

– جواب بیرسه‌لئ ایکان ئه‌نکای، مینم ئه‌یتکان سوّاللرگه،
مجبل‌ندم بو دنیاغه وآنده بارچه حاللرگه!

نیچك بولغان، نیچك اوسكان حسابسزده بو اورمانلر؟
بو هیبت بەمیەشل قرلر، قایان كیلگان وبولغانلر؟
بو هر تورلی اوسملكلر، بیزەنگان چەچكەلر برله،
وتورلی كوبەلەكلرده كوكل آچقان آلار برله،
آغار صو، طاتلی صالقن، صاف عجائب چیشمەلر، كوللر،
قرواقلقلرده صایرار صاندوغاچلر همده بلبللر،
صوده یوزگان بالقلر هم اوەوب طورغان بو زورطاولر،
چبن، چركی ویرطقچلر، كەجە. آط، بارچه جانوارلر؟
— یاراتقان، ئەیلگان موجود، بولارنك بارچەسن تەكرك،
جهانده بارچه اشلر، بار چه حاللر تەكربدن بغرم.

صو آناسی

(بر آول مالابی اوزندن).

جای كونی؛ اسسی هواده، مین صوده قویونام، بوزم،
چەچرەتەم، اوینیم، چومام. باشم بلەن صونی سزم.
طول رەوشچه بر سەعەت یارم قدرلی اوینغاج،
ایندی شاید بر سەعەتسز تیرلەمەم دیب اویلاغاج؛
یوگروب چقدم صودن تیز تیز، كیینلم اوست باشم.
تورقام اوزم ئەلل نیدن، یوق یانمده یولداشم
بر وقت كبنەم دیگەنده، توشدی كوزم باصمەغه،
قاراسەم بر قورقنچ خاتون، اوطورغان باصماده.
كونگه قارشی یالطری، قولندەغی آلتون طاراق،
شول طاراق برلەن اوطورا، طوزغعان صاچن طاراب.

طنده آلمیچ طورام، قورقمبقنه تشنی قصوب،
شونده چار بویندهغی، قوبی آغاچلارنه پرصوب.
صاچلرن اورگیچ طاراب، بیک دی توشاب، صوغه اول،
چومدیده کیندی تمام، یوق بولدی کوزدن شونده اول.
ایندی مین تهگرنگه، کیلهمده کوردم باصمهغه،
جن اونتقان آخری، قالغان طاراغی باصماده.
بانی باغمده هیچ کشیده، بوقاغن باصده مین،
چابدم آولغه طارافنی، بیزگه الدهده مین.
کورمیهن آلنی وآرتنی، ئهی چابام مین، ئهی چابام.
آشغام، تیرلیم پشهم هم تیقزو اونده ی جانام
بر زمانغی ئهیلهنوب باقغان ایدم آرتقه طابا،
آه، خراب اش! صو آناسیده مینم آرتدن چابا.
قچقر ادر: «قاچما! قاچما! طوقتالی! طوقتا ای قاراق!
نیک آلاملک سین آنی، اول بیت بنم آلتون طاراق!»
مین قاچامن اول قوودر، اول قوودر مین قاچام،
شول قدرلی قرطنج. هیچ بر کشی یوق اچماسام،
شول روشچه چابشوب، بیندله، آولغه بر وقت،
صو آناسینی قوارغه، کوتهرلدی بارچه ات!
«واوا»ده«واوا»ده«هاوا»ده «هاوا»بر طوقتامی‌انلر اوره،
صو آناسی قورقوب انلردن کیربگه یوگره.
ایندی اش جابلاندی، قورقودن طنچلاندم دیدم،
ای یاوز قارچق طاراغکدن قوری قالدک دیدم.
اوبگه قایتدمده: «ئهنی! آلتون طاراق طابدم!» دیدم.
«صوصادم، آردم ئهی، مین بیک اوزاق چابدم» دیدم.
سویله‌گاچدن قصه‌نی، آلدی طاراغمنی ئهنی،
قورقا اوزی آلسهده، اویلی اچندن ئهللنی . . . .

II

باغشى غرش باندى قوياش، بوتلارغە باندم كيچ بولەن،
اوى اچى طولعان ايدى، كيچكى هوا، خوش ايس بولەن.
بورفان آستندە بوقيغە، گيتمى باتام مەن هامان،
«شق!» دە «بوق» كملر، تەرەزەگە چيبورتە بر زمان،
مين باتام راحتگنە طورميمدە، قوزغالميم ئەلى،
بو طاوشقە سيسكەنوب، طورغان بوقوسندن ئەنى!
ــ «نى كيردك؟ كم بو؟ قارا توندە وقتسز كم بورى؟
ترسە بار صوك تونل بررىن. اى پچاغم كرگرى!»
ــ صو آناسى مين، كيلور فايدە مينم آلتون طاراق؟
بير! بابا كوندز آلوب قاچدى سينك اوغلك قاراق!
توشكان آينك شەولەسى، مين بورفان آستندن قاربم،
تالتربم قورقوب «خداى!» ديم «ايندى مين قايە باريم؟»
هيچ اوزولمسز «شق!» دە «شق!» بزلك تەرەزەنى قاغا،
اول قوت اوچقج صاچلرندن، چيشمە تورسلى صو آغا.
ئەنكەيم آلتون طاراقنى، تيزگنە ازلەب طاوب،
آتديدە طشقە تيزوك، قوبدى تەرەزەنى جاوب.
صو آناسندن قوتقاچدن طنچلانغاچ ئەنى،
ئەى اورشدى، ئەى اورشدى، ئەى اورشدى صوك مينى.
مين دە شوندن بيرلى آندى اشكەرتيمى باشلادم،
«يە ايەسى بوق» ديب، ئەيبرلرگە تيمى باشلادم.

طاز.

(بر آول مالایی آوزندن)

مدرسه‌ده بار ایدی برطاز مالای،
بیك شابان شوقاق بله‌ن ممتاز مالای.
بیك تیره‌ن باشنده‌غی قاتقان بورك،
برده صالمی؛ بولمی هیچ باشن گورب.
قایسی چاقده بورکن آلوب طاشلیلار:
«ئه‌ی قوباش چقدی! قوباش چقدی!» دیلر.
اول زمان بز بارچه‌مز بیك کچکنه،
زورمزغه باش بولور اون اوچ‌گنه؛
باشچیمز طاز؛ بر زمان بز اوینادق،
هیچ بره‌و گورمه‌س ئه‌لی دیب اویلادق،
آه بلا! بزنی قاضی کورگان ایمش،
اوینافاننی اول قاراب طورغان ایمش
کیفمزنی بیك تیزوك قسقارتدی اول،
بزنی شول چاقدوق حکمگه طارتدی اول.
قورقشوب قاضی‌غه تزل‌ه‌ندك حاضر،
تورلی یول قوتلورغه ازله‌ندك حاضر.
«قاضی آبزی! بزنی سین قزغان» دیمز،
«مر اوصاللق باشی شول طازدن» دیمز.
«ای کیزو! بار تیز کیتور اول قایسی طاز،
مین باشن قاشیمچی اول طازنك بر آز».
کیلدی طاز، بز تیك طورامز قورقشوب،
بارچه‌مز برتورلی حسرتکه توشوب.

قوشدی قاضی! «بات! صوزل! ای طاز پەری!»
«طال چبقدن سز قوتولەاسمز ئەلی!»

دیب قاضی بزنیدە قویمی شلتەلی،
شول وقتدە طازقە طالنی سلتەدی.

بر ایکی صوقدی قاضی، بونیندی اش!
بر دە چاژ ــ چوژ ایتەیدر صیقفان طاوش؟

نەرسەدر بار موندە بر آلداو اشی،
ایضتلەدر قاتی نەرسە طاوشی.
نەرسە بار؟ طاز ارقاسندە نەرسە بار؟
کامزولن طازنڭ کوتەروب باقسەلر:

حیلە ایتکان موندەدە اول طاز یاوز،
بلمەگە ممکن رسمگە باقسەگز؛

قاضی آیزی قویدی شارقلداب کولوب،
غیرتی سوندی قزق اشنی کوروب.

بزنی هنو ایتدی صوفالمی اول،
طال چبقمە یاتقرالمی قالدی شول!

آتا ایلە بالا.

(قارا طاقتا یانندە)

یاز عزیز اوغلم، قارا طاقتانی صز آقَ بور بلەن!
هم قارا گوڭلنگنی یالت ایتدر صزوب آق نور بلەن!

اوچ نادانغە آلماشناس بریازو بلگان کشی،
معرفت اسنەر. ایرتمەس هیچ کشی بولغان کشی.

یاخشی خبرلر

یازغی یا کٔمر طامچیسی، بر باشقه طامچیدن صوری،
(ئەللە بلمیچە صوری، ئەللە شایارونی جوری):
«نی سبب ارقلر کبی بز، بر چولی کوکدن توشوب،
بوتەرەزەگە کیلوبدە، بەریلەمز: «شب!»دە «شب!»؟
بوسؤالینە جوابدە، ایبدەشی ئەینە موگار:
بوناچار اوینك اچندە ایکەگی یوق بارلی بار
بیتمکرە بزبز آگار، بربیك ماتور شادلق خبر!
«آلدەغی گوزگە آرش، هیچ شبهەسز بولور چیبەر.»

امتیاز آلغان بالا.

طرشدی بو بالا، چن لذت آلدی ایندی تحصیلدن،
یوغاری بولدی اورنی «آفرین»دن همدە «تحسین»دن.
نی قوشسەلك دە اوقی آلدی، نی ئەیتسەلك شونی یاراتدی.
بالالرنك آراسندە اوزینە «امتیاز» آلدی.
برنچی کرە ممتاز بولسە بر انسان طوغاندن صوك،
فخرلی امتیازلرنی آلور اوسکاچدە آندن صوك.

هر یالتراغان آلتون توگل.

تونلە بر لەن باقچەدە، بر آللی گوللی کوبەلەك
اوچقالاب یورگاندە اوبناب آندە. موندە چوگەلەب،
کوردی قردە بیك ماتور بر ئەال نرسە یالتری،
نورلانا، جم جم ایتە، یولدز شبکللی قالتری.

کوبه‌لکنك برده چیك یوق هر ماتورغه هشقیله،
تیزگنه اول بارده قوندی ماتور ذات اوستینه،
اول ماتور ذات بولچیلردن سونمی قالغان اوت ایدی،
کوبه‌لك بولدی هلاك شونده قونوب یاندی، کویدی.

بزنك عائله.

قه‌ینکای، ئه‌نکای، ئه‌بی، آپای، آبی، بابای هم بریسی
بزنك اویده بز ییده‌و: بزنك پسی بیلنچیسی،
برگه آشی، چی اچه، بزنکله برگه یوقلی اول.
خدمتی‌ده بار: اوبنی صچقان یاوزدن صاقلی اول.

علی بله‌ن که‌جه.

بزنك علی بیگرهك طاتو که‌جه بله‌ن.
منه که‌جه قاراب طورا ته‌ره‌زه‌دن،
علی آنی چیره‌م بله‌ن قوناق ایته،
که‌جه رحمت اوقی، صاقالن سلکنه.

یالقاو مائمای.

بزنك مائمای راحت طورا، صفا سوره،
جیتزله‌نه. اوینی ماماں بوگره، اوره
قاری میکا محبتلی کوزی بله‌ن:
گویا اوینبق دیگان بولا، گویا کوله.
قای وقت اول یانا ته‌ملی آشاب، طریوب،
آل آیاقلری اوستینه باشن قویوب،

آنی شونده چبن خلقی طنچسزلی،
یالغاو ماغمای! اول آلارنی طورمی قووب.
چبنلرنی آستدن‌غنه قاراب یاتا،
بارتی بوموق کوزن‌گنه بلترانا،
بر وقت اول تولاق آرتن طوروب قاشی،
چبن خلقی شونده تیز تیز قاچا باشلی.

کیچه هم بوگون.

یا خدای، کون کیچه یه‌مسز، ئه بوگون آه نیندی‌کون!
کیچه صندی مم بویو قدی، ئه بوگون کوڭلم بوتون:
ئه‌ی قوباش نورلی، آچلغان باقچه‌لرنڭ گوللری،
یاقتیلق! راحت! بخت! صابری خدای بلبللری!

هر کمنڭ آشیسی کیله.

اورمان بویلاب چرگی اوچوب بارا ایدی،
بربر نرسه آشارغه اویلانا ایدی،
شول اورندوق گناه شوملقه بر چبچق
یوری ایدی آزق ازلب پرپر اوچوب،
ایندی چرکی بیچاره‌نڭ عمری بتدی،
تگی چبچق سبزدر مه‌سدن گیلدی طوتدی،
چبچق کوبدن آشاماغان بیك آچ ایدی،
چرکینی اول آزق ایندی، قابدی یوتدی،
شولوق بیرده اوچا ایدی بر یابالاق،
آزق فلان بونمی دیوب قارانغالاب،

توشدی آنكْ اوتـكن كوزینه بر چدجق،
اول یابالاق بوچبچققه توشدی اوچوب.
ایندی حاضر چبچقنكْده عمری تمام،
اوزی حاضر یابالاققه بولدی طعام،
یابالاهم بر ایكی رەت چوقب یرتدی
كوز ئەچكانچه چبچق‌ده بتدی والسلام.
بولدی پیدا ئەلله قایدن بر زور بوركت،
چبل، چبل ایتـكان قاناتلارن سلـكوب، سلـكوب.
طوتدیده اول بزنكْ باطر یابالاقنی
طعاملادی چوقب، چوقب، بولقوب بولقوب.
ئەال قایدن شونده گیلوب چقدی آوچی،
اورمانلردن اولده برقوش قورت آزلەوچی؛
آوچی كیلوب یاقنلاشدی بوركت بلەن،
آتدی بوركوتـكه طوغریلاب ملطق بلەن،
جەدره تیدی طوغری توزەب آنقان بیرگە،
آوب توشدی بوركوت جەدره برلەن برگە.

شایان پسی.

ئەوروپی بیك چذلاب كرشكان اشكه بزنكْ لامعه،
بار اویی بر بیك مانور: كولمەك تـكو قورچاقینه.
«كولمەگم قایچان بتەر؟» دیب قورچاقی یانقان كوته؛
كوتمی حال یوق، بر تەنی كولمەك كیرەك بەیرەم بیته.
ئه پسی یەشرن گنه، یانقان گەتوكنی كوزلیدر.
«طوقتا سلـكنمەسمی؟» دی اول، برده جانی توزمیدر.

اول ماضر، سبکرور منه، حاضر طوفار، حاضر باصار،
اول کەتوکنی اوینانور، اوینار اوزینه شار یاصار.
قایغوسی یوق اول پسبیك، تیك هامان اوینار اوبی،
بیك شایان! آیهای نایان! اوینارغه حاضر کون بوبی،

فاطمه بلەن صاندوغاچ.

فاطمه: نی اوچون سین صایر امەسك صاندوغاچ؟
شاد بولا کوڭلم مینم سین صایراغاچ.
چینلگك ئەیت، یانکده بار آشك،
نیك کوڭلسز مین بولای وکدك باشك؟

صاندوغاچ: آه مینم صایرار بیرم اورمان ایدی،
آنده هر تورلی قزق طولغان ایدی،
مین بو بیرده نیگه شادلق کورسەتیم؟
آنده اوچ باش قوشچقم قالدی یتیم!
هم مینی آنده طاغن دوشمنم کوته،
صاغنا اول، صارغایا اول، اوت یونا،
بلمیسگمی سین چیتن محبوسلك اول،
بولسەده آلتون، هاماننده چینلك اول.

فاطمه: چه آلایسه مین ایشك آچدم میڭا،
بار آزاد بول، تیل میڭا ایزگی دعا،
بار، جانم ایندی یەشل اورمانغه اوچ
تیز یتیم قوشچقلرك برلەن قاوش،

آق بابای.

بتون دنیا آپپاق بولوب قار یاوغانده،
ایشك آلدی، اورام، تو به آغارغانده،
آپپاق بولوب قاینوب کیل برنك بابای،
بزگه تورلی، تورلی اوینچق آلغانده.
شادلانشوب بز ئەیتەمز: «رحمت بابای
سیگا. طاغن کوب بل عمر بیرسون خدای».
بابای مسکین قار، یاگفرهه قارامیهه
برنی، شادلاندرمق اوچون یوری شولای.

قزقلی شەکوت.

ئەیدەلی آنبای، اوبرەن سین آرت آیاقك برل طور!
آوەا، آوەا طوب طوری طور، توز اوطور، یاخشی اوطور!
— نیك عنابلیسلە! بولای سین، مین ئەلی بیك کچکنه،
مین طوغانغه تیك ایکی آیلاب بولور یا اوچ کنه.
بوق گیرەکی، مین. اوبرەنمیم، مبنم اوینیسم گیل:
شول بولونلرده یاتاسم، دونده آونیسم کیل.
— آخ جولەر مائمای! طرش یەشلەی، زورایغاچ جابسز اول،
قارتایوب قانقاچ بورتلر، اش بلو اوکابسز اول!

بیچاره قویان.

— ای قویان، قورقاق قویان، یومشاق قویان!
موکلانامك تینڈی حسرت، قایغودن؟

ـ ای جانم مبن یەش بالا شول بلمیسك،
توندی زور حسرت، نیچك ،رگلانمیسك!

بز ایکەو: ئەتکە فوبان، ئەنکە فوبان،
یەش فوبانچقلرینە بزدن طوغان.
بارچەمز برعائلە بولغان ایدك.
کوب زمان شادلق بلەن طورغان ایدك.

یەش بالالرنی آشاب گیندی بوری،
بیك اوصال برتقچدر اول مور قورغوری.
گوبدە اوتمی فوبدی دنیا ئەنکەسی،
طولدی کوگلم، نیچك ایتوب ئەیتەسی:
گیلدیدە بر یاوز آوچی ات بلەن
آتدی اولتردی آنی ملطق بلەن.
شول وقتدن بیرلی آش بولمی آشم،
موگلانام یالغز باشم، آفزام باشم.

آلتون قه‌ته‌ج

پوشکیننگ حکایه‌سندن آلنمش.

I

بوروں اوچ جه‌ی وه‌ماناده، که‌ی آتلی قزان خانی:
الوغ داناقی. خان بولغان، جوان خلقی آتی طانی
ایکان، یعنی بو دنیاده برنچی پادشا دیب صانی.
گره‌ی خان چیت حلقاردن، آلا بولغان الوغ دانی.

صوغشسه «در!» ده «در» بتره کان اول بو فانی دنیانی،
چقارتقان چیت خلق آرزندن اول کوب آه و آفغانی.
بارا طوریغاچ اوصل اشلدن تمام طویغان مونک جانی،
صفالقه آق‌ده کرگاچ طاشلاغان آرتینه دنیانی.

صوغشمی باشلاغان هیچ. کوکلی قاینقاندی حالده آزلقدن،
خالی بر کشیده‌ی طورماعای برده تمازاقلدن.
بر آیده بمه‌یان هر یاقغه خاننک حالی فاقلانغان،
تیره کو سر خبارینه: «قران خانی جوواشلانغان!»

یاوزار سورنی بیکایچ. آچلاغاچ خانقه نی بولغانی،
طونونغانلر لنچسولارغه هر یاقدین گره‌ی خاننی.
گره‌ی گه دولتینک بیلار. صاولارغه «چیت»اردن،
طنچ بولمق اوچون هر دورت طرفاردغی چیکاردن.

تیبش بولغان حاضر صانسز، حسابسز عسکر آصرارغه،
طورالر قارشی دشماننی قووا بوزلامی عسکرده.
طروشالر ولیکن بارچه‌سینه اولگوره‌لمیلر،
طولی دورت یاقده دشمان بر ساعتده نیك طورالمیلر.

پوشکیننگ „Сказка о золотомъ пѣтушкѣ.“ نام حکایه‌سندن آلنمش.

گرەی خان عسکری دشمان کوتوب طورغاندە مشرقدن،
مونا کیلوب چقالار تون یاغندین یاکە مهر بدن.
گرەی خان عسکری کوتکاندە طاردن یا بیگز بیردن،
فاربلر بی حساب دشمان کیلور ده بیندی ایدلدن.

بو حالدە نیندی راحت صولك؟ خان آولاغن جلاب قویا،
تاجن، تختن تمام طاشلاب قاچارغە ... ب قویا.
بتونلەی آبدراب بشکاچ چاقردی خان یاغوچیلی،
منجم، فالچی‌نی همدە حکیم اسمن ... غوچیلی

حکیمگە: «ای حکیم! مین بیك آوز ... الرگە قالدم!» دی،
«چە کورسەت حکمة کنی ئیلچی‌ر اش ئیلچی‌یاردم» دی.
حکیم بر قابچق آوزینە قولن صالادە عزعادوب،
قویا خان آلدینە شوندن عجب آلتون ئەتەچ آلوب.

هم ئەیتە: «پادشاهم! سبن قوطولدك ایندی بیك یاخشی،
عەرگە دوالتکدە بو ئەتەچ بولور سیکا صاقچی.
بو قوشنی میندن آل خان، مسجدك باشینە قوناقلات!
بوقارتن سبن آکار هر دورت طرفنبدە قارات، صاقلات!

مپنوی

بولماسە قورقو سیکا، بونیك طورور،
کیلسە دشمان عسکری، بوقچقرور.

بولماسە دشمان، قیلور شوندە قرار،
بولسە، بورلور، قورقنچ یاقغە قارار.

بر طرفقە باقسە، دیسە کیکر بقو!
بو بورلغان یاقغە سین عسکرنی قو!

حکیمگە پادشانی رەحمت اوقورغە آبدری ...
«سیکا نرسە بیربم؟ ئەیتچی! ... صور، ... بیررمن» دی

قزواق براه پادشا ئەيتەدر: «سينك ئەنگكى،
مين اشلەرمن توقفسز بتونلەی اوز تلەگمەی»

II

خاننك مسجدی باشینه بس آلتون ئەنەج قوندی،
قاری هر یاقنی، آلدی، آرتنی، توسننی آستنی، اوڭ، صولنی.
قاغندی، هم حقارمی طندە هر یاقنی طنچ کورسە،
اوبانەلانی بوقودنی تنغادر توروقج کورسە.

یلا کوزگاچدە صابری، قچقرادر: «کیکریقو ققوق!» دی،
اگر کینسە یلا درحال طورادر، تیمکمکنە ـ طوندی،
ئەتەچنك شعری هر یاقغه کیتدی ایندی فاشلاندی،
صوغشدن طارندی قولابی بت خلقلردە چوواشلاندی،

حاضر دشمانی کشی لرگە گرەی خانغه هجوم قایدە،
ئەتەچ بیکلی آلاریك بولاربن آلدن‌دە آرتدن‌دە.
اوتە بر یل طنچلق برلە، اوتمکدە ایکنچی یل،
آمانلق هر طرفدە، ایسمیلر هیچ قورقدچلی جیل.

مونە کوندە بر کون خان طورا قورقوب یوقوسندن،
کیلە طاوش تولانینە: «خراب اش! بندك ای سلطان!».
«نی بولدی؟ نرسە لر صوك؟» دیب صوری عسکر باشندن خان،
«ئەتەچ قچقردی، قاقندە کیلە بوغای یاوز دشمان!».

قزان خلقی تمام قورقشدیلر باشلاندی شاو شاودە،
خاتونلر، باش بالالر، قارت بابایلر توشدی قاوشاوغه.
اوشانمی خان طوروب غان مسجدینە اول اوزی قاری،
کورە: آلتون ئەتەچ بورغان باشینی کون چقوش صاری.

بوگور تیز! ئەیدە باشلا ای جەیەولی عسکر آتلارغه!
آشق! ای آطلی عسکر سین‌دە تیز بول! آتلان آطلرغه!

شولای خان کون چه‌شه‌ه بی عساب، عسکر، اون میلدی،
الوغ ارغلن شولارغه باشی برنچی پهلوان قیبدی.

ئه‌ته‌چه‌ده طندی هم ئه‌کرن گنه طاریقتالدنی شاولاه‌ده.
طنچلانغان تبی بولدی، بیره‌کیدن‌ان کره‌ن غالده.
اوته بر کون، ایکی اون، دورت ایچیدی سیلاز کونده،
صوغش بولغانمی؟ یوقمی؟ کیامی هم کرد خبر برده.

خبر یوق خانعه بر کوننی ئه‌دیج ط ن لانا طاغن،
مونه تیز تیز ایکنچی مرفه عسکر صفلانه طاغن،
اینه باشلاق بوعسکرگه گره‌ی خر، کچکنه اوغلن:
«بوعسکر بیرله آبطاکری الیب دایت بار جانم اوغلم!»

اوته کونلر. اوته اوتاکسی نوسلی سیگر کونده،
ایکی شهزاده‌غه بی بولیا جه‌ملر اوزده.
قزان خلقی طاغن شاولارغه باشلادی، طاغن تورقلدی،
ئه‌ته‌ج طاوشلانطاغنده: کیک بزق!»ده‌ه بوق اقوق!»ده‌ی.

گره‌ی ایندی اوچنچی عسکر، بر ایر اوزی کینایدی.
طوری مشرق طابا! تشکری ورنگ باردم وصل ایت!»دی،
بارا کوپ. تون مامان با بهی، اصر طنمیدر اوزی،
نی بار آلده؟ چفارمی بر یوش هیچ بلمیدر اوزی؛

بیش آلتی کون بارا شهزاده ره کر یده یوق،
توگلگان قزده یوق، هیچ ایچماسدم آط نو ایرده یوق،
مونه سیگزنچی طانک اتقیده صاد طوقتدی بر طاوغه،
جه‌یلدی عسکر، اطلره نیچک بو بیرگه طوقتاوغه.

کورندی خان کوزینه طاو باشنده بر قزل چاطر،
عجب توسلی چاطر نیندی کوکللر ده قوز غاتور.
عجائب بیک ماتور صحرا هوا طن، بیلده یوق برده،
جهان بوتلی طاوش — طنسز، برابر یوقلیدر قرده.

بوتیغاندی قورقنچ! چاطر تیره‌سنده بتون عسکر،
اوراب یاتور بولوب طار طاو قرلغانلر، ایزلگانلر.
گره‌ی خان آشقوب تیز تیز چاطرنك آلدینه بارا،
نی کوردی ده، آه کوردی‌من! آطلر اوریبچه چداب فارا:

اولب یاتمش ایکی شهزاده، باقی یورطقه کوچکانلر،
یری کوکره‌گیده برسی واچلرن چه‌نچه‌کانلر.
گره‌ی شهزاده‌لر آتلاندغی جورغا، جیره‌نلرنی،
یوریلر چیطلب‌نوب ته‌کرنگده فانلی جیره‌ملرنی،

بلی غان قچقروب! آی جاطرم! ای قهرماللار،
جانم سویگنم ایکی شهزادم ای روحم روانلرم!
خان آرینده بلارغه باشلادیلر جمع عسکرده
یری هرقوسه‌ده، هرکیم جانی جانسز بارچه‌سی برگه،

اسرکدب اوشبو خاننی اچقروب بعلی حجرلرده.
خاننی باشلارن برگه‌ی ایلدیلر شجرلرده
شولانی طورغاندا گسزدن چاطر نورغه طولب کیلدی،
گره‌ی خان فارشیسیمه بیك ماتور برقز کیلرب چقدی.

کولوب، یاق یاققه آیدای نور یوزندن یاقتیلق صاچب،
قوچاقلاب آلدی خاننی برفرشته‌ده‌ی قانات آچوب.
طورا خان قز کوزنی آلدنده، قورقنغان یعنی توسلی،
قویاش آلدنده طن آلمیچه، قانقان توپ قوشی توسلی.

خان آلدنده ندا بولدی حاضر هرکمده هرنی‌ده،
عاشقلقدن اونوتدی اول اولك شهزاده‌لرنی‌ده.
ماتور قز خاننی قولندن طوتوب کرگزدی چاطرغه،
جه‌بولی‌در ذوق مندر، تو شه‌کلر آنده یاتورغه.

طولی هرتورلی نعمت بالنر بدر آلتون اوستەللر،
چەچەك آتوب طورالر تورلی توری، گوللر اوسكانلر.
قنای كاسەلرندە آق قزل تورلی شرابلر بار،
ترل اچدە، كوكل آچ، آندە هر آب الحیاتلر بار.

ماتور قز برلە وقتی بیك ماتور كیچە خاننڭ،
ماتور قز كیچە كوندزدە كیرەكدر حاضر خاننڭ.
صبلی قز هم سویە هر تورلی نازلر كورسەتەدر،
سحرلنگان، تمام عاشق بولوب بشكان گرەی خاندە.

بو قز برلە كولب اوینب تمام آنڭا قدر طورغاچ،
كوكل آچقاچ، ذوقلانغاچ وكوب رحمت، صفا سورگاچ؛
گرەی خان قایدا ایندی یەش بیکە برلە قزانینە.
ایبەرتوب عسكرن صف، صف تزوب هر دولت چپانینە.

خبر كیتدی قزانغە، آلدانوق كوب ایلچیلر چاپدی،
كە یعنی! «خان سفردن بیك سلامت، صاو ایسەن قایتدی!»
خلق قارشیغە كیلگان بارچەسی بر گە جیپلغانلر،
خاتون قزلر، باالر جملە خان قایتشقە كیسگانلر.

خلق خاننی سلاملی؛ خان، بیکە باش سالیكە قایتوندن.
بالان آیاق مالایلر بوگرالر قایتون آرتندن.
شولای بارغاندە آكسزدن گرەی خان بر كشی كورە،
تعجب برلە قایتوندن طوروب قری آیاق ا. رە

قاراب كورسە یوزی نورلی بر آیاق یورگلی قارت،
جینن تورلی طاقایی آق، قیافتچە كوركلی قا. ت.
«مونی صوك قایدە كوردم؟» اویلی طورغاچ آخری بلدی:
«ایسەنمی ای حکیم بابای! نواك بیر موندە كیل، كیل» دی..

حکیم خانغە كیاوب: «جە خان ایسەبنی بر اوزبك ایندی،
بلمسك وعدەڭنی سین اونوتسەك مین اونوتمیم» دی

«ئالپ خان! وعده بيردىڭ سېن، فقيرانه تىلگىمنى
تەمام بيرمكچى بولدىڭ بېت بتونلەي اوز تىلگىمدەي.
شەلاي مى؟ بس شەلاي بولسە بيروب بيبەر مېڭا قزنى،
منه شول بەشى بيكەگى اول بوزى آي كوزى يولدزنى!»
تكيمنىڭ سوزلر ندى، خان نهايته عجبلەندى،
«نى سوبلى قارت پەرى، بو ئەلال نمه قانمى عقلدن» دى.
- «نى بولدى قارت سېڭا سېن ئەلال جنل ندىڭ صاناشدىڭمى؟
ئەتەچ بر دم ديسڭاچوه، ئەلال سېن حدىگدن آشدىڭمى؟
درست، سېن وعده بردم هم بيرەم ئەيتمبم دەكيت بار! ديب،
ولكن سېن صورا اولچەب، مېنم وعدەمگە چيك بار بيت!
كيەك بولسە، منه قارنادن آل پوط، پوط كومش، آلتون،
سېڭا بولسون منه پار آط، كومش كوبچەكلى بو مايتون.
كوزلىك طوبغارچه هرنورلى چينك، گەوش قزل مال آل!
كيرەك بولسە وزير بول يا كه يارتى خانلغمنى آل!».
- «مېڭا هيچ نرسه بيرمه تيك بو آي يوزلى قزگنى بير!
اگر وعده ده طورسەڭ بوقز، چولپان كوزگنى بير!»
- «تەواچورط قارت پەرى» ديدى، بتونلەي قزدى ايندى خان،
مېيق، صاچنى صابالنى ده ئوره طورغزدى ايندى خان.
- «بيتەر كوب شاولاما قارت! مېن گرەي خانمن بلەسىڭ سېن؟
سېڭا قز نرسه گه هم نيشلىيسەڭ اول قزبلەن صوڭ سېن؟»
«آلايسه مېن سېڭا، قارت ايندى هيچ بر نرسه بيرميم» دى،
«يوغال كوزدن، ايكنچى روت مېنى آلدمده گورميم» دى.
«نرى چاقده دوطواره باق يرلىگنى ئەيده قاچ موندن،
سويلەشسەڭ كوب، كوروسڭ كورەگانىگنى پالاچمدن!»
حكيم قارتم طاغن بولغان ايدى آزراق طالاشمقچى،
گرەي خان برله: نيك سېن بيرميسڭ ديب طارتالاشمقچى.

اوطورتدی قارنغه خان بر زور تیمر چوقمار بلهن باشقه
یغلدی قارت تنگی دنیاغه کیتدی برده قایتماسقه
قزان شهری شولوق حالده دولاب، ییغلهشوب کیتدی؛
کیسه‌کدن ئه‌لله نیندی بر دَولی ییل بوروب کیتدی.

منه شول حالده خان قورقدی، توسی کیتکان، آغارنغان،
کوله قز خاخاخا! اصلا گدادن قورقماغاندن.
گوی خان‌نک، تعجب برله خان تیز ئه‌یله‌نوب قاری،
ماتور قزغه، اچندن قورقسه‌ده، اصپایلانوب قاری.

اوزاقلامی شهرنک قاپقاسندن گردیلر ایندی:
(قوطولدیلر اوصال قارتدن آنی اولتردیلر ایندی)
منه آلتون ئه‌تەچ آکسزدن اورندن چوچوب توشدی،
ده درحال قوندی قابتونغه، قچوا خان: «کوش!» ده «کوش! کوش»دی.

ئه‌تەچ پرخ! پرخ! ایتوب خان‌نک باشی تورەسینه قوندی،
قاناتن قاقالاب، افراط آچی طاوشلا قچقردی.
ئه‌تەچ خان‌نک باشن غیرتلنوب، غیرتلنوب چوقی؛
قاراب قارلغه خلقغه خان باشینی «طوق!» ده «طوق! طوق!» طوقی،

نی بولغان بو ئه‌تەچکه! دیب خلقنک قوطلری اوچدی،
کیسه‌کدن خان یغلدی، قابتونندن قابلانوب توشدی.
یغلغاچ برگنه رهت آه دیدیده اولدی درحال خان،
خالقده طنده یوق هیچ، تیک طورا بربرده، شاق قاتقان.

ئه قز شول حال عمرده بولماغان توسلی غایب بولدی،
قاربلر بو ئه‌تەچ قایده؟ ئه‌تەچده برگه یوق بولدی.

بویالغان ایندی البته، شولاینه یازلا شول بو،
صبیلر کوکلینه آز آز اوقو دردی صالا شول بو!

نوائی ترجمهٔ حالی

I) [illegible]	III
II) نوائی اور ایسکیده	VI
III) نوایی فارزنده	VIII

نوائی شعرلری حقنده ملاحظه‌لر:

I) شاگردلک هم ایسکی ادبیاتده	
[illegible]	XVI
II) آزادلق واستقبال	XXIII
III) ایمسزلک وآبنرلو	XXXII
VI) نوائیفنه‌ومی بو نظر	XLI
[illegible]) نوایی‌نینگ [illegible]	LI

جدی شعرلر:

بو تاتار شعرینک سوزلری ۲
طوغان بیر بیه ٤
پار آط. ۴
بەبرەم بوگون. ٦
بەیرەم وصبلق وقتی. ۷
چن ویالغان. ۸
[illegible] ۸
[illegible] ۹
[illegible] ۹
[illegible] ۱۰
[illegible] ۱۰
[illegible]
[illegible] ۱۲
[illegible] ۱۲
[illegible] ۱۳
[illegible]
محبت. ۱٦
[illegible] ۱۷
یارتوبغه یاری. ۱۹
فریاد. ۱۹
بولماسه. ۲۰
. . . . . که. ۲۳

حکوز. ۲۳
بەشلر. ۲۴
قای چاقده. ۲۵
نصیحت. ۲۵
معراج. ۲٦
اوزلگان امید. ۲۷
حور قزینه. ۲۸
عینلر دن. ۲۹
اوطرشو. ۲۹
عاشق. ۳۱
یاهو نیەتی مسلمان ایدە -
چك علما نرەدە؟ ۳۲
دنیادە طوریەمی؟ دیسب
[illegible] ۳۳
[illegible] ۳۸
[illegible] سقدن [illegible]
[illegible] ۳٦
[illegible] ۳٦
نیدر ۳۸
شاعرگه. ۳۹
[illegible] صبیر. ۳۹
[illegible] ۴۱

اویمله.	۴۳
عنابك [illegible]	[illegible]
[illegible]	۴
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	
کعده [illegible] دم [illegible]	۴۷
امید.	۴۸
[illegible]	[illegible]
[illegible]	۴۹
فزق عشق	۵۰
بر رسمگه.	۵۲
صوگره.	۵۲
[illegible]	[illegible]
واق تو یه‌ك	۵۳
ترکو‌ه‌دن	۵۴
اشلدن چغاراغان	
تاتار قز یله.	۵۴
ترکیه‌مه‌یه [illegible]	۵۵
تولسکی‌مم‌یوزم‌بیمشی	۵۵
«کیسك باش»قه‌علاو.	۵۶
[illegible]	[illegible]
[illegible]	۵۷
اچی تجربه آوزی	۵۸
او‌کنچ	[illegible]

کتاب.	٦٠
[illegible]ش.	٦١
کوك یولدزی.	٦٢
[illegible]	٦٢
[illegible]تکه توشکن توقان.	٦٣
[illegible]دن.	٦٤
[illegible]لاوه.	٦۴
اوز اوزیمه.	٦٤
[illegible]	٦٨
[illegible].	٦٦
[illegible].	٦٦
[illegible] یوقوسی.	٦٧
[illegible] طاشلده.	٦٩
[illegible]	[illegible]
[illegible] نی دبار؟	٧٠
شیطان‌نك موینیده.	٧٢
یاش بلا.	٧٢
[illegible]	٧٢
[illegible]	٧٢
[illegible]	٧٣
[illegible]	٧٤
[illegible]	٧٥
[illegible]	٧٥
[illegible]	٧٦
[illegible]	٧٦

طلوع الشمس، موسقوده. ۷۷
تلهف. ۷۷
بگتلر. ۷۷
چیغون حال. ۷۷
بالا اوجماغنده. ۷۸
اوتنج. ۷۸
دوشمانلر. ۷۹
کیچکی ننه‌ك. ۷۹
واقسنمیم. ۸۰
گناه. ۸۱
صاغنور وقتلر. ۸۱
عقللیلر فلسفه‌سی. ۸۳
قدر کیچ. ۸۳
توبه واستغفار. ۸۳
قارنلر. ۸۴
طالستوی فکری. ۸۵
اورزمدن علاوه. ۸۵
کوزگی بیللر. ۸۶
بوران. ۸۶
کونه‌گانه. ۸۷
کوڭلکی تورکل. ۸۸
اخلاقسزلق. ۸۹
مفاقفه. ۸۹
نی کیر دلك طاغی؟ ۹۰
انتقادکه متعلق ۹۰
ثبت شخصی. ۹۱
قزان وقازان آرتی. ۹۱
دانار بنفللری. ۹۳
هرمثلو منیی یادکاری ۹۴
بنده بر خطرم. ۹۴
قزان وقزان آرتی. ۹۵
آول مدرسه‌سی. ۹۵
دیری ومیوام ۹۶
وطن. ۹۷
یالی طاوشی. ۹۷
تمثیل ۹۸
بر تابشی کوتنده. ۹۹
الخ. ۹۹
خسته حالی ۱۰۰
شهاب حضرت. ۱۰۱
داغیگه ۱۰۲
طالستوی سوزی. ۱۰۳
روسلر هم بز ۱۰۳
شهرت. ۱۴۰
قطعه. ۱۴۰
تقصیرمی؟ یازجعه‌می؟ ۱۰۴
مورگه. ۱۰٤
طالستوی سوزی. ۱۰۵
طالستوی سوزلری. ۱۰۵
بوش وقت ۱۰٦

مكتب،	١٠٦	اوج حقیقت، (........)	١١٧
شورەلی،	١٠٧	پچەن بازاری	١٢٣
باهوین حکایەسی:	١١٣	از بلەنونەگلسویلەنو.	١٤٠

گزلكی وهەو قسمی.

خانونلر حریتی،	١٤٤	نومیرغه توشكان	
بر شیعرك مناجاتی،	١٤٥	ایسکیلر	١٥٦
باز علامەلوی،	١٤٥	اصول قدیمچی،	١٥٦
بر مانع تربیگه	١٤٦	ایمدان.	١٥٩
یبر عزیتە ادارەسی		بعض ضبالیلرمز.	١٥٩
حالندن.	١٤٧	حاضرگی اوبلەنوچیلر	١٦٠
مالانشقان،	١٤٩	کورسەنە.	١٦٠
اول، مه اول...	١٥٠	ایکی ایبدەش آرامەدە.	١٦١
بکت بلە قز.	١٥٠	خاصیت	١٦١
محمدیه دن،	١٥١	طانسه.	١٦٢
تشلری یەمسز، مانو-		معجزه.	١٦٣
رغه	١٥١	مجروح اوگاز.	١٦٣
اورلانغان معنا.	١٥٢	آرالده آورنوب باتو	١٦٣
مولانوف زواری	١٥٢	یەرەنگی وعلم،	١٦٤
عبدالحمید	١٥٣	پوشکین ومیر.	١٦٥
بزنی اورانسز امانلیلر	١٥٤	منقل	١٦٥
وجدان حریتی	١٥٥	«لایدالمز» دن‌ده قورقا.	١٦٦
ذ...	١٥٥	رمضان عیدنده الیسه‌ك	
منهاج	١٥٦	شیطانلر بذه بطار	١٦٧
ایکی یول	١٥٦	بولزن	١٦٧

طوتسه مسکاولر یاقالك! ۱۶۸
قایده؟ کم؟ ۱۶۹
گراژ قونه‌ق تاتار جرلاری ۱۶۹
عائله طنچلغی. ۱۶۹
صبغة اللبن. ۱۷۰
زور بشارت. ۱۷۰
یوقو. ۱۷۱
آول جرلاری. ۱۷۲
نور کوه‌دن. ۱۷٤

بالالر قسمی.

الله تبارك وتعالی. ۱۷۵
آنا دعاسی. ۱۷۶
طوغان تل. ۱۷۶
بابای. ۱۷۷
اوبانماس یوقی. ۱۷۷
آی مم قویاش ۱۷۸
بیر یوقوسی. ۱۷۸
قش‌قه برسوز. ۱۷۹
قوشلرغه. ۱۷۹
صبی‌غه. ۱۸۰
قارلیغاچ ۱۸۰
قشقی کیچ. ۱۸۱
قوشچق. ۱۸۲
بیشك جرووی. ۱۸۲
آول خاتونینك بالا
تیربه‌تکانده امیدلری. ۱۸۳
ایشك باوی. ۱۸۵
بختلی بالا. ۱۸۶
باقشی خبرلر. ۱۸۶
بالا بلن کوبه‌لك. ۱۸۶
کنبده. ۱۸۷
اش بتکاچ اویبارغه یاوری ۱۸۷
آربا، چانا، آط. ۱۸۹
کارخانه‌ده. ۱۹۰
کچه بلن صارق حکایه‌سی ۱۹۰
میاو بیکه ۱۰۵
صبی‌لر جرووی. ۲۰۲
یاکفر. ۲۰۳
اش. ۲۰۰
طوغان آول ۲۰۳
چرشی. ۲۰۴
یاکفر ایله قویاش. ۲۰۴
عمر بولبنه کروچیلرگه. ۲۰۶
جای کوننده. ۲۰۷
...وگارچن. ۲۰۸
ایسسز چه‌چه‌ك. ۲۰۸

باصقچ. ۲۰۹
يازخبرى. (روسچەدن) ۲۰۹
قارغا. ۲۰۹
بيل. ۲۱۰
اشكەاوئلاو (روسچەدن) ۲۱۰
ايرنه. ۲۱۱
يلنلكدورتنسلى. (روسچەدن) ۲۱۱
آنا ايله بالا. ۲۱۲
صو آناسى (بر آول
مالايى آوزندن) ۲۱۳
طاز. (برآول مالايى آوزندن) ۲۱٦
آنا ايله بالا.
(قارا طاطا يانلده) ۲۱۷
باغچى خبرلر ۲۱۸
امتباز آلغان بالا. ۲۱۸
هر بسالترافسان آلتى
توگل ۲۱۸
بزنڭ مائله. ۲۱۹
ملى برله كەجه. ۲۱۹
يالقاو مائماى. ۲۱۹
گيچه هم بوگون. ۲۲۰
هر كەنڭ آشيسى كيل ۲۲۰
شايان پسى ۲۲۱
فاطمه برله صاندوغاچ ۲۲۲
آق باباى. ۲۲۳
قزقلى شاگرد. ۲۲۳
بيچاره توبان. ۲۲۳
آلتى ئەتەچ. ۲۲۵